

О.В.Базильчук

Професійна підготовка
майбутніх фахівців
з фізичної терапії, ерготерапії
до роботи з відновлення
здоров'я спортсменів:
теоретично-методичний
аспект

МОНОГРАФІЯ

Базильчук О. В.

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ
ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ:
ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ**

Хмельницький – 2018

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Хмельницького національного університету,
протокол № 12 від 29.03.2018.*

Рецензенти:

Гомонюк Олена Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету;

Іванова Любов Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри фізичної реабілітації Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Святий Андрій Вячеславович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної культури і спорту Запорізького національного університету.

Матеріали подані в авторській редакції

Базильчук О. В.

Б17 Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів: теоретично-методичний аспект : монографія / О. В. Базильчук. – Хмельницький : ПП Монускрипт, 2018. – 534 с.

ISBN 978-966-97510-2-7

У монографії розкрито теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. Розроблено систему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Для науковців, викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів і докторантів, які досліджують проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти.

УДК: 378:[796.015.56+615.8]

© Базильчук О. В., 2018

ISBN 978-966-97510-2-7

© ПП Монускрипт., оригінал-макет, 2018

ВСТУП

У сучасний період вітчизняна система вищої освіти знаходиться у перехідному періоді, відбувається процес пошуку та затвердження нових підходів до навчання, що покликані найбільш повно відповідати нагальним потребам реформування українського суспільства. Це обумовлено інтеграцією вітчизняної системи вищої освіти в єдиний європейський освітній простір, що ставить перед університетським менеджментом необхідність вирішення такої актуальної задачі, як формування освіти нового виду.

У різних нормативних документах, зокрема, у законах України «Про вищу освіту» (2014 р. та 2017 р.) [194], визначено основні напрями реалізації державної освітньої політики, а саме: забезпечення пріоритетності розвитку освіти, розширення доступності освіти всіх рівнів, підвищення її якості та сприяння розвитку особистості, творчих здібностей і талантів людини [194].

Як зазначає В. Г. Кремень, «нові реалії ставлять нові вимоги і перед вищою освітою, оскільки в усьому світі вона сьогодні перестає бути просто способом підготовки фахівців у певній сфері діяльності» [260, с. 6]. Нам імпонує думка вченого про те, що «вища освіта дедалі більше перетворюється на обов'язковий етап розвитку особистості і повинна бути доступною для якомога більшої кількості громадян отримувати високу фахову освіту» [260, с. 7].

Успішність функціонування системи вищої освіти визначається її педагогічними кадрами, які забезпечують підготовку майбутніх фахівців до ефективної професійної діяльності в умовах впровадження інноваційних методів організації та управління навчальним процесом, диверсифікації та розширення варіативності освітніх програм освіти, зміни їх завдань і змісту, оцінки результатів навчання.

В. П. Андрущенко та В. І. Бондар схиляються до думки, що на сьогодні, «професійна освіта знімає обмеження з індивідуума як пасивного споживача і дає йому змогу зайняти місце в суспільстві

відповідно до особистих вимог та індивідуальних якостей» [11, с. 60]. Науковці акцентують увагу на тому, що «нормативні документи щодо стандартизації, просякнуті суб'єктно-діяльнісним підходом, вимагають реалізації принципів цілеспрямованості, прогностичності, технологічності та діагностичності» [11, с. 60].

Погоджуємося з думкою А. В. Сватьєва про те, що «нова система професійної підготовки, як цілісна педагогічна система, повинна бути спрямована на формування творчої самостійної особистості фахівця, здатної до саморозвитку та навчання упродовж життя, професійно мобільної та гнучкої відповідно до швидкозмінних економічних та суспільних процесів та явищ, конкурентоспроможної на ринку праці усіх галузей та сфер суспільства» [417, с. 108].

Ми схвалюємо думку О. М. Гомонюк, про те що «готуючи фахівця для ХХІ ст., педагогічний процес має, насамперед, підготувати його до самостійного творчого розв'язання невідомих і нестандартних завдань» [119, с. 1].

Для нашого дослідження важливою є теза Н. О. Белікової про те, що «сучасні наука й освіта, створюючи і забезпечуючи сприятливі умови для індивідуального розвитку людини, покликані готувати для ринку праці конкурентоспроможного фахівця, здатного свідомо й ефективно функціонувати в умовах високотехнологічного інформаційного суспільства мисленням, яка прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни» [60, с. 1]. Сьогодні продуктом освіти, на думку вченої, «повинен бути не просто високоосвічений фахівець, а обізнана, культурна, діяльнісна особистість із творчим критичним мисленням, яка прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни» [60, с. 1].

Л. П. Сущенко акцентує увагу на тому, що «у сучасній освітній системі спостерігається зміна парадигми вищої фізкультурної освіти, яка пов'язана з пошуком таких педагогічних умов і засобів, які забезпечували б успішну підготовку майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до високого темпу життя, реалій ринку праці, що постійно змінюється» [450, с. 349].

Пріоритетним напрямом сучасної вищої фізкультурної освіти, як вказує Ю. О. Лянной: «стає перенесення акценту з вузько предметної підготовки на формування і розвиток високоосвіченої цілісної особистості, перехід студента з об'єкта зовнішньої дії, «споживача» готових знань до суб'єкта свого професійного становлення, який усвідомлює ціль та здатній приймати відповідальність за її результативність» [297, с. 44].

Одним із пріоритетних напрямків модернізації у сфері фізичної терапії в Україні є Постанова Кабінету Міністрів України № 266 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». Згідно з цим документом спеціальність «Фізична реабілітація» була перенесена з галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини» до галузі знань 22 «Охорона здоров'я» під номером 227 «Фізична реабілітація», що визначило новий напрям її розвитку в структурі підготовки фахівців галузі «Охорона здоров'я» в Україні. У подальшому постановою КМУ від 1 лютого 2017 р., № 53 «Про внесення змін до постанови від 29 квітня 2015 р. № 266 назву спеціальності 227 «Фізична реабілітація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» викладено в такій редакції – 227 «Фізична терапія, ерготерапія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Дуже важливими для нашого дослідження є слова Є. Н. Приступи, ректора Львівського державного університету імені Івана Боберського, про те, що «фізична реабілітація, яка знаходиться на стику галузей фізичного виховання і охорони здоров'я, має своєю метою максимальне відновлення функціональних можливостей організму людини, зокрема усунення рухових дисфункцій, після перенесених травм чи захворювань шляхом використання фізичних вправ, стає очевидним, що підготовка таких фахівців повністю відповідає завданням, що стоять перед українською системою охорони здоров'я і є на даний час надзвичайно актуальною» [392, с. 94].

Погоджуємося з думкою Л. І. Іванової про те, що за сучасних умов зниження показників рівнів здоров'я населення та стрімкого зростання захворюваності підрастаючого покоління, професійна підготовка фахівців, здатних засобами фізичного виховання сприяти покращенню та зміцненню здоров'я, набуває винятково важливого значення [215, с. 160].

У поданій монографії узагальнено досвід теоретичних і методичних основ професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів у закладах вищої освіти.

Автор монографії акцентує увагу на практичному досвіді професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у Хмельницькому національному університеті, який є одним з провідних університетів України, де активно впроваджуються інноваційні освітні та інформаційно-комунікаційні технології навчання.

На сучасному етапі розвитку заклад вищої освіти дотримується концепції класичного університету стосовно реалізації широкого спектра освітніх програм. Університет розвивається, як багатопрофільний навчально-науково-виробничий та соціально-культурний комплекс, що поєднує традиції та новації в освіті та наукових дослідженнях, у формуванні єдиного простору культури особистості й соціуму. В університеті сформовано творчий кадровий та ресурсний потенціал, достатній для виконання ролі одного з провідних центрів освіти та науки України.

У складі гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету на базі кафедри здоров'я людини здійснюється підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Покращення кадрового складу, розбудова матеріально-технічної бази, відкриття реабілітаційного центру, зали шейпінгу та аеробіки, створення мультимедійної лабораторії, а саме головне прагнення викладачів до професійного становлення та за ініціативи Заслуженого працівника фізичної культури і спорту, Відмінника освіти, кандидата педагогічних наук, доцента Євгена Михайловича Свіргунця стало можливим відкриття в Хмельницькому національному університеті у складі гуманітарно-педагогічного факультету спеціальності «Фізична реабілітація».

У 2004 році було здійснено перший набір студентів. Значні зусилля були спрямовані на створення матеріально-технічної бази, наповнення бібліотечного фонду друкованими і електронними навчально-методичними матеріалами, забезпечення на достатньому науково-методичному рівні нових дисциплін та удосконалення надання освітніх послуг. За сприяння Є. М. Свіргунця було змінено вектор у розвитку кафедри та сформовано її науковий потенціал. Саме у цей період викладачі захистили кандидатські дисертації: О. В. Базильчук та Є. О. Павлюк – за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт; О. О. Солтик і В. Б. Базильчук – за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення; Д. М. Воронін – за спеціальністю 24.00.03 – фізична реабілітація, Б. М. Ференчук та А. А. Ребриня – за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Важко переоцінити вагомість особистісного вкладу у зародження та розвиток кафедри здоров'я людини таких відомих і шанованих фахівців фізичного виховання, спорту і реабілітації, як

професори: В. М. Мухін, В. Т. Пятков, Г. В. Ложкін, М. М. Линець, І. М. Башкін.

Автор висловлює слова щирої вдячності Заслуженому працівнику фізичної культури і спорту, Відміннику освіти, кандидату педагогічних наук, доценту Євгену Михайловичу Свіргунцю за наполегливу і кропітку працю у становленні і розвитку спеціальності «Фізична реабілітація» у Хмельницькому національному університеті.

На сьогодні на кафедрі здоров'я людини працюють: Майстер спорту України, доктор педагогічних наук, доцент Є. О. Павлюк; Заслужений працівник фізичної культури і спорту, Відмінник освіти, кандидат педагогічних наук, доцент Є. М. Свіргунець, Заслужений працівник фізичної культури і спорту, кандидат педагогічних наук, доцент А. А. Ребрина; кандидат педагогічних наук, доцент Б. М. Ференчук; кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент В. Б. Базильчук; Заслужений лікар України, кандидат медичних наук, доцент Ю. І. Павлішен; кандидат медичних наук, доцент В. О. Кабашнюк; старший викладач Н. П. Вольєва.

За період існування, колективом кафедри здійснено уже дев'ятий випуск молодих фахівців, які успішно працюють в реабілітаційних центрах та державних установах тощо.

Автор висловлює слова глибокої вдячності колективу кафедри здоров'я людини, студентам і співробітникам Хмельницького національного університету за допомогу у проведенні наукового дослідження.

Окрім навчальної-методичної, виховної та організаційної роботи на кафедрі здоров'я людини активно ведеться спортивно-масова робота. У період 2004–2018 навчальні роки на кафедрі здоров'я людини здобували свій фах відомі на національній і міжнародній аренах спортсмени. Серед студентів-спортсменів кафедри представимо таких, як: Олімпійська чемпіонка з фехтування, Заслужений майстер спорту Пундик Галина (група Фр-06-1); Олімпійська чемпіонка з фехтування, Заслужений майстер спорту Жовнір Ольга (група Фр-06-1); Чемпіон світу, призер Європи з боротьби самбо, Заслужений майстер спорту Васильчук Іван (група ФР-06-1); Чемпіон Світу з гирьового спорту, Заслужений майстер спорту Михайлінчик Василь (група ЗЛ-08-1); Чемпіон Світу серед юніорів, Майстер спорту міжнародного класу з фехтування Пундик Дмитро (група ФР 06-1); багаторазова чемпіонка України, 5-те місце на чемпіонаті Європи, Майстер спорту міжнародного класу з тхеквондо Шалай Надія

(група ФР 04-1). Окрім згаданих, 24 студенти-спортсмени досягли рівня майстрів спорту, перемагаючи на змаганнях різного рангу.

Автор висловлює найщиріші слова вдячності науковому консультанту доктору педагогічних наук, професору *Людмилі Петрівні Сущенко* за цінні поради, настанови та рекомендації у написанні монографії.

Щиру подяку автор висловлює провідним ученим рецензентам монографії доктору педагогічних наук, професору *Олені Михайлівні Гомонюк*, доктору педагогічних наук, професору *Любові Іванівні Івановій*, доктору педагогічних наук, професору *Андрію Вячеславовичу Сватьєву* за цінні конструктивні поради щодо здійсненого наукового дослідження.

Автор монографії врахує всі зауваження та побажання, що будуть сприяти підвищенню ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України.

Розділ 1

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Аналіз наукової літератури щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів у педагогічній теорії

У сучасному суспільстві освіта є однією з важливих сфер людської діяльності. Сучасна система освіти це початок нового тисячоліття, де вкрай відзначається висока її соціальна роль. Від спрямованості і ефективності педагогічних технологій сьогодні багато в чому залежать перспективи розвитку людства. В останнє десятиліття світ змінює своє ставлення до всіх видів освіти. Освіта, особливо вища, розглядається як головний, провідний фактор соціального і економічного прогресу. Причина такої уваги полягає в розумінні того, що найважливішою цінністю і основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до пошуку та освоєння нових знань і прийняття глобальних рішень. В останні роки в сфері вищої освіти в Україні приділено увага якості вищої освіти.

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) важливими стратегічними завданнями відродження та розбудови освіти зазначено, формування освіченості, творчості особистості, створення умов щодо становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення насамперед пріоритетного розвитку людини, виведення національної освіти на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом безпосереднього реформування її концептуальних, структурних, а також організаційних засад [153].

Державна політика України в галузі освіти, як наголошує І. М. Вахович, «спрямована на гарантування й забезпечення одного з конституційних прав людини – права на здобуття якісної освіти» [88, с. 63].

Ми погоджуємося з думкою В. Г. Кременя про те, що «підвищення якості й доступності освіти, її конкурентоспроможності

відповідно до вимог інноваційного розвитку держави, є першочерговим завданням соціуму, а особливо – педагогічної науки. Саме педагогічна наука та її напрацювання, повинні бути втілені в освітній практиці, обумовлюють шляхи особистісного розвитку, що ґрунтуються на індивідуальних задатках, здібностях і потребах особистості» [259, с. 3]. В. Г. Кремень у своїх наукових дослідженнях наголошує на тому, що «досягнення конкурентоспроможної якості національної освіти, в контексті цивілізаційних змін, в умовах сьогодення, стає пріоритетом модернізації освіти України» [262, с. 22]. Нам особливо імпонує ця думка вченого.

О. В. Муравйов акцентує увагу на тому, що в освітньо-виховному процесі у закладі вищої освіти «молода людина отримує спеціальні знання, засвоює соціально-духовні цінності, мотиваційно-ціннісні орієнтації, втілюючи згодом у практичній життєдіяльності, і сприяючи формуванню його загальної культури та культури здоров'я» [326, с. 30].

Т. М. Бугера зазначає, що «пріоритетними напрямками реформування національної освіти є насамперед створення умов для задоволення освітніх та фахових потреб і надання можливостей кожній людині постійно вдосконалювати свою освіту, підвищувати свій професійний рівень, а також надавати можливість оволодівати новими спеціальностями» [79, с. 7].

В. Жураковський та І. Федоров вбачають необхідність ребудови вищої школи в системі неперервної освіти [184, с. 14]. Вчені вказують, що «сфера освіти – це пріоритетний напрям системної державної політики, яка здатна успішно модернізувати вищу освіту в силу її ролі, як ключового фактора розвитку країни, здатна забезпечити комплексне оновлення всіх сфер життєдіяльності суспільства» [184, с. 14].

І. О. Рєвак вважає, що у відповідь на світові тенденції розвитку в Україні «відбуваються кардинальні зміни в системі вищої освіти, включаючи зміни структури фінансування і управління, створення системи оцінки та акредитації навчальних закладів, нормативно-правової бази, реформування навчальних програм» [402, с. 140].

У часи проголошення незалежності Україна успадкувала, як вважає Т. С. Яровенко, «достатньо розвинену систему освіти, яка за кількісними та якісними показниками відповідала рівню розвинених країн Європи та світу. Але на шляху до досягнення вітчизняною освітньою сферою сучасного інноваційного рівня існують перешкоди – певні проблеми, які стримують прискорений

розвиток освіти в Україні. Вплив сукупності таких факторів викликає спільний ефект – зменшення потенціалу розвитку вітчизняної сфери освіти» [523, с. 167].

В основу модернізації моделі педагогічної освіти, як зазначають В. П. Андрущенко та В. І. Бондар, доцільно було б «покласти сукупність ідей та підходів, серед яких провідними мають виступати: оптимізація та укрупнення змістових одиниць в умовах переходу від чотириступеневої до двоциклової системи підготовки фахівців на засадах компетентнісного підходу; перехід від енциклопедичної до компетентнісної парадигми освоєння змісту відповідної професії; ідея автодидактичного забезпечення формування особистості професіонала як внутрішньо-освітнього «прирощування» і розвитку «Я-концепції»; ідея синергетизму у забезпеченні наступності, єдності і взаємопроникнення складових педагогічної та андрагогічної моделей організації та здійснення навчання студентів; забезпечення органічної єдності двох професійно-особистісних новоутворень випускника: професійної спроможності і особистісної здатності конкурувати в умовах ринку праці, які виступатимуть системоутворюючими індикаторами якості випускника» [11, с. 56]. Для нашого дослідження ці ідеї вчених є дуже значущими.

Засади модернізації змісту вітчизняної освіти розглянуто у працях В. П. Андрущенко [11], В. Г. Кременя [260], Н. Г. Ничкало [334] та ін. Ми погоджуємося з думкою В. П. Андрущенко про те, що мета модернізації освіти «полягає у підвищенні її якості та приведенні у відповідність з загальноєвропейським рівнем, переорієнтації вищої школи на задоволення освітніх потреб і попиту на ринку праці, посиленні конкурентоспроможності випускників вищого навчального закладу» [11, с. 55].

Зростання ролі освіти в умовах глобальних викликів, як вважає Т. С. Яровенко, «зумовлено економічними та соціальними перетвореннями у сучасному світі, що вимагають організації якісно нової системи освіти, яка здатна забезпечити їх оперативну адаптацію до умов інноваційного розвитку» [523, с. 167]. Зміни, пов'язані зі зростанням ролі знань та інтелекту у суспільстві, виникнення глобального ринку праці та соціально-політичні трансформації, як зазначає І. О. Ревак, «виявили суттєвий вплив на роль, функції та засоби функціонування системи вищої освіти у всьому світі, зокрема і в Україні» [402, с. 140].

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. освіта, як вказує А. В. Карпенко і Д. М. Юртаєв

«належить до найважливіших напрямів державної політики України, тому що є стратегічним ресурсом соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, забезпечує покращення добробуту людей, національні інтереси, зміцнює міжнародний авторитет і формує позитивний імідж нашої держави, створює умови для самореалізації кожної особистості» [224, с. 100].

Вивчаючи сучасний стан вищої освіти, С. В. Виговська зазначає, що «перед державою і суспільством стоїть життєво важливе й невідкладне завдання для подальшого удосконалення, реформування та відновлення системи освіти на якісно новій основі для забезпечення ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців» [95, с. 68]. На думку вченої, «необхідно змінити механізм фінансування вищої освіти так, щоб вона забезпечувала можливість індивідуального освітньо-професійного зростання, соціальну, академічну, професійну і територіальну рівність особливостей особистості. Маючи дуже обмежений інвестиційний ресурс, Україна повинна забезпечити пріоритетний розвиток освітнього сектора, оскільки це одна з національних точок зростання» [95, с. 69]. Ці думки вченої є важливими і значущими також і для професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у закладах вищої освіти.

З позицій сьогодення, перед вищою школою, на думку П. В. Саламатова, «стоїть завдання переходу до підготовки майбутніх фахівців, які могли б у своїй професійній діяльності поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання і практичну підготовку з постійно зростаючими вимогами інформаційного суспільства» [415, с. 69].

Однією з перших не вирішених станом на сьогодні проблем, як вважають В. П. Андрущенко та В. І. Бондар, є «проблема розроблення і впровадження нового державного стандарту підготовки бакалавра педагогічної освіти як документа, що являє собою модель підготовки і регламентує відповідно до вимог часу обсяг компетенцій, необхідний випускнику для нормальної адаптації на ринку праці в Україні» [11, с. 63]. Вчені зазначають, що «проблема полягає в наступному: маючи освітній стандарт у своєму розпорядженні, випускові кафедри ще й дотепер не використовують його як системоутворюючий інструмент для визначення змісту навчального матеріалу, переліку обов'язкових навчальних дисциплін у навчальних планах спеціальності, їх нормативного змісту відповідно до основних виробничих функцій та типових задач діяльності фахівця» [11, с. 63].

Питання про якість навчання, на думку Н. Д. Сорокіної, все частіше залишаються в центрі уваги дискусій з проблем модернізації вищої освіти: «які критерії якісної освіти, яким чином повинна контролюватися якість навчання, як співвідноситься підвищення якості навчання з тенденцією масовізації вищої освіти» [438, с. 27]. Проблема, на думку вченої, полягає у тому, які якості навчання фахівця повинна формуватися вся система освіти, якими навичками, вміннями, знаннями, компетенціями повинен володіти майбутній фахівець, випускник закладу вищої освіти [438, с. 27].

Н. Ф. Тализіна у своїх наукових працях зазначає, що «якість професійної підготовки залежить від ступеня обґрунтованості трьох основних моментів: мети навчання (для чого вчити?); змісту освіти (чому вчити?); принципів організації навчання (як вчити?)» [453, с. 44]. Ми погоджуємося з цією тезою вченої.

Формування якісної вищої освіти залежить не лише від закладів вищої освіти фізкультурного профілю, а й від інших структур усіх освітніх рівнів. Так, А. В. Карпенко та Д. М. Юртаєв вказують, що «основною проблемою вищої освіти вже тривалий час є невідповідність її вимогам ринку праці, що пов'язано зі слабкою комунікацією між усіма складовими освітньої системи, роботодавцями й державними (регіональними) органами влади, а також оперативної інформації про стан попиту й пропозиції на ринку праці та прогнозування потреби в фахівцях» [224, с. 101]. Ми погоджуємося з цим визначенням основної проблеми вищої освіти, яка існує у наш час.

У зв'язку з погіршенням стану здоров'я українців перед суспільством гостро постала потреба у фахівцях з фізичної терапії, ерготерапії, фахівцях з фізичної реабілітації, фахівцях з адаптивної фізичної культури, фахівцях з основ здоров'я, валеології та ін. Так, наприклад, з позицій сьогодення суспільство, як вважає Л. М. Рибалко, «потребує висококваліфікованих спеціалістів з адаптивної фізичної культури та фізичної реабілітації, як на державному, так і регіональному рівнях, саме тому не менш важливим є питання якісної підготовки таких у закладах вищої освіти, здатних володіти фундаментальними знаннями, вміннями та навичками, готових до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності, ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів і творчо підходити до вирішення неординарних питань» [405, с. 296]. М. Я. Романишин зазначає, що «однією з сутнісних особливостей особистості фахівця з адаптивної фізичної культури стають професійно і особистісно значущі якості, що базуються на гуманістич-

них професійних цінностей, що сприяють ефективності професійної діяльності у питаннях фізичного виховання осіб з відхиленнями у стані здоров'я, їх соціалізації та інтеграції засобами адаптивної фізичної культури» [410, с. 5].

А. Б. Почтовюк вказує на те, що «принциповою відмінністю української системи вищої освіти від європейської є наявність державних стандартів, які регламентують не тільки перелік нормативних дисциплін за кожною програмою підготовки, але й їхній зміст, що дасть змогу покращити якість освіти» [389, с. 104].

Система вищої професійної освіти, на думку Е. І. Скоблевої, є «найважливішим елементом інституційної (сукупність вищих навчальних закладів) структури суспільства, однак механізми реформування вищої школи, які реалізуються в теперішній час, повинні спиратися на чітке уявлення про інституціональний простір, в рамках якого відбувається реалізація освітніх послуг, і про взаємозв'язки, які забезпечують ефективне функціонування системи» [427, с. 28]. Інституційна система вищої професійної освіти в процесі формування системоутворюючих ознак, на думку вченої, «може бути структурована за рівнями і сферами, що передбачає відносну стійкість і наявність тісних зав'язків між елементами, що, в свою чергу, дозволяє спостерігати і впливати на процеси трансформації в системі вищої професійної освіти» [427, с. 35].

Ю. О. Забіяко вказує, що «проблема ефективної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в професійній діяльності не розв'язується, передусім, з таких причин, як відсутність програм підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, де б розглядалися не тільки особливості техніко-тактичної підготовки й спортивного тренування, а й історія, філософія, етнічні закони національних видів спорту, їх оздоровча спрямованість, особливості використання елементів національних видів спорту в навчальних закладах; відсутність спеціальної науково-методичної літератури» [185, с. 16]. Для нашого дослідження ці думки є важливими і не підлягають сумніву.

Сучасна система навчання, на думку І. І. Шапошнікової, «характеризується недостатнім спрямуванням освітнього процесу на формування у майбутніх фахівців із фізичної реабілітації вмінь адекватно реагувати у проблемних ситуаціях при виконанні професійних обов'язків» [503, с. 210]. Вчена вважає, що «це завдання значною мірою розв'язується через запровадження особистісно-орієнтованого навчання, спрямованого не на засвоєння значної кількості

інформації з подальшим її відтворенням, а на активний пошук і критичний аналіз необхідного матеріалу, творчого підходу до розв'язання проблем» [503, с. 211].

Як зазначають Ю. О. Лянной та Н. В. Кукса, у «сучасній освітній системі спостерігається зміна парадигми вищої фізкультурної освіти, яка пов'язана з пошуком таких педагогічних умов і засобів, які забезпечували б успішну підготовку майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до високого темпу життя, реалій ринку праці, що постійно змінюється» [293, с. 318]. Вчені вказують на «своєрідний діалектичний зв'язок між здібностями, знаннями, уміннями та навичками майбутніх фахівців з фізичної реабілітації полягає в тому, що для оволодіння останніми потрібні відповідні здібності, а формування здібностей припускає освоєння пов'язаних з відповідною діяльністю знань, умінь та навичок» [293, с. 318].

З позиції сьогодення освітня практика стає більш різноманітною. Як зазначають Д. Н. Давиденко і Г. Н. Пономарьов, «освіта в галузі фізичної культури стає елементом культури сучасного суспільства, завдяки їй здійснюється підготовка людей, як до фізичної (рухової) діяльності, так і до соціокультурної» [150, с. 52]. Проблема якісної професійної підготовки будь-якого фахівця, на думку Ю. В. Драгнева, «завжди існувала та привертала увагу і педагогів, і психологів, оскільки її вирішення прямо пов'язане з питанням готовності майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору» [165, с. 38].

Проблема підготовки майбутніх педагогів у галузі фізичної культури, на думку П. В. Саламатова, «переходить у площину наукового обґрунтування, розвитку і становлення якісно нових, більш тонких і гнучких відносин між учителем та учнем» [415, с. 69]. Особлива роль у вирішенні проблеми фізичного виховання молодого покоління, на думку вченого, «надається педагогічній науці та практиці, які повинні проектувати та реалізовувати сучасні моделі освітніх систем, впроваджувати їх через різноманітний спектр технологій і методик в реальну педагогічну дійсність» [415, с. 69].

Професійна підготовка, як вважає Ю. О. Забіяко, «повинна бути цілісною системою заходів, методів і прийомів; будуватися з урахуванням особистісних якостей фахівця; мати чітко визначену структуру та специфіку. Вона повинна інтегрувати в собі комплекс різних методів, які використовуються стосовно як загальної, так і спеціальної підготовки спеціаліста» [185, с. 19]. Ю. О. Забіяко за-

значає, що «при здійсненні професійної підготовки фахівців має здійснюватися діяльний підхід, згідно з яким майбутній фахівець повинен поєднувати фізкультурно-педагогічну й тренерсько-викладацьку діяльність» [185, с. 19].

Професійна підготовка фахівців з фізичної культури, на думку А. В. Чеснокова, повинна бути заснована на оптимальному поєднанні педагогічних, психологічних і фізіологічних методів впливу [499, с. 12]. Науковець вказує на те, що «комплексний підхід до формування професійних якостей включає поєднання педагогічних, психологічних, фізіологічних способів впливу, а також передбачати побудову комплексів з урахуванням індивідуального рівня здоров'я, спортивної спеціалізації та рівня спортивної підготовки студентів» [499, с.12].

О. В. Бойченко у своїх наукових працях вказує на те, що перед закладом вищої освіти постає завдання «організувати навчання в такий спосіб, щоб забезпечити всебічний розвиток особистості майбутнього фахівця, формування у студента професійні та соціально-особистісні якості, які б дозволили йому повністю реалізувати свій інтелектуальний потенціал» [71, с. 80]. Науковець стверджує, що «професійна діяльність викладача характеризується досить високим рівнем складності, напруженості та інтенсивними міжособистісними відносинами, тому йому доводиться здійснювати як заздалегідь заплановані і цілеспрямовано організовані навчальні й виховні заходи, і часто приймати педагогічні рішення в непередбачуваних ситуаціях взаємодії зі студентами» [71, с. 80].

О. Кондратьєва зазначає, що «професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації має свої особливості відповідно до державних стандартів освіти, планів, методики, індивідуальних програм та рекомендацій викладача фізичної реабілітації визначає мету, зміст і порядок навчально-реабілітаційної діяльності у загальноосвітніх та спеціалізованих закладах для дітей, які мають вади у фізичному розвитку» [246, с. 79]. Вчена стверджує, що «фахівець повинен: 1) обирати ефективні форми роботи і проводити за розкладом та графіками навчальні, виховні, соціально-адаптаційні, реабілітаційні, корекційні, компенсувальні заходи і заняття; 2) використовувати засоби фізичної реабілітації для формування у названої категорії дітей умінь відновлювати та регулювати власний фізичний і психічний стан; 3) створювати навчально-виховні ситуації, ознайомлює з явищами, фактами та подіями, що відбуваються у суспільстві, природі, побуті, характеризує, глумачить та

оцінює їх, розвиває в дітей навички та вміння, необхідні для життя в суспільстві: 4) проводити психолого-педагогічні спостереження, вивчати і фіксувати динаміку розвитку, аналізувати особливості фізичних та розумових досягнень дитини; 5) брати участь у розвитку емоційно-вольової сфери особистості, навчати зменшувати гострі невротичні реакції, нейтралізувати страхи та емоційно-негативні переживання щодо власних фізичних вад; 6) співпрацювати із фахівцями, які розробляють індивідуальні методи та прийоми корекційно-реабілітаційної роботи: лікарями, психологами, фізіологами, дієтологами, дефектологами (логопедами, сурдопедагогами, тифлопедагогами), фахівцями з фізичної реабілітації та іншими працівниками з корекційно-реабілітаційної роботи, які координують їхню діяльність; 7) забезпечувати разом з іншими працівниками здорові й безпечні умови навчання, виховання та праці; 8) залучати членів сім'ї дитини до участі в навчально-реабілітаційній роботі, використання прийомів психолого-педагогічної корекції особистості, відновлювальних занять та вправ, подолання фізичних вад, недоліків та негативних звичок» [246, с. 79].

С. Ю. Ібрагімова наголошує на тому, що «проблема підготовки фахівців з фізичної реабілітації є важливою не тільки з вузько-медичної точки зору, а й лежить у педагогічній площині процесу підготовки фахівців даного профілю. Оскільки професія фізичного реабілітолога відноситься до інноваційних і тому у підготовці фахівців з фізичної реабілітації слід застосовувати найбільш прогресивні навчальні технології та підходи» [212, с. 174]. Вчена вказує на необхідності «визначити основний механізм педагогічної діагностики сформованості спеціальних знань, умінь та навиків, визначити показники формування різних рівнів компетентності та професіоналізму студентів-реабілітологів в системі післядипломної освіти, науково обґрунтувати несуперечливу систему педагогічних умов, що сприяють формуванню висококомпетентного, конкурентоздатного, готового до рішення будь-яких професійних завдань фахівця-реабілітолога, створити систему комплексного формування професійної компетентності студентів-реабілітологів на базі проектної методики засобами особистісно-орієнтованої освіти» [212, с. 174].

Л. М. Рибалко зазначає, що в «умовах оновлення суспільно-економічного життя актуальною постає проблема ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, які зможуть легко пристосуватися до змінних умов сьогодення та бути конкурентоспроможними на ринку праці» [405, с. 296]. Науковець

стверджує, що «професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичної реабілітації повинна носити випереджувальний характер, ураховувати багаторівневість вищої професійної фізкультурної освіти та впроваджувати новітні підходи до навчання» [405, с. 296]. Ю. О. Лянной вказує на те, що «професійна підготовка як складна динамічна система інтегрує визначені структурно і функціонально взаємопов'язані і взаємодіючі компоненти, що відображають специфіку навчального процесу, результатом якого є готовність особистості до професійної діяльності» [292, с. 37]. Професійна діяльність фізичного реабілітолога, як вважає М. Я. Романишин, «вимагає різнобічного підходу до процесу підготовки відповідного фахівця, визначення оптимальних засобів фізичної реабілітації, правильного її планування та здійснення» [410, с. 5]. О. В. Погонцева вказує на необхідність формування у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації «стійкого усвідомлення того, що сучасні оздоровчі центри є закладами де вони мають здійснювати свою професійну профілактичну та оздоровчу діяльність» [379, с. 179]. Система професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації, на думку вченої, «потребує відчутної оптимізації, вдосконалення змісту навчання і зміни педагогічної парадигми, системного опрацювання і створення діючої моделі ефективного навчально-виховного процесу» [379, с. 179].

Ми поділяємо думку Л. П. Суценко та С. Ю. Путрова про те, що у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації слід використовувати «можливості інтернету, здійснюючи за такими напрямками: самостійний пошук студентами інформації на web-сторінках, створення особистісних творчих продуктів із використанням мультимедійного супроводу на тему, яка вивчається, демонстрація особистісних творчих продуктів студентів для веб-глядачів, використання тематично підібраних гіпертекстових матеріалів, електронної пошти студентами заочної форми навчання, робота з каталогами літератури бібліотек, комп'ютерне тестування знань із професійно орієнтованих дисциплін» [448, с. 86].

Таким чином, аналіз наукової літератури щодо проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів засвідчив, що ця проблема є доцільною для дослідження. Модернізація вищої фізкультурної освіти України потребує змін у системі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів. Теоретичний аналіз літературних джерел підкреслив

необхідність створення якісної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів як пріоритетного напрямку державної політики формування нової генерації фахівців країни.

1.2. Теоретичний аналіз базових дефініцій дослідження

Вивчення й уточнення визначень базових понять, які характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців спостерігається у кожному науковому дослідженні з визначеної тематики, пов'язаної з подальшим осмисленням сутності досліджуваного об'єкта. Саме тому, вважаємо за необхідне охарактеризувати такі поняття, як: вища освіта, професійна освіта, вища фізкультурна освіта, підготовка, професійна підготовка, професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, готовність, готовність до професійної діяльності, професійна готовність, готовність до діяльності, формування готовності, готовність до вибору, психологічна готовність, кваліфікація, бакалавр, магістр, професійна діяльність», професіограма, професійна мобільність, інновація, професійне самовизначення, фахівець, майбутній фахівець (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Базові поняття, які характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців у закладах вищої освіти

У статті 1 Закону України «Про вищу освіту» (2014) зазначається, що «вища освіта – це рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації» [194].

Вища освіта, на думку В. Бахрушина, «передбачає отримання певних освітніх чи професійних кваліфікацій, що засвідчується відповідними документами (дипломами, сертифікатами тощо) та інколи додається, що ці кваліфікації мають відповідати певному кваліфікаційному рівню» [50].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «вища освіта» у тлумаченні, яке подає С. Клепко: «вища освіта – формальна академічна чи професійна освіта, що ґрунтується на середній освіті і здобувається в широкому колі організацій, у яких створюються і використовуються нові знання в культурній, соціальній і економічній сферах суспільства відповідно до найвищих (п'ятих–восьмих) освітніх рівнів за Міжнародною стандартною класифікацією освіти» [231, с. 32].

Р. Маслюк вважає доцільним розглядати багаторівневу систему вищої освіти України, що «зумовлена процесами глобалізації в сучасному світі, які створюють єдиний освітній простір зі спільними початковими цілями, змістом і результатами навчання» [315, с. 61]. Науковець зазначає, що «багаторівневу освіту варто розуміти як «освіту крізь усе життя», що зумовлює перегляд, ефективність функціонування такої системи досягається за рахунок координації та взаємодії навчальних планів і програм, що дозволить підвищити рівень фундаментальної, загальнокультурної, гуманітарної та соціально-економічної підготовки» [315, с. 61].

Аналізуючи літературні джерела щодо визначення поняття «професійна освіта», слід вказати на те, що це поняття має різні тлумачення. Деякі вчені, Д. П. Алімасова [7], А. А. Захаров [200] та ін., пов'язують професійну освіту з певною сукупністю знань учнів щодо особливостей різних професій. Так, Д. П. Алімасова схиляється до думки, що «професійна освіта – це процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками, що необхідні для виконання завдань професійної діяльності; повідомлення знань про професії та формування на основі таких повідомлень стійких професійних інтересів; процес (або результат) професійного становлення, який су-

проводжується оволодінням заздалегідь установленими знаннями, уміннями й навичками з конкретних професій і спеціальностей» [7, с. 220]. Метою професійної освіти, на думку вченої, є «пояснення принципів, на яких засноване виробництво, процеси обробки сировини, та її характеристики; як оволодіння знаннями певного рівня і навичками діяльності з визначеної професії та спеціальності; як забезпечення умов для набуття громадянами професії згідно з їх бажаннями, інтересами, здібностями, підвищення їх виробничої кваліфікації, перепідготовку; як задоволення потреб особистості та суспільства у професійних освітніх послугах відповідного рівня з урахуванням вимог ринку праці, забезпечення рівневого доступу до якісної й безоплатної первинної професійної освіти, у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації працівників, формуванні творчої, духовно багатой особистості з урахуванням її інтересів і здібностей; як загальний і професійний розвиток особистості, становлення її професійної культури» [7, с. 215].

А. А. Захаров стверджує, що «професійна освіта скерована на здобуття учнями певної сукупності знань про особливості різних професій і умови правильного вибору однієї із них, а також передбачає виховання в учнів позитивного ставлення до різних видів професійної й суспільної діяльності, формування мотивованих професійних намірів, в підґрунті яких лежить усвідомлення ними соціально-економічних потреб суспільства і своїх психофізіологічних можливостей» [200, с. 12].

Для нашого дослідження значущими є ті тлумачення поняття «професійна освіта», в яких розкривається сутність підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Так, у «Енциклопедії професійної освіти» під редакцією С. Я. Батишева вказується, що «професійна освіта – це процес формування та збагачення знань, навичок та умінь, необхідних для заняття певним видом оплачуваної діяльності» [516, с. 118]. Нам імпонує визначення поняття «професійна освіта», яке надає С. У. Гончаренко, який тлумачить «професійну освіту як підготовку в закладах вищої освіти спеціалістів різних рівнів кваліфікації для трудової діяльності в певній галузі, науки, культури тощо; невід'ємний складник єдиної системи освіти» [123, с. 18].

Головними завданнями професійної освіти, на думку Н. Г. Ничкало, є «підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних кадрів із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок і мобільності, які відповідають вимогам науково-технічного прогресу

і ринковим відносинам в економіці, виховання соціально-активних членів суспільства, формування в них наукового світосприйняття, творчого мислення, кращих людських якостей, національної свідомості» [333, с. 110]. Для нашого дослідження ця теза вченої дуже важлива та доречна.

Аналізуючи стан вищої фізкультурної освіти в сучасній державі, І. Р. Свістельник вказує на те, що «вища фізкультурна освіта нашої держави має величезний досвід підготовки фахівців, розгалужену матеріально-технічну базу, величезний інтелектуальний потенціал професорсько-викладацького складу, вагомими є досягнення в інформаційному забезпеченні навчального процесу» [418, с. 9]. Науковці Ю. В. Драгнев, С. С. Єрмаков і М. В. Чекунов зазначають, що «сучасна вища фізкультурна освіта в Україні має великі теоретико-методологічні перетворення в умовах інформаційно-освітнього простору інформаційного суспільства, де на перше місце постали ін-формаційні технології» [164, с. 6].

Вищу фізкультурну освіту студентської молоді О. Д. Кривчикова та Л. І. Кузнецова характеризують як «спеціально організований та свідомо керований педагогічний процес, спрямований на всебічний гармонійний розвиток особистості студента, специфічну його підготовку до виконання майбутньої професійної діяльності та соціальних обов'язків у суспільстві» [264, с. 69]. Нам імпонує таке тлумачення поняття і ми будемо використовувати його у нашій науковій роботі.

Аналіз довідкової літератури свідчить про відсутність єдиного тлумачення поняття «підготовка». Так, в «Енциклопедії професійної освіти» поняття «підготовка» тлумачиться як «загальний термін стосовно прикладних завдань освіти, коли передбачається засвоєння певного соціального досвіду з метою його подальшого застосування під час виконання специфічних завдань практичного, пізнавального чи навчального характеру» [516, с. 234]. У психологічному словнику поняття «підготовка» розглядається як «формування та збагачення настанов, знань та умінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань» [399, с. 140].

О. В. Бойченко тлумачить поняття «підготовка» як «процес, в якому формуються та вдосконалюються професійні знання, вміння, навички та особистісні якості, що необхідні в майбутній педагогічній діяльності» [71, с. 79].

Аналіз нормативних документів, довідкової і психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що поняття «професійна підготовка» має різні тлумачення.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014) під поняттям «професійна підготовка» розуміється «процес здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю» [193].

У «Термінологічному словнику з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти» поняття «професійна підготовка» тлумачиться як «система професійного навчання, що має за мету придбання професійних навичок, необхідних для виконання певної роботи, що супроводжується підвищенням освітнього рівня знань» [455, с. 139].

В «Енциклопедії професійної освіти» за редакцією С. Я. Батищева поняття «професійна підготовка» трактується як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії [516, с. 290].

Професійна підготовка, як вважає О. В. Бойченко, є «системою професійного навчання, метою якої є прискорене набуття тими, хто навчається, навичок, необхідних для виконання певної роботи або ж групи робіт» [71, с. 79]. І. Д. Бойчук стверджує, що «для набуття людиною певної професійної кваліфікації, яка буде визначати її місце у суспільстві, основним компонентом професійної освіти, є професійна підготовка як сукупність спеціальних знань, навичок та умінь, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії» [72, с. 18]. Нам імпонує ця теза.

Слід вказати на те, що у сучасній психолого-педагогічній літературі існує декілька підходів до визначення сутності професійної підготовки. Так, І. Д. Бойчук вказує на те, що «психологи розглядають її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку резервних сил, пізнавальної і творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно-значущими знаннями, вміннями й навичками, а представники педагогічної науки вбачають сутність такої підготовки у набутті людиною професійної освіти, що є результатом засвоєння інтелектуальних знань, умінь та формування необхідних особистісних професійних якостей» [72, с. 18]. М. М. Ворник зазначає, що «професійна підготовка майбутніх педагогів має базуватися на єдності педагогічної теорії та практики, оволодінні студентами професійними знаннями, виробленні в них умінь і навичок, створенні мотиваційного середовища для подальшого саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації, становленні майбутнього педагога суб'єктом культури» [107, с. 105].

Як вказує О. В. Бойченко, з позицій сьогодення професійна підготовка майбутнього фахівця здійснюється «до такої організації навчально-виховного процесу, під час якої студент набуває професійних якостей, тому особлива увага викладачів вищого навчального закладу повинна бути зосереджена на розвиток потенціалу, формування стійкої мотивації і готовності кожного студента до саморозвитку, самоактуалізації і самоуправління» [71, с. 80].

У наукових працях М. В. Дутчака [173], Р. П. Карпюка [227], О. С. Куца [279], Є. Н. Приступи [394], Л. П. Сущенко [450], О. В. Тимошенка [456], Ю. М. Шкрєбтія [510] та інших напрацьований достатній матеріал з проблем професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. Так, на думку О. В. Тимошенка, «модель оптимізації професійної підготовки фахівця фізичного виховання і спорту має дві складові: оптимізація наукової організації педагогічної праці у вищій школі та оптимізація змісту» [456, с. 125]. На думку вченого, «при цьому оптимізація наукової організації педагогічної праці у вищій школі складається з оптимізації управління професійною підготовкою і оптимізації роботи керівника» [456, с. 125]. Науковець зазначає, що «до оптимізації управління професійною підготовкою відносяться: планування і організація, регулювання і корекція діяльності, навчально-матеріальні умови, поточний і підсумковий контроль функціонування в цілому і структурного підрозділу зокрема та аналіз результатів діяльності» [456, с. 125].

Перехід на якісно новий рівень професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, на думку Н. О. Белікової, «необхідно здійснювати на основі визначення перспектив модернізації цілісного навчального процесу у вищому навчальному закладі з врахуванням тенденцій розвитку вітчизняної і зарубіжної вищої школи, а також вимог працедавців та соціального попиту на фахівців, орієнтованих на розвиток і збереження людських потенційних ресурсів» [55, с. 14].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» в інтерпретації, яке подає Л. П. Сущенко. На думку вченої, професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту – це «процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямованих на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особис-

тості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці» [450, с. 91].

Розглянемо сутність поняття «готовність».

Звернемося до словників за змістовною характеристикою поняття «готовність» та до думок вчених щодо його тлумачення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Змістовна характеристика поняття «готовність»

Джерело	Визначення
О. І. Федоренко	Готовність – «це бажання зробити що-небудь» [482, с. 193]
«Словник психолого-педагогічних термінів і понять» за ред. Н. А. Гмизіна	Готовність – це «стан особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище і швидко розвинуватися в професійному відношенні» [433, с. 28]
«Словник російської мови» за ред. С. Ожегова	Готовність – це стан, при якому все зроблено, все підготовлено для чогось [344, с. 116]
Словник за ред. В. Даля	Готовність – це стан і властивість готового [149, с. 388]
«Психологічний словник» за ред. Н. А. Побірченко	Готовність – це «активно-дійовий стан особистості, установка на певну поведінку, мобілізованість сил на виконання завдання» [399, с. 57]
«Короткий словник із психології» за ред. Л. А. Карпенко	Готовність – це стан підготовленості, в якому організм налаштований на дію чи реакцію [247, с. 34]
Л. Аболін	Готовність – це «первинна, фундаментальну вихідну умову успішного виконання діяльності будь-якої складності» [1, с. 99]
А. Линенко	Готовність – це цілісне стійке утворення, що мобілізує особистість на включення в професійну діяльність [284, с. 74]
С. Максименко	Готовність – це «цілеспрямоване вираження особистості, що містить її переконання, погляди, мотиви, почуття, волю та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки» [305, с. 17]

Готовність, як вважає С. Максименко, «досягається в процесі моральної, психологічної та професійної підготовки і є результатом різнобічного розвитку особистості з урахуванням вимог, зумовлених особливостями професійної діяльності» [305, с. 15].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що у сучасний період не існує загальноприйнятого визначення поняття «готовність». Так, Г. В. Бесарабчук визначає поняття «готовність» як «умову успішного виконання діяльності, як виборчу прогножуючу активність, що налаштовує організм, особистість на майбутню діяльність» [54, с. 52].

Існують різні підходи до трактування поняття «готовність». Так, С. Виговська вказує, що «у рамках функціонального підходу вона розглядається як психічний стан, що виникає в суб'єкта для задоволення будь-якої потреби і визначається як така існуюча ознака установки, що спостерігається в усіх випадках поведінкової активності суб'єкта» [95, с. 46]. На думку вчених, «у межах особистісного підходу існує два напрями трактування поняття «готовність»:

1) вона трактується як умова успішного виконання діяльності; вибіркова активність, що налаштовує організм, особистість на майбутню діяльність; регулятор діяльності;

2) підкреслює інтегративні характеристики цієї категорії, що визначається як синтез якостей особистості; її цілеспрямоване вираження, включаючи й переконання, погляди, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні риси, знання, вміння, навички, досвід, налаштованість на певну поведінку; якість особистості, що інтегрує раніше засвоєні установки, характеристики і мотиви діяльності» [95, с. 46]. Ми погоджуємося з думкою вчених.

Аналізуючи наукову літературу з вивчення підходів до поняття «готовність», Н. І. Евсюкова виділяє найважливіші суттєві ознаки і характеристики, зокрема: прагнення найбільш ефективно реалізувати потенціал готовність для вирішення складних завдань; максимальну реалізацію конкретних завдань у специфічних умовах; стійкий стан готовності; організацію цілеспрямованої поведінки або конкретної діяльності людини в конкретних умовах» [177, с. 95].

У дослідженні, ми будемо використовувати поняття «готовність» у тлумаченні, яке подає Л. О. Мацук [318, с. 84]. Вчена розглядає готовність як «результат діяльності вищої педагогічної школи України, як своєрідне професійне новоутворення, що характеризує новий тип особистості вчителя в умовах правової держави з пріоритетами гуманізму й демократії» [318, с. 84].

У «Психологічному словнику» зазначено, що «до внутрішніх і зовнішніх умов, що впливають на готовність, відносять: «зміст завдань, труднощі в їх розв'язанні, новизну, обставини діяльності, мотивацію, оцінку імовірності досягнення і власної підготовленості, попередні нервово-психічні стани і стани здоров'я, особистий досвід мобілізації сил при рішенні завдань, вміння контролювати і регулювати рівень свого стану готовності» [399, с. 43].

До готовності, як стійкої характеристики особистості, О. А. Атамась відносить: «а) позитивне ставлення до того або іншого виду діяльності; б) риси характеру, мотиви, адекватні вимогам діяльності; в) необхідні знання, вміння та навички, стійкі процеси сприйняття, увага, мислення, емоційні та вольові прояви» [20, с. 20].

Слід вказати на те, що поряд з поняттям «готовність» у науковому обігу застосовується поняття «готовність до професійної діяльності». Аналіз довідкової літератури показав, що готовність до професійної діяльності визначається як: «1) інтегральне особистісне утворення, що включає стійке прагнення до праці в цій галузі, наявність адекватних знань, умінь та навичок, а також комплекс індивідуально-типологічних і соціально-психологічних особливостей, які зумовлюють високу ефективність професійного функціонування в цій галузі; 2) цілеспрямоване вираження особистості, а саме – її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, уміння, навички, установки тощо» [50].

А. Й. Гуменчук, аналізуючи наукові джерела, вказує на те, що поняття «готовність до професійної діяльності» трактується як «складне структурне психічне утворення, цілісний вияв усіх сторін особистості, особливий психічний стан, усвідомлений та активно діяльнісний стан, що забезпечує особистісну й професійну самореалізацію та самоактуалізацію у процесі вирішення професійних задач, суб'єктивний стан та інтегровану якість особистості фахівця, котрий вважає себе здатним і підготовленим до виконання певної діяльності, інтегративну особистісну якість і суттєву передумову ефективності професійної діяльності після закінчення вищого закладу освіти» [142, с. 51].

У «Словнику психолого-педагогічних понять і термінів» за редакцією Н. А. Гмизіна, поняття «готовність до професійної діяльності» визначається як: «1) інтегральне особистісне утворення, що включає стійке прагнення до праці в цій галузі, наявність адекват-

них знань, умінь, навичок, а також комплекс індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей, які зумовлюють високу ефективність її професійного функціонування в цій галузі; 2) цілеспрямоване вираження особистості, а саме – її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки тощо» [432].

Готовність майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності, як зазначає М. М. Окса, «характеризується вченими як цілісний прояв особистості, комплекс необхідних знань, умінь і здібностей, результат професійної освіти та виховання, соціальної зрілості особистості, компонентами якої виступає психологічна, науково-теоретична, практична, фізична й психофізична готовність» [347, с. 49].

К. М. Дурай-Новакова пов'язує професійну готовність зі спрямованістю на професійну діяльність і стійкими установками на працю [171, с. 57]. Вчена наголошує на тому, що готовність є не тільки результатом, а й метою професійної підготовки, а також початковою та основною умовою ефективної реалізації можливостей кожної особистості [171, с. 16]. На її думку, готовність є і синдромом властивостей, і психічним станом особистості в єдності, а також зазначає, що психічний стан, хоч і не є властивістю особистості, однак і не є протилежний йому, більш того – може переходити в процесі діяльності у властивість [171, с. 17].

У «Психологічному словнику-довіднику» за редакцією Ю. О. Приходько та В. І. Юрченко зазначається, що «професійна готовність студента – це особистісна якість, яка проявляється в позитивній самооцінці себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності та прагненні займатися нею після закінчення вищого навчального закладу» [395, с. 112]. На думку вчених, «вона допомагає молодому фахівцю успішно реалізовувати професійні функції, правильно використовувати набуті знання і досвід, зберігати самоконтроль і долати непередбачені перешкоди; професійна готовність – вирішальна умова швидкої адаптації випускника до умов праці, подальшого його професійного вдосконалення і підвищення кваліфікації» [395, с. 113].

У науковій праці В. В. Лесика зазначається, що «професійна готовність студентів складається з ідейної, моральної, педагогічної, психологічної, ділової і фізичної готовності. Психолого-педагогічна готовність є центральною ланкою серед інших видів

готовності і виражається в єдності професійно важливих якостей та спрямованості студента на подальшу діяльність» [283, с. 93].

А. Є. Книш, аналізуючи вітчизняні та зарубіжні підходи до визначення поняття «готовність до діяльності», виокремив вітчизняну, європейську та американську системи трактування цього терміну [234, с. 45]. Вчений вказує, що «вітчизняна система поглядів базується на діяльнісному підході та описує готовність як стійку характеристику особистості, що ґрунтується на наявності у людини професійно значущих якостей, знань, умінь та навичок, цілей, мотивів та цінностей» [234, с. 45]. Європейська система поглядів більше схиляється до розгляду компетентності як важливого складника професійної готовності до діяльності, наряду з компетентністю важливим компонентом є особистісна готовність, що виявляється в наявності розвинених психологічних рис у сфері спілкування, взаємодії та вирішенні робочих завдань [234, с. 45].

Н. О. Белікова визначає поняття «формування готовності» як «набуття компетенцій, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання майбутніх завдань та якісного використання свого професійного досвіду для суспільної праці» [60, с. 100]. Нам імпонує це трактування поняття «формування готовності».

О. М. Пархоменко зазначає, що «готовність як стійку властивість особистості називають по-різному: підготовленість, тривала чи стійка готовність» [365, с. 121]. Ну думку вченої, «тривала готовність становить собою структуру, до якої входять: необхідні для успішної діяльності знання, уміння, навички; позитивне емоційне ставлення до певного виду діяльності, мотивація; адекватні вимогам діяльності вольові якості, риси характеру, здібності, темперамент. Тимчасова і тривала готовність перебувають в єдності» [365, с. 121]. Науковець наголошує на тому, що у літературних джерелах розглядають «готовність до вибору професій як такий психологічний стан суб'єкта, що характеризується розвинутими (відповідно до вікових особливостей учнів) компонентами інтелектуальної та операційної сфер (здібностями, відповідними знаннями, уміннями, навичками, досвідом трудової діяльності), визначеними орієнтаціями на професійну діяльність (вираженими професійними інтересами, професійними намірами, професійними планами, сформованими мотивами вибору, настановами тощо), підкріпленими вольовими проявами (рішення про вибір професії, зусиллями, спрямованими на здійснення рішення, цілеспрямованими діями тощо)» [365, с. 121]. Нам імпонує думка науковця.

Результативність системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації визначається: науковими знаннями про сутність, закономірності, особливості, принципи, мету, завдання і зміст роботи з відновлення здоров'я спортсменів і технологіями її здійснення. Основним показником результативності є професійна, психологічна й особистісна готовність майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Основні показники результативності підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

М. І. Дяченко С. Л. Кандибович вважають «психологічну готовність» як готовність до діяльності компонентом професіоналізму [175, с. 161]. В. О. Сластьонін визначає її як результат професійної освіти й виховання, соціальної зрілості особистості [429, с. 270]. А. І. Кукуєв також виділяє фахове самовизначення, професійне виховання та самовиховання як чинники її формування [273, с. 34].

У динамічній структурі стану психологічної готовності В. О. Сластьонін визначає такі елементи: 1) усвідомлення своїх потреб, вимог суспільства чи поставленого іншими людьми завдання; 2) усвідомлення цілей, досягнення яких приведе до задоволення потреб чи виконання завдання; 3) осмислення та оцінка умов, в яких відбуватимуться дії та актуалізуватиметься досвід; 4) визначення способів вирішення завдань або виконання вимог; 5) прогнозування виявлення своїх інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових процесів; 6) мобілізація сил відповідно до умов завдання, самонавіювання в досягненні мети [429, с. 272]. Нам імпонує думка вченого.

Л. М. Карамушка зазначає, що «психологічна готовність до здійснення майбутньої професійної кар'єри – це сукупність психологічних якостей, необхідних студентам для ефективної професійної кар'єри, що включає когнітивний, мотиваційний, операційний та особистісний компоненти» [222, с. 217]. Науковець у процесі дослідження вияв низку проблем у розвитку компонентів психологічної готовності студентів до здійснення професійної кар'єри: «а) мотиваційного: переважання мотивів навчання над мотивами майбутньої роботи; переважання «зовнішніх» мотивів як навчання, так і роботи, над «внутрішніми»; б) когнітивного: недостатній рівень знань щодо сутності професійної кар'єри, вікових, гендерних аспектів професійної кар'єри, складових психологічної готовності до здійснення професійної кар'єри; в) операційного: недостатній рівень власної активності до здійснення професійної кар'єри та поведінкової активності загалом; г) особистісного: недостатня вираженість інтернальності, зокрема у сфері виробничих відносин, низький рівень розвитку лідерських якостей» [222, с. 217]. Ми поділяємо думку науковця.

В. О. Сластьонін розрізняє психологічну, психофізіологічну та фізичну готовність, а з іншого боку – науково-теоретичну та практичну компетентність як основу професіоналізму [428, с. 37]. На його думку, зміст науково-теоретичного компонента професійної готовності полягає в узагальненому вмінні педагогічно мислити, що передбачає наявність у педагога аналітичних, прогностичних, проектних і рефлексивних умінь. Змістом практичного компонента є зовнішні (предметні) вміння, до яких належать вміння організаторські та комунікативні. Отже, на його думку, готовність виявляється в сукупності професійно-педагогічних вмінь [428, с. 38]. У зв'язку з цим, В. О. Сластьонін зазначає, що підготовка майбутнього фахівця повинна бути процесом формування у нього достатнього рівня попередньої готовності його психіки, стійких, статичних компонентів професійної підготовленості [429, с. 270].

Чинники, що обумовлюють і визначають формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, поділяються на зовнішні та внутрішні. При цьому внутрішні чинники вступають у взаємодію із зовнішніми чинниками, до яких відносимо: 1) глобалізацію геополітичних суперечностей, наростаючих перед людством у ХХІ ст.; 2) специфіку економічних і культурних змін в українському суспільстві, що перетворюють наукові дослідження на стратегічний потен-

ціал, який керує розвитком суспільства і пред'являє відповідні вимоги до державних освітніх стандартів; 3) технологізацію освітніх процесів. До внутрішніх чинників відносимо: 1) потенційну здатність фахівців з фізичної терапії, до творчої діяльності, одним з видів якої є реабілітаційна діяльність; 2) перетворення знань щодо роботи з відновлення здоров'я спортсменів в значущу складову особистості, яка дозволяє адаптовано здійснювати складні моделі реабілітаційної діяльності; 3) поява у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії нових особистісних сенсів, що виражаються в різних формах позитивного ставлення до відновлення здоров'я спортсменів, в зміні цінностей, позицій, потреб, інтересів, мотивів, емоцій та почуттів.

У контексті напряму дослідження логічним є з'ясування сутності понять «кваліфікація», «бакалавр» і «магістр».

Кваліфікацією називають ступінь придатності до будь-якого виду праці, а також рівень професійної майстерності, вона виражається рівнем підготовки, досвіду, знань, необхідних для виконання конкретної роботи. Кваліфікація присвоюється після закінчення вищого навчального закладу, крім того, її можна вдосконалювати в процесі роботи [195].

Показником кваліфікації працівника може бути розряд, категорія, диплом, наявність звання або наукового ступеня [195]. Існують різні її типи, що виділяються залежно від сфери застосування: в освіті – це рівень підготовки тих, хто закінчив вищий навчальний заклад; в трудових відносинах – рівень прояву професійних якостей, ступінь придатності до певним вимогам; в спорті – попередні (відбіркові) змагання; в кримінальному праві – оцінка конкретного суспільно-небезпечного діяння. Окрім поділу за сферою застосування, розрізняють кваліфікацію працівника та роботи [195].

У статті 5 Закону України «Про вищу освіту» (2014) під поняттям «бакалавр» розуміється освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180–240 кредитів ECTS. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається вищим навчальним закладом. Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти [194].

Поняття «магістр» у Законі України «Про вищу освіту» (2014) тлумачиться як освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90–120 кредитів ECTS, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ECTS. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 % [194].

Р. Маслюк вивчаючи проблеми багатоступеневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання в Україні вказує на те, що у «сучасний період вища фізкультурна освіта здійснюється ступенево – молодший спеціаліст, бакалавр і магістр. На освітньо-кваліфікаційному рівні «молодший спеціаліст» акцент робиться на фундаментальній загальнонауковій освіті класичного типу; обов'язковій науково-дослідній роботі, обов'язковій практичній діяльності. Навчальна діяльність ОКР «бакалавр» спрямовується на поглиблення загальноосвітньої освіти, формування фундаментальних та професійно-орієнтованих знань і вмінь для вирішення типових професійних завдань» [315, с. 65].

Професійна діяльність визначається як система знань, заснована на досвіді її застосування, практика є, з одного боку, результатом розвитку, а з іншого – основою для подальшого зростання [195].

Науковці наголошують, що «будь-яка професійна діяльність – це складна динамічна система, до складу якої входять численні елементи, серед них виділяють основні, які визначають успіх діяльності: конструктивна (конструктивно-змістова, конструктивно-оперативна, конструктивно-матеріальна); організаторська діяльність; комунікативна» [195].

На думку І. К. Колмогорової, «професійна діяльність, її результативність в придбаних матеріальних благах і відповідність життєво важливим інтересам особистості є найважливішими умовами успішного освоєння професії, гармонійного входження в трудову діяльність» [245, с. 58]. Вчена зазначає, що «складовими процесу усвідомленого вибору майбутньої професії є усвідомлення людиною своїх особистісних властивостей, які формуються на базі

практичної діяльності, задоволення інтересів і потреб, вміння аналізувати і оцінювати соціальне оточення і власну поведінку» [245, с. 58].

Розкриємо сутність поняття «професіограма».

В «Енциклопедії професійної освіти» вказується, що «професіограма – це документ, який відображає умови та змістовну характеристику певної професії, вимоги до фахівця – носію даної спеціальності та означення, які виходять з цих вимог, що необхідні для даного виду діяльності якостей особистості, що являють собою основу професійної придатності» [516, с. 69].

Аналіз психолого-педагогічної літератури (Д. П. Алімасова [7], А. А. Грицанов [133], І. Жерносек [181], І. А. Зимня [204], С. О. Поздишев [384] та ін.) свідчить про різноманіття тлумачень поняття «професіограма». Так, Д. П. Алімасова зазначає, що у педагогіці поняття «професіограма» тлумачиться як опис сформованих суспільством якихось вимог, соціально-психологічних і фізичних особистісних якостей, які «висуває певна професія та даний документ повинен забезпечувати постановку практичного завдання та організацію його розв'язання з метою оптимізації та підвищення ефективності професійної діяльності фахівці конкретного профілю» [7, с. 218]. А. А. Грицанов схиляється до думки, що «професіограма – це науковий опис виду праці та необхідних професійних якостей, який може використовуватися у профорієнтації, підборі кадрів та ін» [133, с. 465]. І. Жерносек вказує, що «професіограма – це опис сукупності систематизованих, науково обґрунтованих структурованих теоретичних знань і практичних умінь, які об'єктивно необхідні особистості для виконання тієї чи іншої спеціалізованої діяльності або посадових функціональних обов'язків» [181, с. 8]. І. А. Зимня вважає, що «при побудові професіограми необхідно враховувати три основні вимоги: професійну компетентність, гуманістичну спрямованість і міжособистісні стосунки» [204]. С. О. Поздишев стверджує, що «професіограма – це вичерпний опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною» [384, с. 481]. На думку вченого, «професіограма складається на основі аналізу змісту професійної діяльності і містить у собі загальну характеристику професії і вимоги до людини, якщо людина хоче вибрати професію відповідно до своїх індивідуальних особливостей, їй більше підійдуть професіограми, побудовані на основі психологічного вивчення професій, ніж ті, що побудовані на підставі формальних ознак професій, тому, при зміні професії чи при виборі запасного варіанта, краще

орієнтуватися на професії, пов'язані з такими психологічними характеристиками: спосіб мислення; тип особистості; спосіб взаємодії з людьми» [384, с. 481].

Науковці (Н. В. Кузьміна [270], З. М. Мірошник та І. О. Талаш [323], С. О. Поздишев [384], О. Л. Шквир [508] та ін.) приділяють увагу характеристиці професіограм різних фахівців. Так, Н. В. Кузьміна обґрунтовує необхідність наступних складових у професіограмі сучасного педагога, зокрема: «1) психологічна – чіткі уявлення про специфічну психічну реальність особистості, постійний інтерес до неї та готовність контактувати з нею в міжособистісному спілкуванні; 2) педагогічна – знання з дидактики та їх творче використання, що допомагає вчителю аналізувати хід і результати процесу навчання, вибирати методи, організаційні форми й засоби навчання учнів; 3) конкретно-предметна – знання з теоретичних і практичних основ конкретної навчальної дисципліни; 4) науково-дослідницька – цілісне уявлення вчителя про педагогічну науку як систему знань і методів пізнання, сутність загальнопошукових і конкретно наукових методів дослідження, планування та організацію наукового експерименту, роботу з науковою літературою тощо» [271, с. 55]. З. М. Мірошник та І. О. Талаш у своїй науковій праці вказують на особливості професіограми викладача вищої школи і зазначають, що, «по-перше, сьогодні немає єдиного систематичного й цілісного опису як професії, так і особистості викладача вищої школи; по-друге, запропоновані системи професійних вимог будуються на засадах системного або діяльнісного підходів, тому відображають структуру професійної діяльності, детерміновану соціальним замовленням, чинним законодавством, і поза увагою залишається те, що генералізація цих вимог завжди відбувається під впливом певного соціального середовища, яке зумовлює їх комбінації, успішність реалізації» [323, с. 415]. З. М. Мірошник та І. О. Талаш вважають, що «основним недоліком такого підходу до побудови професіограм є те, що вона являє собою ідеальну й негнучку модель, яка не завжди адекватно й повністю може бути реалізована відповідною професійною групою, що суперечить її основному призначенню бути базовим орієнтиром у підготовці спеціалістів і їх особистісному, професійному функціонуванні та зростанні» [323, с. 415]. С. О. Поздишев виділяє такі розділи професіограми, як: «1) класифікаційна картка професій; 2) домінуючі види діяльності; 3) властивості, що забезпечують успішність виконання професійної діяльності – здібності, особистісні якості, інтереси,

схильності; 4) властивості, що перешкоджають ефективності професійної діяльності; 5) сфери застосування професійних знань; 6) історія професії; 7) деякі професії, що також підходять людині з даним типом особистості; 8) навчальні заклади, у яких навчають даній професії» [384, с. 481]. О. Л. Шквир вказує на те, що «професіограма дозволяє передбачити конкретні шляхи, засоби, операції, завдання, критерії навчання і виховання студентів, удосконалити програму формування особистості майбутнього спеціаліста, і також є важливим засобом діагностичних і прогностичних процедур експериментальної роботи, коли вивчаються рівні професійного розвитку студентів і визначається якість ефективності їх підготовки» [508, с. 205].

Аналізуючи визначення поняття «професійна мобільність» слід зазначити, що воно є досить змістовне за своєю трактовкою та із складною структурою, має декілька визначень, які по суті, є тотожними.

У «Психологічному словнику» поняття «професійна мобільність» визначається як «здатність і готовність особистості досить швидко й успішно опановувати нову техніку та технологію, набувати знання й уміння, яких бракує, що забезпечує ефективність підготовки до нової професійної діяльності» [399, с. 123].

І. Шпекторенко трактує поняття «професійна мобільність» у декількох тлумаченнях: «1) здатність (тобто готовність) особистості досить швидко і успішно оволодівати новою технікою і технологією, набувати знання та уміння, які забезпечують ефективність нової професійно орієнтованої діяльності; 2) рухливість особистості, спроможність її до динамічного нарощування власного ресурсу, до швидкого пересування, змін; 3) ознаку кар'єрного розвитку індивіда; 4) процес переходу індивіда або професійної групи з однієї професійної позиції в іншу» [512, с. 470].

М. І. Дяченко та Л.О. Кандибович під професійною мобільністю розуміють можливість і здатність успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності [174, с. 53].

Формування мобільної та конкурентоспроможної особистості, на думку Н. В. Грицькової, «полягає у тому, що сучасний ринок праці ставить до молодого покоління фахівців високі вимоги» [134, с. 27]. Вчена стверджує, що «у всіх сферах діяльності все більшого значення набувають такі якості, як соціальна відповідальність, адекватне сприйняття та мобільне реагування на нові фактори, самостійність та оперативність у прийнятті рішень, готовність швидко адаптуватися до нових умов праці та інші якості, що визначають соціальну та професійну мобільність особистості» [134, с. 28].

Н. В. Грицькова вказує на те, що «професійна мобільність та її формування як інтегрального особистісного утворення зумовлює необхідність комплексного та системного вивчення сутності даного феномена». Вчена зазначає, що «найбільш характерною ознакою є визначення мобільності як професійно значущою якості особистості майбутнього фахівця певної галузі» [134, с. 29].

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV під «інноваціями» слід розуміти «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [198].

Науковці А. О. Карпов [225], Ю. Янісів [519], З. Б. Янченко [520] та ін. приділяють значну увагу питанням змістовного наповнення поняття «інновація» та з'ясування його сутності.

Уперше поняття «інновація», як вважає З. Б. Янченко, «було введено до наукового обігу у ХІХ ст. завдяки антропологам та соціологам, що трактували його як введення деяких елементів однієї культури до іншої, а в подальшому сфера застосування даного терміну значно розширилась, і під інновацією почали розуміти «новий спосіб що-небудь зробити» [520, с. 197].

Науковець Ю. Янісів наголошує, що «зміст поняття «інновація» не означає синонім «нове», а «нововведення», тобто інновація не вичерпується також певними змінами чи вдосконаленням якоїсь системи, сфери життя, що не мають істотної новизни» [519, с. 156]. Слово «інновація», на думку вченого «позначає таку новацію або нововведення, що, по-перше, робить відповідну систему істотно більш ефективною, і, по-друге, як наслідок, має позитивну оцінку, тому, зустрічаючи в текстах слово інновація, слід розуміти, що за ним стоїть дуже радикальне поліпшення чого-небудь» [519, с. 156].

Роль університетів в інноваційному процесі, на думку А. О. Карпова, «полягає не тільки в постачаннях на технологічні ринки науково-дослідної продукції, але і виховання фахівців інноваційного типу, які володіють компетенціями, що забезпечують перехід від досліджень до розробок з подальшою їх комерціалізацією» [225, с. 38]. На думку вченого, «університет може стати глобальною комунікаційною ланкою в інноваційному процесі, партнерські відносини з якими здатні не тільки забезпечити виробничі структури новими ідеями, технологіями і пристроями, але і запро-

понувати їм перспективну творчу особистість разом з вже створеною майбутньою інтелектуальною продукцією» [225, с. 38]. Нам імпонує ця думка вченого.

Розкриємо сутність поняття «професійне самовизначення».

Термін «професійне самовизначення» можна трактувати, на думку А. О. Садовської, як у вузькому, так і у широкому значенні [413, с. 242]. У вузькому значенні, на думку вченої, «термін фактично позначає професійну ідентичність; у широкому сенсі професійне самовизначення можна трактувати як усвідомлення людиною своїх компетенцій, як орієнтацію на інженерну роботу в майбутньому, як оцінку правильності свого професійного вибору, тобто це певний пласт свідомості людини й обраної ним інженерної професії» [413, с. 242].

О. І. Вітковська трактує поняття «професійне самовизначення» як «вибір людиною напряму свого подальшого розвитку, сфери реалізації своїх індивідуальних якостей і здібностей, соціального оточення для втілення своєї життєвої мети і моральних цінностей» [98, с. 8]. На думку вченої, «професійне самовизначення розглядається як процес розвитку молодшої людини, процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої трудової діяльності; як ознайомлення зі світом професій, самоаналіз, самооцінка та самоперевірка молодшої людини своєї відповідності цим вимогам; як процес, що проходить кілька вікових стадій, починаючи з дошкільного періоду і закінчуючи вибором спеціальності у старших класах; як суттєва сторона загального процесу розвитку людини» [98, с. 8].

Ю. Загребенюк тлумачить поняття «професійне самовизначення» як «складне структурне новоутворення взаємопов'язаних і поєднаних переконаннями морально-вольових якостей особистості, засобів поведінки, знань, практичних умінь та навичок, які сформовані відповідно до вимог суспільства й можливостей навчально-виховного процесу в школі» [192, с. 100]. Л. Богданова вказує, що «професійне самовизначення можна розглядати як процес формування ставлення особистості до самої себе, як до суб'єкта майбутньої професійної діяльності, що дають змогу підготувати людину до професійної кар'єри, презентації своєї кандидатури на ринку праці, до зміни професії в умовах ринкової економіки» [66, с. 67].

У «Великому тлумачному словнику української мови» за редакцією В. Т. Бусел поняття «фахівець» тлумачиться як «людина, що володіє спеціальними знаннями й навичками в будь-якій галузі,

що має спеціальність; людина, що добре знає будь-що, майстер своєї справи» [91].

У «Педагогічному енциклопедичному словнику» поняття «фахівець» розглядається як «той, хто досконало володіє якимсь фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо» [366].

І. Б. Гринченко вказує, що для «вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець будь-якого профілю повинен вміти одержувати, обробляти і використовувати інформацію за допомогою комп'ютерів, телекомунікацій і інших засобів інформаційних технологій, а потреба суспільства в кваліфікованих фахівцях, що володіють арсеналом засобів і методів інформації, перетворюється на провідний чинник освітньої політики» [132, с. 70].

У дослідженні поняття «майбутній фахівець» ми будемо використовувати у тлумаченні, яке подає Ю. О. Лянной. Вчений тлумачить поняття «майбутній фахівець» як «особистість, яка цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі навчання, спрямованого на підготовку до подальшої професійної діяльності» [297, с. 49].

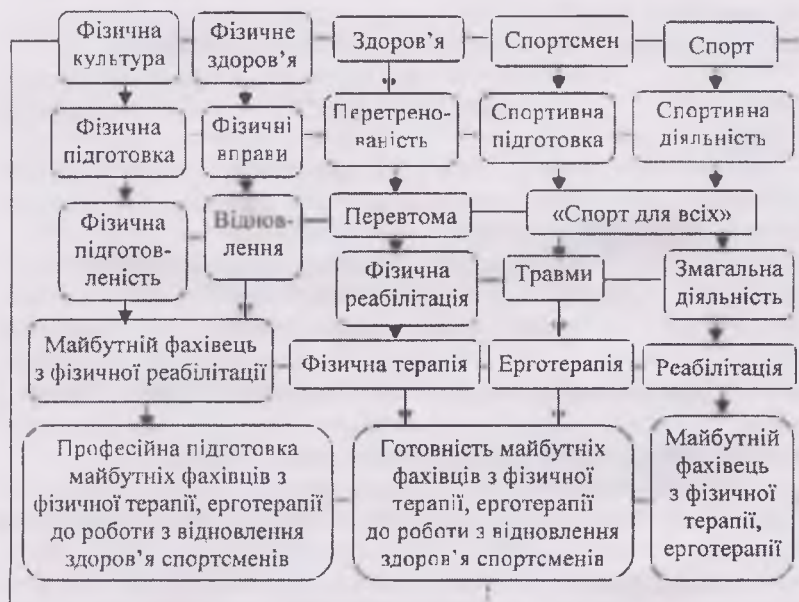
Характеризуючи діяльність майбутнього фахівця, В. В. Серіков вказує «на особистість студента, який протягом періоду навчання у навчальному закладі оволодіває системою професійних компетентностей, що відображають не лише ступінь засвоєння знань, умінь та навичок у певній сфері професійної діяльності, але й особистісні якості, які відображають уміння людини жити, а в майбутньому допоможуть ефективно діяти у суспільстві» [421, с. 19].

Таким чином, на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури та інформації з мережі Інтернет здійснено теоретичний аналіз основних дефініцій дослідження.

1.3. Визначення дефініцій, які характеризують специфіку професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

В аспекті окресленої проблеми важливо визначитися з поняттями-термінологічним аспектом обраного напрямку дослідження, передбачає системний аналіз та уточнення тлумачення понять, серед яких основними визначено наступні: «здоров'я», «фізичне

здоров'я», «фізична культура», «фізичні вправи», «фізична підготовка», «фізична підготовленість», «спорт», «спорт для всіх», «спортивна підготовка», «спортивна діяльність», «змагальна діяльність», «спортсмен», «перетренованість», «перевтома», «травми», «відновлення», «реабілітація», «фізична реабілітація» «майбутній фахівець з фізичної реабілітації», «фізична терапія», «ерготерапія» та «майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії», «професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів», «готовність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів» (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Поняття, які характеризують специфіку професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Вивчаючи проблему здоров'я в житті сучасного суспільства, слід уточнити сутність поняття «здоров'я».

Німецький філософ Артур Шопенгауер писав: «Здоров'я так переважає всі інші блага життя, що здоровий жебрак справді

щасливіший від хворого короля». Відомий цілитель Поль Брег говорив: «За гроші можна купити все, але не здоров'я, не розум, не красу, не щастя». Сократ писав: «Здоров'я – це не все, але без здоров'я все – ніщо».

У Статуті (ВООЗ), затвердженому у 1949 році, вказується, що «здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби та фізичних вад» [441].

Валеологічне визначення поняття «здоров'я» наступне: здоров'я – це природний динамічний стан організму, який характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни умов довкілля, що забезпечує гармонійний фізичний, духовний і соціальний розвиток особистості, її добре самопочуття, ефективну протидію захворюванням, повноцінне життя та активне довголіття [441]. Ми дотримуємося визначення поняття «здоров'я» у такому формулюванні.

Здоров'я людини значною мірою залежить від багатьох чинників довкілля, зокрема кліматичних і географічних особливостей навколишнього середовища, від способу життя людини, її духовності, світогляду, ставлення до власного здоров'я та до інших людей і природи [441]. Для повного здоров'я потрібне сприятливе поєднання умов життя, як природних (температура повітря, атмосферний тиск тощо), так і соціальних (побут, культура та суспільно-виробничі відносини) [441].

Важливе значення для здоров'я має внутрішня рівновага організму людини – це збалансована робота всіх його функціональних систем: серцево-судинної, дихальної, нервової, гуморальної та ін. Внутрішня гармонія передбачає стан психічної зрівноваженості та духовної цілісності особистості.

Р. Поташнюк і О. Кубович вказують на те, що «сучасний стан суспільства, зумовлений високими темпами його розвитку, пред'являє нові вимоги до людини та її здоров'я» [387, с. 78]. Вчені зазначають, що поняття «здоров'я» – це складний феномен, який має чотири складники (фізичне, психічне, соціальне та духовне здоров'я). За їх даними, існують понад 200 визначень поняття «здоров'я», кожне з яких має певні відмінності залежно від того, до яких наук належить дослідник (медичні, педагогічні, психологічні, соціальні) та що виступає предметом й об'єктом його досліджень [387, с. 78].

М. Є. Чайковський під фізичним здоров'ям розуміє «правильне функціонування нашого організму і кожної з його систем»

[495, с. 13]. Ми дотримуємося думки М. Є. Чайковського про те, що фізичне здоров'я людини «слід визначати не тільки за станом фізичних функцій організму, але й за їхніми резервними можливостями, які змінюються в процесі життя, а збільшення чи зменшення цих резервів значною мірою пов'язані зі способом та умовами життя і праці людини» [495, с. 14]. Науковець, виділяючи інші різновиди здоров'я, вважає, що «критерієм психічного здоров'я виступає рівновага та сталість психіки людини, адекватне сприйняття реального світу та нормальна діяльність вищих психічних функцій» [495, с. 13].

Духовне здоров'я вбирає все найкраще в людині, що розкривається через її світобачення, напрацювання певних правил поведінки як за законами суспільства, так і за певними моральними нормами, ставлення до життя відповідно з певною вірою і власними ідеалами [441].

Соціальне здоров'я трактується як безконфліктна взаємодія людини з навколишнім світом, доброзичливі стосунки в колективі однолітків, сім'ї, суспільстві, задоволення обраною професією, вплив на особистість інших людей, соціальних груп, соціальних інститутів і суспільства в цілому [441].

Розкриємо сутність поняття «фізична культура».

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993) вказується, що «фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація» [197].

Аналіз літератури з фізичної культури свідчить про відсутність єдиного загально прийнятого визначення поняття «фізична культура» (див. рис. 1.4).

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «фізична культура» у тлумаченні, яке подає В. Г. Ареф'єв. Вчений трактує фізичну культуру як «частину загальної культури, сукупність спеціальних матеріальних і духовних цінностей способів їх створення та використання з метою забезпечення фізичної досконалості людини» [19, с. 6].

В. Сутула, А. Дейнеко та О. Булгаков аналізуючи особливості використання в європейських та англо-американських наукових працях поняття «фізична культура», вказують на наявність вираженої суперечності та зазначають, що з одного боку, цей термін широко використовується у сфері освіти та науки, в законодавстві, в мовній практиці, а з іншого боку, простежується відсутність нау-

кового обґрунтування поняття, для назви якого цей термін вводився [446, с. 221].

Т. Ю. Круцевич

Фізична культура – це «частина загальної культури, сукупність спеціальних духовних і матеріальних цінностей, способів їх виробництва та використання з метою оздоровлення людей і розвитку їхніх фізичних здатностей» [267, с. 10]

Б. М. Шиян

Фізична культура – це «втілення в людині результатів використання матеріальних і духовних цінностей, що стосуються фізичної культури у широкому розумінні, тобто засвоєні людиною фізкультурні знання, уміння, навички, досягнуті на підставі використання засобів фізичного виховання показників розвитку» [507, с. 23]

Г. М. Соловйов

Фізична культура – це «галузь загальної культури й історії людства, соціальний феномен, який є визнаним рівнем матеріальних, духовних, науково-теоретичних і практичних досягнень суспільства, отриманих у процесі специфічної діяльності системи фізичного виховання й спорту, освіти і науки й інтегрованих у культуру способу життя й психофізичне здоров'я суспільства» [436, с. 10]

В. М. Видрін та ін.

Фізична культура – це специфічний результат, засіб і спосіб фізичного вдосконалення людей, для виконання ними своїх соціальних обов'язків у суспільстві [108, с. 24]

Є. Я. Степаненкова

Фізична культура – це «частина загальної культури суспільства, одну із сфер соціальної діяльності, спрямованої на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини; сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства в області фізичного вдосконалення людини» [442, с. 6]

В. П. Івашенко та О. П. Безкошальний

Фізична культура – це «сукупність духовних і матеріальних цінностей, що створювалися і творяться в процесі пізнання фізичного виховання як соціального феномена, а також м'язова діяльність, пов'язана з виконанням фізичних вправ, і спрямована на фізичне вдосконалення людини» [216, с. 34]

Рис. 1.4. Визначення поняття «фізична культура»

На думку науковців, «виходячи з узагальнюючого визначення, а саме з констатації того факту, що фізична культура являється наслідком історично зумовленої діяльності людей, іншим кроком у процесі розбудови її теорії являється з'ясування механізму історичного саморозвитку соціальних явищ і процесів, в основі яких лежить діяльність людей з використанням фізичних вправ» [446, с. 221].

Є. Я. Степаненкова зазначає, що фізична культура характеризується творчою діяльністю, що має за мету перетворення, вдосконалення людської природи за допомогою фізичних вправ [442, с. 7].

Розкриємо сутність поняття «фізичні вправи».

Б. М. Шиян зазначає, що «фізичними вправами називаються лише ті рухові дії, які спрямовані на вирішення завдань фізичного виховання і підпорядковані його закономірностям [507, с. 91]. На думку вченого «в дійсності виконання фізичних вправ – це вольовий акт, який є функцією свідомості і впливає на людину загалом, на її духовну сферу, естетичні почуття, характер, соціальну активність» [507, с. 91].

У підручнику «Теорія і методика фізичного виховання школярів», автором якого є Б. М. Шиян, зазначається, що найбільша питома вага у вирішенні завдань навчання і виховання належить фізичним вправам. Це обумовлено низкою причин, серед яких [507, с. 92]:

- фізичні вправи, на відміну від інших рухових дій, виконуються відповідно до закономірностей фізичного виховання;
- фізичні вправи (як система рухів) виражають думки й емоції людини, її активність, ставлення до навколишнього середовища, а, отже, впливають на фізичну і духовну сферу особи;
- фізичні вправи – один із способів передачі суспільно-історичного досвіду загалом і в галузі фізичного виховання зокрема, а це робить їх потужним засобом виховання;
- фізичні вправи впливають не тільки на морфо-функціональний стан організму, але і на психічний стан особи [507, с. 92].

Л. П. Матвеев визначає поняття «фізичні вправи» як: «1) засіб підготовки, який впливає на визначені якості; 2) процес багаторазового повторювання впорядкованих дій, спрямованих на отримання заданого результату» [316, с. 29].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «фізичні вправи», яке подають Ж. К. Холодов і В. С. Кузнецов. Вчені зазначають, що фізичні вправи – це такі рухові дії (включаючи і їх сукупності), які спрямовані на реалізацію завдань фізичного виховання, що сформовані і організовані за його закономірностями [490, с. 46].

Науковці наголошують, що термін «фізична» відображає характер фізичної роботи (на відміну від розумової), що зовнішньо проявляється у вигляді переміщень тіла людини і його частин у просторі і в часі, термін «вправа» означає спрямовану повторність дії з метою впливу на фізичні й психічні властивості людини та вдосконалення засобів виконання цієї дії» [490, с. 47]. На думку вчених, «фізична вправа розглядається, з одного боку, як конкретна рухова дія, з іншого – як процес багаторазового повторення, зміст будь-якої фізичної вправи пов'язаний, як правило, з комплексом впливів на людину» [490, с. 46].

Розкриємо сутність поняття «фізична підготовка».

В. М. Платонов, аналізуючи поняття «фізична підготовка», включає його у розділ спортивного тренування, змістом якого є розвиток фізичних якостей спортсмена – силових, швидкісних, координаційних, витривалості, а також підвищення функціональних можливостей організму, які визначають їх рівень. [374, с. 585]. Нам імпонує ця думка вченого.

У «Багатомовному юридичному словнику» поняття «фізична підготовка» трактується як «складова фізичного виховання різних груп населення, яка полягає у формуванні рухових умінь та навичок людини, розвитку її фізичних якостей і здібностей з урахуванням особливостей професійної діяльності» [21, с. 245].

В. М. Костюкевич зазначає, що «фізична підготовка спрямована на виховання фізичних здібностей (силових, швидкісно-силових, швидкісних, витривалості), необхідних для спортивної діяльності» [253, с. 36].

Питання, пов'язані з фізичною підготовкою спортсменів, розглядали науковці В. М. Платонов [375], Л. В. Волков [102], Ю. Ф. Курамшин [275], М. М. Линець [285], Н. Г. Озолін [345], Ж. К. Холодов і В. С. Кузнецов [490] та ін. Так, М. М. Линець зазначає, що «фізична підготовка спортсмена спрямована на виховання фізичних здібностей, необхідних у спортивній діяльності (силових, швидкісних, витривалості), загальне підвищення функціональних можливостей організму і опірності до несприятливих впливів, зміцнення здоров'я» [285, с. 122]. Вчений наголошує на тому, що «загальні основи виховання фізичних якостей людини, поширюються, природно, і на фізичну підготовку спортсмена, але її характеризують також особливості, що впливають із специфічних закономірностей спортивного вдосконалення» [285, с. 134]. Ця думка вченого є досить важливою та доречною.

Л. В. Волков вказує, що фізична підготовка є «однією з найважливіших складових частин спортивного тренування, яка спрямована на розвиток фізичних якостей – сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координаційних здібностей» [102, с. 61].

О. Пясківська у своїй науковій праці наголошує на тому, що «фізична підготовка спортсменів є одним із найважливіших компонентів спортивної підготовки, який спрямований на зміцнення здоров'я, досягнення високого рівня фізичного розвитку, підвищення рівня можливостей функціональних систем, що забезпечують високий рівень загальної та спеціальної тренуваності, виховання фізичних якостей, необхідних спортсмену в процесі його діяльності» [400, с. 11].

Н. Г. Озолін вказує на те, що «фізична підготовка спортсмена – це процес, спрямований на виховання фізичних якостей і розвиток функціональних можливостей, що створюють сприятливі умови для вдосконалення всіх сторін підготовки» [345, с. 112]. На думку вченого, «загальна фізична підготовка передбачає різнобічний розвиток фізичних якостей, функціональних можливостей і систем організму спортсмена, злагодженість їх прояву в процесі м'язової діяльності» [345, с. 112].

Ми дотримуємося думки М. М. Линця стосовно того, що «засобами загальної фізичної підготовки, є фізичні вправи, які здійснюють загальний вплив на організм і особистість спортсмена. До їх числа відносяться різні види занять, зокрема: біг, ходьба на лижах, плавання, рухливі та спортивні ігри, вправи з обтяженнями та ін.» [285, с. 62].

Ж. К. Холодов і В. С. Кузнецов зазначають, що фізична підготовка підкреслює прикладну спрямованість фізичного виховання до трудової або іншої діяльності [490, с. 215]. На думку вчених, «загальна фізична підготовка спрямована на підвищення рівня фізичного розвитку, широкої рухової підготовленості, як передумов успіху в різних видах діяльності, а спеціальна фізична підготовка – це спеціалізований процес, що сприяє успіху в конкретній діяльності (вид професії, спорту та ін.), висуваючи спеціалізовані вимоги до рухових здібностей людини» [490, с. 215].

Ми поділяємо думку Ю. Ф. Курамшина про те, що результатом фізичної підготовки є фізична підготовленість, яка відображає досягнуту працездатність у сформованих рухових уміннях і навичках, що сприяють ефективності цільової діяльності (на яку орієнтована підготовка) [265, с. 83]. Вчений стверджує, що фізична

підготовка – це процес, завдяки якому досягається той чи інший рівень фізичної підготовленості, та процес виховання фізичних якостей і оволодіння життєво важливими рухами [275, с. 83].

Розкриємо сутність поняття «фізична підготовленість».

Е. Я. Степаненкова трактує поняття «фізична підготовленість» як відповідність рівня розвитку рухових умінь і навичок нормативним вимогам програми» [442, с. 17].

Провідне значення фізичної підготовленості спортсменів Л. П. Матвеев пов'язує з використанням у тренувальному процесі значних фізичних навантажень, для виконання яких необхідний високий функціональний потенціал. Л. П. Матвеев акцентує увагу на тому, що фізична підготовленість визначає загальну працездатність, яка при високому рівні фізичної підготовленості надає можливість спортсмену виконувати значний обсяг роботи, підвищує ефективність та швидкість відновлення після великих фізичних навантажень, а також в інтервалах між ними [316, с. 37]. На думку вченого, фізична підготовленість спортсмена характеризується можливостями функціональних систем організму і рівнем розвитку основних фізичних якостей швидкості, сили, витривалості, спритності та гнучкості [316, с. 38].

Н. Г. Озолін зазначає, що при характеризуванні різних ступенів фізичної підготовленості враховують не тільки абсолютний рівень функціональних можливостей основних систем організму спортсмена і розвитку фізичних якостей, але і його здатність реалізувати наявний функціональний потенціал в процесі змагальної діяльності [345, с. 66].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «фізична підготовленість» у тлумаченні, яке подає В. М. Платонов. Вчений трактує поняття «фізична підготовленість» як «рівень розвитку у спортсмена різних рухових якостей і здібностей до їх реалізації у тренувальній і змагальній діяльності» [374, с. 585].

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993) зазначається, що «спорт – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них» [197]. Також вказується на те, що «спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт вете-

ранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо» [197].

О. В. Завальнюк зазначає, у «сучасному суспільстві спорт є багатовимірним соціокультурним феноменом, міцно взаємопов'язаним з багатьма сферами діяльності людини, в тому числі і з системою культури і освіти та має значний потенціал щодо формування особистості» [188, с. 268]. Вчена наголошує, що «спорт одночасно є і сферою, і процесом діяльності особистості, а також враховуючи притаманний йому великий моральний, світоглядний і соціально-культурний потенціал, спорт сприяє самореалізації особистості в сучасному різноманітному та складному світі» [188, с. 271]. Нам імпонують ці думки вченої.

Л. І. Лубишева акцентує увагу на тому, що становлення та інтенсивний розвиток спортивної культури можуть суттєво підвищити потенціал сучасного спорту і формувати позитивну громадську думку, що дозволяє вишукувати нові ресурси для масового залучення людей до спортивного руху [289, с. 13].

В. Б. Барабанова розглядає «спорт як культурний феномен, культурну форму, адекватну саме західному типу ставлення до світу, який відповідає запитам людини з європейським типом мислення». Науковець наголошує, що «в системі європейської (західної) культури люди звикли жити в світі, який сприймається людиною як самореалізації людини як члена суспільства» [48, с. 81].

Аналізуючи ціннісний потенціал спорту, В. Д. Паначев наголошує на накопиченні досвіду резерву здібностей спортсмена, які наочно демонструють реалізацію людських можливостей і намічають нові орієнтири своїх майбутніх досягнень [364, с. 128].

М. В. Дутчак акцентує увагу на вивченні спорту для всіх як «складової системи вищого порядку – здорового способу життя – з урахуванням відповідних внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що розкриває широкий спектр функцій використання можливостей спорту для всіх стосовно адекватної реакції на сукупність сучасних викликів перед українським суспільством загалом і конкретно людиною зокрема» [173, с. 125]. Науковець зазначає, що «спорт для всіх», який зародився як спортивний рух (нестійке соціальне утворення), завдяки важливості та користі для суспільства, зростаючій популярності, соціальному визнанню та певній типовості в реалізації оформився, як соціальне явище (закономірна тенденція життєдіяльності суспільства) з відповідними властивостями й ознаками» [173, с. 125].

У підручнику «Теорія і методика фізичного виховання школярів», автором якого є Б. М. Шиян, зазначається, що «сучасний спорт займає важливе місце як у фізичній, так і духовній культурі суспільства. Як суспільному явищу йому притаманні різноманітні соціальні функції» [507, с. 36]. Б. М. Шиян вказує, що «визначальною функцією спорту є змагальна функція. Змагальній діяльності в спорті властиве гостре (але не антагоністичне) суперництво, чітка регламентація взаємодій учасників змагань, уніфікація змагальних дій, умов їх виконання і способів оцінки досягнень. Все це обумовлено відповідними (локальними, національними, міжнародними) спортивними класифікаціями та правилами змагань» [507, с. 36].

У працях провідного вченого В. М. Платонова поняття «спортивна підготовка» трактується як «процес становлення спортивної майстерності, ключовим чинником якої є спортивне тренування, доповнене різними поза тренувальними чинниками, що підвищують ефективність працездатності, прискорення відновлюваних процесів, оптимізацію психічного стану та участі у змаганнях» [374, с. 582]. У дослідженні ми будемо використовувати поняття «спортивна підготовка» у тлумаченні, яке подає В. М. Платонов.

У підручнику «Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації» за редакцією В. М. Костюкевича вказується, що «підготовка спортсмена – це складний багатосторонній процес, який включає в себе спортивне тренування, спортивні змагання та інші фактори, що доповнюють тренування і змагання (загальний режим життя, спеціальне харчування, відпочинок, засоби відновлення та ін.), а головними аспектами розвитку та підготовки спортсмена є фізична, технічна, тактична, теоретична, морально-вольова та інтегральна [253, с. 36]. Для нашого дослідження ця теза є досить доречною.

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993) зазначається, що «спортивна діяльність передбачає заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку спорту» [197]. Також зазначається, що «суб'єктами сфери фізичної культури і спорту є фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту, зокрема: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом. у тому числі спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади» [197].

В. Д. Паначев зазначає, що «спортивна діяльність характеризується спрямованістю на формування і розвиток універсальних властивостей і якостей особистості, які, будучи ключовими в спорті, цінуються і в багатьох інших видах діяльності людини» [364, с. 127]. Вчений зазначає, що «сюди можна віднести підготовленість до тривалого тренувального процесу, соціально-психологічну підготовленість, вольову підготовку, змагальний досвід та здатність до самовиховання» [364, с. 127].

Аналізуючи спортивну діяльність спортсменів, ми вважаємо, що вона починається з того моменту, коли новачок уперше приходять на заняття у спортивну секцію, і закінчується тоді, коли заняття спортом втрачають свою спортивну спрямованість та їх завдання зводяться до підтримання здоров'я і збереження працездатності людини. На нашу думку, підготовка від новачка до спортсмена високого класу являє собою єдину систему, всі складові частини якої взаємопов'язані і обумовлені досягненням визначеної мети. Вважаємо, що досягнення мети залежить від оптимального рівня вихідних даних: складу команди, рівня підготовленості тренерів, наявності матеріально-технічної бази і від високої якості педагогічного процесу, який здійснюється у спортивних командах. Планування підготовки спортивних команд повинно базуватися на загальних принципах, що відображають об'єктивні закономірності довготривалої адаптації.

О. Козлова вказує на те, що «змагальна діяльність має багатоаспектне поняття, тому термін «змагання» виступає у своєму абсолютному значенні – як власне змагальна діяльність – та є специфічною руховою активністю людини, що здійснюється в умовах офіційних змагань на межі її психічних і фізичних можливостей, з метою встановлення суспільно значущих і особистих спортивних результатів» [243, с. 13].

На думку Н. Г. Озоліна, «змагальна діяльність являє собою специфічну рухову активність людини, здійснюється, як правило, в умовах офіційних змагань на межі психічних і фізичних сил людини, кінцевою метою якої є встановлення суспільно значущих і особистісних результатів. Кінцевим результатом змагальної діяльності є спортивне досягнення, яке характеризується кількісним або якісним рівнем показників у спорті [345, с. 243].

На думку О. Козлової, «змагальну діяльність як результативність показника усього процесу підготовки слід розглядати у тісному зв'язку між її складовими та підготовленістю на трьох

основних структурних ієрархічних рівнях (структурні компоненти, характеристики, що визначають досягнення високих спортивних результатів, змагальна діяльність спортсменів протягом року, змагальна діяльність протягом багаторічного удосконалення» [243, с. 18]. Нам імпонує ця думка вченої.

На думку Б. М. Шияна, «безпосередня мета змагальної діяльності в спорті – досягнення найвищого результату, вираженого в умовних показниках перемоги над суперником, або в інших показниках, прийнятих умовно як критерій досягнень» [507, с. 36].

Б. М. Шиян зосереджує увагу на характеристиці функцій спорту і вказує, що:

– змагальна діяльність допомагає виявляти резервні можливості людини [507, с. 36];

– виховна функція передбачає, з одного боку, підвищення ефективності змагальної діяльності, з другого – сприяє всебічному вихованню соціально активної особистості. Однак, спортивна діяльність сама по собі бажаного виховного ефекту не забезпечує. Вплив спорту може мати як позитивний, так і негативний ефект [507, с. 36];

– функція підвищення фізичної активності передбачає підготовку до різних видів суспільної діяльності і покликана сприяти всебічному розвитку людини, удосконалювати її фізичні і духовні здібності, розширювати арсенал життєво важливих рухових умінь, підвищувати їх надійність у складних умовах [507, с. 37];

– оздоровча і рекреаційно-культурна функції спрямовані на зміцнення здоров'я людей, забезпечення активного відпочинку, формування естетичних смаків [507, с. 37];

– виробнича функція дозволяє сприяти підвищенню продуктивності праці через згуртування виробничих колективів, встановлення сприятливого психологічного мікроклімату, впровадження норм і правил здорового способу життя [507, с. 37];

– пізнавальна функція передбачає використання спортивної діяльності як моделі для вивчення фізичних і психічних можливостей людського організму в екстремальних умовах [507, с. 37];

– видовищна функція, з одного боку, задовольняє прагнення великої кількості людей одержати емоційний заряд як учасників змагань у ролі вболівальників, з другого – створює прекрасні умови для просвітницької роботи з метою залучення широкої аудиторії глядачів до регулярних занять фізичними вправами [507, с. 37];

– економічна функція полягає в самозабезпеченні фінансовими засобами розвитку спорту. Джерелом фінансування можуть

бути: спортивні лотереї, виробнича і видавнича діяльність, реклама і атрибутика, комерційні спортивні заходи тощо [507, с. 37];

– функція поліпшення взаєморозуміння між народами і державами. Тут доречно навести слова з – «Оди спорту» П.-Де Кубертена: О спорт, ти – мир! Ти встановлюєш хороші, добрі, дружні стосунки між народами. Ти – згода. Ти зближуєш людей, які прагнуть єдності» [507, с. 37];

– престижна функція полягає в тому, що успіхи в розвитку спорту та перемоги спортсменів піднімають престиж окремих людей і колективів, регіонів і держави загалом [507, с. 37].

Б. М. Шиян вказує на те, що «залежно від рівня розвитку спорту (масовий, великий спорт, олімпійський і професійний) певні функції можуть проявляться у більшій, або в меншій мірі» [507, с. 38]. Ми поділяємо цю думку науковця.

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993) зазначається, що «спортсмен – це фізична особа, яка систематично займається певним видом спорту та бере участь у спортивних змаганнях» [197].

В. Д. Паначев вказує на «оволодіння спортсменами мобілізаційними цінностями у процесі спортивної діяльності, також вчений до їх числа відносить: здатність до раціональної організації свого бюджету часу, внутрішню дисципліну, зібраність, швидкість оцінки ситуації і прийняття рішення, наполегливість у досягненні поставленої мети, вміння спокійно пережити невдачу і навіть поразку, нарешті, просто знайти вихід зі складної ситуації» [364, с. 128].

Вважаємо за доцільне у своїй науковій праці проаналізувати визначення понять «перетренованість», «перевтома» та «травма».

В. М. Платонов тлумачить поняття «перетренованість» у такі інтерпретації: «перетренованість – це патологічний стан організму, наслідок тривалого і нерационально побудованого тренування з використанням широкого навантаження, неадекватного можливостям спортсмена» [374, с. 577]. Ми погоджуємося з думкою вченого.

На думку О. В. Пешкова, синдром перетренованості – це недостатньо чітко визначений комплекс психофізіологічних відповідних реакцій організму на надмірне тренувальне навантаження; щільний графік змагань чи серій змагань без відповідних інтервалів для відновлення; різке збільшення обсягу тренувань і/чи їхньої інтенсивності без поступового нарощування; використання того самого формату тренування, наприклад, інтервальне тренування, що стом-

лює одну групу м'язів чи одну енергетичну систему; недостатній час для відновлення після інтенсивного робочого навантаження чи будь-яке сполучення вищевказаних обставин; збільшення інших життєвих стрес-факторів, таких як: недостатній сон чи харчування, поїздки (особливо зі зміною годинних поясів) чи несприятливі психологічні колізії та ін.» [371, с. 96].

Ю. М. Валецький, Р. О. Валецька та О. І. Петрик наголошують, що «спортивний лікар та тренер повинні профілактично попереджувати перетренування, ретельно стежити за фізичним і психічним станом спортсменів і дотримуватися досить обережного підходу до них, опираючись на дані клінічного аналізу та свого досвіду, тому що це відповідає інтересам кожного окремого спортсмена й усього спортивного колективу [83, с. 274]. Ми розділяємо думку вчених.

В. В. Колбанов тлумачить поняття «перевтома» як патологічний стан, що розвивається у людини внаслідок хронічної фізичної чи психологічної перенапруги; характеризується зниженням працездатності та якісними змінами ряду фізіологічних функцій у результаті порушення режиму праці, відпочинку, а ознаками перевтоми є: неадекватність реагування на подразник, головний біль, сонливість вдень та безсоння вночі. Виникає після довготривалого навчального навантаження без достатнього відпочинку [244, с. 159].

В. М. Платонов акцентує увагу на тому, що «перевтома – це стан, який виникає в результаті достатньо тривалої невідповідності часу відпочинку і умов для відновлення після тривалої і важкої роботи; є наслідком накопичення чергового тренувального або змагального навантаження на стан невідновлення після попереднього; приводить до зниження працездатності, уповільнення відновлюючих реакцій, зниження концентрації уваги, якісних характеристик рухів, роздратованості, порушенню сну та ін. [374, с. 577]. Ми погоджуємося з думкою вченого. Поняття «перевтома» у такій інтерпретації будемо використовувати у своєму науковому дослідженні.

Ю. М. Валецький, аналізуючи походження травм схиляється до думки, що вони «пов'язані із неправильною організацією навчально-тренувального процесу, дають підставу встановити обставини їх виникнення: недостатній рівень теоретичної й практичної підготовки тренера; неправильно складений графік змагань (щільність змагань без урахування переїзду, змін часу та кліматичних поясів тощо); відсутність комплексних цільових програм на завершальному етапі підготовки; незадовільні гігієнічні умови прове-

дення навчально-тренувальних занять і змагань; незадовільні метеорологічні умови; відсутність відповідного матеріально-технічного забезпечення» [84, с. 273].

Ми дотримуємося визначення, яке подано у науковій праці П. А. Рьонстрема, що травма – це ушкодження з порушенням цілісності тканин, викликане будь-яким зовнішнім впливом [404, с. 31]. У спорті найчастіше мають місце фізичні травми [404, с. 31]. На думку вченого, хронічні перенапруження м'язової системи, суглобів, зв'язкового апарату, що виникають при систематичних заняттях з підвищеними фізичними навантаженнями, або при нераціональному використанні фізичних вправ може настати зниження функціонального стану зв'язково-м'язового апарату, що є прямою причиною спортивних травм [404, с. 46]. Науковець зазначає, що хронічна травма зазвичай діагностується занадто пізно, і її виникнення відповідає появі сильного болю, а виникнення хронічної травми зазвичай передують мікротравми і стан дисфункції, що означає акумуляцію протягом тривалого часу негативних впливів, що проявляються у вигляді рубцевих утворень, дегенеративних змін, що в результаті істотно уповільнює процес лікування і реабілітації [404, с. 47].

У навчальному посібнику «Травматологія та ортопедія» за редакцією Ю. Г. Шапошникова вказується на «тісний зв'язок між станом стресу, в якому може опинитися спортсмен, і ризиком спортивної травми: страх, неспокій, тривога, що супроводжують стрес призводять до таких фізіологічних проявів, як збільшення загального нервово-м'язового напруження, зниження координаційних здібностей, порушення техніки, збільшення стомлюваності, зниження уваги, підвищене збудження та ін.» [502, с. 345].

Аналіз літературних джерел свідчить, що для спортивного травматизму характерні переважно закриті ушкодження: забиття певних ділянок, розтягнення, надриви, розриви та ін., а характер травм, та їх важкість залежать від виду спорту [502, с. 347].

Етіологія травм і захворювань опорно-рухового апарату у осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, на думку Л. А Ласкої, наступна: недоліки і помилки в методиці проведення занять (форсоване тренування; погана розминка без врахування віку, статі, підготовленості та ін.); недоліки в організації проведення занять (погане освітлення, не підготовлене обладнання, покриття тощо); неповноцінна матеріально-технічна база (невідповідні віку снаряди, наприклад, у спортивній гімнастиці, взуття, одяг тощо); несприятливі кліматичні, гігієнічні умови (вологість, температура повітря,

води в басейні та ін.); неправильне поводження особи, яка займається (поспішність, не уважність та ін.); вроджені особливості опорно-рухового апарату; недостатня фізична підготовленість; схильність до спазмів м'язів і судин; перевтома (перетренованість), що приводить до порушення координації рухів; недотримання строків поновлення занять після перенесених травм чи захворювань; порушення лікарських вимог до організації процесу тренування (допуск до тренувань без лікарського огляду) [282, с. 56].

На нашу думку, на частоту виникнення травм і захворювань опорно-рухового апарату істотно впливають спортивний рівень, вік, стать, стаж занять спортом, клімато-географічні умови та інші показники.

На думку Ю. Г. Шапошнікової, травми опорно-рухового апарату у спортсменів супроводжуються раптовим і різким припиненням тренувальних занять, викликають порушення усталеного життєвого стереотипу, що тягне за собою хворобливу реакцію всього організму [502, с. 233]. Науковець зазначає, що раптове припинення занять спортом сприяє згасанню і руйнуванню вироблених багаторічною систематичним тренуванням умовно-рефлекторних зв'язок, а також знижується функціональна здатність організму і всіх його систем, відбувається фізичне і психічне розвантаження [502, с. 233]. На думку вченого, «негативні емоції, пов'язані з травмою, неможливістю виступати у змаганнях, боязнь надовго втратити спортивну форму і працездатність пригнічує психіку, ще більшою мірою посилюючи процеси недотренованості, а особливо несприятливо позначається припинення занять спортом на стан висококваліфікованих спортсменів [502, с. 234].

Розкриємо сутність поняття «відновлення».

Як зазначається у науковій роботі А. А. Бірюкова і К. А. Кафарова «відновлення – це повернення працездатності та рівня функціонування організму до початкового (доробочого) рівня або його перевищення» [62, с. 49]. На думку вчених, «для покращення відновних процесів, попередження перевтоми і застосовують спеціальні допоміжні відновні засоби, однак вони різні за походженням і характером впливу, але спрямовані на вирішення основного завдання – стимуляцію відновних процесів» [62, с. 49]. Науковці наголошують на тому, що «уміння лікаря й тренера керувати процесами втоми і перенапруження, відновлення визначає можливість досягнення високої працездатності та результатів при збереженні здоров'я спортсменів навіть в умовах напруженого тренування» [62, с. 50].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «відновлення» у тлумаченні, яке подає В. М. Платонов. Вчений визначає поняття «відновлення» як «процес, який відбувається в організмі, як реакція на втому і спрямований на відновлення параметрів гомеостазу і працездатності» [374, с. 565].

У науковій літературі зазначається, що поняття «відновлення» й «реабілітація» є близькими, навіть певною мірою, однозначні поняття, але з метою підбору використовуваних при цьому засобів, їх розділяють на: відновлення спортивної працездатності і функціонального стану спортсменів у процесі й після тренувальних занять і змагань, а під реабілітацією – відновлення здоров'я після захворювань, травм, ослаблення організму в результаті різних причин [208]. Ми дотримуємося даної думки щодо понять «відновлення» та «реабілітація».

Ю. Д. Усенко та В. Н. Молоткова зазначають, що «реабілітація – це динамічний процес, який охоплює період від моменту виявлення хворого (постраждалого) до відновлення або поліпшення його здоров'я в широкому медико-соціальному сенсі цього поняття» [474, с. 195].

О. В. Тополь зазначає, що «реабілітаційна робота має декілька складових: медичну, психологічну, соціальну, дані складові взаємопов'язані та мають забезпечуватись комплексом реабілітаційних заходів. Адже, медична реабілітація (відновлювальне лікування з метою запобігання інвалідності), яка спрямована на досягнення психічної, соціальної, економічної, професійної повноцінності людини, переслідує таку ж саме мету як і соціально-психологічна реабілітація – відновлення психічних і фізичних сил організму задля забезпечення соціальної інтеграції індивіда в суспільне середовище» [461, с. 230].

У науковій праці С. М. Попова розглядається реабілітація як відновлення здоров'я, функціонального стану організму людини та її працездатності, порушених унаслідок захворювань, травм або негативної дії фізичних, хімічних чи соціальних чинників [385, с. 15].

Розкриємо сутність поняття «фізична реабілітація».

У статті 1 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (2006) фізична реабілітація трактується як «система заходів, спрямованих на вироблення і застосування комплексів фізичних вправ на різних етапах лікування і реабілітації, що забезпечують функціональне відновлення особи, виявляють і розвивають резервні і компенсаторні можливості організму шляхом виробленн

нових рухів, компенсаторних навичок, користування технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення» [196].

Науковці, аналізуючи сутність поняття «фізична реабілітація», дають різні інтерпретації щодо його значення (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення поняття «фізична реабілітація»

Автор	Визначення
В. О. Кукса	...це навчально-професійна галузь науково-практичних знань природно-валеологічного і фізкультурно-реабілітаційного напрямів, що вивчає закономірності механізмів оздоровлення людини після хвороби і якість життєдіяльності хворої людини за рахунок виховання культури оздоровчої розумової діяльності, оптимальної рухової активності, використання природно-кліматичних чинників і підвищення власної відповідальності за індивідуальне здоров'я [272, с. 47]
В. П. Мурза	...як навчально-наукова дисципліна, предметом якої є вивчення особливостей застосування засобів фізичної реабілітації (здоровий спосіб життя, кінезіотерапія, гігієнічні чинники, природні явища, масаж, фізпроцедури, збалансоване харчування), а об'єктом – вивчення засобів, методів, принципів, структури процедур, організаційних форм, засобів управління процесом фізичної реабілітації [327, с. 8]
І. Р. Мисула та Л. О. Вакуленко	...це комплекс заходів, спрямованих на відновлення фізичної працездатності хворих із тимчасовою і стійкою втратою працездатності, і вказують, що її основними засобами є лікувальна фізкультура, лікувальний масаж, фізіотерапія, механо-працетерапія [321, с. 13]
С. М. Попов	...це освітній процес і складову частину медичної, соціальної і професійної реабілітації, як систему заходів щодо відновлення або компенсації фізичних можливостей і інтелектуальних здібностей, підвищення функціонального стану організму, покращання фізичних якостей, психоемоційної стійкості й адаптаційних резервів організму людини засобами і методами фізичної культури, елементами спорту, масажу, фізіотерапії та природних чинників [385, с. 9]
В. М. Мухін	...це застосування фізичних вправ і природних чинників з профілактичною і лікувальною метою у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності хворих і інвалідів» [328, с. 24]
А. М. Герцик	...як відображення діяльності фізичних терапевтів, фізіотерапевтів і організацій, що їх об'єднують [117, с. 45]

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «фізична реабілітація» у тлумаченні, яке подає Ю. О. Лянной. Вчений визначає поняття «фізична реабілітація» як «відновлення (або компенсація) частково або повністю порушених (втрачених) функцій організму та працездатності хворих і інвалідів засобами ЛФК, масажу, фізіотерапії та природними чинниками» [297, с.72].

В. М. Мухін виокремлює головні завдання фізичної реабілітації: «функціональне відновлення (повне або компенсація при недостатньому чи відсутності відновлення); пристосування до повсякденного життя і праці; залучення до трудового процесу; диспансерний нагляд за пацієнтами» [328, с. 17].

Науковці В. Зуєв, К. Губко, М. Мельчина та Д. Овчиннікова зазначають, що у загальному вигляді особливості фізичної реабілітації спортсменів повинна бути наступною: «ранній початок реабілітаційних заходів; комплексність використовуваних методів і засобів відновлення; своєрідні етапи реабілітації; система довгострокового планування, що включає реабілітаційний прогноз і терміни відновлення пацієнта; система точного дозування, оперативного контролю і корекції фізичного навантаження; експертна оцінка ступеня клініко-функціонального стану спортсмена і його можливості відновити нормальний тренувальний процес» [208]. Вчені визначають наступні принципові особливості реабілітації спортсменів:

1. Неодмінною умовою ефективної реабілітації спортсмена є її можливо більш ранній початок (збіг з початком підгострій стадії хвороби), тобто активний вплив різними лікувально-відновлювальними засобами на організм спортсмена, поки ще не розвинулися незворотні зміни». На думку вчених, «ранній початок реабілітаційних заходів можна розглядати також як вторинну профілактику ускладнень основного захворювання: наприклад, пізній початок спеціальних вправ лікувальної гімнастики після припинення іммобілізації може викликати серйозні ускладнення у вигляді розвитку стійкої рубцево-спайкової контрактури суглоба, тромбофлебічні порушення та ін. [208].

2. Надзвичайно важливим у реабілітації спортсменів є різноманітність використовуваних методів і засобів відновлення, що об'єднуються у вигляді комплексів. В процесі реабілітації спортсменів бере участь колектив фахівців-реабілітологів медичного і педагогічного профілю, використовуються лікувально-відбудовні засоби. Чим вони різноманітніші, тим вище їх ефективність, оскільки вони діють на різні механізми регуляції організму спортсмена (гу-

моральні, імунні, нервові, функціональні) і тим більша ймовірність попадання в ціль. Науковці зазначають, що сюди входить широкий спектр фізіотерапевтичних і бальнеологічних засобів, різні модифікації масажу (пневмо-гідро-вібромасаж, ручної класичний, точковий, сегментарно-рефлекторний), ортопедичні засоби (у тому числі спеціальні ортези), різні методи тракції хребта, лазеро- і рефлексотерапія, баротерапія, психорегуляція та ін.». Основним стрижнем реабілітації спортсменів, науковці зазначають, кинезо- і гідротерапія, значення яких постійно збільшується, а на заключному етапі реабілітації поряд з традиційними засобами лікувальної фізичної культури використовуються різні групи фізичних вправ [208].

3. Науковці стверджують, що захворювання і травми у спортсменів відбуваються стадійно. Відповідно стадіям захворювання (гостра, підгостра, ремісія, одужання) визначаються завдання реабілітації та проводиться підбір засобів відновлення. Саме тому, це дозволяє виділити етапи реабілітації: медичної, спортивної, слідом за яким йде початковий етап спортивного тренування [208].

4. На думку вчених, першорядне значення мають питання довгострокового планування реабілітаційних заходів, так як реабілітаційний прогноз і терміни відновлення в професійному спорті досить істотні: з ними пов'язано формування спортивних команд. Довгострокове перспективне планування повинно дати відповідь на питання, чи зможе пацієнт після хвороби або травми повернутися в спорт і, якщо зможе, через який термін. Перспективне планування охоплює всі етапи реабілітації. На кожному з них визначаються завдання, засоби і терміни, що дозволяє лікарю-реабілітологу визначити і загальну тривалість реабілітації при конкретному виді патології [208].

5. Система точного дозування, оперативного контролю та коригування фізичних навантажень використовується, в основному, починаючи з етапу спортивної реабілітації, коли загальні і спеціальні фізичні навантаження досягають значного обсягу та інтенсивності. В цей час процеси саногенезу ще не завершені повністю, зокрема, зона ушкодження опорно-рухового апарату володіє ще підвищеною реактивністю, зберігаються окремі функціональні порушення у роботі інших органів і систем. Безсистемне неконтрольоване використання фізичних навантажень майже неминуче призводить до різних ускладнень. Особливо небезпечно безконтрольне використання різних тренажерів, все більш широко впроваджуються в практику. У той же час тривале застосування явно занижених фізичних наван-

тажень без їх збільшення та ускладнення спеціальних вправ, хоча і безпечно, але не дає тренувального ефекту [208].

6. Неодмінною умовою ефективності системи реабілітації спортсменів, на думку вчених, є експертна оцінка готовності до тренувально-змагальним навантаженням. Кваліфікована експертиза попереджає ускладнення і рецидиви захворювань у спортсменів, недостатньо підготовлених до початку спортивного тренування. Науковці зазначають, що до складу експертної комісії повинні входити лікарі-спеціалісти та педагоги, які брали участь у реабілітації спортсменів. Заключна експертиза проводиться після завершення етапу спортивної реабілітації. При винесенні вердикту беруться до уваги різні фактори (анамнестичні дані, клініко-функціональні показники, у тому числі ручні та рухові тести, спортивна кон'юнктура), які зіставляються зі специфічністю за своїм обсягом, інтенсивністю та специфікою наближаються до тренувальним [208].

Ми погоджуємося з думкою В. М. Мухіна про те, що «особливістю реабілітації спортсменів є не тільки ранній початок, але і прагнення з перших же днів після закінчення гострого періоду хвороби використовувати поряд з традиційною лікувальною гімнастикою (якщо дозволяє стан пацієнта) досить інтенсивні загальнорозвиваючі, а в ряді випадків, спеціально-підготовчі і навіть спеціальні вправи тренувальної спрямованості» [328, с. 220].

А. М. Герцик вказує, що «фізична реабілітація є невід'ємною складовою частиною медичної реабілітації та застосовується у всі її періоди та етапи, а її засобами є: лікувальна фізична культура, лікувальний масаж, фізіотерапія, механотерапія, трудотерапія» [117, с. 46]. Ми погоджуємося з думкою вченого про ці засоби та вважаємо, що саме майбутній фахівець з фізичної реабілітації повинен бути компетентним у застосуванні вищезазначених засобів.

На думку А. М. Герцика, «фахівець з фізичної реабілітації повинен «добирати засоби і форми лікувальної фізичної культури, розробляти методіку застосування фізичних вправ на ранніх етапах лікування, планувати і виконувати програму подальшого функціонального відновлення і фізичної дієздатності хворого, виявляти і розширювати резервні можливості організму, тренувати його і готувати до фізичних навантажень на роботі і в побуті, повертати до активної участі у житті суспільства» [117, с. 46].

Акцентуємо увагу на визначенні поняття «майбутній фахівець з фізичної реабілітації».

Н. О. Белікова тлумачить поняття «майбутній фахівець з фізичної реабілітації» як «особистість, яка протягом періоду навчання у вищих навчальних закладах відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня оволодіває певними знаннями, вміннями та навичками, які дозволяють їй у професійній діяльності використовувати фізичні вправи, масаж та природні чинники, як найбільш природовідповідні засоби відновлення здоров'я людини, її загального оздоровлення та покращення якості життя» [60, с. 57].

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «майбутній фахівець з фізичної реабілітації», яке подає Л. П. Сущенко. Вчена тлумачить поняття «майбутній фахівець з фізичної реабілітації» як «особистість, яка цілеспрямовано здобуває у вищих навчальних закладах кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності, спрямованої на підготовку до подальшої професійної реабілітаційної діяльності» [450, с. 347].

С. Ю. Кобелев та члени ГО «Українська асоціація фізичної терапії» зазначають, що «основні засади визначення сфери діяльності фізичного терапевта в Україні створені на основі принципів, задекларованих Світовою Конфедерацією фізичної терапії і опубліковані з метою визначення цілей професії фізичний терапевт/фахівець фізичної реабілітації та її об'єктів впливу, опису реабілітаційних інтервенцій, які фізичні терапевти/фахівці фізичної реабілітації можуть надавати відповідно до своєї кваліфікації, окреслення аспектів роботи фізичних терапевтів/фахівців фізичної реабілітації, які дозволяють професії розвиватись» [236, с. 25].

У своїй науковій праці А. М. Герцик, наголошує про «існуючу подібність між тлумаченням терміну «фізична терапія» (physical therapy) та «фізична реабілітація» [117, с. 47]. На думку вченого, «дані терміни мають близький зміст та спільні риси, зокрема: спрямування професійної діяльності фахівців на реабілітацію осіб з відхиленнями у стані здоров'я та руховими розладами; застосування однакових засобів і методів впливу, серед яких основними є фізичні вправи; фізичні реабілітологи та фізичні терапевти є фахівцями з рухової сфери» [117, с. 47].

С. Ю. Кобелев вказує, що «фізична терапія – це сформована і легітимна професія, з особливими професійними аспектами клінічної діяльності та освіти, що визначається різноманітністю соціальних, економічних, культурних та політичних умов». Науковець наголошує на тому, що вона є «окремою професією, тому першою про-

фесійною кваліфікацією, отриманою в будь якій країні, є успішне завершення навчальної програми, якою присвоюється кваліфікація фізичного терапевта, надається право використовувати назву цієї професії і працювати як незалежний спеціаліст». Також вчений вказує, що «фізичний терапевт – є провідним спеціалістом з відновлення, корекції та підтримки рухових функцій. Він володіє системними знаннями у сфері рухової діяльності людини» [236, с. 26].

Г. М. Завгородня у своїй науковій праці вказує на те, що «ерготерапія – це реабілітаційна спеціальність, яка допомагає людям різного віку, що мають ушкодження, хвороби, когнітивні порушення, відхилення в розвитку, труднощі в навчанні або фізичні відхилення, бути максимально незалежними (американська асоціація окупаціональних терапевтів)». Науковець наголошує, що «ерготерапія набула великого поширення, її принципи використовуються під час реабілітації інвалідів у всьому світі та у 1954 році було створено Всесвітню федерацію окупаціональних терапевтів чи ерготерапевтів, яка об'єднує 70 країн» [187, с. 50].

На думку Г. М. Завгородньої, «ерготерапія – це спеціальність, яка ґрунтується на науково доведених фактах того, що цілеспрямована активність допомагає покращити функціональні можливості людини (рухові, емоційні, когнітивні, психічні) і зробити її менш залежною від допомоги оточуючих. Важливо зазначити, що ерготерапія – це також процес активного співробітництва з пацієнтом та його сім'єю, який включає оцінку ситуації, постановку цілей і реалізацію програми втручання» [190, с. 50].

Науковець зазначає, що «метою ерготерапії є максимально можливе відновлення здатності людини до самостійного і цікавого для неї життя, а цілі ерготерапії пацієнтів у неврології, травматології, педіатрії, геріатрії включають: запобігання деформаціям, викликаним порушенням тонуусу та обмеженням позиції; пригнічення аномальних рухів і покращення постави; досягнення максимального обсягу рухів і сили м'язів та координації; усунення болю; відновлення діяльності двох або однієї пошкодженої кінцівки; корекція пізнавальних функцій; досягнення максимальної незалежності в самообслуговуванні; полегшення сприйняття та адаптації до інвалідності; покращення функціональних навичок спілкування та соціальної інтеграції; максимальне відновлення важливих ролей пацієнтів у сім'ї та суспільстві; встановлення балансу між доглядом за собою, роботою і відпочинком» [190, с. 50].

Г. М. Завгородня наголошує на тому, що «питанням ерготерапії чи окупаціональної терапії не приділяються години педагогічного навантаження на циклі спеціалізації за фахом «Лікувальна фізкультура». Також вчена стверджує, що «програма фахової підготовки спеціалістів із фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах фізичної культури також не має спеціального розділу з даних питань» [190, с. 51]. На думку вченої, «для ерготерапії характерним є комплексний та індивідуальний підхід до пацієнта з постановкою багатокомпонентних реабілітаційних цілей, оцінкою проблем хворого, розробкою стратегії втручання, вибором адекватних засобів втручання з етапною оцінкою його ефективності». Також науковець наголошує, що «навчання лікарів ЛФК основам ерготерапії питанням підбору допоміжних засобів пересування допоміжних технологій (лонгет, ортезів), питанням самообслуговування хворих загалом забезпечує підвищення ефективності реабілітаційного лікування хворих та результативності роботи лікарсько-фізкультурної служби» [187, с. 51].

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів – це процес здобуття студентами кваліфікації зі спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія», яка дозволить їм ефективно працювати у мультидисциплінарній команді фахівців та спрямовувати власні зусилля на компенсацію функціональних можливостей та профілактику рухових дисфункцій організму людей, що володіють на професійному рівні високими результатами у спорті.

Готовність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів – це інтегральне особистісне утворення, що включає прагнення, мотиви та установки до праці в реабілітаційній галузі, професійно орієнтовані знання, вміння й навички, особистісні та професійно значущі якості, наявність яких забезпечить можливість успішної діяльності щодо повернення працездатності осіб, які систематично займаються певним видом спорту та беруть участь у спортивних змаганнях.

Майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії – це студенти закладу вищої освіти, які набувають професійної компетентності для роботи у складі мультидисциплінарної команди з відновлення оптимального функціонування організму та якості життя людей з частковою втратою чи порушеннями рухових функцій.

Таким чином на основі теоретичного аналізу наукової літератури та інформації з інтернет-мережі з'ясовано сутність основних

понять наукової роботи, до яких ми віднесли: «здоров'я», «фізичне здоров'я», «фізична культура», «фізичні вправи», «фізична підготовка», «фізична підготовленість», «спорт», «спорт для всіх», «спортивна підготовка», «спортивна діяльність», «змагальна діяльність», «спортсмен», «перетренованість», «перевтома», «травми», «відновлення», «реабілітація», «фізична реабілітація» «майбутній фахівець з фізичної реабілітації», «фізична терапія», «ерготерапія» та «майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії», Уточнено сутність понять «професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів», «готовність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів», «майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії» та встановлено тісний зв'язок фізичної терапії, ерготерапії із значенням фізичної культури і спорту у спортивній підготовці спортсменів та їх відновленні після перетрени, перетренованості та отримання травми.

1.4. Сутність та структура готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Інтенсивні процеси, що відбуваються в економічній, політичній, соціальній та культурній сферах українського суспільства неминуче торкаються й вищої освіти, яка переживає складний процес реформ. Провідна мета реформ вищої освіти спрямована на наближення навчання та виховання майбутніх фахівців до запитів часу, допомогу розкриттю всіх талантів особистості та створення умов для розвитку їх активності. Найбільш гостро стоїть питання щодо пошуку резервів підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі.

Період навчання у закладах вищої освіти для майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає оволодіння системою основних ціннісних уявлень цієї професійної спільноти, яка є важливою для майбутньої діяльності та успішного професійного старту. Система вищої професійної освіти повинна бути спеціально організованим середовищем, що включає різноманітність методичних засобів і педагогічних технологій.

Загальні вимоги до якостей випускників закладів вищої освіти реалізуються на основі системи набутих знань, вмінь та на-

вичок, необхідних для: здійснення виробничих функцій; вирішення завдань професійної і соціальної діяльності; розв'язання складних спеціалізованих завдань та практичних проблем у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов; забезпечення здатності випускників здійснювати професійну діяльність на первинних посадах одразу після закінчення вищої школи.

Розглядаючи готовність як одне ціле, М. І. Дьяченко та Л.А. Кандибович визначають такі компоненти її структури: «1) мотиваційний (потреба в успішному виконанні завдання, інтерес до діяльності, прагнення досягти успіху); 2) пізнавальний (розуміння обов'язків, задачі, оцінка її значення, знання засобів досягнення цілі); 3) емоційний (почуття відповідальності, упевненість в успіху); 4) вольовий (управління собою і мобілізація сил, зосередженість на завданні, абстрагування від впливів, що заважають, подолання сумнівів і страху); 5) оцінний (самооцінка своєї підготовленості і відповідність процесу вирішення професійних завдань оптимальним зразком)» [174, с. 51].

У визначенні структури професійної готовності К. М. Дурай-Новакова, вирізняє в ній схожих за тлумаченням п'ять компонентів, а саме: «1) мотиваційний (професійно значущі потреби, інтенси і мотиви діяльності); 2) орієнтаційно-пізнавальний (знання і уявлення про зміст професії, вимоги професійних ролей, способи вирішення професійних завдань); 3) емоційно-вольовий (почуття відповідальності за результат діяльності, самоконтроль, вміння управляти діями, з яких складається виконання професійних обов'язків); 4) операційно-діяльнісний (мобілізація і актуалізація професійних знань, вмінь, навичок і професійно значущих властивостей особистості; адаптація до вимог професійних ролей і до умов професійної діяльності); 5) установочно-поведінковий (налаштованість на добро-совісну роботу)» [171, с. 27]. Ми схвалюємо думку науковця.

Рівень професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, на нашу думку, забезпечується рівнем сформованості їх готовності до цієї діяльності. Саме тому вбачаємо визначення структури готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Аналізуючи наукові джерела, слід зазначити, що науковці Н. О. Белікова, В. В. Крупа, О. В. Погонцева, Т. М. Бугеря,

М. Я. Романішин, Ю. О. Лянной значну увагу приділяють розробці структури готовності майбутніх фахівців, зокрема і фізичної реабілітації (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Структурні компоненти готовності
майбутніх фахівців з фізичної реабілітації**

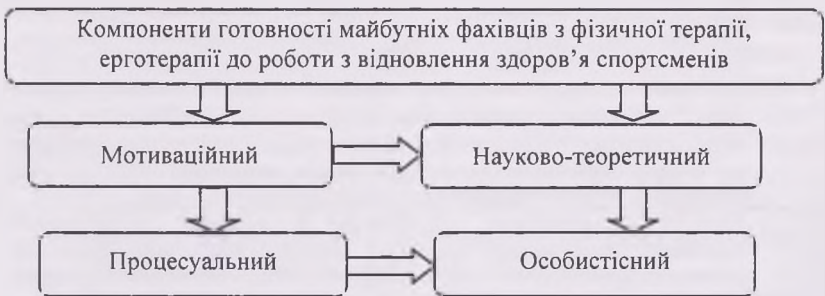
Автор	Характеристика компонента
Н. О. Бєлікова	Мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-аналітичний. Мотиваційний компонент характеризує наявність у студента мотивації до професійного навчання, яке дозволить йому здійснювати здоров'язбережувальну діяльність; когнітивний компонент відображає наявність у студента сукупності професійно орієнтованих знань, необхідних для здійснення здоров'язбережувальної діяльності; операційно-діяльнісний компонент характеризує наявність у студента проектувально-конструктивних, виконавських та аналітико-рефлексивних умінь і навичок здійснення здоров'язбережувальної діяльності; рефлексивно-аналітичний компонент відображає наявність у студента соціальної креативності та здатності до самоосвіти і саморозвитку для ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності [60, с. 219]
Т. М. Бугра	Мотиваційний, морально-ціннісний, когнітивний, комунікативний, діяльнісно-практичний, креативний. Мотиваційний (інтерес та позитивне ставлення до реабілітаційної діяльності; ставлення до людини як цілісності; потреба в самореалізації й професійному саморозвитку), морально-ціннісний (дотримання норм моральності й моральної культури, етичних норм поведінки в процесі здійснення професійних функцій; чуйність, емпатія); когнітивний (знання з професійно орієнтованих дисциплін для побудови індивідуальних реабілітаційних програм; знання різних методик та засобів реабілітаційної діяльності; способів пошуку та структурування інформації на інтегративних засадах й аналізу конкретної професійної ситуації); комунікативний (сформованість уміння контактувати з пацієнтами та колегами по роботі, з будь-якої ситуації виходити з позицій гуманності й милосердя); діяльнісно-практичний (володіння комплексними методами організації фізреабілітаційної діяльності, планування завдань і способів їх вирішення в майбутній професійній діяльності в напрямку поставлених цілей; уміння й навички фізреабілітаційної діяльності); креативний, пов'язаний з проявом творчих можливостей, участі в науково-дослідній діяльності [79, с. 11]

Автор	Характеристика компонента
Ю. О. Дешной	У структурі готовності майбутніх магістрів з фізичної реабілітації до наукової і професійної діяльності на ринку реабілітаційних послуг визначає наступні компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний, особистісний, рефлексивний. Мотиваційно-ціннісний компонент позитивною мотивацією до наукової і професійної діяльності, усвідомленням її цінностей, інтересом і бажання виконувати роботу; когнітивний передбачає наявність базових знань з циклу дисциплін соціально-гуманітарної підготовки та спеціальних знань з циклу дисциплін професійної та практичної підготовки; процесуальний компонент готовності майбутніх магістрів з фізичної реабілітації передбачає наявність умінь та навичок організації та проведення наукової та професійної діяльності на ринку реабілітаційних послуг, створення професійного іміджу; особистісний компонент передбачає наявність особистісно і професійно значущих якостей, що визначають ефективність цієї діяльності, зокрема комунікативних і організаційних здібностей, творчого потенціалу та емпатії. Рефлексивний компонент передбачає об'єктивне самооцінювання результатів наукової та професійної діяльності на ринку реабілітаційних послуг [297, с. 83]
О. В. Пугачова	Мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, особистісний. Мотиваційно-ціннісний компонент, що відображає мотивацію студентів до досягнення успіхів у професійній діяльності в оздоровчих центрах; когнітивний компонент, який характеризує теоретичну обізнаність студентів про особливості професійної діяльності фахівців з фізичної реабілітації в оздоровчих центрах; діяльнісний компонент, що відображає професійно орієнтовані вміння та навички студентів, необхідні для складання та реалізації індивідуальних програм відновлення здоров'я індивіда в оздоровчих центрах; особистісний компонент, який характеризує творчий потенціал студентів щодо підбору засобів фізичної реабілітації при складанні та реалізації індивідуальних програм відновлення здоров'я індивіда в оздоровчих центрах [381, с. 9]
М. Я. Романюк	У структурі готовності фахівця з фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами визначає такі компоненти: мотиваційний, змістовий, операційний, оцінно-рефлексивний. Мотиваційний (прагнення і здатність до самореалізації; усвідомлення необхідності продовжувати освіту і після закінчення вищого навчального закладу; спрямованість на успіх); змістовий (знання, необхідні для проведення реабілітаційного втручання у спортсменів (обстеження, оцінка, діагностика, прогнозування), цілісність яких формує здатність фізичного реабілітолога співпрацювати зі спортсменами); операційний (сформованість умінь і навичок для проведення процедур спортивного масажу та фізіотерапії, занять з лікувальної фізичної культури для спортсменів після травм і ушкоджень); оцінно-рефлексивний (адекватність власної оцінки своїх професійних здібностей студентом) [410, с. 11]

Нами у структурі готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів виокремлено чотири структурні компоненти: мотиваційний компонент (оволодіння цілісним змістом діяльності шляхом формування перспективних, внутрішньо вмотивованих ліній, дій, соціальних установок, інтересів, потреб і мотивів); науково-теоретичний компонент готовності (знання) представлений через тезаурус педагогічного дослідження, тобто систему нових понять про нього, яким повинен оволодіти майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії; процесуальний компонент (синтез професійних умінь і навичок); особистісний компонент (система професійно значущих якостей) (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Оскільки, мотиваційний компонент є підґрунтям ефективної реалізації інших компонентів у структурі готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, вбачаємо необхідним деталізувати аналіз сутності понять «мотив», «мотивація», «мотиваційна сфера», «спортивна мотивація» та ін.

Аналіз довідкової літератури показав, що поняття «мотив» визначається: «як матеріальний або ідеальний предмет, досягнення якого виступає змістом діяльності; як спонукання до певної активності та задоволення потреби з використанням певних засобів; як одне з фундаментальних понять, використовуваних у психології для опису й аналізу сфери спонукання суб'єкта до діяльності, начний зміст потреби, для задоволення якої суб'єкт здійснює активну та спрямовану діяльність; спонукання до діяльності, які пов'язані із задоволенням потреби суб'єкта; як усвідомлені спонукання

поведінки та діяльності, які є властивістю особистості та виникають при вищій формі відображення потреб; як динамічний процес створення умов, що впливають на поведінку людини і дозволяють спрямувати її у потрібну для організації сторону; як свідомий вибір людиною певного типу поведінки, обумовлений системою потреб, інтересів, цінностей і цілей, що виявляється у формуванні її мотиваційних настанов, під впливом комплексу чинників зовнішнього та внутрішнього характеру» [3].

Вмотивованість майбутніх фахівців з фізичної реабілітації виражається в прийнятті ними цілей та завдань навчання як значимих і необхідних. Ієрархічна мотиваційна структура визначає спрямованість особистості майбутнього фахівця з фізичної реабілітації, що може набувати різного характеру залежно від того, які саме мотиви є в той або інший момент домінуючими [3].

Формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії як суб'єктів навчально-виховної діяльності у закладах вищої освіти неможливо без розвитку їх мотивації. С. У. Гончаренко зазначає, що «мотивація – це система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкурентних форм діяльності або поведінки. Одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів» [122, с. 217].

Термін «мотивація» трактується в сучасній психолого-педагогічній літературі по-різному: «як сукупності мотивів, причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, її спрямованість та активність; як система чинників, що викликають активність організму та визначають спрямованість поведінки людини (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення), як характеристику процесу, що забезпечує поведінкову активність на певному рівні» [122, с. 43].

Ю. О. Лянной зазначає п'ять основних функцій мотивації майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до навчальної діяльності: «спонукальну, яка проявляється в тому, що мотиви викликають і обумовлюють активність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в навчальній діяльності; спрямовуючу, що припускає вибір і дотримання майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації певної лінії навчальної діяльності на основі сукупності мотивів; сенсоутворюючу, сутність якої полягає в особовому сенсі навчальної діяльності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; регулювальну, пов'язану з тим, що характер навчальної діяльності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації визначається домінуючим у них мотивом або групою мотивів; контролюючу, яка полягає в тому, що

мотиви навчальної діяльності контролюють дії майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у досягненні цілей цієї діяльності» [297, с. 88]. Вважаємо, що ці функції забезпечують відповідно високий рівень саморегуляції навчальної активності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

А. К. Маркова вказує, що у поняття «мотиваційна сфера» входять «мотиви, зміст професійної діяльності у житті людини, цілі яких остання прагне досягти, а до операційної сфери належать прийоми, технології, засоби та здібності, які людина використовує для досягнення поставлених цілей» [310, с. 31]. На думку вченої, «мотиваційна сфера створює в людини готовність до діяльності та показує, до чого людина готова. Відповідно, операційна сфера як підготовленість складає засоби і ресурси, які людина використовує для реалізації своїх мотивів. Вона вказує на те, як людина діє» [310, с. 67].

Характеристикою успішного навчання є активність і сформована мотиваційна структура навчальної діяльності студентів. Можна припустити, що несформованість готовності до професійної діяльності – це, передусім, відсутність або низький рівень готовності до навчання у закладах вищої освіти.

Слід вказати на те, що психологічна готовність до роботи з відновлення здоров'я спортсменів залежить від особистісних властивостей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, стійкості їх мотивів до професійного навчання, спеціальних здібностей, рівня розвитку саморегуляції та активності. Психологічна готовність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації значною мірою визначається соціально-психологічними умовами взаємовідносин суб'єктів навчально-виховного освітнього процесу (студентів, викладачів, представників адміністрації та ін.).

У контексті дослідження логічним є розгляд сутності поняття «спортивна мотивація». Мотивація в структурі спортивної діяльності виконує функцію пускового механізму до діяльності, підтримує необхідний рівень активності в процесі тренувальної та змагання діяльності, регулює зміст активності, використання різних засобів спортивної діяльності для досягнення бажаних результатів.

У розвитку мотивів спортивної діяльності, враховуючи вік спортсменів і етапи спортивної підготовки, виділяються такі тенденції: диференціація змісту мотиваційної структури; стабілізація мотиваційної структури; посилення взаємозв'язку тренувальної та змагальної мотивацій; спеціалізація мотиваційної структури, зменшення її індивідуальної своєрідності; посилення значущості резуль-

тативних мотивів; послідовний перехід домінуючої ролі від потреби до самоствердження та потреби в підвищенні своїх можливостей відповідно до потреби в досягненні найвищого спортивного результату; посилення соціальної спрямованості мотивів, пов'язаних зі спортивною діяльністю.

У своїх дослідженнях І. В. Клименко визначає «мотиваційний компонент готовності студентів до професійної діяльності як систему домінуючих мотивів, до яких відносить емоційно-особистісні мотиви; соціальні мотиви; пізнавальні мотиви; соціально-економічні мотиви» [232, с. 12]. Науковець характеризує мотиваційний компонент готовності студентів до професійної діяльності, виділяє «внутрішню (сукупність спонукальних причин діяльності, безпосередньо закладених в самому змісті діяльності та умовах її виконання) і зовнішню (сукупність спонукальних причин діяльності, що не пов'язаних безпосередньо з її змістом, лежать поза нею) мотивації» [232, с. 12].

Отже, мотиваційний компонент є одним із вагомих компонентів у структурі готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. А їх готовність є структурованою діяльністю, що включає наступні професійні характеристики: інноваційність мислення, орієнтування у сучасних процесах, які відбуваються у сфері спорту, мотиваційно-ціннісне ставлення до роботи з відновлення здоров'я спортсменів та володіння реабілітаційними технологіями.

Науково-теоретичний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів передбачає наявність базових знань з обов'язкової частини, яка включає цикли дисциплін математичної та природничо-наукової підготовки, професійної та практичної підготовки; з варіативної частини, яка містить цикли самостійного вибору дисциплін закладу вищої освіти, вільного вибору дисциплін студента, гуманітарного та соціально-економічного, а також факультативні дисципліни.

Аналіз довідкової літератури свідчить про те, що з позицій сьогодення відсутнє загальноприйняте визначення поняття «знання». Так, у «Педагогічному словнику» категорія «знання» розглядається як правильне відображення дійсності в мисленні людини; перевірений суспільною практикою результат процесу пізнання, та зазначається, що знання – це особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, яка характе-

ризується усвідомленням їх дійсності й виражається у поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях [3].

У «Філософському енциклопедичному словнику» поняття «знання» тлумачиться як «перевірений практикою результат пізнання дійсності, вірне її віддзеркалення в мисленні людини; володіння досвідом і розумінням, які є правильними і в суб'єктивному, і в об'єктивному відношенні і на підставі яких можна побудувати судження і виводи, що здаються досить надійними, для того, щоб розглядатися як знання» [483, с. 51]. У «Філософському словнику» зазначено, що знання – це відображення дійсності, сукупність відомостей про неї, форма духовного оволодіння дійсністю, інформація. Під знаннями в навчанні розуміють основні закономірності предметної області, що дозволяють людині вирішувати конкретні виробничі, наукові та інші завдання, тобто факти, поняття, судження, образи, взаємозв'язок, оцінки, правила, алгоритми, а також стратегії прийняття рішень у цій галузі [483, с. 92].

В. Л. Абушенко, А. Н. Симонов зазначають, що «знання – це отримана певним способом і впорядкована певним чином інформація, яка з різним ступенем достовірності та об'єктивності відображає у свідомості людини ті чи інші властивості існуючої дійсності, включаючи інформацію як про зовнішній світ, так і про саму людину» [3]. Науковці наголошують, що «у соціальному середовищі статусом знання деяка інформація наділяється, як правило, відповідно до яких-небудь критеріями, нормами і процедурами, прийнятим в тому чи іншому співтоваристві. Знаннями також називають як інформаційний результат пізнавального процесу, його підсумок, накопичується в людській культурі і створює основу поведінки і діяльності людей» [3]. На думку вчених, «залежно від прийнятих критеріїв знань можуть бути розділені на основних два типи за рівнем його функціонування: буденні знання у повсякденному житті і спеціалізовані знання (наукове, релігійне, філософське, творче та інші), а також професійні і практичні знання різних соціальних спільнот і груп» [3]. Нам імпонує ця думка вчених.

О. П. Мінцер вказує, що «добування і отримання знань про об'єкт можливі лише за умови єдності трьох компонентів: сукупності достатніх масивів інформації; знань і досвіду експертів і фахівців (аналітиків, методистів, викладачів); ефективного аналітичного інструментарію» [322, с. 23].

Т. Г. Ярмола у своїй науковій праці вказує на необхідність «відрізнати знання від матеріального носія знання, наприклад,

тексту, в якому запропонована інформація [521, с. 281]. Це розрізнення, на думку науковця, задає дві цікаві теми дослідження: з одного боку, вказівка на потенційність знання (стосовно актуальності даного носія) передбачає необхідність додаткових до змісту знання процедур «витягання» цього змісту, або процедур актуалізації знання. Для того, щоб актуалізувати знання чи перетворити інформацію в знання вона має характеризуватися наявністю особливих: «шифрів», що дозволяють витягати знання і «сенс» знання з носія; пристрою або «органу», за допомогою якого здійснюється дешифрування і витяг знання; активності, або зусилля для розуміння істоти, що володіє «шифрами» і «органом» дешифрування» [521, с. 281].

До знань, якими повинні володіти майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії, нами віднесено: знання щодо складання індивідуальних програм з фізичної терапії; знання з особливостей та умов проведення фізичної реабілітації під час навчально-тренувальних зборів та підготовки до відповідальних змагань; знання з інноваційних технологій відновлення здоров'я спортсменів; технічних засобів реабілітації; основ фізичної реабілітації в спорті; пріоритетів розвитку фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; знання з надання першої домедичної допомоги травмованому спортсменові; основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Процесуальний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії характеризується наявністю умінь та навичок до реабілітаційної діяльності, та зокрема до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Нам імпонує думка О. Вишневського про те, що «вміння є наслідком засвоєння інформації: перший, «поверхневий» рівень засвоєння – знання, цей рівень передбачає запам'ятовування певної суми фактів, правил, числових даних тощо, а також інформації, видобленої нашим мисленням; другий «детальніший» рівень засвоєння інформації «репрезентується вмінням, яке передбачає приєднання знань до дії, поєднання інформації та дії» [97, с. 78]. Науковець стверджує, що «під вмінням, фактично розуміють здатність людини мобілізувати знання задля виконання певних дій, необхідних для досягнення мети, і передати відповідні команди органам виконання» [97, с. 78].

П. Я. Гальперін зазначає, що «відповідно до теорії діяльності метою навчання є не озброєння знаннями, не накопичення їх, а формування вміння діяти зі знанням справи» [111, с. 132].

Н. Ф. Гализіна акцентує увагу на тому, що «замість двох проблем – передати знання й сформувати вміння та навички їх застосування, постала одна – сформувати такі види діяльності, які з самого початку включають задану систему знань та забезпечують їх використання в передбачених межах» [453, с. 42].

В «Українському педагогічному словнику» поняття «уміння» розглядається як «засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, забезпечений сукупністю набутих знань і навичок». Також наголошується на тому, що «уміння формується шляхом вправ і створює можливість виконання дії не лише у звичних, а й у змінених умовах [124, с. 67].

І. Зайченко стверджує, що «вміння – це готовність свідомо і самостійно виконувати практичні дії, інтелектуальні операції на основі засвоєних знань, життєвого досвіду і вже набутих навичок» [193, с. 17].

С. У. Гончаренко наголошує на тому, що «формування вмінь проходить кілька стадій: спочатку – ознайомлення з умінням, усвідомлення його смислу, потім – початкове оволодіння ним та самостійне й дедалі точніше виконання практичних завдань» [123, с. 338].

У «Підручнику з психології вищої школи» зазначено, що «навичка – це дія, сформована шляхом повторення і характеризується високою мірою осягнення і відсутністю поелементної свідомої регуляції і контролю. Також наголошується на тому, що «навички є компонентами свідомої діяльності людини, які виконуються повністю автоматично, якщо під дією розуміти частину діяльності, що має чітко поставлену свідому мету, то навичкою також можна назвати автоматизований компонент дії» [175, с. 221].

На думку О. Д. Ботвіннікова, «навичками називають дії, доведені до певного ступеня вдосконалення, що виконуються легко, швидко, економно, з найкращим результатом і найменшим напруженням уваги, тобто автоматично». Науковець зазначає, що «процес формування будь-якої навички складається з декількох етапів: – попередній – передбачає знайомство з методом дії шляхом спостереження, тобто отримання знання; – аналітичний – практичне оволодіння окремими елементами дії; – синтетичний – об'єднання окремих елементів дій у цілісну діяльність на основі асоціацій і відчуттів, що виникають від кожної дії» [76, с. 59].

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що вчені виокремлюють різні професійно-орієнтовані вміння та навички, якими повинні оволодіти майбутні фахівці з фізичної реабілітації у за-

кладах вищої освіти. Так, Н. О. Белікова виокремила такі професійні вміння та навички, якими повинні оволодіти майбутні фахівці з фізичної реабілітації, здатні до здоров'язбережувальної діяльності, як: проектувально-конструктивні, які включають гностичні, проектувально-прогностичні та конструктивні уміння і навички; виконавські, які включають мотиваційно-стимулюючі, розвиваючі, організаційні та комунікативні уміння і навички; аналітико-рефлексивні, які охоплюють контрольню-регулюючі та оцінювально-результативні уміння і навички [60, с. 226].

Ю. О. Лянной виокремив такі вміння та навички, якими повинні оволодіти майбутні магістри з фізичної реабілітації, як: «гностичні, конструктивні, діагностичні, організаційно-методичні, корпоративні, комунікативні та дослідницькі вміння та навички» [297, с. 90].

Вбачаємо за доцільне, охарактеризувати вміння та навички майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, якими вони повинні оволодіти для ефективної роботи з відновлення здоров'я спортсменів (див. табл. 1.4).

Особистісний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів характеризується особистісними та професійно-значущими якостями, які базуються на позитивній роботі щодо відновлення здоров'я спортсменів, а саме: креативних здібностей, відповідальності, етичності, принциповості, емпатії, комунікативних орієнтації.

С. Д. Максименко у своїй науковій праці тлумачить поняття «особистість» як форму існування психіки людини, яка являє собою цілісність, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції, та має свій унікальний і неповторний внутрішній світ» [350, с. 11]. Науковець, стверджує, що «особистість має такі змістові (ключові) ознаки: цілісність, унікальність, активність, вираження, відкритість, саморозвиток і саморегуляція» [350, с. 12].

Н. Тичинська стверджує про «розмаїтість факторів впливу на процес формування особистості, які відрізняються в інформаційних джерелах, переконливо доводить, що лише єдність усіх як зовнішніх, так і внутрішніх чинників сприятиме повноцінному особистісному становленню людини, а також створенню необхідних умов для реалізації її здібностей та талантів шляхом залучення її до самостійної, активної і креативності» [458, с. 119].

Характеристика вмінь та навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, якими вони повинні оволодіти для ефективної роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Гностичні вміння та навички	Уміння і навички застосовувати наукові, теоретико-практичні знання з фізичної терапії, ерготерапії для забезпечення процесу відновлення спортсменів, а також особливості й умови проведення фізичної терапії під час навчально-тренувальних зборів та підготовки до відповідальних змагань
Діагностично-прогностичні вміння та навички	Уміння і навички підбирати засоби та методи, з метою запобігання спортивному травматизму та захворюваності спортсменів; діагностувати різновиди травм та надавати першу домедичну допомогу; здійснювати функціональну та фізичну діагностику у спортсменів та визначати її відповідність фізичній підготовці, працездатності; прогнозувати реабілітаційні заходи до роботи з відновлення здоров'я спортсменів
Організаційно-методичні вміння та навички	Уміння і навички комплексно та раціонально застосовувати основні засоби, методи та технології фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; дотримуватися основних принципів відновлення здоров'я спортсменів; моделювати та поєднувати засоби фізичної реабілітації; проводити оздоровчу та реабілітаційну діяльність з урахуванням етіології захворювання, етапу реабілітації, а також індивідуальних особливостей спортсменів
Комунікативні вміння та навички	Уміння та навички взаємодіяти з травмованим спортсменом, адекватно і правильно передавати інформацію про стан здоров'я та механізм його відновлення; оптимально підтримувати психофізичний стан травмованого спортсмена; дотримуватися в своїй поведінці певних етичних норм, виконувати професійні обов'язки відповідно до потреб особистості, вимог суспільства, професійним принципам, ціннісним уявленням; нормативних актів та документів
Інформаційно-результативні вміння та навички	Уміння та навички систематично здійснювати пошук з проблем оздоровлення, фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; застосовувати новітні інформаційні технології до роботи з відновлення в реабілітації спортсменів; проводити консультативну роботу для спортсменів про цілісне уявлення фізичної терапії, ерготерапії та механізми лікувальної дії фізичних вправ; кваліфіковано виконувати обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта і отримувати позитивний результат у процесі відновлення здоров'я спортсменів та усвідомлювати власну роль у даній діяльності

В інформаційних джерелах зазначається походження терміна «креативність», а саме: з англійської (creative – творчий) або латинської (creatio – творення, створення). Д. Б. Богоявленська стверджує, що «креативність являє собою максимальний рівень інтелектуальної активності людини, за рахунок якої відбувається проникнення в суть явища, постановка і вирішення нових проблем» [67, с. 122].

О. Гончарова виокремлює важливі умови, які стимулюють розвиток креативних здібностей, зокрема: «відкритість чи незавершеність замість жорстких правил і суворого контролю; будь-які питання необхідно вирішувати і навіть заохочувати; створювати спонукання до незалежності і відповідальності; акцентувати увагу на власних почуттях, спостереженнях, узагальненнях, розробки. І навпаки, креативні здібності можуть уповільнити свій розвиток, якщо застосовувати наступні умови: постійне уникнення ризикових ситуацій; бажання отримати успіх будь-якими шляхами, не дивлячись ні на що; жорсткі шаблони поведінки і мислення; прагнення бути якимсь визнаним або необхідним стандартом; поклоніння, якимось кумирам, авторитетам, несхвалення власної фантазії, уяви, дослідження» [124, с. 124].

А. В. Ткачов визначає поняття «професійна відповідальність» як «властивість особистості, що відбиває ставлення суб'єкта до її змісту і результатів, до інших суб'єктів і самого себе у процесі праці» [459, с. 395].

Роль професійної відповідальності, на думку М. А. Садової, «особливого значення набуває у сфері науки та освіти, де сучасним фахівцям потрібно враховувати не лише соціальний чинник, а й індивідуально-стратегічний чинник їхніх клієнтів, визначаючи професійну відповідальність як вище особистісно-професійне утворення, як професійно значущу властивість і якість особистості» [412, с. 205]. Вчена, професійну відповідальність розглядає «поперше, крізь призму часової перспективи:

- а) відповідальність за вчинену дію – ретроспективний аспект;
- б) відповідальність за те, що потрібно здійснити – перспективний; по друге, розглядаємо за що суб'єкт несе відповідальність, що покладено на нього або прийнято ним самим для виконання; по третє, професійна відповідальність пов'язана з авторитетним адресатом відповідальності: перед ким суб'єкт несе відповідальність, звітує; по-четверте, «як фахівець відповідає», тобто як, яким чином,

завдяки яким механізмам і умовам, у яких робочих ситуаціях він реалізує професійну відповідальність, є дійсно професійно відповідальною особистістю» [412, с. 205].

К. Муздибаєв у своїй праці, зазначає, що «можна виділити три основні структури професійної відповідальності: трикомпонентну, функціональну та факторну» [325, с. 141].

Т. Д. Щербан та В. В. Райко наголошують на тому, що «процес якісного становлення суб'єкта професійної діяльності та розвиток його професійного майбутнього багато у чому залежить від розвитку рівня відповідальності, представленої окремо у певному життєвому світі. Саме тому, на думку науковця «професійна відповідальність забезпечує можливість майбутньому спеціалісту свідомо і цілеспрямовано організовувати власний розвиток професійного простору, формувати професійну життєдіяльність у контексті взаємодії з різними ситуаційними обставинами й особистісними пріоритетами» [514, с. 336].

У «Філософському енциклопедичному словнику» поняття «етика» визначається як вчення про мораль, моральність (грец. $\eta\theta\omicron\zeta$ – звичай) [483, с. 114].

Т. Василевська вказує на «етичні проблеми, які виникають у професійній діяльності, часто не можуть бути вирішені в рамках самої професії» [86, с. 63]. Вчена наголошує на тому, що «професійна етика має потужний засіб підтримки професійних цінностей, оскільки вона є інституалізованою формою суспільної регуляції й опирається на спеціалізовані соціальні інститути, а імпульсом для розвитку суспільної моралі може стати підтримка в професійній етиці цінності праці, що, в свою чергу, позитивно впливатиме на ствердження громадянських цінностей: повага до себе як одного з творців суспільного багатства, призводить як до очікування такої поваги з боку оточуючих і держави, так і до вимоги захисту прав і свобод людини і громадянина» [86, с. 59]. Науковець вказує на те, що «вимоги професійної етики відіграють орієнтуючу та регулюючу роль у житті професіоналів, загострюють увагу на усвідомленні професійного призначення як грані покликання, певним чином формують ставлення людини до власного життя, уявлення про успіх, щастя, справедливість тощо» [86, с. 58].

У сучасних умовах, вважає О. І. Денищик, «роль етики як системоформуючого чинника виховання студентської молоді значно

підвищилася, водночас у наукових публікаціях визначаються деонтологічні вимоги до майбутніх професійних фахівців» [152, с. 159].

У «Словнику психолого-педагогічних понять і термінів» зазначено, що «принциповість» – це моральна якість людини, що дістає вираз у послідовному додержанні й обстоюванні певних принципів, переконань [432]. На нашу думку, дотримання принципів, відповідальності, емпатії, які повинні бути важливою складовою процесу навчання, є необхідною умовою подальшої професійної діяльності.

В інформаційних джерелах вказано на те, що «емпатія (англ. empathy – співчуття, співпереживання) – це індивідуально-психологічна властивість людини, що характеризує його здатність до співпереживання, співчуття, розуміння емоційного стану інших людей; співпереживання – це прийняття почуттів, які відчуває інша людина так, як якщо б вони були нашими власними, а здатність до емпатії частково є соціально обумовленою рисою характеру, може бути генетично зумовленою особливістю темпераменту» [70].

Т. Матюх зазначає, що у філософії термін «емпатія» часто не використовується, а вивчається в аспекті близьких за значенням понять, зокрема, «співчуття», «співпереживання», «симпатія», «вчування», «розуміння» та ін., які мають з ним феноменологічну схожість» [317, с. 90]. Науковець стверджує, що «ситуація іншої людини не стільки продумується, скільки відчувається, проживається як власна, відповідно, емпатія виступає основою для «надмовної» комунікації, в процесі якої формується система цінностей, яка в подальшому визначає систему міжособистісних взаємодій, а також емпатія як комунікативна властивість особистості сприяє вирішенню глибоких людських питань і відкриває нові можливості для гуманізації особистісних зв'язків людини з навколишнім світом, її гармонійних стосунків з іншими людьми» [317, с. 90].

А. В. Кунцевська розглядає поняття «емпатія» як «професійну здатність фахівців соціономічних професій і стверджує, що опанування професійною емпатією потребує спеціальної підготовки, оскільки вимагає від спеціаліста оволодіння такими професійними вміннями, як: здатність до саморегуляції власного емоційного стану, володіння принципами та техніками емпатійного слухання і реагування, диференціація почуттів, переживань клієнта і комунікацій» [274, с. 194].

Г. Г. Почепцов зазначає, що «комунікація (лат. *communicatio* – єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з дієсловом лат. *communico* – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від лат. *communis* – спільний) – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами [388, с. 29].

Л. О. Зубрицька та Т. Р. Зубрицька вказують на те, що «спілкування у професійній сфері вимагає не тільки спеціальних знань і навичок, необхідних для досягнення прагматичного впливу й успіху в професійній комунікації, а й повинна бути орієнтована на клієнта, також уважність до співрозмовника, діалогічна манера спілкування, можливість отримання задоволення від спілкування, намагання задовольнити потреби співрозмовника у спілкуванні – ключові складові майбутньої професійної діяльності» [207]. На думку вчених, «комунікативний підхід зумовлює підбір мовного та мовленнєвого матеріалу та особливості навчальних методів, прийомів; формування комунікативної компетенції починається на заняттях з української мови, де студенти набувають мовні знання та мовленнєві уміння; техніка спілкування і контакту, особистісні комунікативні властивості спілкування відпрацьовуються на заняттях професійної підготовки» [207]. Науковці наголошують, що «суттєвим показником комунікативних взаємин є засоби і способи спілкування. Знання мови та мовленнєві уміння передбачають опанування мовними нормами сучасної літературної мови, термінологією фаху та адекватне застосування їх у процесі мовленнєвої діяльності» [207].

П. Чарченко акцентує увагу на тому, що «одним із підходів до структури комунікативних здібностей є включення до їх складу не тільки набору комунікативних знань, умінь і навичок, але і інтегративних показників, які забезпечують успішність у комунікації. Розглядаючи комунікативні здібності як багаторівневе особистісне утворення комунікативних характеристик особистості. Науковець виділяє «продуктивність і варіативність спілкування, прояв позитивних емоцій, довіру до людей, спостережливість, особливості мовлення та голосу, інтелектуальні якості, самовитримку, емпатичне відношення, толерантність, точність сприйняття, здатність отримувати задоволення від спілкування, комунікативності» [496, с. 316].

Таким чином, одним із головних завдань закладів вищої освіти, в яких здійснюється підготовка майбутніх фахівців з фі-

зичної терапії, ерготерапії, зокрема до відновлення здоров'я спортсменів, є формування суб'єктів професійної діяльності, які здатні ґрунтовно оволодівати знаннями, вміннями та навиками з фізичної терапії, ерготерапії і застосовувати їх на практиці.

Здійснений аналіз педагогічних праць дає змогу виділити такі структурні компоненти готовності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, як: мотиваційний, науково-теоретичний, процесуальний і особистісний.

Висновки до першого розділу

Науковці (В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень, Ю. О. Лянной, Н. Г. Ничкало та ін.) наголошують на тому, що вища освіта в Україні на сьогодні перебуває в стані модернізації та пошуку новітніх етапів підготовки висококваліфікованих фахівців.

Мета модернізації професійної підготовки фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів полягає в створенні механізму стійкого розвитку системи професійної підготовки науково-реабілітаційних кадрів, відповідно до розвитку і запитів особистості, суспільства і країни та дозволяє істотно покращити якість освіти, соціокультурну, оздоровчу і відновлювальну роль фізичної терапії, ерготерапії.

Модернізація освіти в з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів обумовлена необхідністю подолання проблемної ситуації, в якій яскраво виокремлено два протиріччя: між якістю підготовки спеціалістів і вимогами соціальної практики щодо реалізації вже створених цінностей фізичної терапії, ерготерапії та необхідністю утворення нової реабілітаційної діяльності, а саме: між інформаційно-продуктивним (пасивним) характером навчання, який домінує в закладах освіти, і підготовкою майбутніх спеціалістів, здатного до творчого осмислення професійної діяльності, маючи навички засвоєння і розвитку інноваційних процесів у фізичній терапії, ерготерапії.

У наукових працях учених (Н. О. Белікової, Ю. О. Лянного Н. В. Кукси, О. В. Погонцевої, М. Я. Романишин, Л. П. Сущенко та ін.) фрагментарно висвітлено проблеми з питань професійної

підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації у закладах вищої освіти.

Уточнено сутність понять «професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів», «готовність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів», «майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії» та встановлено тісний зв'язок фізичної терапії; ерготерапії із значенням фізичної культури і спорту у спортивній підготовці спортсменів та їх відновленні після перевтоми, перетренування та отримання травми.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів – це процес здобуття студентами кваліфікації зі спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія», яка дозволить їм ефективно працювати у мультидисциплінарній команді фахівців та спрямовувати власні зусилля на компенсацію функціональних можливостей та профілактику рухових дисфункцій організму людей, що володіють на професійному рівні високими результатами у спорті.

Готовність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів – це інтегральне особистісне утворення, що включає прагнення, мотиви та установки до праці в реабілітаційній галузі, професійно орієнтовані знання, вміння й навички, особистісні та професійно значущі якості, наявність яких забезпечить можливість успішної діяльності щодо повернення працездатності осіб, які систематично займаються певним видом спорту та беруть участь у спортивних змаганнях.

Майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії – це студенти закладу вищої освіти, які набувають професійної компетентності для роботи у складі мультидисциплінарної команди з відновлення оптимального функціонування організму та якості життя людей з частковою втратою чи порушеннями рухових функцій.

Виокремлено вміння та навички майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, якими вони повинні оволодіти для ефективної роботи з відновлення здоров'я спортсменів, а саме:

– гностичні (уміння і навички застосовувати наукові, теоретико-практичні знання з фізичної терапії, ерготерапії для забезпечення процесу відновлення спортсменів, а також особливості й умови проведення фізичної терапії під час навчально-тренувальних зборів та підготовки до відповідальних змагань);

– діагностично-прогностичні (уміння і навички підбирати засоби та методи, з метою запобігання спортивному травматизму та захворюваності спортсменів; діагностувати різновиди травм та надавати першу домедичну допомогу; здійснювати функціональну та фізичну діагностику у спортсменів та визначати її відповідність фізичній підготовці, працездатності; прогнозувати реабілітаційні заходи до роботи з відновлення здоров'я спортсменів);

– організаційно-методичні (уміння і навички комплексно та раціонально застосовувати основні засоби, методи та технології фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; дотримуватися основних принципів відновлення здоров'я спортсменів; моделювати та поєднувати засоби фізичної реабілітації; проводити оздоровчу та реабілітаційну діяльність з урахуванням етіології захворювання, етапу реабілітації, а також індивідуальних особливостей спортсменів);

– комунікативні (уміння та навички взаємодіяти з травмованим спортсменом, адекватно і правильно передавати інформацію про стан здоров'я та механізм його відновлення; оптимально підтримувати психофізичний стан травмованого спортсмена; дотримуватися в своїй поведінці певних етичних норм, виконувати професійні обов'язки відповідно до потреб особистості, вимог суспільства, професійним принципам, ціннісним уявленням; нормативних актів та документів);

– інформаційно-результативні (уміння та навички систематично здійснювати пошук з проблем оздоровлення, фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; застосовувати новітні інформаційні технології до роботи з відновлення в реабілітації спортсменів; проводити консультативну роботу для спортсменів про цілісне уявлення фізичної терапії, ерготерапії та механізми лікувальної дії фізичних вправ; кваліфіковано виконувати обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта і отримувати позитивний результат у процесі відновлення здоров'я спортсменів та усвідомлювати власну роль у цій діяльності).

Здійснений аналіз педагогічних праць дає змогу виділити такі структурні компоненти готовності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, як: мотиваційний, науково-теоретичний, процесуальний і особистісний.

Розділ 2

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ

Соціально значущі зміни у системі вищої освіти України, прагнення увійти в міжнародний освітній простір, потреба в принципово новому поколінні кадрів з вищою освітою, які відповідатимуть вимогам внутрішнього та зовнішнього ринків праці, диктують необхідність суттєвої модифікації організації та змісту вищої освіти в країні.

У зв'язку з цим, актуальним з позицій сьогодення є вдосконалення існуючої нормативно-правової та освітньої документації у підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах України із збереженням попередніх здобутків і особливостей вітчизняних традицій та з урахуванням набутого досвіду у провідних вищих навчальних закладів світу.

Основні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та спорту та у галузі охорони здоров'я економічно розвинутих країнах світу вітчизняними науковцями вивчається фрагментарно. Так, у науковій роботі Р. П. Карпюка [227] розкрито особливості професійної підготовки фахівців з адаптивної фізичної культури у провідних країнах Європи та США; у дисертаційному дослідженні Н. О. Белікової [57] розкрито основні тенденції підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у Російській Федерації, охарактеризовано досвід країн Північної Америки й Австралії, Великої Британії та деяких країн Європи; у монографії Ю. О. Ляного [297] окреслюються деякі аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації освітнього ступеня магістр у прибалтійських країнах, Австрії, Нідерландах, США та Канаді. У дисертаційних дослідженнях розкриваються проблематика професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (Л. П. Сущенко [450]); особливості професійної підготовки викладачів фізичного виховання в університетах США

(Т. Ю. Осадча [352]); система фізичного виховання школярів Румунії (Г. І. Арделеан [18]); організація фізичного виховання у школах Великобританії (І. Х. Турчик, О. І. Шиян [464]); організаційно-методичні аспекти підготовки бакалаврів фізичної реабілітації в Канаді (А. М. Герцик [116]); професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації в університетах Великої Британії (С. В. Гук [137]).

І. Б. Гринченко на підставі зробленого аналізу з'ясував, що «вчитель фізичного виховання європейського суспільства відіграє ключову роль у реалізації соціальних цілей і завдань фізичної культури і спорту та розглядає вчителя фізичного виховання не лише як фахівця, що має знання, уміння і навички в професійній сфері, а й більшою мірою як фахівця з пропаганди здорового способу життя, валеологічного ставлення до свого здоров'я, як людини, що підвищує мотивацію в підростаючого покоління для занять руховою діяльністю, залучає молодь до занять різними видами спорту» [132, с. 48–49].

У своїх наукових працях А. М. Герцик привертає увагу до того, що «фізична терапія (фізіотерапія) в сучасному міжнародному тлумаченні є професією галузі охорони здоров'я, яка спрямована на зміцнення здоров'я, запобіганням фізичної неповносправності, оцінку стану й реабілітацію пацієнтів з больовим синдромом, хворобою чи травмою, та лікуванням без застосування медикаментозних, хірургічних або радіологічних засобів з використанням фізичних терапевтичних засобів» [114, с. 3].

Слід вказати на те, що вітчизняній системі вищої освіти необхідно було семирічний термін для запровадження досліджуваних А. М. Герциком положень щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії в умовах вищої школи. В Україні до 2016 року професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії (на той час фізичної реабілітації) продовжувала здійснюватися у галузі фізичного виховання та спорту. На сьогодні професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії перенесена з галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини» у галузь знань 22 «Охорона здоров'я».

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що у вітчизняній науці обмежена кількість досліджень, пов'язаних з вивченням закордонного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії.

2.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії в Італії

До системи вищої освіти Італії входять навчальні заклади двох видів – університети та інститути й коледжі. Сектор університетської освіти складається з 83 університетів, в тому числі: 58 державних (Universitastatali); 17 недержавних, акредитованих на державному рівні (Universitanonstatali, legal mentericonosciute); 2 університети для іноземних студентів (Universitaper Stranieri); 3 вищі школи, що спеціалізуються на післядипломному навчанні (Scuole Superiori); 3 політехнічних університети (Politecnici) [355].

Крім університетів, вищу освіту можна отримати в таких чотирьох видах освітніх установ: вищих школах дизайну; політехнічних інститутах мистецтв, академіях мистецтв, консерваторіях і акредитованих музичних інститутах, вищих школах музики і хореографії, національних академіях; вищих школах мовної підготовки; вищих школах інтегрованого навчання (FIS) за програмами технічної освіти та підготовки технічних спеціалістів (IFTS); установах, які перебувають у підпорядкуванні інших міністерств і де готують фахівців в окремих областях (архівна справа, дипломатія, реставрація, військова справа тощо).

Вища освіта в Італії складається з трьох ступенів:

Ступінь I. Студенти проходять бакалаврську програму (Corsidi Laurea – CL), основна мета якої полягає в навчанні загальним науковим дисциплінам і методам, а також у розвитку спеціальних професійних навичок. Навчання на першому ступені вищої освіти триває три роки.

Ступінь II. У рамках здобуття другого ступеня вищої освіти студенти можуть пройти навчання за програмами підготовки фахівців (Corsidi Laurea Specialistica – CLS), програмами спеціалізації першого рівня (Corsidi Specializzazioni di 1 livello – CS1) і магістерськими програмами першого рівня (Corsidi Master Universitari di 1 livello – CMU1). Тривалість навчання від двох до трьох років.

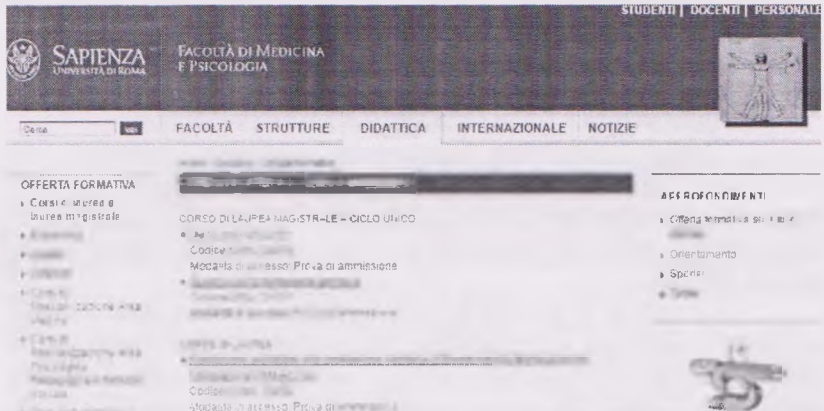
Ступінь III. Навчання для аспірантів включає програму проведення дослідницької діяльності з присудженням ступеня доктора наук (Corsidi Dottorati di Ricerca – CDR), програми спеціалізації другого рівня (Corsidi Specializzazioni di 2 livello – CS2) та магістерські програми другого рівня (Corsidi Master Universitari di 2 livello – CMU2) [355].

Уряд Італійської Республіки через Італійський інститут культури надає стипендії, метою яких є розвиток міжнародного культурного співробітництва та поширення італійської культури, мови і науки. Кандидати можуть отримати стипендії на короткострокові мовні курси, окремі університетські курси, навчання для здобуття вищої освіти, курси вищої освіти з різних галузей, а також для проведення науково-дослідницької роботи.

Помітною відмінністю системи освіти в Італії є відсутність фіксованих освітніх програм. Студенти, які навчаються в італійських ВНЗ, можуть самі формувати для себе графіки занять та іспитів. Безсумнівно, існують і лекції та практичні заняття, але при цьому студенти мають можливість самостійно вибирати, у якого викладача навчатися і що саме вивчати. Подібна свобода породжує велику відповідальність і зацікавленість у вивченні обраних дисциплін.

Підготовка бакалаврів фізіотерапії у Римському університеті Ла Сап'єнца (Sapienza University of Rome) проводиться на факультеті медицини і психології (Medicina e Psicologia) [407] (рис. 2.1).

◀ Фізіотерапія (абілітанта alla professione sanitaria di Fisioterapista) Roma Azienda Ospedaliera Sant'Andrea - Insegnamenti

Рис. 2.1. Сторінка web-сайту Римського університету Ла Сап'єнца (Sapienza University of Rome)

Програма навчання розрахована на три роки. До структури програми першого року навчання включені сім циклів дисциплін:

1. Вступні дисципліни («Медична статистика»; «Гігієна», «Інформатика», «Медична фізика»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

2. Анатомо-фізіологічні основи організму людини («Анатомія людини», «Загальна педагогіка», «Гістологія», «Фізіологія людини»), обсяг – 5 кредитів ECTS.

3. Біомедичні науки («Медична генетика», «Біохімія», «Прикладна біологія», «Загальна психологія»), обсяг – 5 кредитів ECTS.

4. Патологічні основи захворювань («Загальна патологія», «Клінічна біохімія», «Клінічна патологія»), обсяг – 5 кредитів ECTS.

5. Загальна методика реабілітації («Неврологія – анатомія», «Неврологія – фізіологія», «Методологія реабілітації», «Медицина фізичної реабілітації», «Сестринська справа і методи психоневрологічної реабілітації», «Ортопедія – анатомія»), обсяг – 11 кредитів ECTS.

6. Вивчення іноземної мови, обсяг – 3 кредити ECTS.

7. Інтернатура, 15 кредитів ECTS.

Загалом за перший рік навчання студенти вивчають 22 дисципліни, загальний обсяг – 50 кредитів ECTS (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Програма навчання бакалаврів фізіотерапії
Римського університету Ла Сап'єнца (Primo anno / Перший рік)**

Insegnamento / Дисципліни	Semestre / Семестр	ECTS / Кредити
1036311 – scienze propedeutiche / вступні науки		6
– Statistica medica / Медична статистика	1	1
– Igiene / Гігієна	1	1
– Informatica / Інформатика	1	2
– Fisica medica / Медична фізика	1	2
1036101 – basi anatomofisiologiche del corpo umano / анатомо-фізіологічні основи організму людини		5
– Anatomia umana / Анатомія людини	2	2
– Pedagogia generale / Загальна педагогіка	2	1
– Istologia / Гістологія	2	1
– Fisiologia umana / Фізіологія людини	2	1
1035260 – scienze biomediche / біомедичні науки		5
– Genetica medica / Медична генетика	2	1
– Biochimica / Біохімія	2	1
– Biologia applicata / Прикладна біологія	2	1
– Psicologia generale / Загальна психологія	2	2

Продовження таблиці 2.1

Insegnamento / Дисципліни	Semestre / Семестр	ECTS / Кредити
1036451 – basi fisiopatologiche delle malattie / патологічні основи захворювань		5
– Patologia generale / Загальна патологія	2	2
– Biochimica clinica / Клінічна біохімія	2	1
– Patologia clinica / Клінічна патологія	2	2
1036604 – metodologia generale della riabilitazione / загальна методика реабілітації		11
– Neurologia – anatomia / Неврологія – анатомія	2	2
– Neurologia – fisiologia / Неврологія – фізіологія	2	2
– Metodologia della riabilitazione / Методологія реабілітації	2	2
– Medicina fisica riabilitativa / Медицина фізичної реабілітації	2	2
– Scienze infermieristiche e tecniche riabilitative neuropsichiatriche / Сестринська справа і методи психоневрологічної реабілітації	2	2
– Ortopedia – anatomia / Ортопедія – анатомія	2	1
1035307 – tirocinio 1 / стажування 1	2	15
Aafl 185 – per la conoscenza di almeno una lingua straniera / вивчення іноземної мови	2	3

До структури програми другого року навчання включені шість циклів дисциплін і цикл інтернатури:

1. Реабілітація в неврології («Неврологія», «Неврологія у невідкладних станах», «Прикладні медичні технічні науки», «Сестринська справа і методи реабілітації в неврології», «Медична фізика і реабілітація»), загальний обсяг – 5 кредитів ECTS;

2. Реабілітація в ортопедії («Сестринська справа і методи нейропсихіатричної реабілітації», «Захворювання опорно-рухового апарату», «Медична фізика і реабілітація», «Ревматологія», загальний обсяг – 5 кредитів ECTS.

3. Реабілітація в педіатрії («Основи педіатрії», «Дитяча нейропсихіатрія», «Дитяча хірургія», «Дитяча ортопедична хірургія», «Психологія розвитку»), загальний обсяг – 6 кредитів ECTS.

4. Реабілітація в травматології («Захворювання опорно-рухового апарату – верхні кінцівки», «Захворювання опорно-рухового

апарату – нижні кінцівки), «Ортопедична реабілітація», «Інфекційні захворювання», «Медицина фізичної реабілітації»), загальний обсяг – 6 кредитів ECTS.

5. Реабілітація та паліативна допомога в геріатрії («Неврологія», «Внутрішні захворювання», «Загальний догляд за хворими», «Медична онкологія», «За захворювання шкіри»), загальний обсяг – 6 кредитів ECTS.

6. Реабілітація у нейротравматології («Нейрорадіологія», «Неврологія», «Нейрохірургія», «Медицина фізичної реабілітації»), загальний обсяг – 6 кредитів ECTS.

Інтернатура – 20 кредитів ECTS.

Упродовж другого року навчання студенти вивчають 28 дисциплін загальним обсягом 34 кредити ECTS і 20 кредитів ECTS інтернатури (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Програма навчання бакалаврів фізіотерапії
Римського університету Ла Сап'єнца (Secondo anno / Другий рік)**

Insegnamento / Дисципліни	Semestre / Семестр	ECTS / Кредити
1036597 – riabilitazione in area neurologica / реабілітація в неврології		5
– Neurologia / Неврологія	1	1
– Neurologia d'urgenza / Неврологія у невідкладних станах	1	1
– Scienze tecniche mediche applicate / Прикладні медичні технічні науки	1	1
– Scienze infermieristiche e tecniche neuropsichiatriche e riabilitative / Сестринська справа і методи реабілітації в неврології	1	1
– Medicina fisica riabilitativa / Медична фізика і реабілітація	1	1
1035411 – riabilitazione in area ortopedica / реабілітація в ортопедії		5
– Scienze infermieristiche e tecniche neuropsichiatriche e riabilitative / Сестринська справа і методи нейропсихіатричної реабілітації	1	1
– Malattie dell'apparato locomotore / За захворювання опорно-рухового апарату	1	2
– Medicina fisica e riabilitativa / Медична фізика і реабілітація	1	1
– Reumatologia / Ревматологія	1	1

Insegnamento / Дисципліни	Semestre / Семестр	ECTS / Кредити
1035412 – riabilitazione in area pediatrica / реабілітація в педіатрії		6
– Pediatria generale / Основи педіатрії	1	1
– Neuropsichiatria infantile / Дитяча нейропсихіатрія	1	1
– Chirurgia pediatrica / Дитяча хірургія	1	1
– Chirurgia ortopedica pediatrica / Дитяча ортопедична хірургія	1	1
– Psicologia sviluppo / Психологія розвитку	1	2
1036602 – riabilitazione in area traumatologica / реабілітація в травматології		6
– Malattie apparato locomotore – arto superiore / Захворювання опорно-рухового апарату – верхньої кінцівки	2	1
– Malattie apparato locomotore – arto inferiore / Захворювання опорно-рухового апарату – нижньої кінцівки	2	1
– Riabilitazione ortopedica / Ортопедична реабілітація	2	2
– Malattie infettive / Інфекційні захворювання	2	1
– Medicina fisica riabilitativa / Медицина фізичної реабілітації	2	1
1035414 – riabilitazione in area geriatrica e delle cure palliative / реабілітація та паліативна допомога в геріатрії		6
– Neurologia / Неврологія	2	1
– Medicina interna / Внутрішні хвороби	2	1
– Scienze infermieristiche generali / Загальний догляд за хворими	2	2
– Oncologia medica / Медична онкологія	2	1
– Malattie cutanee / Захворювання шкіри	2	1
1035415 – riabilitazione in area neurotraumatologica / реабілітація у нейротравматології		6
– Neuroradiologia / Нейрорадіологія	2	1
– Neurologia / Неврологія	2	1
– Neurochirurgia / Нейрохірургія	2	2
– Medicina fisica riabilitativa / Медицина фізичної реабілітації	2	2
1035314 – tirocinio II / інтернатура II	2	20

Упродовж третього року навчання студенти вивчають 25 дисциплін загальним обсягом 30 кредитів ECTS і 25 кредитів ECTS інтернатури (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Програма навчання бакалаврів фізіотерапії Римського університету Ла Сап'єнца (Terzo anno / Третій рік)

Insegnamento / Дисципліни	Semestre / Семестр	ECTS / Кредити
1035126 – scienze della prevenzione / науки про профілактику		5
– Igiene / Гігієна	1	1
– Medicina del lavoro / Невідкладна медична допомога	1	1
– Medicina legale / Судмедекспертиза	1	1
– Diagnostica per immagini / Діагностична візуалізація	1	1
– Microbiologia / Мікробіологія	1	1
1035145 – primo soccorso / перша допомога		5
– Medicina interna / Внутрішні захворювання	1	2
– Chirurgia generale / Загальна хірургія	1	1
– Anestesiologia / Анестезіологія	1	1
– Farmacologia / Фармакологія	1	1
1035416 – riabilitazione in area specialistica / реабілітація у спеціальних напрямках		5
– Malattie apparato cardiovascolare / Серцево-судинні захворювання	1	1
– Gastroenterologia / Гастроентерологія	1	1
– Urologia / Урологія	1	1
– Malattie apparato respiratorio / Захворювання органів дихання	1	2
1035317 – management sanitario / управління охороною здоров'я		5
– Psicologia del lavoro e delle organizzazioni / Психологія праці та організацій	2	1
– Organizzazione aziendale / Організація бізнесу	2	1
– Diritto amministrativo / Адміністративне право	2	1
– Sociologia generale / Загальна соціологія	2	2

Організація навчання в університеті складається за класичною триступеневою схемою циклів (рис. 2.3).

– перший цикл включає ступінь бакалавра і магістра першого рівня (180 кредитів ECTS, термін навчання – 3 роки).

– другий цикл включає ступінь магістра другого рівня (120 кредитів ECTS, термін навчання – 2 роки).

– третій цикл включає ступінь докторів наук та спеціалізованих шкіл (3–4 роки) строк навчання за програмами спеціалізованих шкіл визначається регламентом навчального курсу.

► SCHEMA DEL SISTEMA UNIVERSITARIO ITALIANO

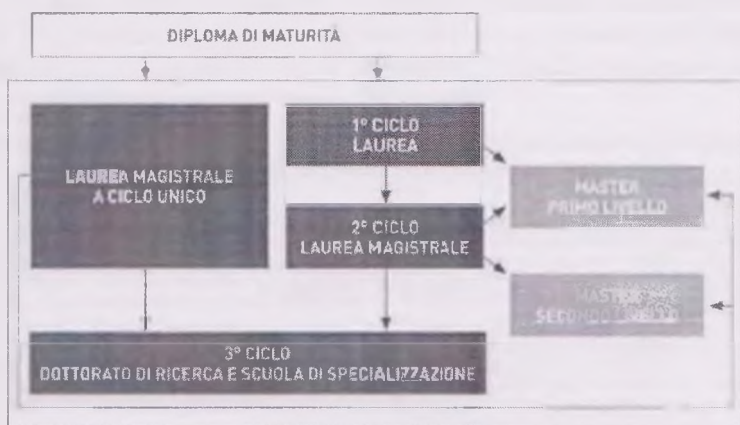

Рис. 2.3. Схема організації навчання в Болонському університеті

Окрім цього, існують курси підвищення кваліфікації: магістр першого рівня – 60 кредитів ECTS, тривалість програми навчання – 1 рік; магістр другого рівня – 60 кредитів ECTS, тривалість програми навчання 1 рік.

Програма навчання розрахована на три роки (див. табл. 2.4). До структури програми першого року навчання включені сім циклів дисциплін:

1. Біохімія, біологія, анатомія, фізіологія («Біохімія», «Загальна біологія», «Анатомія», «Фізіологія органів і систем»), обсяг – 8 кредитів ECTS.

2. Фізика, інформатика, Статистика («Медична фізика», «Інформатика», «Медична статистика»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

3. Науки про контрацепцію («Гігієна та санітарна освіта», «Інститути публічного права», «Медицина праці», «Клінічні принципи допомоги людині»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

4. Психологічні і педагогічні науки («Педагогіка», «Клінічна психологія», «Загальна психологія»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

5. Нейроанатомія і нейрофізіологія («Нейроанатомія», «Нейрофізіологія», «Радіаційний захист»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

6. Патологія, терапія, фармакологія («Фармакологія», «Терапія», «Загальна патологія»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

7. Науки про рух людини («Кінезіологія», «Прикладна кінезіологія», «Лікувальний масаж та фізіотерапія»), обсяг – 8 кредитів ECTS.

Загалом упродовж першого навчального року студенти вивчають 22 дисципліни загальним обсягом 46 кредитів ECTS, іноземну мову (англійську) – 3 кредити та 11 кредитів ECTS практики.

Таблиця 2.4

Програма навчання бакалаврів фізіотерапії Болонського університету (Primo anno / Перший рік навчання)

Шифр блоку	Insegnamento / Дисципліни	ECTS / Кредити
39132	Biochimica, biologia, anatomia, fisiologia / Біохімія, біологія, анатомія, фізіологія	8
	02882 Anatomia / Анатомія	2
	00061 Biochimica / Біохімія	2
	57113 Biologia applicata / Загальна біологія	2
	39145 Fisiologia di organi e apparati / Фізіологія органів і систем	2
20906	Fisica, informatica e statistica / Фізика, інформатика, статистика	6
	03281 Fisica medica / Медична фізика	2
	07276 Informatica / Інформатика	2
	03848 Statistica medica / Медична статистика	2
26338	Idoneita' lingua inglese B-1 / Іноземна мова – англійська B-1	3
75255	Scienza della prevenzione / Наука про контрацепцію	6
	75258 Igiene ed educazione sanitaria / Гігієна та санітарна освіта	2
	75257 Istituzioni di diritto pubblico / Інститути публічного права	2
	75259 Medicina del lavoro / Медицина праці	1
	75260 Principi clinici di assistenza alla persona / Клінічні принципи допомоги людині	1

Продовження таблиці 2.4

Шифр блоку	Insegnamento / Дисципліни	ECTS / Кредити
39148	Scienze psicologiche e pedagogiche / Психологічні і педагогічні науки	6
	00790 Pedagogia / Педагогіка	2
	03084 Psicologia clinica / Клінічна психологія	2
	02207 Psicologia generale / Загальна психологія	2
39149	Neuroanatomia e neurofisiologia / Нейроанатомія і нейрофізіологія	6
	09214 Neuroanatomia / Нейроанатомія	2
	06551 Neurofisiologia / Нейрофізіологія	3
	09127 Radioprotezione / Радіаційний захист	1
75264	Patologia, medicina interna, farmacologia / Патологія, терапія, фармакологія	6
	75265 Farmacologia / Фармакологія	2
	75266 Medicina interna / Терапія	2
	75267 Patologia generale / Загальна патологія	2
42393	Tirocinio 1 / Практика 1	11
39150	Scienza del movimento umano / Науки про рух людини	8
	05105 Chinesiologia / Кінезіологія	2
	39152 Chinesiologia applicata / Прикладна кінезіологія	4
	39151 Massoterapia e terapia fisica / Лікувальний масаж та фізіотерапія	2

До структури програми другого року навчання включені п'ять циклів дисциплін до яких входять 16 дисциплін загальним обсягом 33 кредити (див. табл. 2.5):

1. Клінічне управління при рухових розладах («Вікова фізіотерапія», «Медична реабілітація в педіатрії», «Нейропсихіатрія», «Педіатрія»), обсяг – 9 кредитів ECTS.

2. Клінічне управління дисфункціями скелетних м'язів («Фізіотерапія кістково-м'язових захворювань», «Медична реабілітація захворювань опорно-рухового апарату», «Ортопедія і травматологія»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

3. Неврологія і реабілітація («Медична реабілітація в неврології», «Неврологія», «Функціональна оцінка та клінічні випробування у фізіотерапії»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

4. Клінічне управління у напрямку ревматології і геріатрії («Фізіотерапія в геріатрії і ревматології», «Медична реабілітація в геріатрії і ревматології», «Ревматологія»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

5. Клінічне управління нервових дисфункцій («Фізіотерапія в неврології», «Методи фізіотерапії», «Працетерапія»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

Окрім цього упродовж другого року навчання заплановані лабораторні з фізіотерапії (професійний семінар, семінар 1) – обсягом 4 кредити ECTS і практика – 23 кредити ECTS.

Таблиця 2.5

**Програма навчання бакалаврів фізіотерапії Болонського університету
(Secondo anno di corso / Другий рік навчання)**

Шифр блоку	Insegnamento / Дисципліни	ECTS / Кредити
39165	Gestione clinica nei disturbi del movimento in eta' evolutiva / Клінічне управління при рухових розладах	9
	39167 Fisioterapia in eta' evolutiva / Вікова фізіотерапія	3
	39166 Medicina riabilitativa in pediatria / Медична реабілітація в педіатрії	2
	00736 Neuropsichiatria / Нейропсихіатрія	2
	09125 Pediatria / Педіатрія	2
39153	Gestione clinica nelle disfunzioni muscolo scheletriche / Клінічне управління дисфункцій скелетних м'язів	6
	39155 Fisioterapia dei disturbi muscolo scheletrici / Фізіотерапія кістково-м'язових захворювань	2
	39154 Medicina riabilitativa dei disturbi muscolo scheletrici / Медична реабілітація захворювань опорно-рухового апарату	2
	00750 Ortopedia e traumatologia / Ортопедія і травматологія	2
75288	Neurologia e riabilitazione / Неврологія і реабілітація	6
	75291 Medicina riabilitativa in neurologia / Медична реабілітація в неврології	2
	75293 Neurologia / Неврологія	2
	75289 Valutazione funzionale e test clinici in fisioterapia / Функціональна оцінка та клінічні випробування у фізіотерапії	2
39174	Gestione clinica in reumatologia e geriatria / Клінічне управління у напрямку ревматології і геріатрії	6
	39184 Fisioterapia in geriatria e reumatologia / Фізіотерапія в геріатрії і ревматології	2

Продовження таблиці 2.5

Шифр блоку	Insegnamento / Дисципліни	ECTS / Кредити
	39183 Medicina riabilitativa in geriatria e reumatologia / Медична реабілітація в геріатрії і ревматології	2
	03565 Reumatologia / Ревматологія	2
75284	Gestione clinica nelle disfunzioni neuromuscolari / Клінічне управління нервових дисфункцій	6
	75287 Fisioterapia in neurologia / Фізіотерапія в неврології	2
	75286 Metodiche fisioterapiche / Методи фізіотерапії	2
	75285 Terapia occupazionale / Працетерапія	2
39171	Laboratori di fisioterapia / Семінари з фізіотерапії	4
	39172 Laboratorio professionalizzante / Професійний семінар	3
	39173 Seminario 1 / Семінар 1	1
42394	Tirocinio 2 Occorre aver superato Tirocinio 1 / Практика 2 Обов'язкове проходження Практики 1	23

До структури програми третього року навчання включені три цикли дисциплін, до яких входять 10 дисциплін, загальний обсяг – 18 кредитів ECTS (див. табл. 2.6):

1. Сучасні методи фізіотерапії («Фахова фізіотерапія», «Фізіотерапія спеціальна», «Мануальна терапія»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

2. Навчання у спеціалізованих клініках («Захворювання серцево-судинної системи», «Захворювання дихальної системи», «Онкологія», «Психіатрія»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

3. Дослідження у системі охорони здоров'я («Методологія прикладного дослідження», «Організація охорони здоров'я», «Статистика для експериментальних досліджень»), обсяг – 6 кредитів ECTS.

Окрім цього, упродовж третього навчального року заплановано семінари (семінари 2 та 3) – обсягом 4 кредити ECTS; дві практики – загальним обсягом 26 кредитів ECTS; підсумковий тест – обсягом 6 кредитів ECTS.

Міланський університет (University of Milan) є державним звчально-дослідним університетом, єдиним італійським серед 21 ВНЗ інших країн, що входять до Ліги європейських дослідницьких університетів (League of European Research Universities LERU), що на високий рейтинг університету на міжнародному рівні.

Програма навчання бакалаврів фізіотерапії Болонського університету
(Terzo anno di corso / Третій рік навчання)

Шифр блоку	Insegnamento / Дисципліни	ECTS / Кредити
75300	Metodologie avanzate di fisioterapia – non attivo per l'anno 2016/2017 per / Сучасні методи фізіотерапії – не активне, за 2016/2017 р.	6
	75301 Fisioterapia in area specialistica / Фахова фізіотерапія Фізіотерапія спеціальна Мануальна терапія	2
	75302 Fisioterapia speciale / Фізіотерапія спеціальна	2
	75303 Terapia manuale / Мануальна терапія	2
35199	Prova finale / Підсумковий тест	6
75295	Scienze cliniche specialistiche – non attivo per l'anno 2016/2017 / Навчання у спеціалізованих клініках – не активне, за навчальний рік 2016/2017	6
	75296 Malattie dell'apparato cardiovascolare / Захворювання серцево-судинної системи	1
	75297 Malattie dell'apparato respiratorio / Захворювання дихальної системи	1
	75298 Oncologia / Онкологія	2
	75299 Psichiatria / Психіатрія	2
39195	Ricerca e management nel sistema salute / Дослідження у системі охорони здоров'я	6
	39196 Metodologia della ricerca applicata / Методологія прикладного дослідження	2
	03110 Organizzazione sanitaria / Організація охорони здоров'я	2
	11406 Statistica per la ricerca sperimentale / Статистика для експериментальних досліджень	2
42396	Tirocinio 4 Per frequentare e superare Tirocinio 4 occorre aver superato Tirocinio 2 / Практика 4 Для того, щоб пройти практику 4, необхідно пройти Практику 2	8
26465	Attivita' seminariali / Семінари	4
	32207 Seminario 2/ Семінар 2	2
	39193 Seminario 3 / Семінар 3	2
42395	Tirocinio 3 Per frequentare e superare tirocinio 3 occorre aver superato tirocinio 2 / Практика 3 для того, щоб пройти практику 3 необхідно пройти практику 2	18

У структурі університету вісім факультетів і дві школи, які пропонують ряд навчальних програм за трьома макродисциплінарними напрямками університету: гуманітарних, соціальних наук і права; медицини і охорона здоров'я; і природничих наук. Підготовка студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр фізіотерапії» проводиться на факультеті медицини і хірургії [478] (рис. 2.4).

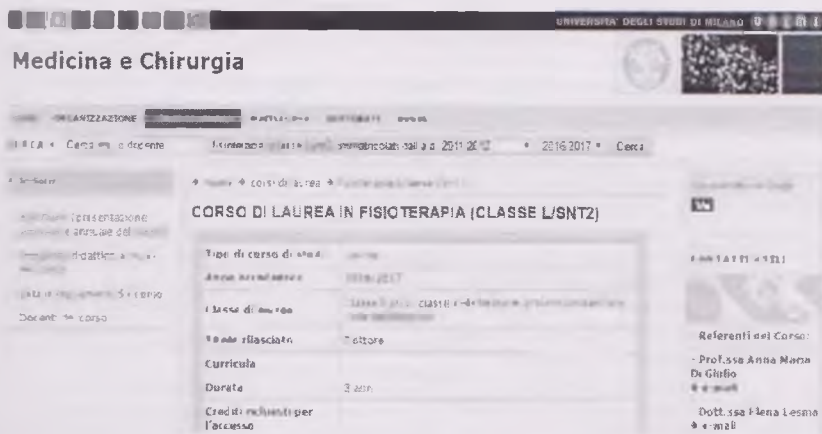

Рис. 2.4. Сторінка web-сайту факультету медицини і хірургії Міланського університету (University of Milan)

Навчально-виховний процес на освітньому рівня бакалавра триває три роки (шість семестрів) загальним обсягом 180 кредитів ECTS з них 63 кредити ECTS практики, 2 кредит ECTS англійської мови і 7 кредитів ECTS для підготовки і захисту бакалаврської роботи (див. табл. 2.7). Структуру навчального плану першого року навчання складають шість блоків дисциплін загальним обсягом 55 кредитів ECTS, з них: професійні семінари обсягом 1 кредит, іноземна мова – 2 кредити ECTS, практика – 8 кредитів ECTS:

1. Функціональна анатомія опорно-рухового апарату та нервової системи («Анатомія», «Захворювання опорно-рухового апарату», «Неврологія»), обсяг – 5 кредитів ECTS.

2. Фізіологія і патологія («Фізіологія», «Загальна патологія», «Патологічна анатомія», «Мікробіологія»), обсяг – 8 кредитів ECTS.

3. Принципи реабілітації і фізіотерапії («Фізична медицина і реабілітація», «Сестринська справа і методи психоневрологічної реабілітації»), обсяг – 10 кредитів ECTS.

4. Фізика і статистика («Прикладна фізика», «Інформатика», «Медична статистика»), обсяг – 8 кредитів ECTS.

5. Морфологія людини («Анатомія», «Гістологія»), обсяг – 4 кредити ECTS.

6. Доклінічні біомедичні та гуманітарні науки («Прикладна біологія», «Біохімія», «Медична генетика», «Основи психології», «Клінічна психологія», «Загальна та соціальна педагогіка», «Психологія освіти та розвитку»), обсяг – 9 кредитів ECTS.

Таблиця 2.7

Навчальний план освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» фізичної терапії Міланського університету (перший рік навчання)

1 ANNO DI CORSO Attività formative obbligatorie / I-й навчальний рік обов'язкові курси			
Erogazione / Термін	Attività formativa / Освітня діяльність	Modulo / Модулі	ECTS / Кредити
Annuale / Річний	Anatomia funzionale degli apparati locomotore e pervoso / Функціональна анатомія опорно- рухового апарату та нервової системи	Anatomia / Анатомія	2
		Malattie dell'apparato locomotore / Захворювання опорно-рухового апарату	2
		Neurologia / Неврологія	1
Annuale / Річний	Fisiologia e patologia / Фізіологія і патологія	Fisiologia / Фізіологія	4
		Patologia generale / Загальна патологія	2
		Anatomia patologica / Патологічна анатомія	1
		Microbiologia / Мікробіологія	1
Annuale / Річний	Laboratori professionali dello specifico SSD 1 / Професійні семінари SSD 1		1
Annuale / Річний	Principi di riabilitazione e fisioterapia (PREF) / Принципи реабілітації і фізіотерапії (PREF)	Medicina fisica e riabilitativa / Фізична медицина і реабілітація	4
		Scienze infermieristiche e tecniche neuropsichiatriche e riabilitative / Сестринська справа і методи психоневро- логічної реабілітації	6
Annuale / Річний	Tirocinio (primo anno) / Практика (перший рік)		8

Продовження таблиці 2.7

Erogazione / Термін	Attività formativa / Освітня діяльність	Modulo / Модулі	ECTS / Кредити
1 semestre / 1 семестр	Fisica e statistica / Фізика і статистика	Fisica applicata / Прикладна фізика	3
		Informatica / Інформація	3
		Statistica medica / Медична статистика	2
1 semestre / 1 семестр	Morfologia umana / Морфологія людини	Anatomia / Анатомія	3
		Istologia / Гістологія	1
1 semestre / 1 семестр	Scienze precliniche biomediche e umane / Доклінічні біомедичні та гуманітарні науки	Biologia applicata / Прикладна біологія	2
		Biochimica / Біохімія	2
		Genetica medica / Медична генетика	1
		Psicologia generale / Основи психології	1
		Psicologia clinica / Клінічна психологія	1
		Pedagogia generale e sociale / Загальна та соціальна педагогіка	1
		Psicologia dell'educazione e dello sviluppo / Психологія освіти та розвитку	1
2 semestre / 2 семестр	Lingua inglese / Іноземна мова		2
		Загальна кількість кредитів (1 курс)	55

Структуру навчального плану другого року навчання складають чотири блоки дисциплін загальним обсягом 59 кредитів ECTS, з них: професійні семінари, обсяг – 1 кредит ECTS, практика – 23 кредити ECTS (табл. 2.8):

1. Нейромоторна і вісцеральна реабілітація («Медицина фізичної реабілітації», «Сестринська справа і методи психоневрологічної реабілітації»), обсяг – 11 кредитів ECTS.

2. Нейромоторна клініка («Ревматологія», «Захворювання опорно-рухового апарату», «Неврологія», «Діагностична візуалізація та радіотерапія»), обсяг – 7 кредитів ECTS.

3. Клінічні міждисциплінарні курси («Фармакологія», «Терапія», «Захворювання дихальної системи», «Захворювання серцево-судинної системи», «Психіатрія», «Загальна хірургія», «Шкірні та венеричні захворювання», «Загальний клінічний та педіатричний догляд за хворими», «Нейропсихіатрія», «Загальна педіатрія»), обсяг – 12 кредитів ECTS.

4. Хірургічні міждисциплінарні курси («Загальна хірургія», «Судинна хірургія», «Торакальна хірургія», «Гінекологія та акушерство», «Пластична хірургія»), обсяг – 5 кредитів ECTS.

Таблиця 2.8

**Навчальний план освітньо-кваліфікаційного рівня
«бакалавр фізичної терапії» Міланського університету (другий рік навчання)**

2 ANNO DI CORSO Attività formative obbligatorie / 2-й навчальний рік обов'язкові курси			
Annuale / Річний	Laboratori professionali dello specifico SSD 2 / Професійні семінари SSD 2		1
Annuale / Річний	Riabilitazione neuro- motoria e viscerale (RINEMOVI) / Нейромоторна і вісцеральна реабілітація	Medicina fisica e riabilitativa / Медицина фізичної реабілітації	2
		Scienze infermieristiche e tecniche neuropsichiatriche e riabilitative / Сестринська справа і методи психоневрологічної реабілітації	9
Annuale / Річний	Tirocinio (secondo anno) / Практика (другий рік)		23
I semestre / 1 семестр	Clinica neuro- motoria / Нейро- моторна клініка	Reumatologia / Ревматологія	1
		Malattie dell'apparato locomotore / Захворювання опорно-рухового апарату	2
		Neurologia / Неврологія	3
		Diagnostica per immagini e radioterapia / Діагностична візуалізація та радіотерапія	1

Продовження таблиці 2.8

1 semestre / 1 семестр	Corso interdisciplinare clinico / Клінічні міждисциплінарні курси	Farmacologia / Фармакологія	2
		Medicina interna / Терапія	2
		Malattie dell'apparato respiratorio / Захворювання дихальної системи	1
		Malattie dell'apparato cardiovascolare / Захворювання серцево-судинної системи	1
		Psichiatria / Психіатрія	1
		Chirurgia generale / Загальна хірургія	1
		Malattie cutanee e veneree / Шкірні та венеричні захворювання	1
		Scienze infermieristiche generali cliniche e pediatriche / Загальний клінічний та педіатричний догляд за хворими	1
		Neuropsichiatria infantile / Нейропсихіатрія	1
		Pediatria generale / Загальна педіатрія	1
2 semestre / 2 семестр	Corso interdisciplinare chirurgico / Хірургічні міждисциплінарні курси	Chirurgia generale / Загальна хірургія	1
		Chirurgia vascolare / Судинна хірургія	1
		Chirurgia toracica / Торакальна хірургія	1
		Ginecologia e ostetricia / Гінекологія та акушерство	1
		Chirurgia plastica / Пластична хірургія	1
		Загальна кількість кредитів (2 курс)	59

Структуру навчального плану третього року навчання складають два блоки дисциплін загальним обсягом 47 кредитів ECTS з них професійні семінари – обсягом 1 кредит ECTS, практика – 32 кредити ECTS (табл. 2.9): 1-й блок – методи і технології в реабілітації (медичина фізичної реабілітації, сестринська справа і методи психоневрологічної реабілітації, прикладні медичні технології, біоелектроніка і біоінформатика) – обсягом 10 кредитів ECTS; 2-й блок – організація охорони здоров'я та судової медицини (адміністративне право, організація бізнесу, судово-медична експертиза, загальна і прикладна гігієна) – обсягом 4 кредити ECTS.

Навчальний план освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр фізичної терапії» Міланського університету (третій рік навчання)

3 ANNO DI CORSO Attività formative obbligatorie / 3-й навчальний рік обов'язкові курси			
Annuale / Річний	Laboratori professionali dello specifico SSD 3 / Професійні семінари SSD 3	1	
Annuale / Річний	Metodiche e tecnologie in riabilitazione (METRI) / Методи і технології в реабілітації	Medicina fisica e riabilitativa / Медицина фізичної реабілітації	2
		Scienze infermieristiche e tecniche neuropsichiatriche e riabilitative / Сестринська справа і методи психоневрологічної реабілітації	5
		Scienze tecniche mediche applicate / Прикладні медичні технології	2
		Bioingegneria elettronica e informatica / Біоелектроніка і біоінформатика	1
Annuale / Річний	Tirocinio (terzo anno) Практика (третій рік)	32	
I semestre / I семестр	Organizzazione sanitaria e medicina legale / Організація охорони здоров'я та судової медицини	Diritto amministrativo / Адміністративне право	1
		Organizzazione aziendale / Організація бізнесу	1
		Medicina legale / Судово-медична експертиза	1
		Igiene generale e applicata / Загальна і прикладна гігієна	1
		Загальна кількість кредитів (3 курс)	

Випускники мають можливість здійснювати свою професійну діяльність в державних або приватних медичних установах штатно, або вести незалежну приватну терапевтичну діяльність. У рамках своєї компетенції, персонально або у співпраці з іншими фахівцями, проводять заходи профілактики, лікування і реабілітації патологічних станів вродженої або набутої етіології. Розробляють і практично реалізують програми реабілітації для виявлення і подолання проблем здоров'я інвалідів. Допмагають не тільки у підборі протезів і допоміжних спеціальних засобів, але й допомагають пацієнтам швидше адаптуватися до них.

2.2. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Греції

У 2003 році Греція приєдналася до Болонського процесу – проекту уніфікації освіти в Європі для підвищення можливостей міжнародного співробітництва та студентської мобільності. У всіх розвинених країнах це призвело до того, що іноземець може вступити до закордонного вузу без зайвих бюрократичних складнощів. Однак ці принципи впроваджуються у грецькі ЗВО зі значним запізненням. Грецькі навчальні заклади самостійно приймають рішення, якою мірою застосовувати у себе норми Болонської системи і брати участь у міжнародних і європейських освітніх програмах. З одного боку, це зберігає індивідуальність грецької системи освіти, з іншого – ускладнює доступ до грецької вузи іноземцям [353].

На сьогодні система ступенів, прийнята Міністерством освіти Греції, в повній мірі відповідає градації, яку використовує переважна більшість навчальних закладів світу. Це означає, що іноземні студенти можуть з легкістю вступити на навчання в будь-який вищий заклад освіти Греції на програму бакалавра, магістра або доктора і потім продовжити навчання або професійну діяльність у будь-якій іншій країні.

Греція пропонує широкий вибір закладів вищої освіти, тому студент має можливість обрати навчальний заклад відповідно до своїми планами: майбутні інженери можуть вступити в технічний інститут, що бажають почати академічну кар'єру виберуть багато-профільний університет, кадети можуть вступити у військову академію, а бажаючі познайомитися з американською системою освіти мають можливість вибрати американський приватний заклад вищої освіти. Навчання в державних навчальних закладах в основному проходить на грецькій мові, але на деяких факультетах воно може бути і англійською (міжнародні відносини, філологія, лінгвістика). Вищу освіту в Греції здобувають за трьома ступенями – перший – базовий, курс за спеціальністю (бакалаврат), другий – ступінь спеціалізації (магістратура), третій – вищий дослідний ступінь (докторантура).

Бакалаврат. Програма навчання бакалаврату розрахована щонайменше на чотири роки. Тривалість програми навчання залежить від спеціалізації. Наприклад, на факультеті гуманітарних та природничих наук навчання триває 4 роки, 5 років – на факультеті прикладних наук та інженерії, і не менше 6 років – на освоєння ме-

дичної спеціальності. Можливий додатковий підготовчий один рік навчання, для вивчення грецької мови. За умови успішного завершення базового університетського курсу студенту видається диплом *Ptychio*.

Магістратура. Після закінчення бакалаврату студент має можливість продовжити навчання в магістратурі. Тривалість навчальної програми може складати від 1 до 3 років залежно від факультету. Приватні заклади вищої освіти (ЗВО) пропонують отримати ступінь магістра в галузі готельного бізнесу або туризму всього за один рік; не менше двох років піде на навчання в державних ЗВО Греції з найбільш актуальних напрямів – комп'ютерні технології, архітектура та інженерія; трирічне навчання доведеться пройти студентам медичних і фармакологічних факультетів. Курс магістратури завершується присудженням студенту диплому *Metaptychiakōn*.

Докторантура. Третьою сходинкою грецького вищої освіти є ступінь доктора наук (*Didaktoriko*). У Греції програма навчання в докторантурі розрахована на три академічних роки. Для зарахування на курс студенту необхідно мати диплом магістра, але для деяких спеціалізацій цілком достатньо диплома бакалавра (інженерні спеціалізації). На третьому етапі навчання майбутній доктор наук повинен представити оригінальний дослідний проект, який повинен вирішувати певні проблеми у досліджуваній ним науковому напрямку. Після публічного захисту фахівцю присуджується звання доктора наук, яке визнається у всіх розвинених країнах і дозволяє лікарю вести дослідницьку або викладацьку діяльність.

У грецьких ЗВО діє десятибальна шкала оцінки знань з прохідним балом, рівним 5. Позначки нижче 4,9 є незадовільними, від 5,0 до 6,9 потрапляють під категорію «задовільно», від 7 до 8,4 – оцінка «добре», 8,5–10 балів – «відмінно». Досягти вищого балу в грецьких ЗВО не так просто, оскільки оцінка «відмінно» ставиться тільки за творчу роботу і блискучі знання за фахом.

Основним етапом контролю знань є сесія. За навчальний рік студенти складають дві сесії – зимову сесію, яка починається в середині січня і триває до початку лютого, і весняну, що починається в червні і триває до трьох тижнів. Формат проведення екзаменів в кожному закладі вищої освіти окремий. Студенти можуть складати тести, есе, працювати над дослідницькими проектами або рефератами.

У самому останньому семестрі студенти бакалаврату інженерних та медичних спеціальностей готують дипломний проект на 60–80 сторінок, випускники інших факультетів здають випускні

іспити. Студенти магістратури в обов'язковому порядку пишуть дослідницьку роботу обсягом від 100 до 150 сторінок. Захист дипломного проекту відбувається у присутності викладачів, запрошених академіків і студентів. Кандидати, які претендують на звання PhD, також готують наукову роботу обсягом до 200 сторінок, після чого публічно захищають її перед викладачами ЗВО, а також запрошеними професорами, що мають докторський ступінь.

На факультеті фізичної культури і спорту (Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού) Університету Демокріта м. Комотіні (Democritus University of Thrace) проводиться підготовка майбутніх фахівців за трьома спеціалізаціями: 1) спортивна підготовка; 2) спортивний відпочинок і танці; 3) вправи для особливих груп населення [481] (рис. 2.5).

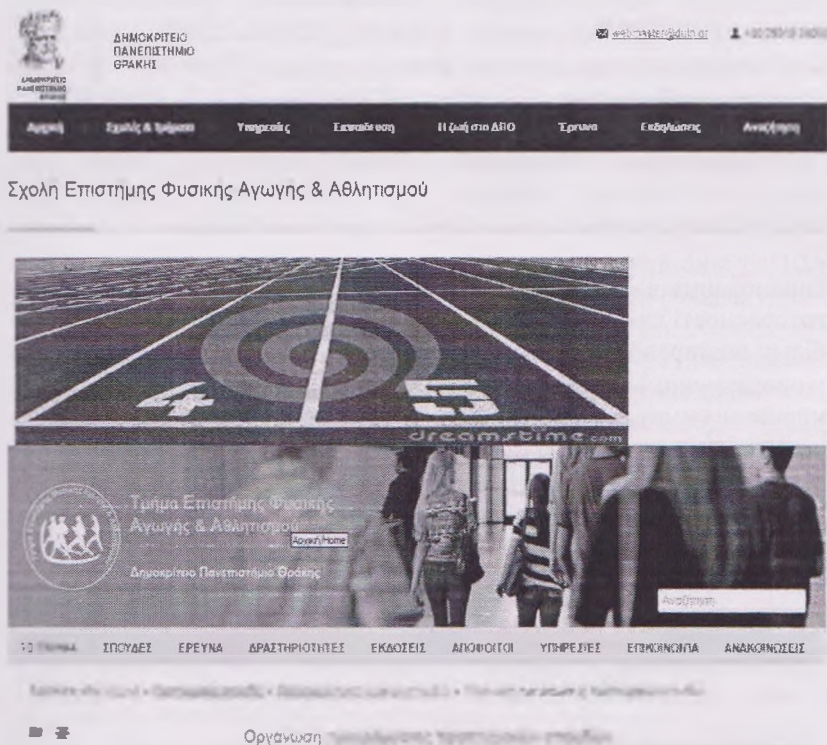

Рис. 2.5. Сторінка web-сайту факультету фізичної культури і спорту (Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού) Університету Демокріта

Особливістю організації навчально-виховного процесу студентів на факультеті фізичної культури і спорту Університету Демокріта є те, що в перші чотири семестри структура і зміст програми навчання за трьома спеціалізаціями однакова і включає в себе основні курси, які забезпечують базові знання, пов'язані з об'єктами спортивної науки і необхідні для досягнення спеціалізації.

Після успішного завершення четвертого базового семестру навчання кожен студент обирає одну з трьох спеціалізацій програми. Для нашого напрямку дослідження цікавим вбачається вивчення структури та змісту навчально-виховного процесу студентів за спеціалізацією – вправи для особливих груп населення.

Результати навчання за програмою даної спеціалізації сфокусовані на засвоєння студентами знань з основних базових і спеціалізованих фахових дисциплін за напрямками: 1) що стосуються захворювань серцево-судинної системи, обміну речовин, органів дихання та опорно-рухового апарату (причини-симптоми-можливості лікування за допомогою фізичних вправ); 2) методи навчання і методи профілактики і реабілітації захворювань; 3) розвиток навичок планування та застосування програми вправ з метою не тільки запобігання таких захворювань, а також втручання з метою реабілітації; 4) підходи у навчанні, оцінки кінетичних здібностей і фізичної підготовленості різних груп людей з особливими потребами; 5) розвиток навичок планування та застосування програм вправ спрямованих на поліпшення кінетичних здібностей і фізичної підготовленості людей з особливими потребами; 6) ознайомлення з найбільш поширеними кістково-м'язовими травмами і захворюваннями у спортсменів і не тренуваних людей (заходи запобігання травм, їх причини, симптоми і лікування); 7) набуття навиків у плануванні та реалізації програм реабілітації травмованих спортсменів і не тренуваних людей. Обсяг навчальної програми становить 240 кредитів ECTS. Упродовж першого курсу навчання студенти вивчають сімнадцять дисциплін загальним обсягом 60 кредитів (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Навчальний план бакалаврів (спеціалізація: вправи для особливих груп населення) Університету Демокріта (перший рік навчання)

Μαθηματα κορμου Α' εξαμήνου / Основні курси, 1-й семестр	ECTS
Κολύμβηση / Плавання	2
Κλασικός Αθλητισμός / Класичні види спорту	2
Καλαθοσφαίριση / Баскетбол	2

Продовження таблиці 2.10

Μαθηματα κορμου Α' εξαμηνου / Основні курси, 1-й семестр	ECTS
Γυμναστική / Гімнастика	4
Κοινωνιολογία του Αθλητισμού / соціологія спорту	4
Ανατομία / Анатомія	4
Φυσιολογία / Фізіологія	4
Παιδαγωγικά / Педагогіка	4
Νεες Τεχνολογίες στη Φυσική Αγωγή / Нові технології в галузі фізичного виховання	4
Μαθηματα κορμου Β' εξαμηνου / Основні курси, 2-й семестр	ECTS
Διδακτική της Κολύμβησης / Викладання плавання	2
Διδακτική του Κλασικού Αθλητισμού / Викладання класичного спорту	2
Διδακτική της Καλαθοσφαίρισης / Викладання баскетболу	2
Φυσική Αγωγή στην Προσχολική Ηλικία / Фізичне виховання в дошкільному віці	5
Ψυχολογία / Психологія	5
Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητισμού / Організація і управління спорту	4
Εμβιομηχανική / Біомеханіка	5
Κινητική Μάθηση / Кінетика	5
Разом за перший рік	60

До програми другого курсу включені 20 дисциплін по 10 у кожному семестрі загальним обсягом 60 кредитів ECTS (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Програма навчання бакалаврів (спеціалізація вправи для особливих груп населення) Університету Демокріта (перший рік навчання)

Μαθηματα κορμου Γ' εξαμηνου / Основні курси, 3-й семестр	ECTS / Кредити
Ποδοσφαιρο / Футбол	2
Πετοσφαίριση / Волейбол	2
Χειροσφαίριση / Гандбол	2
Ενόργανη Γυμναστική / Спортивна гімнастика	2
Εισαγωγή στον Παραδοσιακό Χορό / Вступ у традиційний танець	4
1ο προαλατιτούμενο μάθημα επιλογής / 1-й елективний курс	3
2ο προαλατιτούμενο μάθημα επιλογής / 2-й елективний курс	3
Εργοφυσιολογία / Фізіологія спорту	4
Φυσική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση / Фізичне виховання в системі початкової освіти	4
Αθλητικές Κακώσεις / Спортивні травми	4

Продовження таблиці 2.11

Μαθηματα κορμου Δ' εξαμηνου / Основні курси, 4-й семестр	ECTS
Διδακτική του Ποδοσφαίρου / Викладання футболу	2
Διδακτική της Πετοσφαίρισης / Викладання волейболу	2
Διδακτική της Χειροσφαίρισης / Викладання гандболу	2
Διδακτική της Ενόργανης Γυμναστικής / Викладання гімнастики	2
3ο προαπαιτούμενο μάθημα επιλογής / 3-й елективний курс	3
4ο προαπαιτούμενο μάθημα επιλογής / 4-й елективний курс	3
Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού / Історія фізичної культури і спорту	4
Φυσική Αγωγή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση / Фізичне виховання в середній школі	4
Προπονητική / Тренування	4
Εργαστήριο Αθλητικής Αποδοσης / Лабораторна спортивна робота	4
Разом за другий рік	60

До програми 3 і 4 курсів навчання (спеціалізація вправи для особливих груп населення) обсягом 59 кредитів ECTS (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Програма навчання бакалаврів (спеціалізація вправи для особливих груп населення) Університету Демокріта (3 та 4-й курси навчання)

ΜΟΝΑΔΕΣ ECTS / Κредити	Μαθηματα Ε' εξαμηνου / 5 семестр	ΜΟΝΑΔΕΣ ECTS / Κредити	Μαθηματα ΣΤ' εξαμηνου / 6-й семестр
7	Ειδικές Παθήσεις και Άσκηση / Захворю- вання і спеціальні вправи	7	Λειτουργική ανατομική μηχανική της κίνησης / Функціональна анатомія – механіка руху
7	Κλινική Εργοφυσιολογία / Κλινічна фізіολογία вправ	7	Νέες Τεχνολογίες στην Υγεία / Нові технології в галузі охорони здоров'я
ΜΟΝΑΔΕΣ ECTS / Κредити	Μαθηματα Ζ' εξαμηνου / 7 семестр	ΜΟΝΑΔΕΣ ECTS / Κредити	Μαθηματα Η' εξαμηνου / 8 семестр
7	Θεραπευτική άσκηση – Είδη & Τεχνικές / Лікувальна фізкуль- тура – види і методи	7	Άσκηση & Τρίτη Ηλικία / Вправи для літніх людей
7	Διατροφή / Харчування		

2.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії в Іспанії

За іспанськими законами вищу освіту можуть надавати тільки університети. Більшість із них (48) державні, але є невелика кількість приватних, а також ті, що належать церкві. Дипломи державних ЗВО в цілому цінуються вище приватних. Своєрідність вищої освіти в Іспанії полягає в тому, що її заклади вищої освіти діляться на чотири типи. Перший – університетські факультети (*facultades universitarias*), де вивчають всі дисципліни, крім технічних. Там можна одержати вчені ступені всіх трьох рівнів вищої освіти («бакалавр», «магістр», «доктор»). Другий – вищі технічні школи (*escuelas técnicas superiores*), які теж мають три рівні вищої освіти. Третій тип – університетські школи (*escuelas universitarias*) з певною професійною орієнтацією (після завершення навчання можна одержати ступені, що відповідають рівню «бакалавр»). До речі, ці школи проводять конкурс документів й особистих справ, вступних іспитів немає. Зрештою, четвертий тип – університетські коледжі (*colegios universitarias*), що дають класичну університетську освіту першого рівня (бакалавр) [354].

Кожен університет в Іспанії є автономним і може вносити в програму навчання істотні зміни. На це треба звертати увагу при виборі ВНЗ. Враховуйте, що державні виші надають більше квот іноземцям, ніж приватні. Має значення й репутація університету. При Міністерстві освіти й культури Іспанії діє Національний інститут якості й оцінки, що стежить за рівнем надаваних освітніх послуг [354].

На відміну від ЗВО багатьох інших країн, університети Іспанії зберігають традицію проведення вступного відбірного іспиту *Prueba de Acceso a la Universidad* (у побуті його часто називають *Selectividad*). Він складається з обов'язкової здачі іспанської (кілька завдань) і гуманітарної або технічної частини (предмети можуть бути обрані вступниками). У ході реформи існуючої системи прийому планується замінити іспит *Selectividad* окремим вступним іспитом до кожного університету. Необхідною умовою вступу до іспанського ВНЗ є, звичайно, гарне володіння іспанською мовою, хоча при багатьох університетах діють мовні курси для іноземців. Якщо іноземний абітурієнт має диплом про здачу іспиту *DELE (Diploma de Español como Lengua Extranjera/іспанська мова як іноземна)*, що

свідчить про вільне володіння мовою, то його можуть звільнити від здачі вступного мовного тесту. Попередньо перед вступом необхідно підтвердити шкільний атестат.

Визначення еквівалентності іноземних дипломів перебуває у компетенції Міністерства освіти Іспанії. Його позитивна відповідь необхідна для одержання допуску до здачі вступного іспиту [354].

Система вищої освіти в Іспанії має три ступеня:

– Grado – триває чотири роки, ступінь аналогічний до ступеня «бакалавр»;

– Master – триває один рік, аналог ступеня «магістр» (щоб іноземець міг відразу вступити на цей ступінь, минаючи перший, необхідний диплом про повну закінчену вищу освіту його країни);

– Doctor – триває один рік, аналог аспірантури, після закінчення потрібно буде написати дисертацію (вступити на цей ступінь, минаючи другий, не можна).

Іспанія пропонує широкий вибір стипендій для іноземних студентів і спеціалістів. Серед найбільш привабливих спільні програми Міністерства закордонних справ і міжнародного співробітництва Іспанії (Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperacion) та Іспанського агентства міжнародного співробітництва (Agencia Espanola de Cooperacion Internacional para el Desarrollo) – Програми стипендій MAECAECID (Programas de Becas MAEC-AECID) [563].

Програма підготовки бакалаврів з фізичної терапії в Автономному університеті Мадриду (Universidad Autonoma de Madrid) (Autonomous University of Madrid) розрахована на чотири роки навчання загальним обсягом 240 кредитів (ECTS) [4] (рис. 2.6).

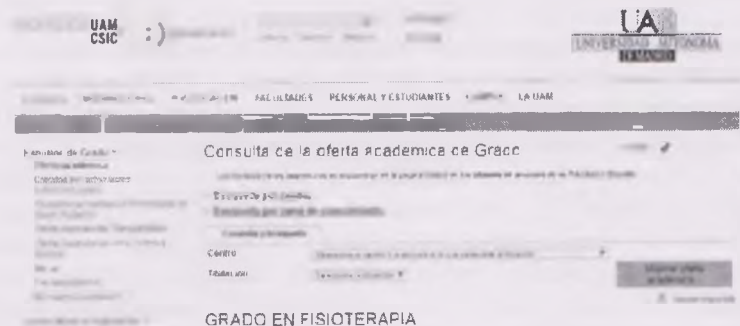

Рис. 2.6. Сторінка web-сайту Автономного університету Мадриду (Universidad Autónoma de Madrid)

Структуру навчального плану першого курсу навчання складають вісім дисциплін загальним обсягом 60 кредитів ECTS, з них 6 кредитів ECTS на вивчення англійської мови та 54 кредити ECTS на основні дисципліни («Анатомія», «Основи фізіології та біохімії», «Основи фізіотерапії», «Загальні фізіотерапевтичні процедури I», «Загальні фізіотерапевтичні процедури II», «Прикладна фізика», «Кінезіологія»), табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Програма навчання бакалаврів з фізіотерапії
Автономного університету Мадриду
(Primer curso / Перший курс)**

Código / Шифр	Asignatura / Тема	ECTS / Кредити	Semestre / Семестр
17972	Anatomía I / Анатомія	12	Річний
17973	Fundamentos de fisiología y bioquímica / Основи фізіології та біохімії	12	Річний
17976	Inglés técnico / Технічна англійська	6	Річний
17977	Fundamentos de fisioterapia / Основи фізіотерапії	6	Річний
17978	Procedimientos generales de intervención en fisioterapia I / Загальні фізіотерапевтичні процедури I	6	Річний
17979	Procedimientos generales de intervención en fisioterapia II / Загальні фізіотерапевтичні процедури II	6	Річний
17974	Física aplicada / Прикладна фізика	6	1
17975	Cinesiología / Кінезіологія	6	2
Загалом за перший курс навчання		60	

Структуру навчального плану другого курсу навчання складають дев'ять дисциплін загальним обсягом 60 кредитів ECTS, з них сім дисциплін («Анатомія II», «Біомеханіка», «Фізіотерапевтична оцінка», «Медико-хірургічні умови I», «Кінезіотерапія», «Фізіотерапевтичні методи в ортопедії і травматології», «Фізіотерапевтичні методи в неврології») вивчаються упродовж всього навчального року. Такі дисципліни, як «Психологія», «Інформатика» викладаються лише в одному семестрі (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

**Програма навчання бакалаврів з фізіотерапії
Автономного університету Мадриду
(Segundo curso / Другий курс)**

Código / Шифр	Asignatura / Тема	ECTS / Кредити	Semestre / Семестр
17980	Anatomía II / Анатомія II	6	Річний
17983	Biomecánica / Біомеханіка	6	Річний
17984	Valoración en fisioterapia / Фізіотерапевтична оцінка	6	Річний
17985	Afecciones médico-quirúrgicas I / Медико-хірургічні умови I	9	Річний
17986	Cinesiterapia / Кінезітерапія	9	Річний
17987	Metodos específicos en fisioterapia ortopédica y traumatológica / Фізіотерапевтичні методи в ортопедії і травматології	6	Річний
17988	Metodos específicos en fisioterapia neurológica / Фізіотерапевтичні методи в неврології	6	Річний
17981	Psicología / Психологія	6	1
17982	Informática / Інформатика	6	1
Загалом за другий курс навчання		60	

Структуру навчального плану третього курсу навчання складають вісім дисциплін загальним обсягом 48 кредитів ECTS і Практикум I – 12 кредитів ECTS. Усі дисципліни, окрім дисциплін «Суспільна фізіотерапія», «Громадське здоров'я», розраховані на річний обсяг навантаження (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

**Програма навчання бакалаврів з фізіотерапії
Автономного університету Мадриду
(Tercer curso / Третій курс)**

Código / Шифр	Asignatura / Тема	ECTS / Кредити	Semestre / Семестр
17989	Afecciones médico-quirúrgicas II / Медико-хірургічної умови II	12	Річний

Продовження таблиці 2.15

Código / Шифр	Asignatura / Тема	ECTS / Кредити	Semestre / Семестр
17990	Fisioterapia manual / Мануальна фізіотерапія	6	Річний
17991	Métodos específicos de intervención en fisioterapia respiratoria y cardiovascular / Фізіотерапевтичні методи дихальної і серцево-судинної систем	6	Річний
17992	Fisioterapia en afecciones ortopedicas / Фізіотерапія в умовах ортопедії	6	Річний
17994	Fisioterapia en afecciones traumatológicas / Фізіотерапія в умовах травматології	6	Річний
17995	Fisioterapia en afecciones neurológicas / Фізіотерапія в умовах неврології	6	Річний
17996	Prácticum I / Практика I	12	Річний
18000	Fisioterapia comunitaria / Суспільна фізіотерапія	3	1
17999	Salud pública / Громадське здоров'я	3	2
Загалом за третій курс навчання		60	

Структуру навчального плану четвертого курсу навчання складають три дисципліни загальним обсягом 18 кредитів ECTS, практика II – 30 кредитів, факультативи (табл. 2.16) обсягом 6 кредитів ECTS, кваліфікаційний проект – 6 кредитів ECTS (табл. 2.17).

Таблиця 2.16

Програма навчання бакалаврів з фізіотерапії Автономного університету Мадриду (CUarto curso / Четвертий курс)

Código / Шифр	Asignatura / Тема	ECTS / Кредити	Semestre / Семестр
	Optativas / Факультативи	6	1 і 2
17993	Fisioterapia en afecciones reumatológicas / Фізіотерапія в умовах ревматології	6	Річний
17997	Introducción a la investigación clínica / Вступ в клінічні дослідження	6	Річний
17998	Fisioterapia en afecciones respiratorias, cardiovasculares y uroginecológicas / Фізіотерапія при захворюваннях дихальної та серцево-судинної систем, уролого-гінекологічних захворюваннях	6	Річний
18002	Prácticum II / Практика II	30	Річний
18003	Trabajo fin de grado / Кваліфікаційний проект	6	Річний
Загалом за четвертий курс навчання		60	

Програма навчання бакалаврів з фізіотерапії Автономного університету Мадриду (Asignaturas optativas / Факультативні курси)

Código / Шифр	Asignatura / Курси	ECTS / Кредити	Semestre / Семестр
18001	Legislación, administración y gestion en fisioterapia / Законодавство, адміністрування та управління у фізіотерапії	3	1
18005	Pruebas diagnósticas complementarias / Додаткові діагностичні тести	3	1
18004	Terapias afines / Супутня терапія	3	2

Особливістю програми навчання бакалаврів фізичної терапії Автономного університету Мадриду (Universidad Autónoma de Madrid) є те, що обсяг навчального навантаження розподілено рівномірно на чотири курси навчання – по 60 кредитів ECTS у кожному з них. У структурі навчальних планів третього і четвертого курсів навчання передбачено практики загальним обсягом 42 кредити.

На факультеті медичних наук Автономного університету Барселони (Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)) [479] (рис. 2.7) проводиться підготовка фахівців з фізичної терапії за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр за двома програмами: 1) Grau de Fisioteràpia (з поглибленим вивчення фізіотерапії опорно-рухового апарату, фізіотерапія у неврології та фізіотерапії серцево-судинної системи); 2) Grau de Fisioteràpia (escoles adscrites) (фізіотерапія в педіатрії, фізіотерапія захворювань грудної клітини, фізіотерапія у спорті) – тривалістю кожна з них 4 роки, по 240 кредитів ECTS (табл. 2.18).

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona > Estudis > Grau > Oferta de graus > Ciències de la Salut > Grau de Fisioteràpia (Estructura del Grau)

Grau de Fisioteràpia

Informació general | Accés | **Pla d'estudis** | Mobilitat | Pràctiques | Matriculació 1r curs | Automatriculació | El grau en síl·labes

[Accés al pla d'estudis i llista de docents | Competències | Treball de fi de grau

Рис. 2.7. Сторінка web-сайту факультету медичних наук Автономного університету Барселони (Universitat Autònoma de Barcelona – UAB)

Структура програм навчання бакалаврів фізичної терапії Автономного університету Барселони (Universitat Autònoma de Barcelona – UAB) за обсягом навантаження подібна до програми навчання бакалаврів фізичної терапії Автономного університету Мадриду (Universidad Autónoma de Madrid). В обох університетах обсяг навантаження рівномірно розподілено на чотири курси навчання по 60 кредитів на кожний з них.

Таблиця 2.18

Структура навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра фізіотерапії обох програм Grau de Fisioteràpia Автономного університету Барселони (Universitat Autònoma de Barcelona)

Curs / Курс	Formació bàsica / Базова підготовка ECTS	Obligatori / Обов'язкові ECTS	Optatiu / Вибіркові ECTS	Treball de Final de Grau / Підсумкова оцінка ECTS
1 curs / 1 курс	48	12	–	–
2 curs / 2 курс	12	48	–	–
3 curs / 3 курс	–	48	12	–
4 curs / 4 курс	–	12	36	12
Totals / Загальна кількість	60	120	48	12

Проте, особливістю програм навчання бакалаврів фізичної терапії Автономного університету Барселони є їх зміст. Так, розподіл навантаження блоку базових дисциплін на першому курсі навчання за обома напрямками підготовки становить 75 % – 48 кредитів ECTS від загального 60 кредитів ECTS порівняно з кількістю обов'язкових дисциплін 12 кредитів ECTS, що становить 25 %. Проте, уже на другому курсі питома вага обсягу навантаження блоку дисциплін базової підготовки в обох напрямках навпаки становить лише 25 % (12 кредитів ECTS), а дисципліни блоку обов'язкових – 75 % (48 кредитів ECTS), табл. 2.19–2.20. Далі на третьому і четвертому курсах зміст навчального плану формують два блоки дисциплін – обов'язкові і вибіркові.

На третьому курсі навчання обсяг навантаження блоку обов'язкових дисциплін становить 48 кредитів ECTS (75 % від загальної кількості за навчальний рік) Обсяг навантаження блоку

вибіркових дисциплін становить 12 кредитів ECTS (25 % від загальної кількості за навчальний рік). На четвертому навчальному курсі питома вага блоку вибіркових дисциплін збільшується до 60 %, а кількість обов'язкових дисциплін зменшується до 20 % від загального обсягу навантаження.

Таблиця 2.19

Зміст навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра фізіотерапії за обома напрямами підготовки Автономного університету Барселони (Universitat Autònoma de Barcelona)

Обов'язкові дисципліни	
1 curs / 1 курс	2 curs / 2 курс
<ul style="list-style-type: none"> – Anatomia Humana I i II / Анатомія людини I і II; – Bases Biològiques del Cos Humà / Біологічні основи людського тіла; – Biofísica i Biomecànica / Біофізика і біомеханіка; – Metodologia Científica i Bioestadística / Наукова методологія і біостатистика; – Funció del Cos Humà / Функції людського тіла; – Fisioteràpia Bàsica de l' Aparell Locomotor / Основи фізіотерапії опорно-рухового апарату; – Fonaments de la Fisioteràpia / Основи фізіотерапії; – Psicologia Humana / Психологія людини 	<ul style="list-style-type: none"> – Fisioteràpia en Neurologia I / Фізіотерапія у неврології; – Conceptes Clínics Patològics. Tècniques de Diagnostic / Концепція клінічної патології. Методи діагностики; – Avaluació Clínica en Fisioteràpia de l' Aparell Locomotor / Клінічна оцінка і фізіотерапія опорно-рухового апарату; – Avaluació Instrumental en Fisioteràpia de l' Aparell Locomotor / Інструментальні оцінки у фізіотерапії опорно-рухового апарату; – Tècniques Terapèutiques en Fisioteràpia de l' Aparell Locomotor / Терапевтичні методи у фізіотерапії опорно-рухового апарату; – Fisioteràpia en la Patologia de l' Aparell Locomotor I / Фізіотерапія при патології опорно-рухового апарату I; – Patologia Medicoquirúrgica / Хірургічна патологія; – Salut Pública / Охорона громадського здоров'я; – Pràcticum I i II / Практика I і II
3 curs / 3 курс	4 curs / 4 курс
<ul style="list-style-type: none"> – Fisioteràpia en Geriatria / Фізіотерапія в геріатрії; – Fisioteràpia en Neurologia II / Фізіотерапія в неврології II; – Fisioteràpia en la Patologia de l' Aparell Locomotor II i III / Фізіотерапія при патології опорно-рухового апарату II і III; – Anglès Tècnic / Англійська мова; – Pràcticum III i IV / Практика III і IV 	<ul style="list-style-type: none"> – Treball de Final de Grau / Підсумкова оцінка; – Pràcticum V i VI / Практика V і VI

Нами було виявлено відмінність у змісті навчальних планів програмах освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра фізіотерапії Автономного університету Барселони (Universitat Autònoma de Barcelona – UAB), табл. 2.21–2.22.

Таблиця 2.20

Факультативні дисципліни за програмою Grau de Fisioteràpia (з поглибленим вивчення фізіотерапії опорно-рухового апарату, фізіотерапія у неврології та фізіотерапії серцево-судинної системи)

Факультативні дисципліни		
3r curs / 3 курс		
– Farmacologia en Fisioteràpia / Фармакологія у фізіотерапії; – Prevenció i Tractament de les Alteracions del Sol Pelvia / Профілактика і лікування захворювань тазового дна; – Fisioteràpia en Pediatria / Фізіотерапія в педіатрії; – Desenvolupament Psicomotriu del Nen i Fisiopatologia Pediàtrica / Психомоторний розвиток дитини і патофізіологія в педіатрії; – Prevenció i Tractament de Fisioteràpia en Processos Vasculars. Prevenció i Tractament del Linfedema / Профілактика і лікування та фізіотерапія судин. Профілактика і лікування лімфедми		
4 curs / 4 курс		
Menció d'Aprofundiment en Fisioteràpia de l'Aparell Locomotor / Поглиблене вивчення фізіотерапії опорно-рухового апарату	Menció d'Aprofundiment en Fisioteràpia Neurologica / Поглиблене вивчення фізіотерапії в неврології	Menció d'Aprofundiment en Fisioteràpia Cardiorespiratoria / Поглиблене вивчення фізіотерапії серцево-судинної системи
– Teràpia Manual Osteopàtica / Мануальна терапія остеопатія; – Neurodinàmica / Нейродинаміка; – Fisioteràpia en la Prevenció i en el Tractament de les Lesions Esportives / Фізіотерапія в профілактиці та лікуванні спортивних травм; – Ortopèdia Tècnica Avançada / Сучасна ортопедична техніка;	– Valoració i Diagnostic Fisioterapèutic en Neurologia / Оцінка і фізіотерапевтична діагностика в неврології. – Tractament Fisioterapèutic en Neurologia / Фізіотерапевтичні методи лікування в неврології; – Psicomotricitat Normal i Patologica / Нормальна і патологічна психомоторика;	– Fisiologia Cardiorespiratoria / Кардіореспіраторна фізіологія; – Valoració de la Funció Cardiorespiratòria i Diagnostic de Fisioteràpia / Оцінка і діагностики функції серця, фізіотерапія; – Tractament Fisioterapèutic del Torax / Фізіотерапевтичне лікування грудної клітини;

Факультативні дисципліни		
<ul style="list-style-type: none"> – Fisioteràpia en la Patologia del Raquis / Фізіотерапія при патології хребета; – Fisioteràpia, Història i Societat / Фізіотерапія, історія і суспільство 	<ul style="list-style-type: none"> – Tècniques de Preparació de Coadjuvants en Fisioteràpia per a la Realització de l'Exercici Físic / Технологічні допоміжні засоби і методи у фізіотерапії для виконання фізичних вправ; – Aprofundiment en Ergonomia / Поглиблене вивчення ергономіки; – Fisioteràpia, Història i Societat / Фізіотерапія, історія і суспільство 	<ul style="list-style-type: none"> – Tècniques de Preparació de Coadjuvants en Fisioteràpia per a la Realització de l'Exercici Físic / Технологічні допоміжні засоби і методи у фізіотерапії для виконання фізичних вправ; – Aprofundiment en Ergonomia / Поглиблене вивчення ергономіки; – Fisioteràpia, Història i Societat / Фізіотерапія, історія і суспільство

Між першою Grau de Fisioteràpia – з поглибленим вивченням фізіотерапії опорно-рухового апарату, фізіотерапії у неврології та фізіотерапії серцево-судинної системи (табл. 2.21) і другою Grau de Fisioteràpia (escoles adscrites) – з поглибленим вивченням фізіотерапії опорно-рухового апарату, фізіотерапії у неврології, студенти проходять поглиблене вивчення фізіотерапії в педіатрії, фізіотерапії захворювань грудної клітини або фізіотерапії у спорті (табл. 2.22) програмами підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр фізіотерапії» виявлено у структурі і змістові навчального плану третього і четвертого року навчання у розділі факультативних предметів, які, очевидно, і формують професійні компетентності за двома напрямками підготовки.

Таблиця 2.21

Факультативні дисципліни за програмою Grau de Fisioteràpia (escoles adscrites) (з поглибленим вивченням фізіотерапії в педіатрії, фізіотерапії захворювань грудної клітини, фізіотерапії у спорті)

Факультативні предмети
3 curs / 3 курс
<ul style="list-style-type: none"> – Fisioteràpia del Sòl Pelvic / Фізіотерапія тазового дна; – Fisioteràpia en Psiquiatria / Фізіотерапія в психіатрії; – Fisioteràpia en Medicina Estètica i Cirurgia Plàstica i Reparadora / Фізіотерапія в естетичній медицині і пластичній хірургії та реконструктивній хірургії; – Alimentació i Nutrició Aplicades / Застосування продуктів харчування

Факультативні предмети		
4t curs / 4 курс		
<p>Fisioteràpia Específica en Pediatria / Фізіотерапія в педіатрії; – Desenvolupament Psicomotriu del Nen i Fisiopatologia Pediàtrica / Психомоторний розвиток дитини, патофізіологія в педіатрії; – Valoració Pediàtrica i Diagnòstic de Fisioteràpia / Оцінка і діагностика в педіатрії, фізіотерапія; – Tractament Fisioterapèutic en Pediatria / Фізіотерапевтичне лікування в педіатрії; – Tècniques Complementàries / Додаткові методи; – Fisioteràpia Pràctica en Línia / Фізіотерапевтична онлайн-практика</p>	<p>Aprofundiment en Fisioteràpia de les Patologies del Torax / Поглиблене вивчення фізіотерапії при захворюваннях грудної клітини; – Biomecànica, Cinesiologia i Fisiopatologia del Torax / Біомеханіка, кінезіологія і патофізіологія грудної клітини; – Valoració de la Funció Cardiorespiratòria i Diagnòstic de Fisioteràpia / Оцінка і діагностика функцій серця, фізіотерапія; – Tractament Fisioterapèutic del Torax / Фізіотерапевтичне лікування грудної клітини; – Tècniques Complementàries / Додаткові методи; – Fisioteràpia Pràctica en Línia / Фізіотерапевтична онлайн практика</p>	<p>Fisioteràpia Específica en l'Esport / Фізіотерапія у спорті; – Fisiopatologia de les Lesions en l'Esport, Fisiologia de l'Esforç i Teoria de l'Entrenament / Патофізіологія травми в спорті, фізіологія зусиль і теорія навчання; – Valoració de les Lesions en l'Esport i Diagnòstic de Fisioteràpia / Оцінка травматизму в спорті і діагностика, фізіотерапія; – Tractament i Prevenció de les Lesions en l'Esport / Лікування і профілактика травм у спорті; – Tècniques Complementàries / Додаткові методи; – Fisioteràpia Pràctica en Línia / Фізіотерапевтична онлайн-практика</p>

Основними секторами працевлаштування фахівців з фізичної терапії є державні або приватні лікарні та клініки, реабілітаційні центри, школи спеціальної освіти, спортивні центри, будинки престарілих, психіатричні центри.

2.4. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Фінляндії

В сучасних умовах у Фінляндії вибудована одна з найбільш ефективних систем освіти. Одні із кращих у світі початкові школи,

безкоштовна вища освіта, престиж викладацької діяльності – все це говорить тільки на користь фінської системи освіти.

Оскільки випускники фінських шкіл в середньому мають кращі результати, ніж випускники шкіл інших країн, конкурс на вступ до вузів Фінляндії пройти не так просто. Тим не менш, тисячі студентів вибирають саме Фінляндію. Економіка Фінляндії в основному тримається не на кількості робочих рук, а на технологіях, відповідно, попит на професіоналів там ніколи не зникне. З цієї причини міністерство освіти Фінляндії вкрай зацікавлене підтримувати сильну систему вищої освіти. В інтернеті можна знайти чимало статей, які порівнюють освіту в США, Великобританії і Фінляндії, і найчастіше на користь останньої. Хоча, в загальному, цей феномен здебільшого відноситься до шкільної системи, все ж відмінно підготовлені випускники шкіл – це майбутні блискучі студенти, тому університети Фінляндії є не менш популярними за своїх західних сусідів [358].

У 2012 році Фінляндія була названа найкращою країною для навчання в рамках дослідження Pearson. Звичайно, з тих пір минуло декілька років, але в цілому ситуація не змінилася – Фінляндія, як і раніше, залишається одним з кращих напрямів для іноземних студентів. При цьому, всі фінські університети є державними. Фінське міністерство освіти зацікавлене підтримувати високий рівень якості освіти в університетах. Це пояснюється досить просто: Фінляндія є високорозвиненою країною з невеликою територією і вкрай конкурентоспроможною економікою, що означає досить високий попит на знання і компетенції. Іншими словами, чим вище рівень освіченості населення, тим більше це приносить грошей державі.

Система вищої освіти у Фінляндії представлена двома видами навчальних закладів: традиційними університетами (*yliopisto, universitet*) і політехнічними університетами (*ammattikorkeakoulu, yrkeshogskola*). Всі університети контролюються державою, але мають автономію у встановленні вимог до абітурієнтів і політики викладання. Усього в Фінляндії 16 університетів, 4 академії, 24 технологічних університети і 3 бізнес-школи [358].

Окрім навчальних програм, після закінчення яких студент отримує ступінь, існують програми вільних курсів (*Free Education*). Вільні до відвідування курси лекцій безкоштовні для громадян Фін-

ляндії, і їх метою є не професійна підготовка, а скоріше підвищення рівня своєї ерудиції.

Професійна підготовка фахівців у фінських університетах здійснюється за класичною триступеневою системою вищої освіти: бакалавр, магістр і доктор. Проте, варто відзначити кілька особливостей, які притаманні саме фінській системі вищої освіти:

- програма здобуття ступеня «бакалавр» триває від 3-х до 4,5 років залежно від типу університету. В університетах прикладних наук (фін. Ammattikorkeakoulu або yrkeshögskola) бакалаврат триває довше на рік–півтора. Однак за статистикою, велика частина фінів не зупиняються на ступені бакалавра і продовжують навчання;

- програми здобуття освітнього ступеня «магістр» користуються винятковою популярністю через умови ринку праці і культуру освіти. На рівні магістра значно ширший вибір програм, які викладаються англійською мовою. До 2017 року вони були усі безкоштовними;

- програми здобуття докторського ступеня незалежно від мови викладання залишаються безкоштовними для всіх студентів.

У Фінляндії значне число професій (особливо регульованих державою) вимагають від співробітника володіння ступенем магістра, тому програма бакалавра в Фінляндії найчастіше розглядається не як повна вища освіта, а тільки в якості підготовки до наступного рівня.

Тривалість курсів в традиційних і політехнічних університетах на рівні бакалавра різниться: ступінь бакалавра з гуманітарних дисциплін триває рівно 3 роки, загальним обсягом 180 кредитів ECTS. У політехнічних університетах бакалаврські програми розраховані на 3,5–4 роки навчання загальним обсягом 210–240 кредитів ECTS.

На відміну від країн Південної і Центральної Європи, де активно практикується система вільних наук і міждисциплінарні програми, у фінських університетах фокус спрямовується тільки на одному напрямі.

У Фінляндії прийнята 5-бальна шкала оцінки для студентів університетів (при цьому існує оцінка «0», але застосовується вкрай рідко). Якщо після закінчення школи показник рівня знань у фінів досить високий, то в університеті все виглядає зовсім по-іншому. Рідко середній бал сягає до 4,0 з 5,0, але причиною тому слугує не найгірша успішність на рівні університету, а більш об'єктивна і жорстка система оцінок.

Фінляндія активно сприяє розвитку міжнародного освітнього співробітництва та залученню до своїх університетів іноземних студентів. Задля цього розроблено низку програм навчання англійською мовою. Центр з міжнародної мобільності (Centre for International Mobility – CIMO) – організація у підпорядкуванні Міністерства освіти Фінляндії, діяльність якої спрямована на розвиток міжнаціональних зв'язків. CIMO координує програми навчання та обміну, надає інформацію та консультативні послуги. Крім того, організація сприяє розвитку викладання фінської мови і культури, а також організовує літні курси фінської мови та культури для іноземних студентів [358].

Ступінь бакалавра з фізичної терапії в Гельсінському столичному університеті прикладних наук (Helsinki Metropolia University of Applied Sciences) майбутні фахівці отримують на факультеті охорони здоров'я і соціального забезпечення (Sosiaali ja terveysala) [480] (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Сторінка web-сайту факультету охорони здоров'я і соціального забезпечення (Sosiaali- ja terveysala) в Гельсінському столичному університеті прикладних наук (Helsinki Metropolia University of Applied Sciences)

Освітня програма бакалавра з фізичної терапії в Гельсінському столичному університеті прикладних наук (Helsinki Metropolia University of Applied Sciences) розрахована на 3,5 роки навчання загальним обсягом 210 кредитів ECTS – по 60 кредитів ECTS у

першому, другому та третьому році навчання та 30 кредитів ECTS за останнє навчальне півріччя.

Зміст навчального плану складають десять блоків дисциплін, які допомагають формувати професійні компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії:

1. «Особистісні навички» (Työelämävalmiudet), загальний обсяг – 24 кредити ECTS, включає в себе 7 дисциплін («Новітні розробки» (Osaajana kehittyminen) 5 кредитів ECTS – викладається на першому, другому та третьому курсах, інші – тільки на першому; «Інформаційно-комунікаційні навички» (ICT-valmiudet) – 3 кредити ECTS; «Професійна англійська» (Työelämän englanti) – 4 кредити ECTS; «Професійна шведська» (Työelämän ruotsi) – 4 кредити ECTS; «Професійне спілкування» (Työelämän viestinta) – 3 кредити ECTS; «Підприємництво» (Yrittäjäyys) – 3 кредити ECTS; «Інноваційні дослідження» (JAMK Innovaatioviikko) – 2 кредити ECTS).

2. «Загальні дослідження в галузі соціальних питань і охорони здоров'я» (Sosiaali- ja terveystieteen yhteiset perusopinnot), загальний обсяг – 13 кредитів ECTS, включає в себе 5 дисциплін (на першому курсі навчання «Основи анатомії та фізіології» (Anatomian ja fysiologian perusteet) – 3 кредити ECTS; «Медична практика охорони здоров'я» (Laaketiede kansanterveyden näkökulmasta) – 3 кредити ECTS; «Основи безпеки медичної допомоги» (Turvallisen lääkehoidon perusteet) – 2 кредити ECTS; «Професійна безпека здоров'я» (Työhyvinvointi ja työturvallisuus) – 3 кредити ECTS; на другому курсі навчання – «Медична реабілітація» (Laaketiede kuntoutuksen näkökulmasta) – 2 кредити ECTS).

3. «Взаємодія з клієнтами в умовах мінливого бізнес-середовища» (Asiakkuus muuttuvassa toimintaympäristössä), загальний обсяг – 10 кредитів ECTS, включає в себе 3 дисципліни (усі викладаються на першому курсі навчання «Клієнтоорієнтованість соціального забезпечення та охорони здоров'я» (Asiakaslähtöisyys sosiaali- ja terveystieteillä) – 3 кредити ECTS; «Продуктивність і включення» (Toimintakyky ja osallisuus) – 3 кредити ECTS; «Надання соціальних послуг по догляду за здоров'ям» (Sosiaali- ja terveystieteen palvelut) – 4 кредити ECTS).

4. «Основи соціального забезпечення і зміцнення здоров'я» (Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteet), загальний обсяг – 6 кредитів ECTS, включає в себе 2 дисципліни (усі викладаються на першому курсі навчання «Основи соціального забезпечення і зміцнення здоров'я» (Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteet) –

3 кредити ECTS; «Управління соціального забезпечення та зміцнення здоров'я» (Ohjaaminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä) – 3 кредити ECTS).

5. «Методи функціональної оцінки у фізіотерапії» (Toimintakyvyn arviointi ja fysioterapian menetelmiä), загальний обсяг – 31 кредит ECTS, включає в себе 5 дисциплін і 3 різновиди практики (на першому курсі навчання викладаються «Анатомія і фізіологія II» (Anatomy and Physiology II) – 4 кредити ECTS; «Фізіологія і біомеханіка фізичної вправи» (Exercise Physiology and Biomechanics) – 4 кредити ECTS; (Навчання і розвиток руху» (Motorinen kehitys ja oppiminen) – 3 кредити ECTS; на другому курсі навчання викладаються «Функціональна оцінка» (Toimintakyvyn arviointi) – 8 кредитів ECTS; «Мануальна терапія» (Manuaalinen terapia) – 3 кредити ECTS; «Лікувальна практика I» (Terapeuttinen harjoittelu I) – 3 кредити ECTS; «Лікувальна практика II» (Terapeuttinen harjoittelu II) – 3 кредити ECTS; на третьому курсі навчання «Лікувальна практика III» (Terapeuttinen harjoittelu III) – 3 кредити ECTS).

6. «Зміцнення здоров'я, фізичної активності і функціональних можливостей за допомогою фізіотерапевтичних засобів» (Toimintakyvyn ja terveyden edistäminen fyysisen aktiivisuuden ja fysioterapian keinoin), загальний обсяг – 33 кредити ECTS, включає в себе 6 дисциплін (на першому курсі навчання викладається дисципліна «Управління фізичної активності» (Liikunnan ohjaaminen) – 3 кредити ECTS; на другому курсі «Адаптивна фізична культура» (Adapted Physical Education) – 3 кредити ECTS; «Фізична терапія системи обміну речовин, органів дихання і серцево-судинної системи, а також психологічних функцій» (Fysioterapian aineenvaihdunnan, hengityksen ja verenkiertoelimistön toimintarajoitteissa sekä psyykkisten toimintojen) – 6 кредитів ECTS; «Фізична терапія опорно-рухового апарату, а також терапія для спортсменів-інвалідів» (Fysioterapia tuki- ja liikuntaelimistön toimintarajoitteissa sekä urheilijoiden terapiassa) – 9 кредитів ECTS; на третьому курсі «Прикладні вправи» (Soveltava liikunta) – 3 кредити ECTS; «Фізична терапія центральної і периферичної нервової системи» (Fysioterapia keskus- ja ääreishermoston toimintarajoitteissa) – 9 кредитів ECTS).

7. «Проблеми навколишнього середовища та технології майбутнього» (Challenges of international environment and technology in future), загальний обсяг – 10 кредитів ECTS, включає в себе 2 дисципліни (на другому курсі навчання викладається дисципліна «Оздоровчі технології та екологічне планування» (Wellness Technology

and environmental planning) – 5 кредитів ECTS; на третьому курсі «Лідерські навички і забезпечення якості» (Leadership Skills and Quality Assurance) – 5 кредитів ECTS.

8. Практичне навчання (Ammattitaitoa edistava harjoittelu), загальний обсяг – 33 кредити ECTS, включає в себе 3 практики (на другому курсі навчання «Практика I» (Harjoittelu I) – 11 кредитів ECTS; на третьому курсі навчання «Практика II» (Harjoittelu II) – 11 кредитів ECTS; «Практика III» (Harjoittelu III) – 11 кредитів ECTS.

9. Вибіркові курси: «Підприємництво та інновації» (Yrittäjyys ja innovaatio toiminta), загальний обсяг – до 15 кредитів ECTS («Я шукаю, я починаю, я розробляю» (Etsin, kehitän ja kaunnistan) – 5 кредитів ECTS; «Концепція лабораторії» (Concept Lab) – 5 кредитів ECTS; Проект JAMKGenerator (JAMKGenerator Project) – 5 кредитів ECTS; «Кооперативний бізнес» (Yrittäminen osuuskunnassa) – 5 кредитів ECTS; «Мрії+Нагхнення!» (Unelmat+Inspiraatio!) – 3 кредити ECTS; «Від ідеї до дії 1» (Ideasta toiminnaksi 1) – 5 кредитів ECTS; «Від ідеї до дії 2» (Ideasta toiminnaksi 2) – 5 кредитів ECTS).

10. «Дипломна робота» (Opinnäytetyö), загальний обсяг – до 40 кредитів ECTS («Наукові розробки і дослідження» (Tutkimus ja kehittäminen) – 10 кредитів ECTS; «Дипломна робота частина 1» (Opinnäytetyö osa 1) – 10 кредитів ECTS; «Дипломна робота частина 2») (Opinnäytetyö osa 2) – 20 кредитів ECTS).

Після її успішного завершення випускники отримують кваліфікацію фізіотерапевта, які, окрім персональної діяльності, часто працюють в мультидисциплінарних робочих групах і мережах співробітництва спільно з іншими експертами в лікарнях та медичних центрах різної форми власності, приватних і громадських організаціях для інвалідів.

Професійне навчання здійснюється, наприклад, у лікарнях і центрах охорони здоров'я, дитячих закладах, реабілітаційних центрах, санаторіях, громадських організаціях інвалідів, будинках престарілих, дитячих садів, загальноосвітніх школах, спортивних школах.

Під час навчання студент може подати заявку на міжнародний студентський обмін, міжнародні інноваційні проекти, взяти участь у міжнародних конференціях, виставках, екскурсіях під егідою Європейської мережі фізіотерапії в системі вищої освіти (ENPHE – European Network of Physiotherapy in Higher Education), Всесвітньої Конфедерації фізичної терапії (WCPT (World Confederation for Physical Therapy)), Скандинавської Асоціації фізіотера-

певтів (NUF – Nordic Association for Physiotherapy Educators), Консорціуму вищої освіти в галузі охорони здоров'я і реабілітації (CONENRE – Consortium of Higher Education within Health and Rehabilitation).

2.5. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Швеції

Всього в Швеції 30 державних і 3 приватних заклади вищої освіти. Публічні, як правило, мають велику популярність і займають вищі рядки в рейтингах, ніж приватні, але це зовсім не дискредитує останні [357].

За своєю спрямованістю шведські університети поділяються на: університети – даний статус присвоюється при наявності програм усіх рівнів (бакалавр, магістр і доктор) мультидисциплінарного характеру, в той час як інший вид закладів – університетські коледжі (högskola) спеціалізуються на технічних, точних і природничих науках. Слід уточнити, що слово «högskola» в назві зовсім не означає, що це саме коледж, так як деякі заклади, вже досягли статусу повноцінних університетів, залишили стару назву (як, наприклад, Королівський технічний інститут – Kungliga Tekniska Högskolan). Спочатку статус університету носили тільки два заклади – Упсальський університет і Лундський університет, інші ж «виросли» з коледжів.

У Швеції всі навчальні заклади є державними та надають освіту безкоштовно. Шведські виші прагнуть до універсальності освітніх послуг, що спрощує систему управління та акредитації й призводить до інтенсивніших зв'язків між навчальними закладами та їхніми програмами, переходів студентів та викладачів з одних вишів до інших. Водночас шведські заклади вищої освіти достатньо самостійні у виборі партнерів та встановленні міжнародних зв'язків.

Система вищої освіти Швеції двоступенева.

Перший ступінь – вища освіта базового рівня здійснюється у формі навчальних курсів. Причому студенти можуть вибрати окремі курси і комбінувати їх. За кожен присуджуються залікові одиниці або бали. Протягом одного року необхідно отримати 60 таких одиниць. Диплом (högskoleexamen) присуджується за наявності не менше 120 (два роки очної форми навчання). Такий диплом можна отримати в усіх університетах та інститутах. Ступінь

бакалавра (kandidatexamen) передбачає наявність 180 залікових одиниць, що відповідає 3 рокам навчання. Для отримання наступного ступеня магістра (magisterexamen) потрібно ще 120 залікових одиниць.

Другий ступінь – ступінь ліценціата (licentiatexamen) потребує 120 залікових одиниць (2 роки навчання та дослідницької діяльності, включаючи дипломну роботу) при наявності не менше 180 залікових одиниць від першого ступеня вищої освіти. Даний ступінь може присуджуватися як проміжний при навчанні за програмою на здобуття ступеня доктора наук (doktorsexamen). Для отримання докторського ступеня необхідно мінімум чотири роки навчання і 240 залікових одиниць. Докторська дисертація повинна описувати проведену наукову роботу і включати результати дослідження. Обов'язковою вимогою є опублікування й офіційний захист дисертації.

Структура навчально-виховного процесу у шведських університетах побудована за типовою для Європи моделлю: упродовж навчального тижня проводяться лекції та семінари, велика увага приділяється самостійній підготовці студентів, зокрема підготовка ними навчальних проектів тощо. Наприкінці семестрів проводяться іспити, зазвичай в письмовій формі. Рейтинг відрахувань в Швеції не дуже високий, але це зовсім не означає, що результати іспитів не впливають на майбутню кар'єру студентів. Шведські роботодавці враховують оцінки в дипломі під час працевлаштуванні молодих випускників, і ця перспектива безпосередньо впливає на мотивацію і успішність студентів.

Підготовка на бакалаврському рівні в Швеції триває переважно три роки, проте, підготовка майбутніх фахівців прикладних спеціальностей триває довше. Так, програми майбутніх лікарів, медсестер, інженерів та юристів розрахована на 5 років, після закінчення якої випускники можуть вступити відразу на навчання за програмою доктора філософії (PhD). Окрім того, у шведських університетах існують скорочені навчальні програми тривалістю в 2 роки, після закінчення яких дається так званий university diploma. У шведських університетах і коледжах застосовуються дві шкали оцінок. Перша – від 1 (низький рівень) до 5 (високий рівень) балів – застосовується зазвичай в технічних університетах. Друга застосовується для оцінки інших професій і включає в себе всього три варіанти оцінки: U (Underkänd) – «не здав», G (Godkänd) – «здав», VG (Val godkänd) – «здав на відмінно».

Підготовка фахівців з фізичної терапії в Лундському університеті (м. Лунд, Lunds Universitet, Lund University – LU) здійснюється на медичному факультеті (Medicinska Fakulteten). Лундський університет – один із найдавніших і почесних університетів Швеції, традиційно займає лідируючі позиції в освітніх рейтингах країни (другу позицію) і світу (86 позицію за напрямом «Науки про життя і медицина»). Підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії в університеті розпочалася ще з 1909 року [319] (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Сторінка web-сайту медичного факультету (Medicinska Fakulteten) Лундського університету (м. Лунд, Lunds Universitet, Lund University – LU)

З позиції освітнього рівня бакалавра, програма навчання орієнтована на проектно- і проблемно-орієнтований аналіз із застосуванням проблемного навчання та використання нових інформа-

ційних технологій. У програмі навчання також робиться акцент на науковому підході, широкій клінічній освіті. Упродовж терміну дії програми бакалаврату, вона підлягає постійній оцінці, розвитку та гнучкому оновленню, виходячи з потреб суспільства щодо надання фізіотерапевтичної допомоги.

У Швеції фізичні терапевти, поряд з лікарями і медсестрами, є головними фахівцями в галузі охорони здоров'я. Ринок праці у фізичних терапевтів має широке поле можливостей працевлаштування і постійно збільшується. Вони можуть працювати в закладах медико-санітарної допомоги закритого чи відкритого типу, в муніципалітетах, в бізнесі, приватному секторі та ін. Після успішного завершення навчання випускники отримують ідентифікатор додатка з Національної ради. Програма також забезпечує основу для отримання подальших освітніх рівнів продовжуючи навчання у магістратурі та аспірантурі. Окрім цього студенти мають можливість реалізувати певну частину своїх досліджень за кордоном з допомогою різних програм обміну і угод в рамках університету.

В цілому, підготовка майбутніх бакалаврів з фізичної терапії розрахована на шість семестрів загальним обсягом 180 кредитів ECTS по 30 кредитів ECTS на кожний семестр.

Таблиця 2.22

**Зміст навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра
фізичної терапії Лундського університету (Lunds Universitet)**

Kurser / Курси	Termin / Семестр	ECTS / Кредити
Fysioterapi som ämne och profession / Фізіотерапія як суб'єкт професії	1	4,5
Människans rörelseförutsättningar	1	12,0
Människans rörelseförutsättningar och rörelseförmåga / Потенціал руху і мобільності людини	1	13,5
Семестр 2		
Grundläggande fysiologi och träningsfysiologi / Основи фізіології і фізіології вправ	2	16,5
Funktionsförmåga vid sjukdomar och skador i andnings- och cirkulationssystemen / Функціональна здатність при захворюваннях і пошкодженнях органів дихання і серцево-судинної систем	2	13,5
Семестр 3		
Funktionsförmåga och hälsotillstånd vid sjukdom och skada i nervsystemet / Функціональна здатність при захворюваннях нервової системи	3	15,0

Kurser / Курси	Termin / Семестр	ECTS / Кредити
Funktionsförmåga vid sjukdomar och skador i muskuloskeletal systemet / Функціональна здатність при захворюваннях і пошкодженнях опорно-рухового апарату	3	15,0
Семестр 4		
Fysioterapi inom området mental hälsa och psykiatri / Фізіотерапія у напрямку психічного здоров'я і психіатрії	4	12,0
Verksamhetsförlagd utbildning inom rehabilitering, habilitering eller psykiatri / Клінічне навчання в фізіотерапії, реабілітації або психіатрії	4	4,5
Verksamhetsförlagd utbildning inom slutenvård / Клінічне навчання догляд за пацієнтом	4	4,5
Människan i arbetslivet / Трудове життя людини	4	9,0
Семестр 5		
Vetenskaplig metodik / Наукові методики	5	7,5
Vetenskapligt arbete inom fysioterapi (examensarbete) / Наукова робота в фізіотерапії	5	15,0
Verksamhetsförlagd utbildning inom klinisk utbildningsavdelning / Клінічне навчання у відділі клінічної освіти	5	3,0
Idrottsmedicin och rehabilitering vid idrotts-och motions-skador / Спортивна медицина і реабілітація в спорті	5	7,5
Семестр 6		
Funktionsförmåga vid sjukdomar och skador i rörelsesystemet / Функціональна здатність при захворюваннях і ушкодженнях системи руху	6	9,0
Vetenskapligt arbete inom fysioterapi (examensarbete) / Наукова робота з фізіотерапії	6	15,0

У структурі навчального плану першого семестру включено навчальну практику обсягом 1,5 кредити ECTS, метою якої є створення у студентів загального уявлення про професію фізичного терапевта. Практика у другому семестрі спрямована на набуття вмінь і навичок в амбулаторних умовах у відділеннях функціональних порушень та захворюваннях нервової системи обсягом 1,5 кредити ECTS. Наступний різновид практики обсягом 1,5 кредити ECTS, яка проходить в амбулаторних умовах у відділеннях функціональних порушень при захворюваннях і травмах кістково-м'язової системи. У навчальному плані четвертого семестру передбачено прак-

тику у стаціонарних психіатричних відділеннях лікувальних закладів загальним обсягом 4,5 кредитів ECTS. Особливістю практичних занять у 5-му семестрі (загальний обсяг – 9,0 кредитів ECTS) є набуття певних знань і умінь. У навчальному плані шостого семестру передбачено практику у міжпрофесійній команді в амбулаторії з метою розвитку специфічних професійних навичок 9,0 кредитів ECTS та практику в рамках домашнього догляду за пацієнтом – 9,0 кредитів ECTS.

2.6. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Норвегії

Усі заклади вищої освіти в Норвегії розділені на декілька груп у двох основних категоріях: державні та приватні. Державні беруть на себе основний обсяг студентського загалу – близько 90 %, інші 10 % вибирають приватні інститути та коледжі. У національних та міжнародних рейтингах саме суспільні інститути займають вищі позиції у світовому рейтингу за версією QS Rankings – Університет Осло (89-те місце), Університет Бергена (151-ше місце), Норвезький університет природничих та технічних наук (251-ше місце). Всього в Норвегії сім університетів різної спрямованості підготовки кваліфікованих фахівців (даний статус надається вищому навчальному закладу після запровадження певної кількості докторських програм з гуманітарних, природничих і точних наук); 4 спеціалізованих інститутів, навчання в яких зосереджено на технічних науках; 22 університетських коледжі, де в основному викладаються програми бакалавра; 2 національних вищих школи мистецтв [356].

Традиційно університети в Норвегії є науково-дослідними центрами, які забезпечують як навчально-виховний процес студентів, так і наукові програми. Студенти, які навчаються в університеті, отримують фундаментальні знання з обраної спеціалізації, а їх в рамках навчального закладу досить багато.

На відміну від університетів, коледжі забезпечують дві або максимум три спеціалізації. Проте, завершивши своє навчання, випускники отримують усі необхідні знання та навички, що дозволяють їм розпочати свою трудову діяльність і просуватися по кар'єрних сходах.

Процес навчання студентів на бакалаврському рівні займає від 3,5 до 4 років (навчання на гуманітарних факультетах на півроку довше). На завершальному етапі навчання студенти пишуть дипломну роботу і складають іспит з філософії (Examen philosophicum) незалежно від своєї спеціалізації.

Кваліфікація освітнього рівня вказується у дипломах випускників:

– Candidatus. Наявність в дипломі цього запису говорить про те, що випускник отримав усі необхідні знання за своїм профілем і може приступати до виконання своїх професійних обов'язків;

– Candidata magisterii. Наявність в дипломі цього запису свідчить про отримання фундаментальних і поглиблених знань, що дозволяє фахівцеві потенційно обіймати керівну посаду на його робочому місці за фахом.

Проте, крім цих кваліфікацій в Норвегії є й інші, але вони вказують не тільки про наявність та рівень освіти, але й про спеціалізацію випускників. Так, наприклад, ступінь Sivilingeniør говорить про те, що людина є інженером, а Sivilokonom – економіст.

Особливістю організації та реалізації навчально-виховного процесу в університетах Норвегії є їх система оцінювання досягнень студентів. Оцінювання результатів навчання здійснюється за шестибальною шкалою оцінок – від A (найвищий бал) до F (нижчий бал), прохідний бал – E. По закінченню семестру проводяться іспити, деякі з яких оцінюються за принципом pass / fail (залік/незалік).

Підготовка фахівців з фізичної терапії в Норвезькому технологічному університеті (Norwegian University of Technology) здійснюється на факультеті медицини і наук про здоров'я [340] (рис. 2.10).

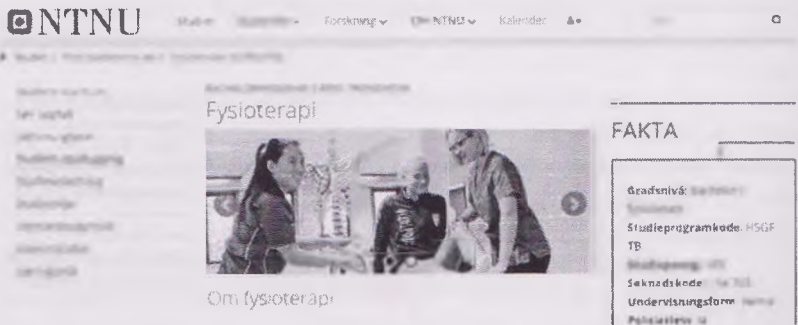

Рис. 2.10. Сторінка web-сайту Норвезького технологічного університету (Norwegian University of Technology)

Програма підготовки майбутніх фізіотерапевтів освітнього рівня бакалавр розрахована на три роки денної форми навчання загальним обсягом 180 кредитів ECTS по 60 кредитів ECTS на один навчальний рік (40 тижнів). Диплом бакалавра з фізичної терапії дає можливість на працевлаштування у Норвегії, європейських країнах та в більшості країнах світу.

До структури і змісту програми першого навчального року включено три курси: «Фізіологія» (Fysiologi) обсягом 10 кредитів ECTS, «Анатомія» (Anatomi) – обсягом 10 кредитів ECTS, «Кінезіологія» (Bevegelseslære) обсягом 10 кредитів ECTS та практика «Фізіотерапевтична клінічна практика 1» (Fysioterapi klinisk arbeid 1) обсягом 30 кредитів ECTS. У перший рік акцент ставиться на забезпечення студентів розуміння основ фізіотерапії. Вони набувають знання і розуміння про нормальний стан організму, реакції і процесі зміни життєвого циклу, вступу у фізіотерапевтичну професію, історичного розвитку, і її місце в сучасній охороні здоров'я. Окрім цього, студентам в обов'язковому порядку перед проходженням практики необхідно завершити курси з надання першої допомоги (табл. 2.23).

Таблиця 2.23

Зміст навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра фізичної терапії Норвезького технологічного університету (Norwegian University of Technology)

Етапи / Дисципліни	ECTS / Кредити	2016, осінь		2017, весна		2017, осінь		2018, весна		2018, осінь		2019, весна	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8						
FYS1001 Fysiologi / Фізіологія	10	5	5										
FYS1002 Anatomi / Анатомія	10	5	5										
FYS1003 Bevegelseslære / Кінезіологія	10	4	4	2									
FYS1004 Fysioterapi klinisk arbeid 1 / Фізіотерапевтична клінічна практика 1	30	3	3	24									
FYS1001 Sykdomslære / Патологія	15					7,5	7,5						

1	2	3	4	5	6	7	8
HFYS203P Kliniske praksisstudier 1 / Клінічні практичні дослідження 2	10,5			10,5			
HFYS2002 Samhandling og relasjon i fysioterapi / Взаємодія і відносини у фізіотерапії	15			5	5	5	
HFYS204P Kliniske praksisstudier 2 / Клінічні практичні дослідження 2	10,5				10,5		
HFYS2004 Fysioterapi klinisk arbeid 2 / Фізіотерапевтична клінічна практика 2	9			2	2	4	1
HFYS3005 Body, movement and culture / Тіло, рух і культура	10					10	
HFYS3007 Bacheloroppgave i fysioterapi / Наукові дослідження у фізіотерапії	15					7,5	7,5
HFYS302P Kliniske praksisstudier 3 / Клінічні практичні дослідження 3	12						12
HFYS3006 Fysioterapi klinisk arbeid 3 / Фізіотерапевтична клінічна практика 3	13						13
HFYS3002 Folkehelsearbeid / Пропаганда здорового способу життя	10						10
Sum	180	34	26	34,5	25,5	25	35

Практика на першому навчальному році включена як форма навчання упродовж усього навчального року і має обсяг до 6 тижнів. Студенти отримують перший досвід фізіотерапевтичної роботи – взаємодії з різними групами пацієнтів, від дітей і молоді до літніх людей. Практика складається з наступних частин:

– ознайомча практика проводиться на початку усієї практики, що дозволяє студентам створити уявлення про фізіотерапію і користувачів фізіотерапевтичних послуг;

– управління рухом. Щотижневі індивідуальні заняття. Студенти набувають досвіду здоров'язбережувальної роботи для різних цільових груп;

– практика в дитячому садку. Здійснюється в другому семестрі. Студенти набувають досвіду взаємодії з дітьми в різних видах діяльності та ситуаціях.

До структури програми другого року навчання включені дисципліни: «Патологія» (Sykdomslære) обсягом 15 кредитів ECTS; «Взаємодія і відносини у фізіотерапії» (Samhandling og relasjon i fysioterapi) обсягом 15 кредитів ECTS; «Клінічне практичне навчання 1» (Kliniske praksisstudier 1) обсягом 10,5 кредитів ECTS; «Клінічне практичне навчання 2» (Kliniske praksisstudier 2) обсягом 10,5 кредитів ECTS та «Фізіотерапевтична клінічна практика 2» (Fysioterapi klinisk arbeid 2) обсягом 9 кредитів ECTS.

До структури програми третього навчального року включені дисципліни: «Тіло, рух і культура» (Body, movement and culture) обсягом 10 кредитів ECTS; «Наукові дослідження у фізіотерапії» (Bacheloroppgave i fysioterapi) обсягом 10 кредитів ECTS; «Пропаганда здорового способу життя» (Folkehelsearbeid) обсягом 10 кредитів ECTS; «Клінічне практичне навчання 3» (Kliniske praksisstudier 3) обсягом 12 кредитів ECTS та «Фізіотерапевтична клінічна практика 3» (Fysioterapi klinisk arbeid 3) обсягом 13 кредитів ECTS.

На третьому курсі навчання передбачена 8-тижнева клінічна практика. Результати навчання спрямовані на подальший розвиток можливостей управління та інтеграції професійних знань з акцентом на цілісний підхід щодо пацієнта. Студенти повинні продемонструвати розуміння ролі фахівця з фізичної терапії в різних умовах і у взаємодії з різними суб'єктами.

Практичні клінічні навчання проводяться на усіх трьох курсах загальним обсягом 30 тижнів. Упродовж практичних клінічних навчань, студенти набувають досвіду роботи за наступними напрямками: зміцнення здоров'я та профілактика захворювань; обстеження та лікування; абілітація та реабілітаційна робота; міждисциплінарне співробітництво. Практичні навчання відбуваються в основному в муніципальних закладах охорони здоров'я.

Підготовка фахівців з фізичної терапії проводиться і в університеті Тромсьо (University of Tromsø) – в одному з семи норвезьких класичних університетів [470] (див. рис. 2.11).

Програма підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії освітнього рівня бакалавр розрахована на три роки денної форми

навчання загальним обсягом 180 кредитів ECTS по 60 кредитів ECTS на один навчальний рік. Диплом бакалавра з фізичної терапії дає можливість на працевлаштування у Норвегії, європейських країнах та в більшості країн світу.

The screenshot shows the website for the Bachelor's program in Physiotherapy at the University of Tromsø. The header includes the university logo and navigation links. The main heading is 'Fysioterapi - bachelor'. Below this is a photo of a group of students. To the right, a sidebar lists program details:

Fakta	
Varegjet	5 år
Etternavn	Tromsø
Studiepoeng	180
Gradsnavn	bachelor i fysioterapi
Opptakskrav	Generell studiekompetanse eller tilsvarende kvalifikasjon
Relevansnivå	1-2
Studieår	1-2

Below the photo, there is a short description in Norwegian: 'Bachelorutdanning i fysioterapi er et treårig studium, som sammen med alle tre turnustjeneste gir en tilstrekkelig kunnskap som fysioterapeut. Studiet har en profilering mot kommunehelsevesensten. Det legges vekt på de utfordringer som er fremtidsrettede i dagens helsevesen som sammensatte helseproblemer og sammenheng mellom funksjon, funksjonsforstyrrelser og sosialt liv og psykisk helse. Ferskheten av fysioterapi som relasjonell virksomhet er en grunnleggende premisse i studiet. Det pedagogiske utgangspunktet er læring via erfaring og praksisnærhet.'

Рис. 2.11. Сторінка web-сайту університету Тромсьо (University of Tromsø)

Освітня програма забезпечує професійними навичками фізіотерапевта через теоретичні та практичні методи навчання і базується на навчанні через досвід і практику з використанням проблемного навчання як освітнього підходу.

До структури і змісту програми першого навчального року включено чотири курси дисциплін: «Фізіологія» (Fysiologi) обсягом 15 кредитів ECTS; «Функціональні дослідження і аналіз руху» (Funksjonsundersøkelse og bevegelsesanalyse) обсягом 25 кредитів ECTS; «Тіло і рух з соціальної точки зору» (Kropp og bevegelse i samfunnsperspektiv) обсягом 10 кредитів ECTS; «Загальні курси факультету охорони здоров'я» (Felleskurs Helsefakultetet) обсягом 10 кредитів ECTS (див. табл. 2.24).

До структури і змісту програми другого навчального року включені дисципліни: «Загальні курси факультету охорони здоров'я» (Felleskurs Helsefakultetet) обсягом 10 кредитів ECTS; «Клі-

нічне обстеження, оцінка та фізіотерапевтичні заходи, навчально-клінічна частина» (Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi, praktisk-klinisk del) обсягом 10 кредитів ECTS; «Клінічне обстеження, оцінка та фізіотерапевтичні заходи» (Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi) обсягом 30 кредитів ECTS; «Етика, наукова теорія і методи дослідження для наук про здоров'я» (Etikk, vitenskapsteori og forskningsmetode for helsefaglige) обсягом 10 кредитів ECTS.

Таблиця 2.24

**Зміст навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавра фізичної терапії університету Тромсьо (University of Tromsø)**

Studieår / Навчальний рік	Emne / Дисципліни	ECTS / Кредити
1. Studieår / 1-й рік	– FYSIO-100 Fysiologi / Фізіологія;	15
	– FYSIO-101-A Funksjonsundersøkelse og bevegelsesanalyse / Функціональні дослідження і аналіз руху;	25
	– FYSIO-102-B Kropp og bevegelse i samfunnsperspektiv / Тіло і рух з соціальної точки зору;	10
	– HEL-0700 Felleskurs Helsefakultetet / Загальні курси факультету охорони здоров'я	10
2. Studieår / 2-й рік	– HEL-0700 Felleskurs Helsefakultetet / Загальні курси факультету охорони здоров'я;	10
	– FYSIO-104A Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi, praktisk-klinisk del / Клінічне обстеження, оцінка та фізіотерапевтичні заходи, навчально-клінічна частина;	10
	– FYSIO-104B Klinisk undersøkelse, vurdering og tiltak i fysioterapi-B / Клінічне обстеження, оцінка та фізіотерапевтичні заходи;	30
	– HEL-1700 Etikk, vitenskapsteori og forskningsmetode for helsefaglige / Етика, наукова теорія і методи дослідження для наук про здоров'я	10
3. Studieår / 3-й рік	– FYSIO-105-B Fordypning i helsefremmende og forebyggende arbeid / Спеціалізація у напрямку зміцнення здоров'я і профілактики;	5
	– FYSIO-106-B Klinisk fordypning i fysioterapi / Клінічна спеціалізація у напрямку фізіотерапії;	40
	– FYSIO-107 Bacheloroppgave / Бакалаврська робота	15

До структури і змісту програми третього навчального року включені дисципліни: «Спеціалізація у напрямку зміцнення здоров'я і профілактики» (Fordypning i helsefremmende og forebyggende arbeid) обсягом 5 кредитів ECTS; «Клінічна спеціалізація у напрямку фізіотерапії» (Klinisk fordypning i fysioterapi) обсягом 40 кредитів ECTS; «Бакалаврська робота» (Bacheloroppgave) обсягом 15 кредитів ECTS. Обсяг практичного навчання (практики) становить 45 кредитів від загального обсягу навчального навантаження і реалізується за час вивчення дисциплін.

2.7. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у країнах Азії

Університети країн Азії за темпами свого розвитку з кожним роком стають конкурентними вищим навчальним закладам США та Європи, що підтверджується їх світовим рейтингом, опублікованим у *The Times Higher Education* [471]. Слід вказати на те, що окрім необхідності надавати можливість отримувати вищу освіту все більшій кількості нових студентів, у багатьох країнах Азії усвідомлюють важливу роль, яку відіграють дослідження світового рівня в розвитку наукомісткої економіки, тому, як наслідок, уряди цих держав не шкодують коштів на освіту.

Опублікований світовий рейтинг університетів показав, що перевага починає зміщуватися на Схід: найкращі вищі навчальні заклади Китаю, Гонконгу, Сінгапуру та Південної Кореї, Японії значно підвищили свої показники, при тому, що деякі університети Великої Британії, США та Європи поступилися позиціями або зовсім вийшли з лідируючих позицій.

Акцентуємо увагу на тому, що у вітчизняній науці, на жаль, обмежена кількість досліджень, пов'язаних із вивченням закордонного досвіду професійної підготовки фахівців з фізичної терапії в країнах Азії. Так, дисертаційне дослідження науковця Ризик Алла Мустафа Хусин Кавакзе було присвячено вивченню організаційно-методичних особливостей підготовки фахівців фізичної реабілітації в Йорданії [471].

Китай. Упродовж двох десятиліть Китай здійснив прорив не тільки в економіці, але й в освіті: в країні відкрилася значна кількість вищих навчальних закладів [473]. Кількість випускників з вищою освітою збільшилася в рази. До Китаю почали приїжджати сту-

денти з різних країн світу. За кількістю запатентованих винаходів і індексу цитування наукових статей Китай вже увійшов в першу світову трійку, поступаючись поки що США та Японії. Китайський уряд вбачає економічну вигоду у розвитку інфраструктури, матеріально-технічної бази університетів, облаштовуючи їх за бюджетні кошти передовим обладнанням. При цьому вартість вищої освіти залишається доступною, як для жителів Китаю, так і для іноземних студентів. На відміну від демократичного європейського підходу до відвідуваності і навчальним дедлайнам, у китайських вищих навчальних закладах студентам не надається повної свободи вибору курсів, часу відвідування та ін. Існує чіткий розклад, який студентам необхідно дотримуватися.

У Китаї, як і у Сполучених Штатах Америки і в країнах Європи, та віднедавна і в Україні, прийнята трирівнева система надання академічних ступенів: бакалаврат, магістратура та докторантура. Навчання у семестрах розпочинається у вересні і триває до січня, потім у студентів наступають канікули. Після святкування Нового року, який припадає на лютий, розпочинається другий семестр, який триває до червня. Кожен семестр закінчується сесіями, які проходять у вигляді тестів. У китайських вищих навчальних закладах прийнята п'ятибальна система оцінок від «А» до «Е», в якій перша буква латинського алфавіту означає «відмінно», а п'ята буква – «не здано». Опитування, тести і перевірка домашніх завдань в китайських університетах часто проводиться без попереднього повідомлення, тобто студент завжди повинен бути підготовленим до перевірки знань.

Школа відновлювальної медицини Нанкінського медичного університету (Nanjing University) була створена у жовтні 2014 року, і стала першою школою клінічної медицини Нанкінського медичного університету (див. рис. 2.12). На її базі Міністерством освіти Китайської Народної Республіки була схвалена програма відновлювальної терапії. Організаційний аспект діяльності цієї школи спрямовано на розширення міжнародного бачення розвитку освіти щодо відновлювальної медицини. Підтвердженням цього є тісний зв'язок з Всесвітньою Конфедерацією фізичної терапії (WCPT) і Всесвітньою Федерацією ерготерапевтів (WFOT).

В останні роки ця школа налагодила широку міжнародну співпрацю з обміну студентами з такими зарубіжними вищими навчальними закладами, як Гонконгський політехнічний університет (Xianggang Ligong Daxue – Hong Kong Polytechnic University), Уні-

верситет Даутона (University of Dayton), Creighton University (чия програма ерготерапії посідає перше місце в США), Університет Сіднея, Університет Квінсленда, Університет Манчестера.

Нанкінський медичний університет (Nanjing University) посідає 7 сходинку рейтингу популярності у Китаї та 159 сходинку у міжнародному рейтингу The Times Higher Education [329].

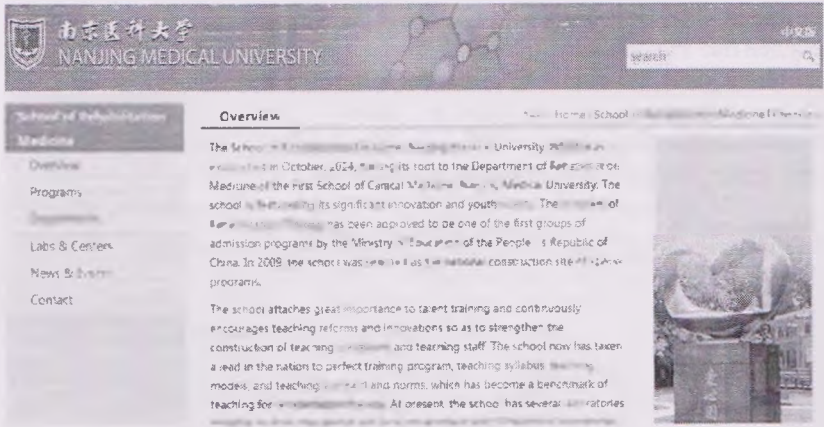

Рис. 2.12. Сторінка web-сайту Школа відновлювальної медицини Нанкінського медичного університету (Nanjing University)

Школа відновлювальної медицини Нанкінського медичного університету (Nanjing University) пропонує дві програми отримання вищої освіти, орієнтовуючись на фізичну терапію і ерготерапію.

Програма навчання розрахована термін на чотири роки навчання загальним обсягом 229 кредитів ECTS навчального навантаження, з яких обов'язкових 32 дисципліни обсягом 160 кредитів ECTS: елективних курсів – 10 кредитів ECTS, з яких не менше 4 кредити ECTS повинні складати цикл гуманітарних наук і мистецтво; 2 кредити ECTS – соціальна практика; 52 кредити ECTS – фахова практика; 3 кредити ECTS виділяється для підсумкової атестації. До структури першого року навчання увійшли загально освітні і фундаментальні курси та деякі базові медичні курси; другого року навчання – частина базових медичних професійних курсів; третього року навчання – теорія реабілітації професійно-зорієнтовані курси; четвертий рік навчання присвячено реабілітаційній практиці.

Фізична терапія. Як відомо Китай на сьогодні залишається комуністичною країною і це знаходить своє відображення у

структурі і змісті навчальних планів усіх спеціальностей вищої школи, у тому числі і майбутніх фахівців з фізичної терапії. Так, у структуру навчального плану першого року навчання включено 11 дисциплін загальним обсягом 57 кредитів ECTS, з них 5 дисциплін – змістовна частина яких розкриває ідеологічну складову комуністичного устрою країни: «Ідейно-моральне культивування та правова основа» (Ideological and moral cultivation and legal basis) – 54 год (3 кредити ECTS); «Сучасна історія Китаю» (Chinese modern history outline) – 36 год (2 кредити ECTS); «Основні принципи марксизму» (Marxist basic principle) – 54 год (3 кредити ECTS); «Вступ у теорію соціалістичної системи Мао Цзедуна» (Introduction to the theory of the socialist system of Mao Zedong) – 108 год (6 кредитів ECTS); «Військова теорія» (Military theory) – 54 год (3 кредити ECTS). Другий блок дисциплін фундаментального професійно-зорієнтованого циклу: «Англійська мова» (English language) – 258 год (15 кредитів ECTS); «Основи роботи на комп'ютері» (Computer based) – 90 год (5 кредитів ECTS), «Фізика» (Physics) – 72 год (4 кредити ECTS); «Медична хімія» (Medical Chemistry) – 72 год (4 кредити ECTS); «Вступ у біомедицину» (Introduction to Biomedicine) – 50 год (3 кредити ECTS). Нам імпонує те, що у структурі і змісті навчального плану, достатньо великий обсяг навчального навантаження передбачено на вивчення різних видів спорту – дисципліна «Спорт» (Sports) – 130 год (8 кредитів ECTS).

До структури навчального плану другого року навчання включено 13 дисциплін загальним обсягом 44 кредити ECTS (табл. 2.25).

Таблиця 2.25

**Фрагмент навчального плану «Фізична терапія»
Нанкінського медичного університету (Nanjing University)
(другий рік навчання)**

Course name / Назва курсу	Hours / Години	ECTS / Кредити	Course name / Назва курсу	Hours / Години	ECTS / Кредити
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Anatomy / Анатомія	90	5	Local anatomy / Локальна анатомія	36	2
Human Functionology / Функціональність людини	100	5	Introduction to Rehabilitation Medicine / Вступ у відновну медицину	24	1

Продовження таблиці 2.25

1	2	3	1	2	3
Human Development / Розвиток людини	36	2	Pathogen pathology of human disease / Збудники патологічних захворювань людини	123	7
Fundamentals of Clinical Medicine / Основи клінічної медицини	72	4	Clinical disease profile / Клінічний профіль захворювання	144	8
Medical imaging / Медичний огляд	36	2	Neurology / Неврологія	48	3
Geriatrics / Геріатрія	16	1	Medical Statistics and Epidemiology / Медична статистика і епідеміологія	54	3
Bioethics / Біоетика	20	1	Σ	429	24
Σ	370	20			

До структури навчального плану третього року навчання включено 18 дисциплін загальним обсягом 59 кредитів ECTS (табл. 2.26).

Таблиця 2.26

**Фрагмент навчального плану «Фізична терапія»
Нанкінського медичного університету (Nanjing University)
(третій рік навчання)**

Course name / Назва курсу	Hours / Години	ECTS / Кредити	Course name / Назва курсу	Hours / Години	ECTS / Кредити
1	2	3	4	5	6
Kinematics / Кінематика	120	7	Physiotherapy I / Фізіотерапія I	30	2
Rehabilitation function assessment / Оцінка функціонального відновлення	150	8	Speech therapy / Логопедія	30	2
Physical Therapy – Sports I / Фізична терапія – Спорт I	90	5	Orthopedicss / Ортопедія	42	2
Occupational therapy / Працетерапія	59	3	Neuro psychology / Нейропсихологія	48	3

Продовження таблиці 2.26

1	2	3	4	5	6
Orthosis / Ортези	45	3	Musculoskeletal disorders / Розлади опорно-рухового апарату	54	3
Developmental disorders / Порушення розвитку	45	3	Other diseases / Інші захворювання	42	2
Environment and auxiliary technology / Навколишнє середовище та допоміжні технології	60	3	Elderly Health Promotion / Зміцнення здоров'я людей похилого віку	48	3
Adult neurological disorders and injuries / Неврологічні розлади і травми у дорослих	60	3	Rehabilitation Psychological / Психологічна реабілітація	54	3
Vocational rehabilitation and vocational education / Професійна реабілітація і професійна освіта	30	2	Doctor-patient communication / Зв'язок «лікар-пацієнт»	27	2
Σ	659	37	Σ	375	22

Згідно з навчальним планом, упродовж четвертого року навчання студенти перебувають на практиці (табл. 2.27).

Таблиця 2.27

Різновиди практики та практичних занять

Кількість	Практика	Зміст	Шляхи реалізації	Примітка (під час навчання або у позанавчальний час)
1	2	3	4	5
1	Військова підготовка (перший рік)	Єдині вимоги Міністерства освіти	В межах закладу	Позанавчальний час
2	Іноземні мови і комп'ютерні навички (перший та другий рік)	Англійська, комп'ютер	Згідно з курсом реалізації	У поєднанні під час навчання або у позанавчальний час

Продовження таблиці 2.27

1	2	3	4	5
3	Соціальна практика (упродовж перших трьох років)	Доповіді про результати соціального дослідження, обміну досвідом навчання, академічних читань, презентацій та ін.	Під час літніх зимових канікул на всіх рівнях лікарні, взяти участь в практичній діяльності серії медичних і гуманітарних наук	У позанавчальний час
4	Культурні заходи (упродовж перших трьох років)	Олімпіадах, конкурсах різних видах олімпіад, культурних, літературних, спортивних та ін	У кожному семестрі брати участь у різних заходах кампусу	У позанавчальний час
5	Фахова практика (четвертий рік)	Професійні здібності на практиці	Залежно від напряму стажування	У поєднанні під час навчання або у позанавчальний час

У перші два роки навчання навчальні плани цих двох програм практично ідентичні. Після четвертого семестру навчання реалізується принцип розподілу на дві спеціальності: фізіотерапія та ерготерапія з подальшим вивченням спеціалізованих дисциплін і практики. Студенти, які успішно склали контрольні заходи з усіх навчальних курсів програми, успішно склали національний тест з англійської мови, комп'ютерне тестування першого рівня, можуть отримати відповідний ступінь бакалавра. Випускники бакалаврату можуть працевлаштовуватися у реабілітаційні відділення лікарень, оздоровчі заклади системи охорони здоров'я або суміжних відомств, займатися викладацькою діяльністю на кафедрі відновлювальної медицини (кафедрі реабілітаційної медицини), громадських організаціях реабілітації, а також на посаді реабілітолога у спортивних командах і федераціях інвалідів на різних рівнях.

Гонконг. За своїми параметрами система вищої освіти в Гонконзі є практичною копією того навчального процесу, який здійснюється у вищих навчальних закладах Великої Британії. Пояснюється це тим, що упродовж понад 150 років Гонконг був колонією Великої Британії, тому вплив метрополії виразився не тільки в

популяризації англійських звичаїв і побуту, але й у самих формах і методах передачі знань. У сучасний період перебування території Гонконгу під китайською юрисдикцією вносить корективи в окремі аспекти місцевої освітньої системи, але її загальна модель залишається незмінною [471].

Сфера освіти в Гонконзі підпорядкована Департаменту освіти уряду Гонконгу Китайської народної республіки. Усі навчальні заклади розділені на три категорії: державні, субсидовані та приватні. Переважна частина закладів початкової та середньої освіти відноситься до категорії субсидованих, вони отримують дотації від уряду і гранти від благодійних та релігійних організацій – християнських, буддистських, даоських та ін. Зарахування в такі школи в основному здійснюється на загальних підставах, окремих вимог до претендентів не пред'являється. Приватні школи і вищі навчальні заклади, навпаки, мають право вибирати учнів відповідно до встановлених ними критеріями.

Модель системи освіти Гонконгу неодноразово змінювалася. З позицій сьогодення значна частина громадян поки навчаються відповідно до британської освітньої моделі, запровадженої у 1971 році, яка передбачає кілька ступенів обов'язкового і необов'язкового навчання, у тому числі 5 років – середньої освіти та 2 роки підготовки – до вступу у вищі навчальні заклади [471].

У країні нараховується 9 акредитованих державою університетів, один з яких приватний. Також у Гонконзі працюють 4 коледжі, 3 інститути професійної технічної освіти та приватні установи загальної освіти, які мають право надавати ступінь молодшого спеціаліста.

Після вищої освіти в Гонконзі можна отримати такі освітні рівні: рівень асоціата – рівень молодшого наукового співробітника у різних науково-дослідних інститутах, що працюють за його профілем, а також бакалавра, магістра та доктора.

Підготовка бакалаврів з фізичної терапії в Гонконгському політехнічному університеті (Xianggang Ligong Daxue – Hong Kong Polytechnic University) – здійснюється на факультеті охорони здоров'я і соціальних наук, зокрема на відділенні реабілітаційних наук (рис. 2.13). Вищий навчальний заклад був заснований в 1937 році. Сьогодні – це один з провідних технічних університетів Азії, який посідає 5-те місце за рейтингом вищих навчальних закладів країни і 205-те місце у світовому рейтингу [120].

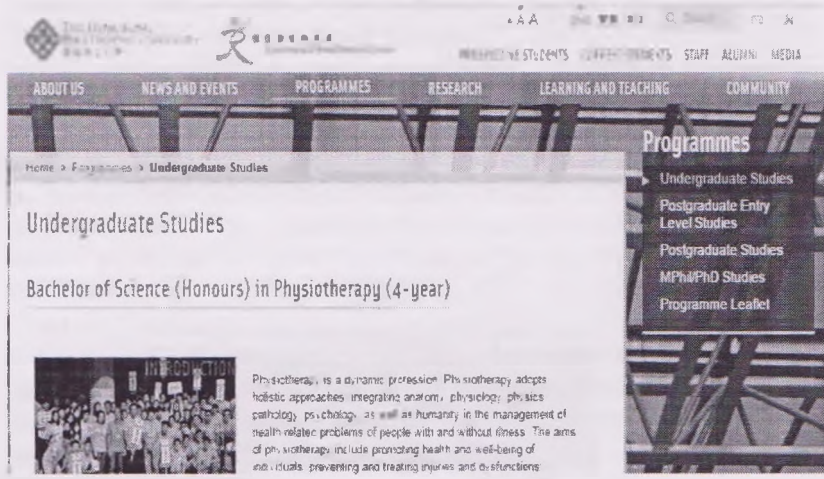

Рис. 2.13. Сторінка web-сайту Гонконгського політехнічного університету (Xianggang Ligong Daxue – Hong Kong Polytechnic University)

Програма навчання розрахована на чотири роки стаціонарної форми навчання загальним обсягом 132 кредити ECTS (у тому числі 23 кредити ECTS клінічної практики). Структуру навчального плану складають чотири блоки дисциплін:

1. Фундаментальні науки: «Анатомія людини» (Human Anatomy) – 3 кредити ECTS, «Фізіологія людини (Human Physiology) – 3 кредити ECTS; «Фармакологія в реабілітації» (Pharmacology in Rehabilitation) – 1 кредит ECTS; «Функціональна анатомія» (Functional Anatomy) – 3 кредити ECTS; «Клінічна неврологія та нейронауки» (Clinical Neurology and Neuro-science); «Психологічна реабілітація» (Rehabilitation Psychology) – 3 кредити ECTS; «Наука про рух» (Movement Science) – 3 кредити ECTS; «Ортопедія і травматологія» (Orthopedics and Traumatology) – 3 кредити ECTS; «Методи дослідження і статистика» (Research Methods and Statistics) – 3 кредити ECTS; «Розвиток людини упродовж життя» (Human Development across Lifespan) – 3 кредити ECTS та ін.).

2. Лікувальні процедури: «Електрофізична терапія» (Electro-physical Therapy) – 3 кредити ECTS; «Практичні принципи фізіотерапії» (Principles of Physiotherapy Practice) – 3 кредити ECTS та ін.

3. Професійно-орієнтовані: «Професійна етика і правознавство (Professional Ethics and Legal Issues) – 3 кредити ECTS; «Пер-

винний медико-санітарний догляд» (Primary Health and Community Care) – 3 кредити ECTS; «Фізіотерапія опорно-рухового апарату» (Musculoskeletal Physiotherapy) – 11 кредитів ECTS; «Серцево-легенева фізіотерапія» (Cardiopulmonary Physiotherapy) – 5 кредитів ECTS; «Неврологічна фізіотерапія» (Neurological Physiotherapy) – 6 кредитів ECTS; «Дитяча неврологія та порушення розвитку» (Paediatric Neurology and Developmental Disabilities) – 3 кредити ECTS; «Основи традиційної китайської медицини у фізіотерпії / голковколювання» (Fundamentals of Traditional Chinese Medicine For Physiotherapy Practice / Acupuncture for Physiotherapy) – 3 кредити ECTS; «Курсовий проект» (Capstone Project) – 3 кредити ECTS та ін.).

4. «Клінічна практика» (Clinical Education) – 23 кредити ECTS (в різних умовах, у тому числі лікарнях, поліклініках, реабілітаційних центрах, спеціалізованих центрах, спеціальних школах і громадських організаціях як у самій країні, так і на території Китаю). Студенти відповідно до власних потреб і можливостей можуть обирати додатково безкоштовні факультативи.

Окрім цього, університет активно заохочує студентів отримувати теоретичний і практичний досвід у зарубіжних вищих навчальних закладах.

Після закінчення навчання випускники освітнього ступеня «бакалавр з фізичної терапії» можуть працевлаштовуватися у державних та приватних установах, до яких відносяться лікарні та поліклініки різної форми власності, будинки для престарілих, спеціалізовані школи, дошкільні навчальні заклади, громадські центри та ін. Окрім цього, випускники мають можливість продовжити своє навчання за програмами магістратури і аспірантури.

Випускники мають право зареєструватися до Ради фізіотерапевтів Гонконгу. За час набуття певного професійного досвіду та подальшої післядипломної освіти, фахівці з фізичної терапії мають право на реєстрацію у Раді фізіотерапевтів Нової Зеландії і Раді медичних професій у Великій Британії, що значно розширює можливість їх працевлаштування та кар'єрного зростання в обраній професії.

Японія. Як і в більшості країн світу, навчання в японських закладах вищої освіти зводиться до отримання ступеня бакалавра (Bakushi), потім магістра (Shushi) і доктора (Hakushi). В середньому, для отримання ступеня бакалавра необхідно 4 роки, ще два роки навчання для отримання ступеня магістра. Курсові, дипломні, дослідницькі проекти для бакалаврського рівня вищої освіти в більшості японських вищих навчальних закладах не обов'язкові, їх за-

мінюють звіти і тести. Для отримання ступеня доктора філософії молоді вчені працюють над науковими проектами 3–6 років, що завершується їх захистом [228].

Підготовка бакалаврів з фізичної терапії в Токійському столичному університеті (Tokyo Metropolitan University) (首都大学東京は) здійснюється на факультеті медичних наук та на кафедрі фізичної терапії [228] (рис. 2.14).

Рис. 2.14. Сторінка web-сайту кафедри фізичної терапії Токійського столичного університету (Tokyo Metropolitan University) (首都大学東京は)

Варто зауважити, що, як і в багатьох інших країнах, структура та організація навчання в Японії ділиться на семестри. Проте, для отримання відповідних ступенів необхідно не тільки здати успішно усі іспити, але й отримати певну кількість балів загальної успішності, а саме не менше 124 балів успішності для бакалавра, 30 балів і захистити дисертацію для магістра та 50 балів і захистити дисертацію для доктора.

У структурі навчального плану першого та другого навчальних років зосереджені дисципліни фундаментального характеру, такі як:

– перший рік навчання (вивчення англійської мови, інформатизація освіти, медична статистика, розвиток людини, вступ в охорону здоров'я й реабілітацію, філософія, педагогіка, анатомія, анатомія фізичних вправ, фізіологія, фізіологія вправ, лікувальна фізична культура, вступ в кінезіологію, основи фізичної терапії дослідження здоров'я, клінічна психологія);

– другий рік навчання (англійська мова (медична термінологія) фізіологічна лабораторія ортопедичної хірургії, неврології, внутрішніх захворювань, психіатрії, педіатрії, нейрохірургії, відновлювальної медицини, фізіотерапії, устаткування та методи діагностики у фізичній терапії, фізіотерапія опорно-рухового апарату, фізіотерапія центральної нервової системи, патологія досліджень, фармакологія, вступ в психіатрію, біохімію, хірургію, логопедію, клінічна практика);

– третій рік навчання. Структуру і зміст навчального плану третього та четвертого навчальних років наповнюють курси професійно-орієнтованих дисциплін: (кінезіологія практикум, протезування і ортезування геріатрична фізіотерапія, дитяча фізіотерапія, фізична терапія нервово-м'язової системи фізична терапія серцево-легеневої системи ручним технікам навчитися, практикуми технологічних досліджень, клінічна кінезіологія, і методи дослідження у фізичній терапії, семінар з фізіотерапії, загальна клінічна практика);

– четвертий рік (професійна етика, регіональна фізіотерапія, комплексна клінічна практика). Клінічна практика запланована на трьох курсах навчання: на другому курсі упродовж трьох тижнів; третьому курсі – 8 тижнів; четвертому курсі – 8 тижнів, в цілому 19 тижнів.

В університеті Нагасакі (Nagasaki University) (長崎大学は), так як і в Токійському університеті, підготовка бакалаврів з фізичної терапії здійснюється на факультеті медичних наук та на кафедрі фізичної терапії [229] (див. рис. 2.15).

Програма підготовки бакалаврів з фізичної терапії розрахована на чотири роки. Структуру навчального плану першого і другого років навчання складають дисципліни базового фундаментального рівня знань з анатомії людини, фізіології, причин захворювань і травматизму, різних умов інвалідності, практичних навичок і методів оцінки реабілітації і фізичної терапії. Наприкінці навчального року запланована клінічна практика. У структурі третього навчального року акцент зміщений до все більше спеціалізованих знань у напрямку фізичної терапії, зокрема центральної нервової системи,

опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи, нервових захворювань, а також різновидів і форм протезування та ін. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, практики. На четвертому році навчання студенти залучаються до практики за межами університету, які дозволяють отримати реальний життєвий і професійний досвід і формують міцну основу в кар'єрі медичного працівника.

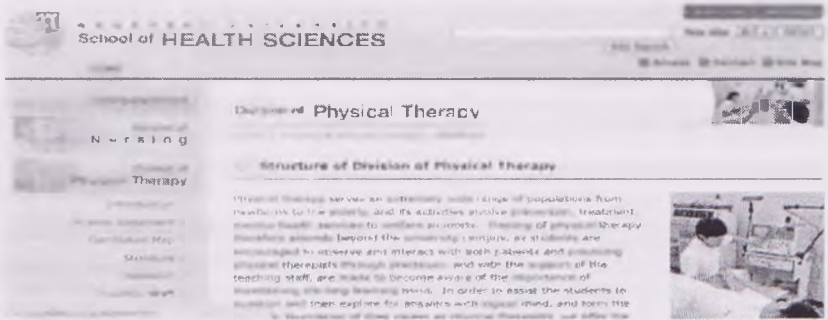

Рис. 2.15. Сторінка web-сайту кафедри фізичної терапії університету (Nagasaki University) (長崎大学は)

У клінічних відділення фізіотерапії медичних установ моделюються конкретні варіанти лікування і профілактики залежно від конкретної нозології захворювання пацієнтів.

Клінічна практика реалізується у двох напрямках. У першому напрямку студенти набувають практичних умінь та навичок надання довгострокової допомоги і сприяння самозабезпеченості літніх людей і людей з обмеженими фізичними можливостями (види соціальної підтримки, які необхідні для допомоги людям з обмеженими можливостями в результаті старіння або хвороби, види та форми активного способу життя в спільноті та ін.). Другий напрям пов'язаний з набуттям практичних умінь та навичок надання фізіотерапевтичної допомоги при хронічній обструктивній хворобі легень, яка поширюється упродовж останніх років. Практиканти співпрацюють з місцевою адміністрацією для проведення епідеміологічних досліджень та досліджень з проведення ранньої діагностики та ефективного лікування.

Таким чином, нами проаналізовано професійну підготовку фахівців з фізичної терапії у таких країнах Азії, як Китай, Гонконг та Японія.

2.8. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії в Ізраїлі

Аналіз інформації, представлений на навчально-наукових сайтах університетів Ізраїлю, дозволив визначити цілісну картину професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах цієї країни. Практично всі університети і близько 150 коледжів здійснюють підготовку бакалаврів. Ступінь магістра можна отримати і в деяких коледжах при університетах і в самих університетах. Докторську програму можна пройти в усіх університетах (окрім Аріельського і Відкритого університету в Ізраїлі).

Слід вказати на те, що постійно зростаючий світовий рейтинг університетів Азії, опублікований The Times Higher Education за 2016–2017 роки, викликає інтерес до вивчення організаційної моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у цих країнах, зокрема у Ізраїлі [419]. Університетська система в Ізраїлі є однією з наймолодших у світі, але в той же час і однією з найбільш перспективних [472].

Аналіз структурно-змістових аспектів підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах країни свідчить про те, що програма підготовки бакалаврів з фізичної терапії, як і у більшості вищих навчальних закладах України, розрахована на чотири роки навчання (вісім семестрів). Так, в Університеті імені Бен-Гуріона (Ben-Gurion University of the Negev) на кафедрі фізіотерапії студенти отримують ступінь бакалавра з фізичної терапії, навчаючись упродовж чотирьох років [469] (рис. 2.16).

Рис. 2.16. Сторінка web-сайту кафедри фізичної терапії Університету Бен-Гуріона в Негеві (Ben-Gurion University of the Negev)

У навчальному плані поєднано вивчення теоретичних наук, соціальних наук, базових медичних знань, клінічної освіти, набуття спеціальних знань з неврології, геріатрії, пульмонології, кардіології та ін., загальним обсягом 200 кредитів ECTS. Перший рік навчання присвячений в основному вивченню наукового фонду суб'єктів охорони здоров'я (табл. 2.28).

Таблиця 2.28

**Фрагмент навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавр фізіотерапії університету Бен-Гуріона в Негеві
(Ben-Gurion University of the Negev) (перший рік – перший семестр)**

סרוקה ש / Назва курсу	ז"קג / Кредити ECTS	הארורה תועש / Теоретичні години	לוגרת תועש / Практичні години
הקינכמ הקזיפ / Механічна фізика	2,5	26	13
תינגרואו תיללכ הימיכ / Загальна та органічна хімія	3,0	34	12
א אהה לש היגלויב / Біологія клітини	3,0	36	–
היגלורייו היגלונומיא היגלויבורקימ / Мікробіологія імунології	3,0	42	–
תיללכ הימוטנא / Загальна анатомія	3,0	36	6
תיללכ היגלותפ / Загальна патологія	1,0	12	–
היגלוכיספל אובמ / Вступ у психологію	2,0	26	–
היגלוימדיפא / Епідеміологія	2,5	26	18
היגלויברמאו היגלוטסיה / Гістологія і ембріологія	1,5	20	–
הירפסב הכרדה / Навчання у бібліотеці	0	0	–
בשהמה תרכה – נווקמ / Комп'ютерна освіта	1,0	14	–
תיללכ היגלוקמרפ / Загальна фармакологія	2,0	26	–
הנושאר הרזע / Перша допомога	3,0	39	–
תיגלוטמה תכרעמ / Гематологія	1,5	18	–
תינימ הדרטה תעינמל מילהנהו קוחה תרכה / Знання законів і процедур запобігання сексуальних домагань	0	0	–
היפרתויזיפל אובמ / Вступ у фізіотерапію	2,0	26	–
וויילע רגו אובמ) א' הקלה תילטלקסולוקסומ הימוטנא / Вступ у анатомію опорно-рухового апарату	2,5	20	18

Програма другого і третього років спрямована переважно на вивчення базових медичних дисциплін з хірургії, захворювань

внутрішніх органів, неврології дорослих і дітей, а також фізіотерапії (засобів і методів лікування). Четвертий навчальний рік присвячений закріпленню необхідних навичок для даної професії шляхом проходження навчальних практик у лікарнях, центрах дитячого розвитку та реабілітаційних центрах.

Аналіз інформаційних джерел свідчить, що підготовка фахівців з фізичної терапії у Хайфському університеті (University of Haifa) здійснюється на факультеті соціального забезпечення та охорони здоров'я на базі кафедри фізичної терапії [487] (рис. 2.17).

Рис. 2.17. Сторінка web-сайту кафедри фізичної терапії Хайфського університету (University of Haifa)

Навчальний план освітнього рівня бакалавр з фізичної терапії цього університету розрахований на чотири роки. Навчальна програма кафедри фізичної терапії побудована таким чином: на першому році вивчаються дисципліни з основ природничих наук, медичних і суспільних наук («Механічна фізика»; «Електрофізика і біомеханіка»; «Біофізика клітини»; «Загальна та органічна хімія»; «Біологія та гістологія»; «Загальна фізіологія»; «Вступ у біохімію»; «Вступ у фізичну терапію»; «Анатомія»; «Методи відновлення»; «Вступ в соціологію»; «Вступ у психологію»; «Комп'ютерні науки»).

Упродовж другого року студенти вивчають дисципліни («Ортопедія»; «Діагностика та лікування кістково-м'язової та нервової систем»; «Діагностика та лікування дихальної системи»; «Обстеження і лікування: вимірювання і оцінки»; «Хірургія»; «Теплова терапія»;

«Вступ у фармакологію»; «Клінічне навчання») та проводять майже 1000 годин клінічних досліджень.

Курси дисциплін третього і четвертого навчальних років спрямовані на оволодіння теоретичними знаннями з професійно орієнтованих дисциплін («Неврологія»; «Міжособистісне спілкування»; «Обстеження і лікування»; «Розвиток дитини»; «Вступ у хірургію»; «Фізіологія та патофізіологія болю»; «Реабілітація в неврології»; «Фізіологія руху»; «Жіноче здоров'я»; «Групова терапія у фізіотерапії»; «Оцінка розвитку дитини»; «Проблеми зміцнення здоров'я і запобігання ризиків»; «Реабілітаційна практика»; «Етика у фізичній терапії»; «Реабілітація серця»; «Спортивні травми»; «Науково-дослідний семінар»; «Клінічне навчання»). Вивчення усіх дисциплін є обов'язковим.

Аналіз інформації, представленої офіційному сайті Університету Аріеля (Ariel University) свідчить про те, що як і у двох попередніх навчальних план освітнього рівня бакалавр з фізичної терапії розрахований на чотири роки [468] (рис. 2.18).

Рис. 2.18. Сторінка web-сайту кафедри фізичної терапії Університету Аріеля (Ariel University)

Організаційні аспекти навчально-виховного процесу майбутніх бакалаврів з фізичної терапії зосереджено на кафедрі фізичної терапії. Її навчальна програма побудована таким чином: навчальний план першого року навчання спрямований на засвоєння знань з фундаментальних наук (біомеханіки, хімії, анатомії та фізіології); що створюють наукові передумови професії фізіотерапевта. Окрім цього, упродовж першого року навчання в Університеті

Аріеля, студенти – майбутні фізіотерапевти – зобов'язані освоїти знання з курсів соціальних наук («Вступ у соціологію здоров'я», «Вступ у психологію», «Наукова література і навчання», «Статистика і методи дослідження» та ін.). У навчальному плані другої половини першого року зосередженні практичні курси («Випробування і вимірювання», «Лікувальний масаж», «Мануальна терапія» та ін.) – загалом 59,5 кредитів ECTS. Упродовж другого року студенти зосереджують свою увагу на вивченні медичного блоку дисциплін (патологія, захворювання різних систем організму, хірургічні процедури та інші – загалом 59 кредитів ECTS) та наукові основи фізіотерапії.

Упродовж третього року у дисципліни навчального плану спрямовані на вивчення наявної наукової інформації, обґрунтування методів фізіотерапії, заходів для пацієнтів з різних соціальних і вікових груп, у яких виявлено рухові обмеження та проблеми їх мобільності – загальним обсягом 55 кредитів ECTS (захворювання опорно-рухового апарату, нервово-м'язової систем та ін.).

Фокус четвертого року навчання спрямований на набуття практичного клінічного досвіду, загалом 35,5 кредитів ECTS. Окрім цього студенти зобов'язані відвідувати різноманітні курси з розвитку професійних та адміністративних якостей. Загалом за чотири роки обсяг навчального навантаження становить 209 кредитів ECTS.

Після отримання диплому бакалавра фізичної терапії випускникам цієї програми, для майбутнього провадження професійної діяльності, необхідно пройти ліцензійну експертизу в Міністерстві охорони здоров'я Ізраїлю.

Таким чином, аналіз інформаційних джерел свідчить, що підготовка фахівців з фізичної терапії освітнього ступеня бакалавр у провідних університетах Ізраїлю схожа за структурою такої підготовки у більшості закладів вищої освіти України, але є відмінності, вивчення яких буде сприяти підвищенню ефективності вітчизняної вищої освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії.

2.9. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Новій Зеландії

У Новій Зеландії освітня система побудована за британською моделлю. Для вступу до університетів Нової Зеландії необхідно завершити 12-річну середню освіту. Після завершення 11-річ-

ної школи абітурієнту спочатку необхідно пройти навчання за підготовчою програмою Foundation або перевестися в новозеландський університет з іншого закладу вищої освіти (у своїй країні) після закінчення першого курсу навчання [467].

Для отримання вищої освіти в цій країні студенту необхідно не менше трьох років (залежно від спеціальності, наприклад, для отримання ступеня бакалавра з медицини студенту потрібно 6 років, а з інженерної справи – 4 роки), після цього він отримує ступінь бакалавра. Ступінь магістра присвоюється ще через один рік навчання. Для отримання докторського ступеня потрібно ще три роки навчання в докторантурі.

Навчальний рік у вищих навчальних закладах Нової Зеландії поділяється на два (рідко – три) семестри, перший розпочинається наприкінці лютого, другий – в середині липня. Як правило, заняття проводяться в невеликих групах по 15–20 осіб. В університетах діє бально-рейтингова система оцінки студентів, відвідуваність постійно відстежується. Більшість програм завершуються складанням обов'язкового іспиту. Варто відзначити, що за сферою освіти в Новій Зеландії встановлений державний контроль.

Нова Зеландія є однією з країн, в якій іноземні студенти мають право працювати під час свого навчання. Практично кожен студент може працювати до 20 годин на тиждень під час навчання, а під час канікул – повний робочий день. Більше того, в деяких ВНЗ студенту навіть не потрібно шукати роботу, так як більша частина університетів включає в свою програму обов'язкове стажування, у більшості випадків оплачуване.

Університет Отаго, заснований у 1869 році постановою провінційної Ради м. Отаго. Підготовка бакалаврів фізичної терапії в Університеті Отаго (University of Otago) відбувається на факультеті медичних наук у школі фізіотерапії [466] (див. рис. 2.19).

Програма навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр фізіотерапії» (BPhy) в Університеті Отаго розрахована на чотирирічний період. Програма першого року навчання включає в себе сім медичних дисциплін (HSFY) («Основи біохімії», «Клітинна і молекулярна біологія», «Хімічні основи біології і здоров'я людини», «Системи організму людини 1», «Системи організму людини 2», «Біологічна фізика», «Основи епідеміології») загальним обсягом 126 балів, які сприяють забезпеченню широкого розуміння наукових принципів і комунікативних навичок.

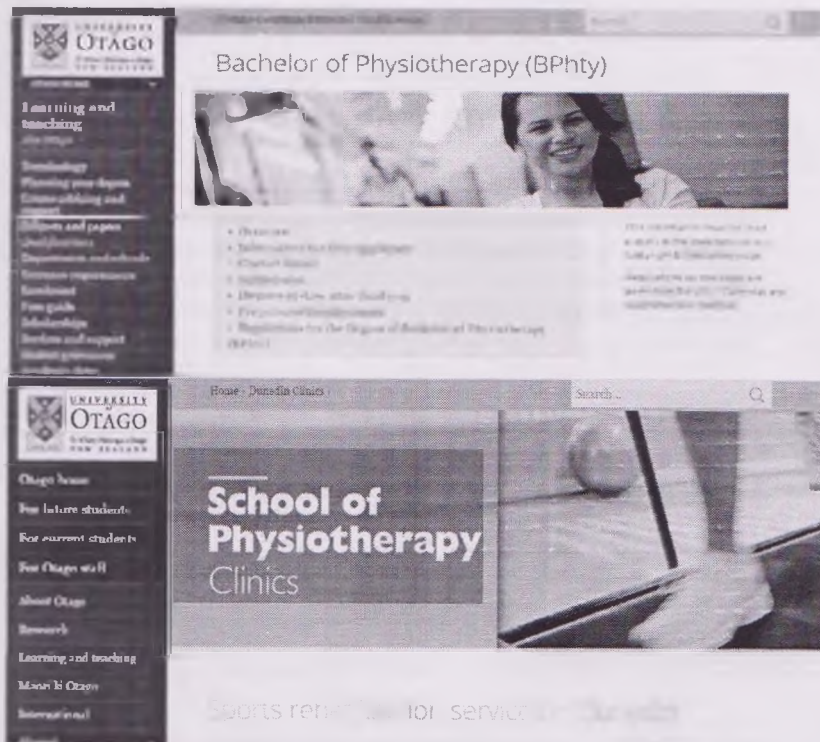

Рис. 2.19. Сторінка web-сайту факультету медичних наук школи фізіотерапії Університету Отаго (University of Otago)

Програма другого року навчання, спрямована на засвоєння наукових знань з таких дисциплін як: «Анатомія», «Фізіологія», «Фармакологія», а також вступ у фізіотерапевтичні науки («Фізіотерапія 1») загальним обсягом 103 бали (див. табл. 2.29). Окрім цього, у навчальному плані другого року передбачена фізіотерапевтична клінічна практика обсягом 17 балів.

Програма третього року навчання, спрямована на засвоєння наукових знань з проблем будови та функціонування систем організму людини, основ патології, навичок управління і взаємодії у суспільстві і включає такі дисципліни: «Патологія» – 15 балів, «Фізіотерапія» 2 – 70 балів. Ключовим етапом навчання у програмі третього року навчання є фізіотерапевтична клінічна практика обсягом 35 балів.

**Навчальний план освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавра фізіотерапії (BPhy) Університету Отаго**

Year / Рік	Papers / Курси	Points / Балів
1-й рік	BIOC 192 Foundations of Biochemistry / Основи біохімії; CELS 191 Cell and Molecular Biology / Клітинна і молекулярна біологія; CHEM 191 The Chemical Basis of Biology and Human Health / Хімічні основи біології і здоров'я людини; HUBS 191 Human Body Systems 1 / Системи організму людини 1; HUBS 192 Human Body Systems 2 / Системи організму людини 2; PHSI 191 Biological Physics / Біологічна фізика; PUBH 192 Foundations of Epidemiology / Основи епідеміології	126
2-й рік	RHTY 250 Anatomy (for BPhy) / Анатомія (для BPhy);	26
	RHTY 251 Physiology (for BPhy) / Фізіологія (для BPhy);	17
	RHTY 252 Pharmacology (for BPhy) / Фармакологія (для BPhy);	12
	RHTY 254 Physiotherapy 1/ Фізіотерапія 1;	48
	RHTY 255 Physiotherapy Clinical Practice 1 / Фізіотерапевтична клінічна практика 1	17
3-й рік	RHTY 353 Pathology (for BPhy) / Патологія (для BPhy);	15
	RHTY 354 Physiotherapy 2 / Фізіотерапія 2;	70
	RHTY 355 Physiotherapy Clinical Practice 2 / Фізіотерапевтична клінічна практика 2	35
4-й рік	RHTY 455 Physiotherapy Clinical Practice 3 / Фізіотерапевтична практика 3	24
	RHTY 456 Physiotherapy Clinical Practice 4 / Фізіотерапевтична практика 4	24
	RHTY 457 Physiotherapy Clinical Practice 5 / Фізіотерапевтична практика 5	24
	RHTY 458 Physiotherapy Clinical Practice 6 / Фізіотерапевтична практика 6	24
	RHTY 459 Research for Physiotherapy / Дослідження у фізіотерапії	24

Програма навчання четвертого року базується в одному з клінічних центрів університету, в яких студенти проводять значну

частину навчального року, де мають можливість виконувати науково-дослідні проекти, набувати практичного досвіду у різних напрямках фізіотерапії (фізіотерапевтичні практики) загальним обсягом 120 балів.

Оклендський технологічний університет (Auckland University of Technology) – один із самих молодих за віком ВНЗ Нової Зеландії. Заснований як Оклендська технічна школа. Близько 15 % студентів університету іноземці. Університет акредитований Ministry for Tertiary Education, Skills and Employment, New Zealand входить у членство Association of Commonwealth Universities (ACU) Association of Southeast Asian Institutions of Higher Learning (ASAHL) [346] (рис. 2.20).

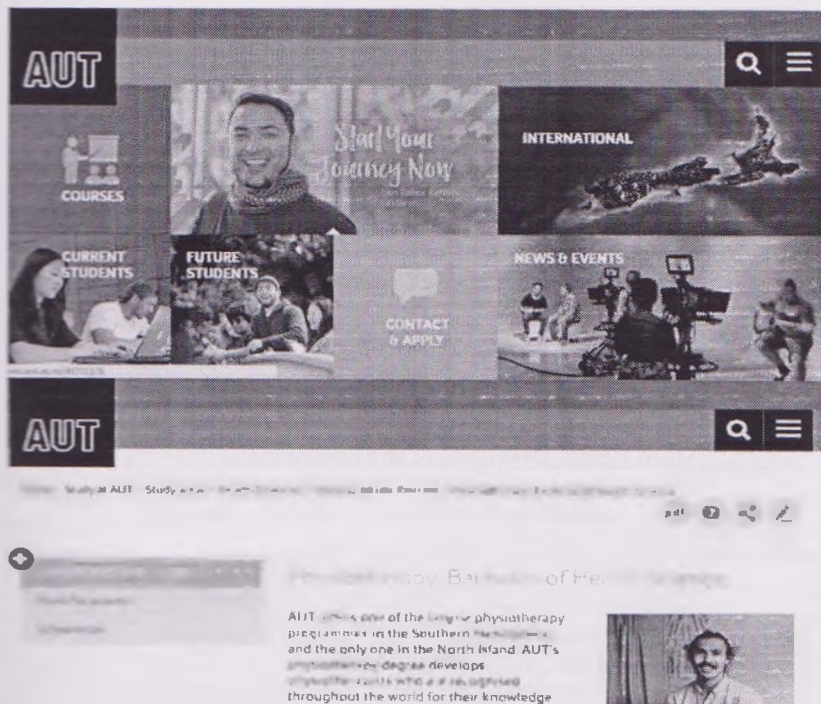

Рис. 2.20. Сторінка web-сайту Оклендського технологічного університету (Auckland University of Technology)

Програма навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр фізіотерапії (BPhy) в Оклендському технологічному універ-

ситеті розрахована на чотирирічний період. Програма першого року навчання включає в себе вісім дисциплін загальним обсягом 120 балів по 15 балів кожна і практику: «Розвиток тривалості життя і інформації» (Lifespan Development and Communication); «Анатомія і фізіологія людини 1» (Human Anatomy and Physiology 1); «Knowledge, Enquiry and Communication» («Знання, запит та інформація»); «Розвиток та охорона навколишнього середовища» (Maori Health, Development and Environment); «Здоров'я і навколишнє середовище» (Health and Environment); «Лікувальний масаж у фізіотерапевтичній практиці» (Therapeutic Touch in Physiotherapy Practice); «Основи руху» (Fundamentals of Movement); «Пріоритети в галузі охорони здоров'я і фізіотерапії» (Physiotherapy and Health Priorities) та «Практика 1» (Practise 1) обсягом 15 балів (табл. 2.30).

Таблиця 2.30

**Навчальний план освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавра фізіотерапії (BPhy) Оклендського технологічного університету
(Auckland University of Technology)**

Bachelor of Health Science (Physiotherapy) / Бакалавр наук охорони здоров'я (Фізіотерапія)		
Code / Код	Title / Назва	Points / бали
Part I / Пік 1		
555101	Lifespan Development and Communication / Розвиток тривалості життя і комунікації	15
555201	Human Anatomy and Physiology 1 / Анатомія і фізіологія людини 1	15
555301	Knowledge, Enquiry and Communication / Знання, запит та інформація	15
555339	Maori Health, Development and Environment / Розвиток та охорона навколишнього середовища	15
555401	Health and Environment / Здоров'я і навколишнє середовище	15
546112	Therapeutic Touch in Physiotherapy Practice / Лікувальний масаж у фізіотерапевтичній практиці	15
546113	Fundamentals of Movement / Основи руху	15
546114	Physiotherapy and Health Priorities / Пріоритети в галузі охорони здоров'я і фізіотерапії	15
546115	Practise 1 / Практика 1	15
Загалом		135
Part II / Пік 2		
546222	Principles of Movement and Function 1 / Принципи руху і функції 1	30

Продовження таблиці 2.30

Bachelor of Health Science (Physiotherapy) / Бакалавр наук охорони здоров'я (Фізіотерапія)		
Code / Код	Title / Назва	Points / бали
546223	Body Systems and Health Conditions in Physiotherapy Practice / Системи організму і стан здоров'я в практиці фізіотерапії	15
546229	Exercise-Based Rehabilitation I / Основи реабілітаційних вправ I	15
546230	Principles of Movement and Function II / Принципи руху і функції II	30
546231	Analysing Health Needs / Аналіз потреб в галузі охорони здоров'я	15
RHTY601	Functional Anatomy and Biomechanics / Функціональна анатомія і біомеханіка	15
Загалом		120
Part III / Рік 3		
527872	Exercise for health / Вправи для зміцнення здоров'я	15
537334	Rehabilitation and Participation / Відновлення та участь	15
547331	Exercise-Based Rehabilitation II / Основи реабілітаційних вправ II	15
547335	Acute Care / Швидка медична допомога	15
547336	Musculoskeletal Disorders: Diagnosis and Rehabilitation / Захворювання опорно-рухового апарату: діагностика і реабілітація	15
547337	Managing Complexity in the Community Environment / Управління рішеннями в суспільному середовищі	15
547338	Practise II / Практика II	15
547339	Managing Neuromuscular Disorder / Управління нервово-м'язовими розладами	15
Загалом		120
Part IV / Рік 4		
547441	Research Project / Дослідницький проект	30
RHTY701	Physiotherapy Practice I / Фізіотерапевтична практика I	30
RHTY702	Physiotherapy Practice II / Фізіотерапевтична практика II	30
RHTY703	Physiotherapy Practice III / Фізіотерапевтична практика III	30
Загалом		120

До структури і змісту програми навчання другого курсу включено шість дисциплін: «Принципи руху і функції I» (Principles of Movement and Function I) обсягом 30 балів; «Системи організму і

стан здоров'я в практиці фізіотерапії» (Body Systems and Health Conditions in Physiotherapy Practice) обсягом 15 балів; «Основи реабілітаційних вправ I» (Exercise-Based Rehabilitation I) обсягом 15 балів; «Принципи руху і функції II» (Principles of Movement and Function II) обсягом 30 балів; «Аналіз потреб в галузі охорони здоров'я» (Analysing Health Needs) обсягом 15 балів; «Функціональна анатомія і біомеханіка» (Functional Anatomy and Biomechanics) обсягом 15 балів.

До структури і змісту програми навчання третього курсу включено сім дисциплін і практику загальним обсягом 120 балів по 15 балів кожна: «Вправи для зміцнення здоров'я» (Exercise for health); «Відновлення та участь» (Rehabilitation and Participation); «Основи реабілітаційних вправ II» (Exercise-Based Rehabilitation II); «Швидка медична допомога» (Acute Care); «Захворювання опорно-рухового апарату: діагностика і реабілітація» (Musculoskeletal Disorders: Diagnosis and Rehabilitation); «Управління рішеннями в суспільному середовищі» (Managing Complexity in the Community Environment); «Управління нервово-м'язовими розладами» (Managing Neuromuscular Disorder); «Практика II» (Practise II).

До структури і змісту програми навчання третього курсу включено: «Дослідницький проект» (Research Project) обсягом 30 балів; «Фізіотерапевтична практика I» (Physiotherapy Practice I) обсягом 30 балів; «Фізіотерапевтична практика II» (Physiotherapy Practice II) обсягом 30 балів; «Фізіотерапевтична практика III» (Physiotherapy Practice III) обсягом 30 балів.

Для успішного завершення освітньої програми бакалавра фізіотерапії студент повинен набрати 480 балів.

Окрім цього в деяких університетах Нової Зеландії проводять курси з підготовки фахівців з лікувального та спортивного масажу. Зокрема, в Східному технологічному інституті Нової Зеландії (Eastern institute of technology New Ncaland) на факультеті здоров'я та спортивної науки можна отримати диплом однорічних курсів з лікувального та спортивного масажу (Diploma in Therapeutic and Sport Massage) [477] (див. рис. 2.21).

Структуру програми курсів складають п'ять блоків теоретико-практичних дисциплін загальним обсягом 81 кредит ECTS:

1. Структура і функції людського організму (Human Structure and Function), обсягом 15 кредитів ECTS.

2. Професійні навички (Professional Studies), обсягом 15 кредитів ECTS.

3. Масаж. Практика 1 (Massage. Practice 1), обсягом 19 кредитів ECTS.

4. Масаж. Практика 2 (Massage. Practice 2), обсягом 19 кредитів ECTS.

5. Масаж для покращення фізичної працездатності (Massage for Physical Performance), обсягом 15 кредитів ECTS (див. табл. 2.31).

Рис. 2.21. Сторінка web-сайту факультету здоров'я та спортивної науки Східного технологічного інституту Нової Зеландії (Eastern institute of technology New Zealand)

Таблиця 2.31

Навчальний план курсів з підготовки фахівців з лікувального та спортивного масажу Східного технологічного інституту Нової Зеландії (Eastern institute of technology New Zealand)

Course No	Brief Description	Credits / кредити (ECTS)
CSHM4.04	Human Structure and Function / Структура і функції людського організму	15
CSHM4.03	Professional Studies / Професійні навички	14
CSHM5.02	Massage Practice 1 / Масаж. Практика 1	19
CSHM4.05	Massage Practice 2 / Масаж. Практика 2	18
DTSM5.20	Massage for Physical Performance / Масаж для покращення фізичної працездатності	15

Аналіз новозеландського досвіду підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії дозволить використати позитивні здобутки цієї країни у практиці вітчизняної вищої школи, які стануть підґрунтям для розробки концепції та моделі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я людини.

Висновки до другого розділу

Аналіз офіційних сайтів, навчальної документації деяких вітчизняних закладів вищої освіти та університетів провідних країн Світу свідчить про те, що у структурі і змісті професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії виявлено наявність спільних і відмінних ознак та підходів. Так, структура вищої освіти в Італії схожа з українською і складається також з трьох рівнів: перший рівень Corsi di Diploma Universitario є аналогом ступеня бакалавра; другий рівень Corsi di Laurea триває від двох до трьох років і є еквівалентним ступеню «магістр»; третій рівень вищої освіти в Італії Corsi di Dottorato di Ricerca і Corsi di Perfezionamento відповідає європейському ступеню PhD і спрямований на володіння дослідницькою програмою вищого рівня. Після його завершення випускникам присуджується ступінь доктора наук (Dottore), який вважається академічним і необхідний тільки тим, хто планує викладати у вищому навчальному закладі.

Навчально-виховний процес підготовки бакалаврів з фізичної терапії у більшості італійських університетів триває три роки (шість семестрів) загальним обсягом 180 кредитів ECTS. Помітною відмінністю системи освіти в Італії є відсутність фіксованих освітніх програм. Студенти, які навчаються в італійських університетах, формують для себе графіки занять та іспитів. Безсумнівно, існують і лекції та практичні заняття, але при цьому студенти мають можливість самостійно вибирати, у якого викладача навчатися і що саме вивчати. Подібна свобода студентів спрямована на зацікавленість студентів до вивчення обраних дисциплін.

Структура і зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у грецьких закладах вищої освіти дещо схожа до українських. Вищу освіту в Греції здобувають за трьома ступенями: перший – базовий за спеціальністю (бакалаврат); другий – ступінь спеціалізації (магістратура); третій – вищий дослідницький ступінь (докторантура).

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії у закладах вищої освіти Греції за бакалаврським ступенем здійснюється переважно на факультетах фізичної культури і спорту упродовж чотирьох років. Обсяг навчальної програми становить 240 кредитів ECTS по 60 кредитів на кожному курсі навчання.

Результати навчання за програмою даної спеціалізації сфокусовані на засвоєння студентами знань з основних базових і спеціалізованих фахових дисциплін. Відмінністю у грецьких закладах вищої освіти є система оцінювання. Там діє 10-бальна шкала оцінки знань з прохідним балом – 5. Рівень знань нижче 4,9 балів є «незадовільним», від 5,0 до 6,9 – «задовільний», від 7 до 8,4 – оцінка «добре». 8,5–10 балів – «відмінно». Досягти вищого балу в грецьких ЗВО не так просто, оскільки оцінка «відмінно» ставиться тільки за творчу роботу і блискучі знання за фахом.

Система вищої освіти в Іспанії складається також з трьох рівнів: Grado – триває чотири роки, ступінь аналогічний ступеню «бакалавр»; Master – триває один рік, аналог ступеня «магістр»; Doctor – триває один рік і завершується захистом дисертації.

Програма підготовки бакалаврів з фізичної терапії у більшості університетів Іспанії розрахована на чотири роки навчання загальним обсягом 240 кредитів (ECTS), що свідчить про схожість з українськими закладами вищої освіти. Обсяг навчального навантаження розподілено рівномірно на чотири курси навчання – по 60 кредитів ECTS у кожному з них.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії в іспанських закладах вищої освіти за освітнім ступенем бакалавра здійснюється на факультетах медичних наук. Деякі університети пропонують підготовку таких фахівців за двома програмами: 1) Grau de Fisioteràpia (з поглибленим вивчення фізіотерапії нервово-рухового апарату, фізіотерапія у неврології та фізіотерапії внутрішньої системи); 2) Grau de Fisioteràpia (escoles adscrites) фізіотерапія в педіатрії, фізіотерапія захворювань грудної клітини, фізіотерапія у спорті).

Особливістю структури навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у іспанських закладах вищої освіти є у двічі менша кількість дисциплін (по 8–9 на кожен навчальний рік) порівняно з українськими університетами. У структурі навчальних планів третього і четвертого курсів навчання передбачено фахові практики загальним обсягом 42 кредити ECTS,

що у тричі більше (13–15 кредитів ECTS), ніж в багатьох українських закладах вищої освіти.

У змісті також виявлено розбіжності. Так, розподіл навантаження блоку базових дисциплін на першому курсі навчання за обома напрямками підготовки становить 75 % – 48 кредитів ECTS від загального 60 кредитів ECTS у порівнянні з кількістю обов'язкових дисциплін 12 кредитів ECTS, що становить 25 %. Проте, уже на другому курсі питома вага обсягу навантаження блоку дисциплін базової підготовки в обох напрямках навпаки становить лише 25 % (12 кредитів ECTS), а дисципліни блоку обов'язкових – 75 % (48 кредитів ECTS). Далі на третьому і четвертому курсах зміст навчального плану формують два блоки дисциплін – обов'язкові і вибіркові. На третьому курсі навчання обсяг навантаження блоку обов'язкових дисциплін становить 48 кредитів ECTS (75 % від загальної кількості за навчальний рік) Обсяг навантаження блоку вибіркових дисциплін становить 12 кредитів ECTS (25 % від загальної кількості за навчальний рік). На четвертому навчальному курсі питома вага блоку вибіркових дисциплін збільшується до 60 %, а кількість обов'язкових дисциплін зменшується до 20 % від загального обсягу навантаження.

Система вищої освіти у Фінляндії представлена двома видами навчальних закладів: традиційними університетами (yliopisto, universitet) і політехнічними університетами (ammattikorkeakoulu, yrkeshögskola). Професійна підготовка фахівців у фінських ЗВО здійснюється за класичною тріступеневою системою вищої освіти: бакалавр, магістр і доктор. Проте варто відзначити кілька особливостей, які притаманні саме фінській системі вищої освіти.

Тривалість курсів в традиційних і політехнічних університетах на рівні бакалавра різниться: ступінь бакалавра з гуманітарних дисциплін триває рівно 3 роки загальним обсягом 180 кредитів ECTS. У політехнічних університетах бакалаврські програми розраховані на 3,5–4 роки навчання загальним обсягом 210–240 кредитів ECTS.

На відміну від країн Південної і Центральної Європи, де активно практикується система вільних наук і міждисциплінарні програми, у фінських університетах фокус спрямовується тільки на одному напрямку.

У Фінляндії прийнята 5-бальна шкала оцінки для студентів університетів (при цьому існує оцінка «0»), але застосовується вкрай рідко. Якщо після закінчення школи показник рівня знань у фінів

досить високий, то в університеті все виглядає зовсім по-іншому. Рідко середній бал сягає до 4,0 з 5,0, але причиною тому слугує не найгірша успішність на рівні університету, а більш об'єктивна і жорстка система оцінок.

Ступінь бакалавра з фізичної терапії в більшості фінських університетів майбутні фахівці отримують на факультеті охорони здоров'я і соціального забезпечення (Sosiaalija terveysala). Освітня програма бакалавра з фізичної терапії наприклад в Гельсінському столичному університеті прикладних наук (Helsinki Metropolia University of Applied Sciences) розрахована на 3,5 роки навчання загальним обсягом 210 кредитів ECTS – по 60 кредитів ECTS у першому, другому та третьому році навчання та 30 кредитів ECTS за останнє навчальне півріччя.

Зміст навчального плану складають десять блоків дисциплін, які допомагають формувати професійні компетентності майбутніх фізіотерапевтів:

1. «Особистісні навички» (Työelämävalmiudet).
2. «Загальні дослідження в галузі соціальних питань і охорони здоров'я» (Sosiaalija terveysalan yhteiset perusopinnot).
3. «Взаємодія з клієнтами в умовах мінливого бізнес-середовища» (Asiakkuus muuttuvassa toimintaympäristössä).
4. «Основи соціального забезпечення і зміцнення здоров'я» (Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteet).
5. «Методи функціональної оцінки у фізіотерапії» (Toimintakyvyn arviointi ja fysioterapian menetelmia).
6. «Зміцнення здоров'я, фізичної активності і функціональних можливостей за допомогою фізіотерапевтичних засобів» (Toimintakyvyn ja terveyden edistäminen fyysisen aktiivisuuden ja fysioterapian keinoin).
7. «Проблеми навколишнього середовища та технології майбутнього» (Challenges of international environment and technology in future).
8. Практичне навчання (Ammattitaitoa edistävä harjoittelu).
9. Вибіркові курси: «Підприємництво та інновації» (Yrittäjyys ja innovaatiotoiminta).
10. «Дипломна робота» (Opinnäytetyö).

Система вищої освіти Швеції двоступенева. Перший ступінь – вища освіта базового рівня здійснюється у формі навчальних курсів. Причому студенти можуть обрати окремі курси і комбіну-

вати їх. За кожний присуджуються залікові одиниці або бали. Протягом одного року необхідно отримати 60 таких одиниць. Диплом (högskoleexamen) присуджується за наявності не менше 120 залікових одиниць (два роки очної форми навчання). Такий диплом можна отримати в усіх університетах та інститутах. Ступінь бакалавра (kandidatexamen) передбачає наявність 180 залікових одиниць, які можна отримати упродовж трьох років навчання. Для отримання ступеня «магістр» (magisterexamen) потрібно ще 120 залікових одиниць.

Другий – ступінь ліценціата (licentiatexamen) потребує 120 залікових одиниць (2 роки навчання та дослідницької діяльності, включаючи дипломну роботу) при наявності не менше 180 залікових одиниць від першого ступеня вищої освіти. Даний ступінь може присуджуватися як проміжний при навчанні за програмою на здобуття ступеня доктора наук (doktorsexamen). Для отримання докторського ступеня необхідно мінімум чотири роки навчання і 240 залікових одиниць.

З позиції освітнього рівня бакалавра, програма навчання орієнтована на проектно- і проблемно-орієнтований аналіз із застосуванням проблемного навчання та використання нових інформаційних технологій. У програмі навчання також робиться акцент на науковому підході, широкій клінічній освіті. Упродовж терміну дії програми бакалаврату вона підлягає постійній оцінці, розвитку та гнучкому оновленню, виходячи з потреб суспільства щодо надання фізіотерапевтичної допомоги.

В цілому, підготовка майбутніх бакалаврів у шведських закладах вищої освіти з фізичної терапії розрахована на шість семестрів загальним обсягом 180 кредитів ECTS по 30 кредитів ECTS на кожний семестр. У шведських університетах і коледжах застосовуються дві шкали оцінок. Перша – від 1 (низький рівень) до 5 (високий рівень) балів – застосовується зазвичай в технічних університетах. Друга застосовується для оцінки здобутків студентів інших спеціальностей і включає в себе всього три варіанти оцінки: U (Underkänd) – «не здав», G (Godkänd) – «здав», VG (Val godkänd) – «здав на відмінно».

Компаративний аналіз структури і змісту підготовки бакалаврів з фізичної терапії провідних університетів Норвегії і Хмельницького національного університету виявив наявність спільних і відмінних ознак та підходів. До спільних віднесено: запроваджено ступеневі системи освіти; застосовується кредитно-трансферна система навчання. Виявлено деяку відмінність у структурі навчальних

програм університетів обох країн. Так, навчальна програма підготовки бакалаврів з фізичної терапії норвезьких університетів розрахована на три роки навчання. Навчальна програма Хмельницького національного університету, як і у більшості українських ЗВО розрахована на чотири роки навчання. Виявлено деяку відмінність і у змісті навчальних планів університетів обох країн. Зміст навчальних планів норвезьких університетів складають по три–чотири великі за обсягом курси дисциплін від 10 до 40 кредитів ECTS на кожен навчальний рік. Натомість у навчальному плані українського університету їх значно більше по вісім на кожний з чотирьох курсів навчання, і вони значно менші за обсягом – в середньому по 4–5 кредитів ECTS кожна. Окрім цього, виявлено відмінність і за обсягом навчального навантаження. В норвезьких ЗВО становить агалом 180 кредитів ECTS, натомість в українському виші 240 кредитів ECTS. Виявлена значуща перевага на користь норвезьких ЗВО за обсягом навантаження яке виділяється для практичного клінічного досвіду – 45 кредитів ECTS проти 13 кредитів ECTS у Хмельницькому національному університеті. У навчальному плані норвезьких ЗВО передбачено 15 кредитів ECTS на виконання бакалаврської роботи. На наш погляд це є суттєвим резервом у вдосконаленні навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної терапії у вітчизняному університеті.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії у Китаї здійснюється переважно у медичних закладах вищої освіти. Структура і зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у китайських закладах вищої освіти дещо схожі до українських вишів. Програма навчання розрахована терміном на 4 роки навчання загальним обсягом 229 кредитів ECTS навчального навантаження, з яких обов'язкових 32 дисципліни обсягом 160 кредитів ECTS; елективних курсів – 10 кредитів ECTS, з яких не менше 4 кредити ECTS повинні складати цикл гуманітарних наук і мистецтво; 2 кредити ECTS соціальної практики; 52 кредити ECTS – фахової практики; 3 кредити ECTS виділяється для підсумкової атестації. У Китаї прийнята п'ятибальна система оцінок від «А» до «Е», в якій перша буква латинського алфавіту означає «відмінно», а п'ята буква – «не здано». Опитування, тести і перевірка домашніх завдань в китайських університетах часто проводиться без попереднього повідомлення, тобто студент завжди повинен бути підготовленим до перевірки знань.

Як відомо, Китай на сьогодні залишається комуністичною країною і це знаходить своє відображення у структурі і змісті навчальних планів усіх спеціальностей вищої школи, у тому числі і майбутніх фахівців з фізичної терапії. Так, у структуру навчального плану першого року навчання включено п'ять дисциплін змістовна частина яких розкриває ідеологічну складову комуністичного устрою країни.

У закладах вищої освіти Гонконгу професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії здійснюється переважно на факультетах охорони здоров'я і соціальних наук, зокрема на відділенні реабілітаційних наук. Структура навчального процесу дещо схожа до українських закладів вищої освіти. Програма навчання розрахована на чотири роки стаціонарної форми навчання загальним обсягом 132 кредити ECTS (у тому числі 23 кредити ECTS клінічної практики).

В Японії, як і в більшості країн світу, у тому числі і в Україні, навчання в закладах вищої освіти зводиться до отримання ступеня бакалавра (Gakushi), потім магістра (Shushi) і доктора (Hakushi). В середньому, для отримання ступеня бакалавра необхідно чотири роки, ще два роки навчання для отримання ступеня магістра. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії у Японії здійснюється переважно на медичних факультетах. Для отримання відповідних ступенів необхідно не тільки скласти усі іспити, але й отримати певну кількість балів загальної успішності, а саме не менше 124 балів успішності для бакалавра, 30 балів і захистити магістерську роботу для магістра та 50 балів і захистити дисертацію для доктора.

Аналіз закордонного досвіду підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії дозволить використати позитивні здобутки закладів вищої освіти провідних країни Світу у практиці вітчизняної вищої школи, які стануть підґрунтям для розробки концепції та моделі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я людини.

Розділ 3

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ

3.1. Методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Методологія (грец. *μεθοδος* – шлях до чогось, спосіб пізнання, дослідження; *λογος* – навчання) – наукове знання щодо шляхів, способів і методів наукового пізнання та дослідження. Методологія педагогіки – це сукупність теоретичних положень щодо педагогічного пізнання і перетворення дійсності. З позицій сьогодення ці теоретичні положення відображають гуманістично-орієнтовану філософію освіти, стрижневим поняттям якої є гуманізм [432].

У вищій освіті, як і в цілому в системі української освіти, відбуваються складні процеси реформування. В сучасних умовах якість професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії не повною мірою задовольняють потреби особистості, суспільства і держави. Новому українському суспільству потрібні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії інноваційного типу, що поєднують в собі духовне і фізичне багатство, здатність до творчої співпраці та володіють сучасними інноваційними технологіями у сфері фізичної терапії, ерготерапії.

Реалізація компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії стає важливим аспектом державної освітньої політики, а також теорії й практики вищої фізкультурної освіти. Проте, аналіз наукової літератури дає підставу констатувати, що проблема застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів ще не отримала належного теоретичного обґрунтування та практичної апробації.

У рекомендаціях з освітньої політики «Стратегія реформування освіти в Україні» зазначається, що «одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його з сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних механізмів їх запровадження» [444, с. 13]

Освітня ситуація, що склалася в умовах сьогодення в Україні, на нашу думку, вимагає переосмислення ключових методологічних підходів до практики прийняття і реалізації рішень, що пов'язані з професійною підготовкою фахівців нової генерації. Головну роль в процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії набуває орієнтація на компетентність, що дозволяє акцентувати увагу на адаптації студентів до професійного середовища і збільшити їх конкурентоспроможність в ринкових умовах. Мета вищої фізкультурної освіти полягає в тому, щоб студенти оволоділи професійною компетентністю, необхідною для вирішення різних професійних ситуацій, які виникають у процесі відновленні здоров'я спортсменів.

Слід зазначити, що в умовах інформаційного суспільства та запитів ринку праці відбувається підвищення вимог до результатів здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти. На сьогодні дослідниками (П. Б. Джуринський [156], А. А. Захаров [200], Л. І. Іванова [215], Р. П. Карпюк [227], В. Г. Омеляненко [349], О. В. Тимошенко [456] та ін.) активно ведуться дослідження проблем формування компетентного фахівця у сфері фізичного виховання. Науковці (Н. О. Белікова [60], Т. М. Бугеря [79], А. М. Герцик [116], Ю. О. Лянной [297], Л. П. Сущенко [450] та ін.) особливу вагу приділяють питанням, пов'язаним з професійною підготовкою майбутніх фахівців з фізичної реабілітації на основі реалізації компетентнісного підходу навчання у закладах вищої освіти.

Аналіз літератури, присвяченій цій проблематиці, свідчить про дискусійність визначення понять «компетенція», «компетентність» та «компетентнісний підхід». У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне проаналізувати тлумачення цих понять у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Однією з моделей покращення якості навчального процесу є реалізація компетентнісного підходу (англ. *competency – based approach*), особливість якого полягає в конкретному визначенні ключових

чових компетенцій, якими мають оволодіти студенти. Компетентнісний підхід отримав поширення відносно нещодавно в результаті пошуку нових шляхів модернізації української освіти. Звернення до цього поняття пов'язане з бажанням окреслити зміни у вищій фізкультурній освіті.

В умовах сьогодення існує достатня кількість науково-теоретичних і науково-методичних робіт, присвячених аналізу сутності цього підходу і проблемам формування ключових компетенцій. Понятійний апарат, який характеризує компетентнісний підхід у вищій освіті, є ще не визначеним остаточно. Проте, вже спостерігається можливість для того, щоб виділити деякі характерні риси цього підходу.

Необхідність включення компетентнісного підходу у систему освіти, її перетворення, що відбувається упродовж останнього десятиліття, як вважає О. В. Овчарук, «визначаються зміною освітньої парадигми як сукупності переконань, цінностей, технічних засобів, характерної для членів даної спільноти» [342, с. 72]. Аналітичні дослідження освіти вказують на те, що «в умовах глобалізації світової економіки зміщуються акценти з принципу адаптивності на принцип компетентності випускників освітніх закладів» [342, с. 72]. Тому зміна принципу свідчить і про зміну методологічного підходу.

В. Д. Петрова розглядає компетентнісний підхід як такий, який акцентує увагу на результаті освітнього процесу [369, с. 170]. В якості результату виступає не засвоєння певної кількості інформації, а здатність людини самостійно діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовуючи знання і породжуючи нові [369, с. 170]. А. Л. Андрєєв дотримується тези про те, що з посизій компетентнісного підходу студентам потрібно не стільки володіти знаннями як такими, скільки володіти певними особистісними характеристиками і вміти в будь-який час знайти й відібрати необхідні знання у величезному потоку інформації [10, с. 20]. Для нашого дослідження ця думка вченого є доречною.

О. В. Овчарук тлумачить поняття «компетентнісний підхід» як «спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток базових і предметних компетентностей особистості» [342, с. 73]. Результатом цього процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [341, с. 73]. Ми погоджуємося із цим визначенням поняття «компетентнісний підхід», яке подає О. В. Овчарук.

О. А. Дубасенюк стверджує, що «компетентнісний підхід відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури (рівень освіченості, достатній для самоосвіти і самостійного вирішення пізнавальних проблем), досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійної діяльності» [170, с. 71]. Компетентнісний підхід орієнтується на професійну компетентність як якість особистості майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії, що характеризує рівень його інтеграції у середовище реабілітаційної діяльності, як і у різні соціальні середовища, входження у які виявляє необхідність виконувати різні соціальні ролі, пов'язані з відновленням здоров'я спортсменів [170, с. 71]. Нам імпонує ця думка вченої.

Компетентнісний підхід у системі вищої освіти, на думку Т. М. Бугері, «пов'язаний з особистісно-орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості студента й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання певного комплексу завдань» [79, с. 10].

Л. І. Антошкіна зазначає, що у теперішній час компетентнісний підхід розглядається як один з головних шляхів підвищення якості професійної освіти та як ключова методологія його модернізації [17, с. 15]. Вчена виділяє три ключових принципи, що складають основу компетентнісного підходу: основу освіти повинні складати базові знання та відповідні вміння, способи навчання, навички; зміст освіти повинні складати дійсно важливі і необхідні, а не другорядні знання; гуманне ставлення до особистості [17, с. 15]. На думку вченої, безумовною перевагою компетентнісного підходу є визнання результатів освіти значущими за межами системи освіти, оскільки суспільство чекає від висококваліфікованого фахівця здатності бути носієм вільного духу, демократичних переконань і гуманістичних цінностей успішної діяльності в обраній професійній сфері [17, с. 15].

Н. С. Побірченко вважає, що «компетентнісний підхід прямо пов'язаний із ідеєю всебічної підготовки й виховання індивіда не лише як спеціаліста, професіонала своєї справи, а і як особистості члена колективу й соціуму» [378, с. 24]. До особливостей застосування компетентнісного підходу у вищій школі Н. С. Побірченко відносить: «визнання компетенцій як кінцевого результату навчання та їх цілеспрямоване формування; перенесення акцентів з поінфо-

мованості суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем; оцінювання рівня сформованості в студентів компетенцій як результату навчального процесу; студентоцентровану спрямованість навчання; націленість фахової підготовки на майбутнє працевлаштування випускників» [378, с. 24].

Центральними поняттями, які визначають сутність компетентнісного підходу, є поняття «компетентність» та «компетенції».

Аналіз словників, проведений нами, свідчить про те, що поняття «компетентність» тлумачиться по-різному. Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «компетентність» тлумачиться як властивість за значенням компетентний – який має достатні знання в будь-якій галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий (приводяться синоніми – який ґрунтується на знанні; кваліфікований) [91, с. 837]. С. У. Гончаренко у «Словнику з професійної освіти» визначає поняття «компетентність» як «сукупність знань й умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [123, с. 301].

Компетентність, як вважає І. Іваній, є «інтегрованою характеристикою якостей особистості, результат підготовки випускника вищого навчального закладу для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистісних предметних областях (компетенціях), який визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду в певному виді діяльності» [214, с. 43].

Компетентність фахівця з вищою освітою, на думку С. В. Лісової, є «виявлені ним на практиці прагнення й здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної творчої (продуктивної) діяльності у професійній і соціальній сфері, усвідомлюючи її соціальну значимість й особисту відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалювання» [288, с. 34]. На думку С. В. Лісової, «коли йдеться про компетентність, як результат оволодіння знаннями, навичками, досвідом, акцент робиться на тому, якими повинні бути ці знання, навички, досвід» [288, с. 34]. Ми поділяємо цю думку вченої.

Нам імпонує трактування поняття «компетентність», яке подає О. С. Заблоцька. Вчена тлумачить поняття «компетентність» як «інтегровану особистісно-діяльнісну категорію, яка формується під час навчання в результаті поєднання початкового особистого досвіду, знань, способів діяльності, вмінь, навичок, особистісних цін-

ностей та здатності їх застосування в процесі продуктивної діяльності стосовно кола предметів та процесів певної галузі людської діяльності» [186, с. 55].

Запропоноване в європейському проекті TUNING поняття «компетенція» включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові частини, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову складові (результати освіти, знання, вміння, систему ціннісних орієнтацій). Вважаємо, що у формуванні компетенції майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії вирішальну роль відіграє не тільки зміст вищої фізкультурної освіти, а й організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів у сфері відновлення здоров'я спортсменів.

Компетенція, як вказує І. Іваній, «включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної області, здатність знати та розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття та життя з іншими в соціальному контексті)» [214, с. 43].

Розвиток певних компетенцій, на нашу думку, відбувається у студентів впродовж усього життя: в сім'ї, у навчально-виховному процесі закладу вищої освіти, у соціальній взаємодії та ін. Сформовані компетенції допоможуть полегшити процес адаптації до сучасних умов майбутнім фахівцям з фізичної терапії, ерготерапії, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів.

Отже, застосування компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до відновлення здоров'я спортсменів припускає досягнення інтегрованого кінцевого результату вищої фізкультурної освіти, який може розглядатися як сформованість у випускника ключових професійних компетенцій та як єдність професійно-орієнтованих знань, вмінь та навичок, здібностей до реабілітаційної діяльності та професійно значущих якостей. Це потребує розробки якісної методичної системи, яка б урахувала взаємний вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на її розвиток та спрямованості на набуття в процесі навчання майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії професійної компетентності, пов'язаної з діяльністю з відновлення здоров'я спортсменів.

Серед методологічних підходів до дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців Р. Поташнюк та О. Куб

даментальну основу виділяють професійно особистісний підхід; як загальнонаукову основу – системний, акмеологічний та аксіологічний підходи; як теоретико-методологічну стратегію – особистісно-орієнтований підхід; як практико орієнтовану тактику – діяльнісний і компетентнісний підходи [387, с. 78]. Нам імпонує ця думка науковців.

Розкриємо роль професійно особистісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

А. Маслоу розглядав людину як єдине, унікальне, організоване ціле. Вчений вважав, що «людина завжди поводить себе як єдине ціле і центральним ядром особистості є мотивація, яка впливає на особистість в цілому. Особистісний та професійний розвиток на думку А. Маслоу, «відбуваються у процесі задоволення потреб, на вершині яких знаходиться самоактуалізація», яку він визначав як «прагнення людини до свого максимального розквіту, діяння у щонайбільшій відповідності зі своїми можливостями та домаганнями, самопрояву у значущій для себе справі» [314, с. 214].

Вважаємо, що досить актуальною проблемою є з'ясування особливостей особистісного і професійного розвитку фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у зв'язку зі зростанням і неперервним оновленням вимог до професійної зрілості і майстерності фахівців.

Впровадження парадигми інноваційної освіти вносить зміни і в зміст понять і категорій педагогіки. На нашу думку, поняття «професіонал», «професіоналізація», «професіоналізм» і «професійне становлення» є провідними в теорії професійного становлення особистості. Людина стає професіоналом внаслідок професійної підготовки і реалізації себе як компетентного фахівця на діяльнісному і особистісному рівні.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що єдиного визначення поняття «професіонал» не існує. Так, у «термінологічному словнику з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів» поняття «професіонал» трактується як «той, хто зробив будь-які заняття, діяльність своєю професією [455, с. 135]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови», автором якого є В. Т. Бусел, поняття «професіонал» трактується як «добрий фахівець, знавець своєї справи» [91, с. 995]. У цьому словнику поняття «професіоналізація» трактується як «оволодіння якою-небудь професією як своїм постійним заняттям; перехід у ряди професіоналів» [91, с. 995].

І. В. Сиромятніков і Б. П. Бархані підкреслюють, що процес професіоналізації тісно пов'язаний з соціалізацією особистості, яка передбачає оволодіння людиною нових соціальних ролей і формування якостей і здібностей, необхідних для виконання суспільних функцій [423, с. 32]. Цей взаємозв'язок, на думку вчених, полягає в тому, що у процесі професіоналізації людина освоює найважливішу, з точки зору інтересів суспільства, соціальну роль – фах, який має певний статус і престижність. Оволодіння професією відбувається переважно у тих же інститутах, в яких набуваються і вдосконалюються основні соціальні якості людини (школа, заклад вищої освіти, професійне співтовариство та ін.). Крім цього, етапи соціалізації за часом і змістом часто збігаються з етапами професіоналізації [423, с. 32].

І. В. Сиромятніков і Б. П. Бархані виділяють наступні етапи професіоналізації особистості: етап пошуку і вибору професії (провідним завданням є формування знань, навичок, умінь і якостей, що визначають загальну готовність до праці) [423, с. 46]. До особливостей цього етапу вчені відносять пріоритет у молодих людей мотивів соціального престижу професії, матеріальної забезпеченості та комфортних умов праці [423, с. 46]. З урахуванням орієнтації на свої професійні можливості людина здійснює попередній професійний вибір.

Наступним етапом професіоналізації І. В. Сиромятніков і Б. П. Бархані виділяють етап оволодіння професією у закладі вищої освіти, в якому у процесі навчання відбувається оволодіння професійною мовою, спеціальною термінологією, інформаційною основою діяльності, професійними навичками та вміннями, навичками професійної взаємодії з іншими людьми та формування професійної спрямованості особистості [423, с. 47]. На даному етапі з'являється інтерес до певних сторін майбутньої професії, який зумовлює майбутню спеціалізацію людини [423, с. 47].

У подальшому настає етап професійної адаптації – самостійного виконання функціональних обов'язків. Завданнями цього етапу, як вважають І. В. Сиромятніков і Б. П. Бархані, є залучення фахівця до умов професійної діяльності та досягнення необхідного рівня професійної діяльності [423, с. 48].

Подальший професійний розвиток, як зазначають І. В. Сиромятніков і Б. П. Бархані, відбувається шляхом удосконалення професійної майстерності, розвитку індивідуального стилю діяльності, збільшення «питомої ваги» творчих актів здійснення

діяльності і на цій основі – зворотного впливу фахівця на професію [423, с. 48]. Провідними завданнями при цьому виступають оволодіння високими професійними стандартами та реалізація творчих можливостей особистості.

Вважаємо, що важливим методологічним орієнтиром для формування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії є категорія «професіоналізм», як головна якість людини, яка забезпечує задоволення працею та її результатами.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «професіоналізм» трактується як «оволодіння основами та глибинами якої-небудь професії» [91, с. 995].

С. А. Дружилов пропонує розглядати професіоналізм як: 1) інтегральну властивість (сукупність найбільш стійких особливостей людини-професіонала, що забезпечують певний якісно-кількісний рівень її професійної діяльності); 2) як процес (грунтуючись на виділенні його тимчасових характеристик – тривалості і стійкості фаз і стадій); 3) як стан людини-професіонала, який відображає зафіксоване свідомістю суб'єкта на певний момент часу інтегральне відчуття комфорту / дискомфорту окремих підсистем або всього організму в цілому (при активізації регулятивних функцій та адаптації суб'єкта до компонентів професійного середовища) [167, с. 70].

Як зазначає Н. О. Белікова, «професійно особистісний підхід дозволяє забезпечувати підготовку студентів до здоров'язбережувальної діяльності як невід'ємної складової частини професійного становлення особистості майбутнього фахівця з фізичної реабілітації у процесі його професійної підготовки» [60, с. 72]. На думку вченої, «навчання, побудоване на основі професійно особистісного підходу, дає можливість кожному студенту реалізувати себе в різних видах професійної діяльності, зокрема: в пізнавальній, яка розвиває мислення, самостійність, креативність; в навчальній, яка формує професійне мислення, відповідальність, прагнення до досягнень; в комунікативній, яка орієнтує на продуктивну самореалізацію, взаємодію, співробітництво; в рефлексивній, яка навчає аналізу, синтезу, моделюванню, прогнозуванню професійно особистісного розвитку; в квазіпрофесійній, яка дозволяє цілеспрямовано формувати і діагностувати професійні схильності, інтереси, можливості, здібності, ціннісні орієнтації, досягнення і перспективи» [60, с. 72]. Для нашого дослідження ця теза Н. О. Белікової є дуже важливою.

Отже, застосування професійно особистісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів сприяє: розвитку здатності майбутнього фахівця до адекватної самооцінки особистісних, професійних та інтелектуальних можливостей за рахунок оволодіння вміннями самопізнання і самодіагностики, засобами професійної самоосвіти, морального та творчого самовдосконалення.

Головною перевагою системного підходу є здатність функціонувати як принцип впорядкування при описі, аналізі та моделюванні освітньої реальності. На противагу стихійності, суб'єктивізму та інтуїтивності завдяки застосуванню системного підходу забезпечується відносно стабільна послідовність процесу дослідження, особлива увага приділяється аналізу і синтезу та здійснюється певний порядок в дослідницькій діяльності.

Використання системного підходу в різних галузях знань є загально визнаним інструментом побудови гіпотез, розробки принципів вирішення конкретних прикладних задач, побудови теоретичних моделей і теорій.

О. В. Корх-Черба у своїй науковій праці зазначає, що термін «системний підхід» у більш загальному значенні, змістовно відображає групу методів, за допомогою яких реальний об'єкт можна описати як сукупність взаємодіючих компонентів [251, с. 193].

Системний підхід, як вказують Р. Поташнюк та О. Кубович є підставою для розгляду підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини, як педагогічної системи зі всіма її властивостями, особливостями й закономірностями [387, с. 78].

Отже, використання системного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії дозволяє розглядати навчально-виховний процес як єдине ціле відповідно до всієї системи вищої фізкультурної освіти, розширює можливості використання методів і методичних прийомів інших наукових дисциплін й найсучасніших інструментів наукового пізнання у галузі реабілітаційної діяльності.

Аксіологічний підхід характеризує цінності як основу регуляції людської поведінки, навчальної і професійної діяльності, прийняття рішень у ситуаціях вибору, дає змогу аналізувати процес формування системи професійно орієнтованих знань, вмінь та навичок через детермінацію ціннісного ставлення викладачів і студентів до змісту і результатів власної діяльності, професійних ролей і позицій [113, с. 9].

Цінності є складним соціально-психологічним утворенням, у якому поєднуються цільова і мотиваційна спрямованість орієнтацій. Аксиологізація навчання забезпечує зміщення акцентів із зовнішніх аспектів управління процесом формування знань, вмінь та навичок на внутрішні чинники активізації ціннісно-сміслової сфери, самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності [113, с. 9].

Сутність аксіологічного підходу може бути розкрита через систему аксіологічних принципів, до яких належать:

- рівноправність усіх філософських поглядів у межах єдиної гуманістичної системи цінностей (при збереженні різноманітності їх культурних і етнічних особливостей);

- рівнозначність традицій і творчості, визнання необхідності вивчення і використання досвіду минулого і можливості відкриття в теперішньому і майбутньому;

- екзистенціальна рівність людей, соціокультурний прагматизм замість суперечок про підґрунтя цінностей;

- діалог замість байдужості чи взаємозаперечення [115, с. 9].

Акцентуючи увагу на можливостях сучасної аксіології, Є. В. Яковлев відносить аксіологічний підхід до дослідницьких підходів і вбачає основне його призначення в отриманні нових відомостей щодо досліджуваного педагогічного явища. У зв'язку з цим під аксіологічними підходом вчений розуміє «принципову орієнтацію дослідження, при якій явище розглядається з точки зору цінностей, пов'язаних з можливостями задоволення потреб людей» [517, с. 27]. У своїй науковій праці він виділяє такі функції аксіологічного підходу: гностична (виявлення соціально значущих цінностей); орієнтувальна (вибір цінностей для задоволення потреб); інформаційна (орієнтація в різноманітті значущих цінностей); оцінювальна (встановлення ієрархічних співвідношень між цінностями); прогностична (визначення перспектив присвоєння цінностей); технологічна (виявлення шляхів, методів і засобів формування цінностей); інтеграційна (узгодження соціально значущих цінностей, педагогічного процесу і особистісних вимог) [517, с. 27]. Реалізація цих функцій, на думку Є. В. Яковлева, «не тільки забезпечує визначення і структурування соціально значущих цінностей, які повинні стати ключовою метою ціннісно-орієнтованого освітнього процесу, а й виявити способи їх засвоєння окремою особистістю» [517, с. 28]. Все це сприяє, на думку вченого, «упорядкуванню освітнього процесу, а також його орієнтації на досягнення головної його

мети – формування особистості, адекватної сучасним вимогам суспільства» [517, с. 28].

Отже, застосування аксіологічного підходу у підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії орієнтує на розвиток їх творчого потенціалу та ціннісних орієнтирів в умовах сучасного освітнього процесу.

Суб'єктний підхід у педагогічних теоріях відображено та визначено в поняттях «активність», «самостійність», «ініціативність» та «творчість». У працях теоретиків і практиків педагогіки творчості актуальним є пошук шляхів формування творчої особистості, її спрямованості на віднаходження нового і нестандартного у всіх сферах діяльності людини та розвиток творчих можливостей за допомогою спеціальних технологій [63, с. 74]. У багатьох психолого-педагогічних дослідженнях важливою передумовою суб'єктності педагога визначено його здатність виокремлювати своє Я-професійне, протиставляти себе як суб'єкта об'єктам свого впливу, рефлексувати свої дії і думки, віднаходити нове та нестандартне у різних видах педагогічної діяльності.

Отже, застосування суб'єктного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії сприяє розвитку їх активності, ініціативності, самостійності і відповідальності, здатності керувати, регулювати свою поведінку і дії відповідно до поставлених завдань, пов'язаних з роботою з відновлення здоров'я спортсменів.

Усвідомлення культури як умови становлення і духовно-практичного засвоєння соціального розвитку детермінувало появу нового фундаментального методу наукового пізнання, який отримав назву «культурологічний підхід». Сутність цього методологічного підходу полягає в тому, що при вивченні об'єктів, процесів і явищ суспільного та особистісного плану акцентовано виявляються і аналізуються найбільш характерні для них культурні аспекти.

В. Аніщенко та О. С. Падалка зазначають, що «становлення майбутнього фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури є процесом поетапного оволодіння змістом педагогічної культури в ході його професійної підготовки» [14, с. 106]. Вчені вказують на те, що «культурологічний підхід притаманний гуманістичній педагогіці, оскільки гуманістична парадигма зорієнтована на самоцінність людини як унікального явища, джерела продуктивної творчої діяльності» [14, с. 104].

Культурологічний підхід являє собою сукупність методологічних прийомів, що забезпечують аналіз будь-якої сфери соціальної та психічної життя через призму системоутворюючих культурологічних понять. Загальноновизнано, що культурологічний підхід – це вивчення світу людини в контексті його культурного існування, в аспекті того, чим цей світ є для людини, яким змістом він для нього наповнений. Це розгляд культурного наповнення соціальної реальності, що склалися і створених культурних програм, які стверджують себе в досвіді практичної діяльності людей [14, с. 105].

В. І. Маррєв вказує на те, що «у логіці даного підходу різні аспекти сутності людини як суб'єкта культури (свідомість, само-свідомість, духовність, моральність, творчість) розуміються в «ієрархічному сполученні» як грані цілісної культурної людини» [311]. Науковець стверджує, що культурологічний підхід дозволяє трактувати засвоєння культури (у тому числі культури споживання) як процес особистісного відкриття, створення світу культури в собі, участі в діалозі культур, при якому відбувається індивідуально-особистісна актуалізація закладених у ній смислів, у першу чергу культурологічний підхід є принциповою гуманістичною позицією, що визнає людину суб'єктом культури, її головною дійовою особою». Вчений стверджує, що «культурологічний підхід – це спроба перегляду і подолання сформованих соціокультурних опозицій, цілісного погляду на світ через призму культури» [311]. У вивченні людини культурологічний підхід орієнтує на її бачення через призму поняття «культура», яке дозволяє розглядати людину як вільну, активну індивідуальність, здатну до самодетермінації в горизонті особистості в результаті спілкування з іншими особистостями, культурами [311].

О. В. Кісель зазначає, що «культура – це складне поняття, яке відноситься як до матеріальних (їжа, одяг), соціальних (організація і структура суспільства) явищ, так і до індивідуальної поведінки, культура виявляється в людській діяльності, ритуалах, традиціях». Вона є комплексом створених людьми об'єктивних і суб'єктивних елементів, які у минулому забезпечили виживання жителів певної екологічної ніші, ставши загальними для тих, хто говорив однією мовою і жив разом в один і той же час» [230, с. 59]. Науковець наголошує, що «необхідно вивчати не лише представників культури, але й феномен культури споживання в якості стрижневого в розумінні і поясненні людини, її свідомості та життєдіяльності» [230, с. 59]. О. В. Кісель вказує на те, що споживання в

контексті культурологічного підходу є способом трансляції та отримання певних культурних традицій, ритуалів, значень, а культурне значення споживчих товарів має початок у глибинних ментальних структурах масової свідомості та виконує функції структування споживчого та соціального світу [230, с. 62].

У сучасній педагогічній теорії та практиці культурологічний підхід розглядається в контексті [414, с. 69]:

- загальнофілософського розуміння культури. Педагогічні факти і явища при такому підході аналізуються з урахуванням соціальних і культурних процесів в минулому, сьогодні і майбутньому;

- дослідження проблем педагогічної освіти – це сукупність теоретико-методологічних положень і організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на створення умов щодо освоєння і трансляції педагогічних цінностей і технологій, що забезпечують творчу самореалізацію особистості педагога у професійній діяльності;

- методологічних прийомів, що забезпечують аналіз соціального та психічного життя через призму системоутворюючих культурологічних понять. Загальновизнано, що культурологічний підхід – це вивчення світу людини в контексті його культурного існування, в аспекті того, чим цей світ є для людини, яким змістом він для нього наповнений. Це розгляд культурного наповнення соціальної реальності, що склалися і створених культурних програм, які стверджують себе в досвіді практичної діяльності людей.

- феномена культури як стрижневого в розумінні й повноценні людини, її свідомості і життєдіяльності. У логіці даного підходу різні аспекти сутності людини як суб'єкта культури (самосвідомість, самосвідомість, духовність, моральність, творчість) розглядаються в «ієрархічному сполученні», як грані цілісного культурного світу людини;

- вивчення людини через призму поняття культури, яке дозволяє розглядати людину як вільну, активну індивідуальність, здатну до «самодетермінації» в результаті спілкування з іншими особистостями, культурами;

- загальнонаукового методу дослідження в якості предметного становища включає розуміння і розгляд об'єкта як культурного явища чи процесу [414, с. 69].

М. А. Гуляєва, вивчаючи культурологічний підхід у контексті професійної майстерності педагога, зазначає, що культурологічний підхід виступає і як метод виховання, і як зміст [140, с. 14]. Вона стверджує, що у першому випадку мова йде про культурологічний підхід:

у вихованні і способах організації процесу розвитку людини. У другому – про розвиток особистості самої людини через культуру шляхом передачі та розповсюдження культурних знань і цінностей. Ми погоджуємося з думкою вченої про те, що культурологічний підхід дозволяє переконатися в необхідності використання даної методологічної орієнтації в побудові моделей у сфері освіти; не виключає можливості самовизначення в сфері ціннісних орієнтацій, так само як і ціннісний підхід допускає розгляд самоорганізації, саморозвитку особистості як цінності; підвищує інтерес до національної самосвідомості та відродженню народних традицій [140, с. 14].

Методологія культурологічного підходу дозволяє розглядати педагогічні проблеми в загальнокультурному контексті. При цьому культурологічний підхід у практичній освітньої діяльності являє собою інтегративний метод системної організації цілісного освітнього процесу, що обумовлює специфічні вимоги до відбору змісту і технологій, а також створенню доцільних педагогічних умов освіти відповідно до концептуальними положеннями, що забезпечують формування особистості студента як суб'єкта культури на основі культурної спадкоємності [140, с. 15].

На думку М. С. Якубовської, методологічною основою культурологічного напряму в формуванні професійної вищої освіти є орієнтація змісту, методів і засобів освіти, по-перше, на знання узагальнювального, логіко-інформаційного характеру (поняття, залежності, факти тощо); по-друге, звернення до «світу людини» (ціннісно-змістовні, мотиваційні, моральні, естетичні тощо) [518, с. 115]. Вчена зазначає, що «даний процес зорієнтований на другий тип знань, і тому не може бути зведений тільки до кількісного збільшення предметів гуманітарного циклу чи розширення їх частки в структурі професійної підготовки фахівців, а кінцевою метою навчального процесу є розвиток професійної підготовленої морально-духовної, творчої особистості майбутнього фахівця, адже педагогічні інновації при розвитку професійної освіти зумовлені потребами часу, суспільства, особистості» [518, с. 115–116].

Дослідження О. А. Листопад вказують на те, що «завданнями культурологічного підходу до процесу становлення творчої особистості є не лише збереження, трансляція, відтворення і розвиток культури, але і створення засобами культури умов для: саморозвитку творчої індивідуальності людини; оволодіння нею культурними цінностями, необхідними для досягнення творчої активності;

розвитку творчих сил, здібностей і умінь особистості; забезпечення можливостей творчого зростання і самореалізації» [287, с. 138].

В. Д. Дручик, аналізуючи методологічні підходи до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури, схиляється до думки про те, що «культурологічний підхід створює умови для розвитку студента як носія загальної, професійної й фізичної культури, що забезпечує його повноцінне існування в навколишньому світі та в процесі професійної діяльності» [168, с. 53]. Науковець вказує, що «до особистості вчителя фізичної культури висуваються підвищені вимоги щодо професійних і особистісних якостей, також *радикальне підвищення професіоналізму в поєднанні із загальною культурою передбачає різнобічний особистісний розвиток, формування гуманістичної педагогічної позиції на основі єдності професійної, суспільно-економічної й культурологічної підготовки* вирішення завдань вимагає трансформації ціннісного змісту підготовки майбутнього вчителя, переорієнтації на продуктивність, а саме: уміння вести проектну, дослідницьку діяльність; бути не тільки реципієнтом культурних цінностей, а найперше – дослідником культурно-освітніх процесів, здійснювати їх культурологічний аналіз на основі системи культурологічних знань і вмінь, детермінованих гуманістичними ціннісними орієнтаціями; створювати культуротворче середовище навчання і виховання учнів» [168, с. 53–54].

О. Кукуєв наголошує на тому, що культурологічний підхід визначає ставлення до тих, хто навчається, як до суб'єктів культури, власного життя та освіти, здатних до культурного й особистісного саморозвитку і творчої самореалізації, ставлення до освіти – як культурного процесу, в якому відбувається діалогічна взаємодія між його учасниками, обмін цінностями і смислами, співробітництво в досягненні цілей особистісного саморозвитку [273, с. 12].

В. Аніщенко зазначає, що «культурологічний підхід змінює уявлення про основоположні цінності освіти як винятково інформаційно-знанневих і пізнавальних, знімає вузьку наукову орієнтованість його змісту та принципів побудови навчального плану. *розширює культурні основи зміст навчання і виховання, вводить критерії продуктивності і творчості в діяльність дорослого і дитини*». На думку науковця цей підхід дозволяє розглядати галузь освіти крізь призму системоутворюючих понять, серед яких виокремили такі: «1) суб'єкт-об'єкт-суб'єктні (цінність, якість, культурна норма, культурний інтерес та ін.); 2) суб'єкт-суб'єктні (культурна

діяльність, культурне самовизначення, культурний розвиток (само-розвиток), глибинне спілкування, сумісність, насиченість подіями); 3) об'єкт-суб'єктні (соціокультурна (культурна) ситуація, соціокультурний (культурний) контекст освіти, культурні моделі, мультикультурна (культурна) середовище освітніх систем)» [14, с. 104–105]. На думку науковця, «функціональними принципами культурологічного аналізу педагогічних проблем слугують системна реконструкція культури; облік суб'єктності культурного розвитку та діяльнісного характеру реалізації суб'єктного начала в культурі; двоєдність нормативного та креативного аспектів буття культури» [14, с. 106].

Отже, застосування культурологічного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів припускає детермінацію усвідомлення культури як умови становлення стимулу і духовної практичної основи соціального розвитку студентів, забезпечуючи цілісність їх поглядів на навколишній світ. Культурологічний підхід є тією методологічною позицією, що розкриває сутність аксіологічного, діяльнісного та індивідуально творчого аспектів культури. Залучення до цінностей культури майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії складає сутність вищої фізкультурної освіти як антропогенної практики культури.

На нашу думку, у створенні прогресивних систем професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, які орієнтуються на інтелектуальний і креативний рівень розвитку особистості, значну роль відіграють процеси проектування і реалізації інтегрованих освітніх програм та технологій, що ґрунтуються на наукових ідеях та універсальних методологічних підходах до організації освітнього процесу. Одним з таких універсальних, прогресивних і перспективних методологічних орієнтирів, який забезпечує цілеспрямованість і результативність досягнення вершин професіоналізму в системі «людина–людина» виступає акмеологічний підхід.

У процесі оволодіння основними освітніми програмами підготовки бакалаврів особливо підвищується роль акмеологічного підходу в обґрунтуванні умов удосконалення якості змісту вищої освіти.

Одним з напрямків розвитку акмеологічної науки є пошук і визначення закономірностей, механізмів, умов і чинників творчого розвитку особистості до рівня професіонала.

Акмеологічна наука ставить за мету – комплексний розвиток особистості в умовах досягнення найвищих результатів у продуктивній діяльності. Найважливішою особливістю цього процесу є спрямованість у майбутнє, що засноване на реалізації принципу вершини, спрямованого на формування цільових установок особистості [397, с. 180].

А. О. Деркач визначає акмеологію як «галузь психологічної науки, яка виникла на перехресті природничих, суспільних і гуманітарних дисциплін, вивчає феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини на у період її зрілості» [154, с. 13]. На думку вченого, цей підхід дає змогу сформувати в майбутніх фахівців групу якостей, які характеризують позитивну тенденцію особистісного та професійного зростання студентів і спрямовані на розвиток особистості професіонала [154, с. 13].

На найвищому рівні узагальнення А. О. Деркач виділяє компоненти акмеологічної моделі конкурентоздатного фахівця, до яких відносить: «професійну спрямованість, зміст якої складають інтереси, мотиви, ціннісні орієнтації, соціальна і професійна позиція; професійну компетентність, зміст якої складається зі знань, умінь, навичок, компетенцій, соціально значущих і професійно важливих особистісних якостей і досвіду діяльності; психодинамічні якості особистості (рівень урівноваженості, емоційної стабільності, успішність формування умінь, навичок і компетенцій)» [154, с. 48].

І. О. Ніколаеску вказує, що акмеологія (від давньогрецького $\alpha\kappa\mu\eta$ – вершина) є «наукою про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей» [335, с. 14].

А. О. Майборода вказує, що «акмеологія як галузь знань про людину, вивчає саме «майстерність і культивування її вершинних акмеформ» [301]. Науковець стверджує, що «акмеологічний підхід до змісту професійної освіти, технологій навчання у вищому навчальному закладі дозволяє значно підвищити якість освіти, оскільки він сприяє систематизації пізнавальних мотивів тих, хто навчається» [301].

О. О. Бодальов характеризує поняття «акмеологія» як багатовимірний стан людини, що вимагає дослідження даного явища з позицій різних наук [69, с. 16]. У своїй науковій праці вчений виділяє основні завдання акмеології:

- виявлення схожого і відмінного у різних людей, що домоглися видатних успіхів;
- з'ясування характеристик (якостей), які повинні бути сформовані у людини на різних етапах її розвитку і які можуть привести до успіху;
- дослідження механізмів і факторів, що впливають на розвиток людини і призводять її до успіху;
- висвітлення феноменології «акме» (опис його проявів);
- спеціальне дослідження саме професійних досягнень в зрілому віці;
- вивчення праці професіоналів екстракласу (виділення загального і специфічного для різних професій);
- зв'язок професійних досягнень з непрофесійною діяльністю;
- дослідження здатності людини накопичувати різноманітний досвід і «акумуляувати» його у конкретній діяльності;
- вивчення вищих досягнень в умовах роботи в колективі;
- створення методичного інструментарію для дослідження «акме» як окремої людини, так і трудових колективів [69, с. 16].

У сучасній акмеологічній теорії науковці (О. О. Бодальов [69], А. О. Деркач та В. Г. Зазикін [154], Н. В. Кузьміна [270], Л. П. Суценко [450] та ін.) глибоко висвітлюють питання творчого розвитку особистості фахівця в оволодінні професією в єдності з проблемою підвищення якості його професійної діяльності.

О. Є. Антонова дотримується тези про те, що «акмеологія останнім часом інтенсивно розвивається, істотно змінюючи акценти у сфері професійної підготовки і в системі неперервної освіти» [16, с. 17]. На думку вченої, «акмеологічний підхід є базисною узагальнюючою категорією, що передбачає сукупність принципів, прийомів і методів наукового дослідження, які дозволяють вивчати й вирішувати наукові та практичні проблеми в обсязі їх реального онтологічного буття» [16, с. 17]. О. Є. Антонова дотримується тези про те, що акмеологія останнім часом інтенсивно розвивається, істотно змінюючи акценти у сфері професійної підготовки : в системі неперервної освіти [16, с. 17]. Вчена зазначає, що акмеологічний підхід – це базисна узагальнююча категорія, що передбачає сукупність принципів, прийомів, методів наукового дослідження, які дозволяють вивчати й вирішувати наукові та практичні проблеми в обсязі їх реального онтологічного буття [16, с. 17].

Необхідною умовою успішної і цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту,

на думку Л. П. Сущенко, є «сукупність наступних інтеграційних тенденцій, що детермінують даний процес: загальнопрофесійні: раціональне поєднання фундаментальних теоретичних і прикладних аспектів змісту освіти; актуалізація проблеми взаємодії основних процесів вищої фізкультурної освіти (навчання, виховання, розвитку); синхронізація забезпечення неперервності і спадкоємності (довузівської, вузівської, післявузівської) освіти; обумовленість гуманітаризації освіти об'єктивними процесами гуманізації суспільного виробництва і суспільних відносин; інтеграція системи вищої фізкультурної освіти у світову систему вищої освіти при збереженні і розвитку досягнень і традицій вітчизняної вищої школи; організаційно-діяльнісні: підвищення взаємообумовленості внутрішньоінституційної і загальносоціальної практики; супровід реалізації основної освітньої програми вищої фізкультурної освіти програмами і додаткової освіти, тобто диверсифікація професійної підготовки; збереження традиційності вищої фізкультурної освіти при неухильному прагненні до інноваційних і реформаційних змін на різних рівнях; стандартизація як змісту, так і результатів вищої фізкультурної освіти; особистісно-орієнтовані: забезпечення конвенції інтересів і цінностей всіх споживачів і постачальників професійних освітніх послуг; збільшення питомої ваги самоосвіти у системі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту; аксіологізація особистісно-діяльнісної парадигми як складової особистісно-орієнтованого і діяльнісного підходів у професійній освіті» [450, с. 11].

Ю. В. Драгнев вказує на те, що «підготовка фахівців, їх професійна і соціальна діяльність багато в чому залежать від знань, умінь і навичок, якими студенти оволоділи у процесі навчання у вищому навчальному закладі» [163, с. 11]. Вчений наголошує на тому, що «акмеологічний підхід у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури акцентує увагу на професійному зростанні в умовах інформаційно-освітнього простору» [163, с. 11].

Отже, застосування акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів як нового теоретико-методологічного напрямку у вищій фізкультурній освіті сприяє: цільовій орієнтації на розвиток творчої індивідуальності і забезпечення успіху кожного студента; розвитку синергетичної здатності особистості майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії (самопідготовка – самовиховання і самоосвіта; самореалізація і само-

вдосконалення у реабілітаційній діяльності – самоствердження) як системно-акмеологічного критерію якості вищої фізкультурної; підвищенню мотивації до досягнення вершин творчості в контексті формування професіоналізму фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; використанню акмеологічних технологій як засобів керування якістю вищої освіти: проектування освітніх програм і реалізації їх варіативних форм організації навчання; аналізу та оцінювання якості взаємодії викладача і студентів у творчій діяльності.

Таким чином, нами розглянуто методологічні підходи (компетентнісний, професійно особистісний, системний, аксіологічний, суб'єктний, культурологічний та акмеологічний) до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

3.2. Концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Проблема взаємодії країн на основі інтеграції національних і міжнародних досягнень у вищій професійній освіті, поєднання зарубіжного і вітчизняного досвіду професійної підготовки пов'язані з суперечностями традицій національної та міжнародної професійної освіти. Актуальність цієї багатоаспектної проблеми підвищується зі зростаючою інтенсивністю глобалізаційних процесів, які впливають на систему національної вищої освіти в цілому і професійної освіти, зокрема.

З позицій означеної проблеми постає необхідність у визначенні сутності феномена глобалізації вищої професійної освіти, виокремленні конкретних сфер впливу глобалізаційних процесів на систему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, виявленні тенденцій розвитку цієї системи в нових умовах і пошуку шляхів розвитку міжнародного співробітництва.

Проблеми освіти активно розробляються відомими організаціями. До наукових досліджень залучаються колективи вчених з різних країн світу, створюються робочі групи і комісії для вироблення рекомендацій щодо розвитку співробітництва в галузі освіти. Серед них К. Б. Пригожина виділяє наступні [390, с. 10]:

Серед них:

1. У структурі ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO): МБП (Міжнародне бюро освіти International Bureau of Education IBE); МІПО (Міжнародний інститут планування освіти International Institute for Educational Planning – ІІЕР); СЕПЕС (Європейський центр з вищої освіти European Centre for Higher Education – CEPES), у Раді Європи (Рада з культурного співробітництва Council for cultural cooperation – CCC) і в складі Ради: Центр документації з освіти в Європі (Documetation centre for education in Europe), Регіональний центр вищої освіти в Латинській Америці (Regional Centre for Higher Education in Latin America and the Pacific in Caracas). Основними напрямками їх діяльності в сфері освіти є: сприяння зміцненню миру і безпеки шляхом розширення співробітництва народів у галузі освіти, науки і культури в інтересах забезпечення загальної поваги справедливості законності і прав людини; нормативна діяльність з питань національної політики в тісній координації між освітою, підготовкою кадрів і зайнятістю, зміцнення інфраструктури на національному рівні, обмін інформацією шляхом поширення спеціалізованих довідників, бюлетенів досліджень, що відображають останні тенденції в галузі освіти.

2. Основні напрямки діяльності у сфері освіти: вирішення проблем, пов'язаних з *взаємним визнанням* документів про освіту для країн Європейського континенту у зв'язку з різноманітністю освітніх систем у Європі (англо-американської, німецької, іспанської та французької), вивчення проблем середньої шкільної освіти, підготовки молоді до вищої освіти і отримання професій, до світу праці та мобільності, створення мереж обміну інформацією та партнерських зв'язків між країнами, дослідження і практичні рекомендації для вчителів, збір і обробка інформації про стан і розвиток освіти в Європі, міжнародних нормативних актів про освіту.

3. Серед конкретних проектів можна визначити такі, як: «Європейська конвенція щодо еквівалентності дипломів, які відкривають доступ до університетських навчальних закладів» (1959), «Європейська конвенція щодо еквівалентності університетських періодів навчання» (1956), «Європейська конвенція щодо академічного визнання університетських кваліфікацій» (1959). Міжнародні програми в галузі вищої освіти: Програма Європейського Союзу ERASMUS + (обмін студентами різних країн European Erasmus – programme), FORCE (продовжене навчання), PETRA (базове на-

знання), COMMET (співпраця меду університетом і бізнесом), EUROTECHNET (сприяння професій, пов'язаних з технологічними інноваціями), PHARE (розвиток дистанційної освіти), LINGUA (мовна підготовка).

4. Лісабонська декларація (конвенція Ради Європи та ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO) (1992). Основними напрямками діяльності є: перехід від загальних декларацій про наміри до конкретних визначень, правил і чіткого розмежування зобов'язань сторін і учасників (наприклад, категорії: «доступ», «прийом», «оцінка», «вища освіта», «сприятелі навчання» та ін.), визначення відмінностей між термінами «доступ» і «прийом», кваліфікацією вищої освіти і кваліфікаціями, які дають доступ до вищої освіти.

5. Сорбонська (1998) і Болонська (1999) декларації (спільна декларація Франції, Німеччини, Італії та Великобританії відкрита для приєднання інших країн) були підписані з метою політичного утвердження необхідності глобалізації вищої освіти та якнайшвидшої «гармонізації» Європейського простору вищої освіти із загальною структурою освітніх рівнів, створення загального «європейського простору вищої освіти», встановлення європейської зони вищої освіти, активізації європейської системи освіти в світовому просторі» [390, с. 11]

Україна приєдналась до Болонського процесу у 2005 році. За рішенням Міністра освіти та науки № 612 від 13.07.2007 було затверджено «План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство»; створено робочу групу супроводу Болонського процесу та міжвідомчу групу з упровадження Болонського процесу; відбувся перехід на триступеневу (трициклову) систему підготовки фахівців (бакалавр, магістр, доктор філософії); забезпечено організацію заходів для поширення мобільності, включаючи стажування студентів і викладачів, укладання міжуніверситетських договорів з обміну кадрами, створення спільних з європейськими університетами програм підготовки фахівців; підготовлено проект додатка до диплома та методичні рекомендації, щодо його заповнення, Національної рамки кваліфікації (як передумови для визнання ступенів і попередніх періодів навчання).

У сучасний період вітчизняна система вищої освіти знаходиться у перехідному періоді, відбувається процес пошуку і за-

твердження нових підходів до навчання, що покликані найбільш повно відповідати нагальним потребам реформування українського суспільства. Це обумовлено інтеграцією вітчизняної системи вищої освіти в єдиний європейський освітній простір, що ставить перед університетським менеджментом необхідність вирішення такої актуальної задачі, як формування освіти нового виду.

Проблеми впливу глобалізаційних процесів на зміни державної політики в галузі освіти, модернізації системи освіти, розробки і впровадження сучасних форм і методів навчання у сфері вищої професійної освіти, широко висвітлюються у роботах вітчизняних і закордонних науковців. Так, у вітчизняній і зарубіжній літературі широко використовуються терміни «глобалізація» і «інтернаціоналізація» (P. Scott (2000), J. Knight (2002)). Глобалізація передбачає всеохоплюючий процес взаємодії і взаємовпливу практично всіх держав світу та має високу ступінь і глибину взаємопроникнення норм, ідей, правил співпраці держав і введення конкретних стандартів спілкування. Держави не існують ізольовано одна від іншої, практично всі вони пов'язані між собою у процесі міжнародного співтовариства та необхідністю брати участь у вирішенні глобальних проблем, отже, країни повинні узгоджувати свої інтереси з загальними інтересами цієї спільноти.

Однією з основних ознак сучасного розвитку світового співтовариства, на думку І. В. Амеліної, Т. Л. Попової та С. В. Владимирова є «розгортання процесів глобалізації, які суттєво впливають на систему міжнародних економічних відносин, трансформують її напрями і визначають тенденції розвитку національних економік» [8, с. 197]. На думку цих науковців, глобалізація (від англ. «global» – земна куля) – це вкрай складне явище, що має планетарні масштаби [8, с. 197]. З огляду на це вчені рекомендують розглядати її з декількох аспектів як:

– тривалий процес інтеграції національних економік світу з метою розв'язання глобальних проблем людства.

– складне явище взаємозалежності економік, що виникає у зв'язку з обміном товарів і послуг та потоками капіталів.

– процес, завдяки якому досягнення, рішення і діяльність людей в одній частині земної кулі справляють значний вплив на окремих людей і їхні спільноти в усіх частинах світу [8, с.197].

Поняття «глобалізація» можна визначити як об'єднаний процес формування, організації, функціонування та розвитку ципово нової всесвітньої системи на основі поглиблення взаємодії

в'язків і взаємозалежності у всіх сферах міжнародного співробітництва.

І. В. Амеліна, Т. Л. Попова та С. В. Владимиров виділяють наступні причини формування глобалізаційних процесів: «процес інтернаціоналізації, який приводить до поглиблення співробітництва між країнами та посилення їх взаємозалежності; науково-технічний прогрес (поява інформаційних технологій, які корінним чином змінюють всю систему соціально-економічних відносин, переносить на якісно новий технічний рівень організаційно-економічні відносини, транспортні та комунікаційні зв'язки); загострення проблем, що є загальними для всіх людей і країн світу та є важливими з точки зору збереження та розвитку людства [8, с. 198].

К. Б. Пригожина розглядає процес глобалізації в трьох аспектах: політико-економічному, який характеризується створенням міжнародного ринку праці, зростаючим впливом інформаційних технологій на економічні процеси; соціокультурному та освітньому [390, с. 13]. На думку вченої, «соціально-культурний та освітній аспекти включають глобальні процеси не на рівні націй і держав, а на рівні окремих людей і організацій» [390, с. 13]. У руслі цих аспектів, на думку вченої, «можна пом'якшити негативні наслідки глобалізації, скористатися її перевагами і зберегти національну особливості і самобутність різних культур» [390, с. 14].

У процесі глобалізації роль університету, як гаранта академічного порядку і стабільності, стає все більш важливою. Вже сьогодні університет повинен взаємодіяти з освітніми та іншими організаціями, збільшуючи відкритість освітньої системи. Це вказує на те, що вища освіта, перш за все, не тільки є процесом передачі накопичених знань, а й виховання творчого підходу, моральних цінностей, внутрішньої культури, здатності сприймати і активно брати участь в постійних змінах, потреби до самовдосконалення.

Концепція глобалізації, на думку А. Ю. Слепухіна, «допускає не тільки розцінювати трансформаційні процеси вищої освіти під кутом зору соціальної, політичної та економічної доцільності національної моделі університету, а й розширювати інтерпретаційні рамки аналізу сучасної реальності, осмислювати ключові тенденції у виробництві і трансляції знань, що зумовлені глобалізацією освітнього простору» [431, с. 18].

У системі вищої освіти з переходом до моделі транснаціонального суспільства, на думку А. Ю. Слепухіна, «відбувається комп-

лексна трансформація інституту професійної освіти, видозмінюються життєві траєкторії його суб'єктів, зміст, форми і методи навчання, переосмислюється сутність, продукт і цілі діяльності. Перегляд місії університетської освіти набуває особливого значення на пострадянському просторі: з одного боку, потребують відновлення класичні традиції університету, як вільного і автономного співтовариства, з іншого – необхідне врахування глобального контексту соціальних, політичних, культурних трансформацій» [431, с. 19].

Аналіз праць зарубіжних науковців (P. Bennell і T. Pierce [527], D. Held, A. McGrew, D. Goldblatt [533], J. Knight [542], J. Knight і H. Wit [543], S. Marginson [545], P. Scott [555] та ін.) свідчить про те, що питанням, пов'язаним з глобалізацією, приділяється особлива увага. Так, P. Bennell і T. Pierce вказують, що спостерігається підвищення інтересу до проблеми інтернаціоналізації вищої освіти [527]. На думку вчених, глобалізація в сфері економіки перейшла в сферу освіти через підвищення вимог у міжнародному вимірі освіти і професійної підготовки [527]. Сучасні роботодавці, орієнтовані на діяльність в глобальному масштабі, зацікавлені в співробітниках з міжнародними компетенціями, які володіють іноземними мовами та основними навичками міжкультурного спілкування з міжнародними партнерами. Уряди, так само як і громадяни, знаходяться в пошуку такої вищої освіти, яка може розширити можливості студентів [527]. Окрім того, різке прискорення глобальних процесів економічної інтеграції упродовж останніх років, як вважають P. Bennell і T. Pierce, спонукало до посилення інтернаціоналізації ринку праці для висококваліфікованих кадрів, що у свою чергу, призвело до глобалізації деяких професій і кваліфікацій, визнані на глобальному або міжнародному рівні, особливо в тих напрямках знань, які необхідні для транснаціональних корпорацій і бізнес-спільноти в цілому [527].

D. Held, A. McGrew і D. Goldblatt визначають процес глобалізації як розширення, поглиблення і прискорення світового взаємозв'язку [533].

Інтернаціоналізація, як вважає J. Knight, навпаки, пов'язана з процесом інтегрування міжнародного, міжкультурного або глобального виміру в мету, функції, забезпечення вищої освіти. Відповідно до позиції науковця, ключовим елементом інтернаціоналізації є ідея відносин між націями або культурними ідентичностями, маючи на увазі збереження національної держави і культури [542].

J. Knight і H. Wit вказують, що глобалізація проявляється в кожній країні по-своєму зважаючи на такі національні особливості, як історія, традиція, культура і пріоритети [543].

S. Marginson трактує поняття «глобалізація» як процес виникнення упродовж останніх кількох десятиліть за допомогою складних електронних мереж відносин між інститутами і людьми, створення відкритого інформаційного середовища і комунікацій в реальному часі. В результаті прогресу в економічній і технологічній сферах поступово відбувається інтеграція країн і громадян за рамками національних кордонів [545].

P. Scott зазначає, що у сучасному суспільстві доволі часто знають слова побоювання, що ефектом глобалізації є гомогенізація культури, проте, вчений займає абсолютно переконливу позицію про те, що інтернаціоналізація повинна розглядатися як абсолютно інша концепція – з урахуванням поваги до збереження національності держав [555]. Глобалізація, як вказує P. Scott, безсередньо стосується університетів, адже висувається особливо актуальне завдання поширення національних культур, яке сприяє стандартизації навчання (під впливом сучасних інформаційних технологій та появи глобальних дослідницьких технологій), а також обмежує бюджетні можливості розвинених країн, від яких залежить значна частина фінансування університетської освіти [555].

Як зазначається у розділі 10 збірника Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), вища освіта для суспільства, основана на знанні. Частина 2: Особливості вищої освіти: інновації, ринок праці, інтернаціоналізація» у більшості, з 15 країн цієї організації, перехід від елітної вищої освіти до масової, що розпочався в 1980-і роки, призвів до безпрецедентного розширення забезпечення вищої освіти – за рахунок збільшення ресурсів приватних постачальників освітніх послуг [462, с. 111].

Слід вказати на те, що деякі з країн з позицій сьогодення стикаються з невеликою кількістю абітурієнтів. Усе більш поширеною стає точка зору, згідно з якою інтернаціоналізація – це засіб консолідації зниження чисельності абітурієнтів і гарантія життєздатності деяких закладів вищої освіти. Тому інтернаціоналізацію у цьому контексті можна розглядати і як частину довгострокової стратегії розвитку навичок за допомогою залучення студентів із-за кордону з подальшою можливою імміграцією деяких з них. І навпаки, країни з меншою територією і або менше розвинені в економічній сфері і зрештою стикаються з підвищенням попиту на вищу освіту.

Інтернаціоналізація є значущою і на національному рівні, оскільки дозволяє країнам підтримувати або вдосконалювати їх економічну ефективність і відносно стабільність, а також вирішувати соціальні завдання.

Вважається, що найпомітнішою формою інтернаціоналізації є процес реформування, який відбувається упродовж останніх років у багатьох країнах з метою підвищення прозорості і сумісності їх систем вищої освіти через конвергенцію і упорядкування національної структури ступенів або конвергенцію інструментів для перекладу і визнання кредитів і кваліфікацій, отриманих у будь-якому закладі вищої освіти.

Цей феномен конвергенції став найпоказовішим в Європі. У червні 1999 року міністри освіти європейських країн підписали Болонську декларацію, згідно з якою ключовою метою Європи є створення Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area – EHEA), вдосконалення системи порівнянності і сумісності структур вищої освіти і ступенів для підвищення можливостей працевлаштування європейських громадян, а також конкурентоспроможність і привабливість європейської вищої освіти [462, с. 112].

Іншою формою інтернаціоналізації є з'єднання міжкультурного і інтернаціонального вимірів в навчальному плані, викладацькому процесі, дослідницької та факультативної діяльності закладів вищої освіти, що сприяє розвитку у студентів міжнародних і міжкультурних навичок, навіть якщо вони ніколи не були за кордоном [462, с. 114]. Цю форму інтернаціоналізації – націлену на зміст навчальних програм і забезпечення освіти, як зазначає В. Wächter, часто називають «інтернаціоналізацією дому», зворотною реакцією на активізацію студентської та академічної мобільності, а також прагненням приділити увагу аспектам інтернаціоналізації, характерним для університетського кампусу всередині країни [560].

Нам імпонує думка європейських фахівців про те, що з точки зору політичної перспективи, даний аспект є дуже важливим для виховання громадян з міжнародними компетенціями, оскільки переважна більшість студентів вищих навчальних закладів не беруть участі в прямих транскультурних практиках, таких як міжнародна мобільність.

В. Wächter вказує, що окрім інтернаціоналізації навчальних планів і міжкультурних взаємодій в кампусі, в процесі інтернаціоналізації всередині країни, значну увагу також слід приділяти такій

складовій, як іноземна мова, оскільки вона є інструментом комунікації випускників з різних країн [560].

З метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у Європейському Союзі Указами Президента України № 398 від 07.07.2015 року була затверджена «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу» [440].

Інтеграційний процес, як вважає А. В. Семенова, «полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у Європейському Союзі» [420, с. 130]. На думку вченої, «у кінцевому результаті такі кроки спрацьовуватимуть на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища» [420, с. 130].

В Україні, як і в інших розвинених країнах світу, вища освіта визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Стратегічні напрямки розвитку вищої освіти визначені Конституцією України, законами України «Про освіту» від 05.09.2017, № 2145-19, «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року № 344/2013 від 25.06.13 року та інших документах [194, 195, 331].

Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень [194, 195, 331].

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку вищої освіти, на думку А. В. Семенової та ін є: особистісна орієнтація вищої освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів; підвищення соціального статусу і професіоналізму праців-

ників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки; розвиток освіти як відкритої державно-суспільної системи; інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів [420, с. 132].

Сучасні загальноцивілізаційні тенденції розвитку здійснюють системоутворюючий вплив на реформування системи освіти України, яке, на думку А. В. Семенової, передбачає:

– перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть змогу задовольняти можливості особистості в здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямком відповідно до її здібностей, та забезпечити її мобільність на ринку праці;

– формування мережі вищих навчальних закладів, яка за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла б інтересам особи та потреби кожної людини і держави в цілому;

– підвищення освітнього і культурного рівня суспільства. створення умов для навчання протягом всього життя;

– піднесення вищої освіти України до рівня вищої освіти в розвинутих країнах світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство [420, с. 132].

Третьою формою інтернаціоналізації є мобільність громадян між країнами. У багатьох країнах тема міжнародної мобільності стала однією з ключових в політиці, як з точки зору підготовки фахівців за кордоном, так і з точки зору залучення в країну працівників наукової сфери, або навіть як потенційних емігрантів з високою кваліфікацією [462, с. 115].

Інтенсивний транснаціональний рух потоків інформації, технологій, капіталу призводить до того, що ринок праці долає межі національних держав; стає глобальним і ринок освітніх послуг, що означає трансформацію різних освітніх систем в єдину, загальноєвропейську – при збереженні відмінностей, зумовлених традицією і культурою.

В умовах глобальних трансформацій сучасного суспільства політика в галузі вищої освіти прагне враховувати зростаючі вимоги різних груп, що забезпечують розвиток вищої школи: уряду, роботодавців і споживачів освітніх послуг. Для досягнення цих цілей формуються нові орієнтири в галузі освітніх стандартів, які набувають все більш інтернаціонального характеру. Всі ці процеси докорінно змінюють сам інститут освіти, життєві траєкторії його суб'єктів, зміст, форми і методи навчання.

Формування єдиного світового освітнього простору відбувається через зближення підходів різних країн до організації освіти, а також через визнання документів про освіту інших країн. Спільний європейський освітній простір, з одного боку, сприяє зростанню мобільності студентів та професорсько-викладацького складу, а з іншого – академічна мобільність є необхідною умовою формування самого спільного освітнього простору.

Розрізняють зовнішню академічну мобільність і внутрішню. За способом організації розрізняють організовану (здійснюється у процесі економічного, політичного або міжуніверситетського академічного партнерства) та індивідуальну (з власної ініціативи студента). Залежності від мети розрізняють горизонтальну (на певний термін під час навчання) та вертикальну мобільність (з метою отримання наступного академічного чи наукового ступеня) [431, с. 231].

Як зазначається у Education at a Glance (2007): OECD Indicators – щорічному збірнику про системи освіти в країнах, що входять в ОЕСР, і країнах-партнерах, «академічні обміни сприяють більш швидкому обігу та дисемінації дослідних результатів, досягнутих будь-де, і тим самим забезпечують імпульс для проведення досліджень та пошуку інновацій, які неможливо досягти в умовах ізоляції. Міжнародна студентська мобільність може приймати різні форми: від вступу до ВНЗ в іншу країну на повну програму навчання, до участі в мовних програмах, спрямованих переважно на іноземців, які не відповідають традиційним програмам, за якими проходять навчання місцеві студенти» [529].

Значна частина мобільності пов'язана з таким багатосторонніми програмами, як «Еразмус+». Програма інтегрувала такі програми, як: «The LifeLong learning Programme», «The Youth in Action Programme», «The Erasmus Mundus Programme», «Alfa», «EduLink», «Tempus», «Jean Monnet Activities» та інші. Разом з понад 150 країнами світу, Україна є однією з країн-партнерів програми Еразмус+. Країнами-членами програми виступають 28 держав-членів ЄС, Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн, Туреччина та Македонія. Реалізація академічної мобільності в програмі відбувається за двома напрямками: ступенева мобільність і кредитна мобільність. Програми кредитної мобільності передбачають короткострокові програми навчання (3–12 міс.) для українських бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів з повним визнанням отриманих компетентностей та результатів навчання; а також короткострокові стажування/викла-

дання (1 тиждень – 2 місяці) для викладачів та співробітників університетів. [563]

У процесі співробітництва у сфері вищої освіти в Erasmus + виділені наступні основні напрямки:

Ключовий крок1: Навчання мобільності індивідів – нові можливості мобільності для студентів та викладачів.

Ключовий крок 2: Співпраця для інновацій та передового досвіду – співпраця для розвитку потенціалу університетів та обміну кращими практиками.

Нова програма покликана стати ефективним інструментом сприяння розвитку людського і соціального капіталу в Європі і за її межами. До завдань Програми входить створення нової якості співпраці, включаючи:

- використання, поширення та розвиток раніше досягнутих результатів

- просування нових ідей і залучення нових учасників зі сфери праці і громадянського суспільства

- створення і розвиток нових форм співробітництва. Розвивається і студентська мобільність за допомогою міжінституційних договорів за короткостроковими програмами обміну або за програмами повного курсу, розроблені вузами в партнерстві – в деяких випадках програми спільних ступенів або подвійних дипломів [563].

Індивідуальна мобільність між країнами забезпечує прямі міжкультурні взаємодії з місцевою громадою приймаючої країни та є більш цінним міжнародним досвідом з точки зору учасників. Деякі країни ОЕСР, особливо країни-члени ЄС, створили схеми та заходи щодо популяризації такої мобільності з метою розширення міжкультурних контактів і побудови в майбутньому соціальних мереж.

Академічна мобільність збільшує шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищує якість трудових ресурсів національної економіки. Вона стає відповіддю національних систем освіти на виклики глобального освітнього простору, жорстку конкуренцію на ринку освітніх послуг.

Академічна мобільність як найбільш розвинена форма інтернаціоналізації освіти сприяє інтеграції індивіда у міжнародну академічну спільноту в рамках глобального освітнього простору. Вона забезпечує доступ до освітніх здобутків провідних країн світу, сприяє розвитку інтеркультурних компетентностей та збільшує шанси на професійну самореалізацію.

Україна не стоїть осторонь цих процесів. Підтвердженням цього є затвердження Кабінетом Міністрів України постанови № 579 від 12 серпня 2015 року «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність». Дане положення встановлює порядок організації програм академічної мобільності для учасників освітнього процесу вітчизняних вищих навчальних закладів (наукових установ) на території України чи поза її межами та учасників освітнього процесу іноземних вищих навчальних закладів (наукових установ) на території України [562].

Відповідно до цього положення право на академічну мобільність може бути реалізоване на підставі міжнародних договорів про співробітництво в галузі освіти та науки, міжнародних програм та проектів, договорів про співробітництво між вітчизняними вищими навчальними закладами (науковими установами) або їх основними структурними підрозділами, між вітчизняними та іноземними ВНЗ (науковими установами) та їх основними структурними підрозділами.

Окрім того, право на академічну мобільність може бути реалізоване вітчизняним учасником освітнього процесу з власної ініціативи за підтримки адміністрації вітчизняного закладу вищої освіти, в якому він постійно навчається або працює, на основі індивідуальних запрошень [562].

Навчальна (академічна) мобільність за Програмою Еразмус+ для України як країни-партнера, має за мету сприяння міжнародній мобільності студентів, викладачів і працівників закладів вищої освіти, роль яких у цьому процесі – організувати такі індивідуальні можливості, взявши участь у конкурсах Програми Еразмус+ за напрямом KA1: навчальна (академічна) мобільність.

Участь у таких конкурсах дає можливість закладам вищої освіти вдосконалити навички управління міжнародними проектами, покращити свій організаційний потенціал, відкрити нові горизонти для інтернаціоналізації вищої освіти як на організаційному, так і на індивідуальному рівнях для закладу вищої освіти та його студентів, викладачів і працівників задля подальшої участі в майбутніх міжнародних проектах з партнерами з усього світу.

Для закладів вищої освіти України, як країни-партнера Програми ЄС Еразмус+, відкриті можливості співпраці з закладами вищої освіти країн-членів Програми щодо організації навчальної (академічної) мобільності: кредитної або ступеневої [564].

Окрім згаданих програм, заклади вищої освіти України з метою реалізації ідей Болонського процесу щодо формування європейського простору вищої освіти започатковують та розгортають *Програми подвійного диплому* із закордонними навчальними закладами.

Програми подвійних дипломів передбачають: розроблення спільних курсів/модулів навчання та їх визнання університетами-партнерами; вивчення студентами частини дисциплін в університеті-партнері; читання лекцій та проведення практичних занять викладачами з університету-партнера; участь науково-педагогічних працівників у спільних комісіях з прийому студентів, проведення іспитів і захисту кваліфікаційних робіт [563].

Переваги програм подвійних дипломів: здобуття вищої освіти за спільними інтегрованими навчальними програмами одночасно у двох закладах вищої освіти різних країн за пільговими умовами (вартість навчання за програмою подвійних дипломів значно нижча порівняно з виїзною моделлю); можливість отримання стипендій та грантів Європейського Союзу на навчання; отримання легітимних дипломів державного (українського) та європейського зразків; підвищення рівня володіння іноземними мовами; вивчення досвіду підготовки фахівців у Європейських державах; ознайомлення з новими моделями продукування й отримання знань; розширення мережі контактів й кола спілкування; підвищення конкурентоздатності на ринку праці та можливість працевлаштування за кордоном за здобутою кваліфікацією у відповідній галузі діяльності [563].

На нашу думку, позитивними рисами мобільності є: мовна практика і культурний обмін учасників; ознайомлення із сучасним розвитком університетських кампусів країн Європи; можливість практикуватися із використанням сучасних методик, які використовуються для роботи з відновлення здоров'я спортсменів; можливість майбутнього працевлаштування в країнах Євросоюзу; привабливість економічного, політичного та юридичного добробуту країн Євросоюзу.

Негативними рисами мобільності є: політика заміщення українськими студентами нестачу власних абітурієнтів у європейських країнах; відтік людських і фінансових ресурсів з України на користь закордонних закладів вищої освіти; низька можливість реалізації набутих компетентностей на базі європейських закладів вищої освіти у сучасних реаліях українського економічного сектора

в умовах недостатнього розвитку матеріально-технічної бази на фоні низького рівня фінансування науково-технічного розвитку вищої освіти, впровадження сучасних технологій у виробничу сферу; низька оплата праці.

Формування інноваційної моделі розвитку суспільства розширює коло функціональних особливостей системи вищої освіти в напрямку поєднання функції передачі накопиченого суспільного досвіду, знань та навичок зі сприянням у розробці нових наукових ідей, технічних рішень і технологічних процесів та підготовкою фахівців нового рівня, які відзначаються розвинутими професійними, аналітичними та новаторськими здібностями. Виконання цих завдань у системі вищої освіти України сприятиме досягненню її основної мети – підготовка фахівців, професійно-кваліфікаційні характеристики яких будуть відповідати потребам соціально-економічного розвитку суспільства і стануть визначальними чинниками їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках праці.

Т. Л. Желюк вказує на те, що «нові знання мають форму суспільних благ, виробництво яких є суспільно значимим, але одночасно вимагає великих фінансових вкладень на розробку та впровадження. В силу того, що поширення наукових знань є постійно зростаючим чинником інтелектуального збагачення суспільства, актуалізується потреба державної підтримки їх генерування та впровадження в практику» [180]. Головною метою такої системи повинно бути «збалансування основних характеристик науково-технічного потенціалу і потреб ефективного наукового забезпечення економічного зростання» [180]. Для досягнення поставленої мети державна підтримка генерування нових знань повинна базуватися на визначенні пріоритетів науково-технологічного розвитку (в першу чергу модернізації матеріально-технічної бази наукових та науково-дослідних установ), на підставі ґрунтовних прогнозних досліджень, оптимізації фінансового забезпечення наукових розробок, які виконуються в рамках державних цільових наукових та науково-технічних програм, державного замовлення на створення новітніх технологій, підтримки фундаментальних досліджень. Державна підтримка генерування нових знань повинна базуватися на ефективному механізмі державного регулятивного впливу на економіку через відповідне законодавче, структурне, функціональне забезпечення розвитку національної інноваційної, освітньої, наукової підсистем» [180].

Т. Л. Желюк розглядає нові знання у трьох площинах: 1) як здібності, уміння та навички; 2) як значима інформація; 3) як особливий вид діяльності, результатом якого нагромаджений досвід у певній сфері. Політика генерування нових знань «розглядається в комерційній та суспільній площині. В комерційній площині інтелектуальні ресурси розглядаються в синергетичній єдності людського, структурного, споживчого капіталу, що дозволяє продукувати нові знання, які можна перетворити на прибуток та оцінити. Створення знань відбувається за рахунок активізації використання факторів внутрішнього потенціалу, комунікаційних зв'язків, факторів відновлення та розвитку (інноваційної активності, досягнень науково-технічного прогресу)» [180].

Студентоцентроване навчання і викладання відіграють важливу роль у стимулюванні мотивації студентів, їх самоаналізі та залученні до освітнього процесу. Це означає ретельне обговорення процесів розроблення та реалізації освітніх програм та оцінювання результатів навчання.

Запровадження студентоцентрованого навчання і викладання є таким, що: враховує різноманітність потреб студентів, уможливорюючи гнучкі навчальні траєкторії; враховує та використовує різні засоби надання освітніх послуг; гнучко використовує різноманітні педагогічні методи; сприяє взаємній повазі у суб'єкт-суб'єктних відносинах «студент-викладач»; має належні процедури для розгляду скарг студентів [417]

Позитивні приклади останнього десятиліття XIX ст. нерозривно пов'язані з розвитком великих корпорацій, недостатньою кількістю підготовлених фахівців з сучасним мисленням для досягнення їх бізнес-цілей та початком реального усвідомлення соціальної відповідальності бізнесу. Значна частина цих прикладів стосується сировинних галузей, енергетики й сільського господарства та є помітною на рівні професійно-технічної (професійної) освіти на тлі поодиноких проєктів у сфері вищої освіти [565].

Важливо відрізнити дуальне навчання від традиційного проходження практики студентами. Водночас, дуальна форма здобуття освіти не повинна абсолютизуватись. Слід розуміти межі, в яких дуальна форма здобуття освіти є ефективною. Крім того, дуальна освіта спрямовується лише на адаптацію здобувача освіти до першого робочого місця, що відповідає кваліфікації, яку він здобуває. Є абсолютно очевидним, що переважна більшість сучасних здобувачів освіти будуть багаторазово змінювати робочі місця, про-

фесії та види діяльності впродовж тривалого трудового життя. Завданням закладу вищої освіти є набуття здобувачем освіти компетентностей, які дозволять адаптуватись до різноманітних економіко-технологічних змін [565].

У Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII дуальна форма здобуття освіти – це «спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору» [195].

За останні 20 років відбулося зростання значущості вищої освіти. У цьому контексті зростає попит з боку студентів і роботодавців на вищі кваліфікації з сильним міжнародним компонентом – з точки зору змісту навчального плану і знайомства з різними культурами, що допомагає розвивати міжкультурні навички та компетенції.

Наявний в даний час вітчизняний і зарубіжний досвід інформатизації освітнього середовища дозволяє істотно підвищити ефективність освітнього процесу. Інформатизація освіти створює хороші передумови для широкого впровадження в педагогічну практику нових методичних розробок, спрямованих на інтенсифікацію навчального процесу, реалізацію інноваційних ідей освітнього процесу.

Домінуючою тенденцією подальшого розвитку сучасної інформатизації на думку А. А. Андреева, є «перехід від індустріального до інформаційного суспільства, в якому об'єктами і результатами праці переважної частини зайнятого населення стануть інформаційні ресурси і наукові знання». А. А. Андреев зазначає, що «інформатизація освіти є одним з найважливіших умов успішного розвитку процесів інформатизації суспільства, оскільки саме в сфері освіти готуються і виховуються ті люди, які не тільки формують нову інформаційну середу суспільства, але яким також належить жити і працювати в цьому новому середовищі» [9, с. 39].

Інформатизація освіти вимагає впровадження у вищу освіту інноваційних за змістом форм, методів і засобів професійної підготовки майбутніх фахівців нової формації, створення потужної інформаційної інфраструктури у закладах вищої освіти з розвитком інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем, впровадження інтернет-технологій, електронного навчання, комунікаційних мереж (глобальних, національних, локальних).

Сучасний перехід України до інформаційного суспільства вимагає від системи вищої освіти вирішення принципово нових підходів до підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерго-терапії у вищих навчальних закладах. Інформаційно-комунікаційні технології в світовій практиці визнані ключовими технологіями сучасності, що на найближчі десятиліття будуть основними двигунами науково-технічного прогресу.

Вивчення вітчизняного Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія [144], Л. П. Сущенко [450] та ін.) та зарубіжного J. Petty [539], A. F. Pettersson [550] науково-педагогічного досвіду свідчить, що зусилля багатьох науковців спрямовані на пошуки оптимальних шляхів удосконалення підготовки майбутніх фахівців в умовах формування інформаційно-інтелектуального суспільства.

Відомо, що основу професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти становлять не тільки спеціальні знання, а й система певних особистісних якостей, на розвиток яких впливають тенденції та закономірності переходу в інформаційно-інтелектуальне суспільство. Цей перехід детермінує практичні завдання створення і використання інформаційних ресурсів, надання інформаційних послуг, розробки механізмів інформаційної безпеки, що обумовлює необхідність наукового переосмислення сутності інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Істотним недоліком у професійній підготовці сучасних фахівців, як стверджують вчені Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія «є їхній недостатній професіоналізм у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, що негативно впливає на ефективність та рівень викладання. Випускник ВНЗ повинен не тільки володіти знаннями в галузі комп'ютерної техніки, а й бути фахівцем із застосування ІКТ у своїй професійній діяльності, вміти спілкуватися в інформаційному середовищі» [144, с. 11].

Інформатизація освіти вимагає впровадження інноваційних за змістом форм, методів і засобів професійної підготовки майбутніх фахівців нової генерації, створення потужної інформаційної інфраструктури у закладах вищої освіти з розвиненим інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем, впровадження інтернет-технологій, електронного навчання, комунікаційних мереж (глобальних, національних, локальних та ін.).

Науковці Р. С. Гуревич і М. Ю. Кадемія виділяють наступні завдання інформатизації освіти:

- 1) підвищення якості підготовки фахівців на основі використання у навчальному процесі інформаційних технологій;
- 2) упровадження активних методів навчання, підвищення творчої та інтелектуальної складової;
- 3) інтеграція різноманітних видів навчальної діяльності;
- 4) адаптація технологій навчання до індивідуальних особливостей студентів;
- 5) розробка нових технологій навчання, що сприяють активізації пізнавальної діяльності всіх, хто навчається, підвищують мотивацію на основі засобів і методів ІКТ до їх використання у професійній діяльності;
- 6) забезпечення неперервності та наступності в навчанні;
- 7) розробка навчальних матеріалів для дистанційного навчання;
- 8) удосконалення програмно-методичного забезпечення навчального процесу;
- 9) упровадження інформаційних технологій у процес спеціальної професійної діяльності фахівців різних профілів [144, с. 18].

На думку вчених М. Ю. Кадемія та І. Ю. Шахіна, «оволодіння сучасними інформаційними та інформаційно-комунікаційними технологіями, методикою їх використання в навчальному процесі сприятиме модернізації освіти – підвищенню якості професійної підготовки майбутнього фахівця, збільшенню доступності освіти, забезпеченню потреб суспільства в конкурентоздатних фахівцях» [217, с. 79].

Інформаційно-освітнє середовище надає оперативну можливість інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчального процесу, віддаленого доступу науково-педагогічним працівникам, студентам, допоміжному складу до інформаційних (освітніх) ресурсів, останні включають: нормативну, навчальну, методичну, довідкову та іншу електронну інформацію [417].

До характерних властивостей інформаційного освітнього середовища відносяться: широке використання електронних інформаційних (освітніх) ресурсів, застосування нових інформаційно-телекомунікаційних та педагогічних технологій навчання, гнучкість організації навчального процесу, економічна ефективність [417].

До сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання відносять інтернет-технології, мультимедійні програмні засоби, офісне і спеціалізоване програмне забезпечення, електронні навчальні, навчально-методичні ресурси, системи дистанційного навчання тощо. Серед нових ІКТ особливе місце нині відводять «хмар-

ним технологіям» (англ. cloud computing), які пов'язують з динамічно масштабованим вільним способом доступу до зовнішніх обчислювальних інформаційних ресурсів у вигляді сервісів, які надаються за допомогою Інтернету (напр., Software as a Service, Platform as a Service), використання «Модульного середовища для навчання» (Moodle).

Актуальність інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена тим, що вони вдосконалюють систему освіти і роблять ефективнішим навчальний процес. Сьогодні найбільше розповсюдження отримали комп'ютерні навчальні програми, зокрема, комп'ютерні підручники, діагностично-тестові системи, лабораторні комплекси, експертні системи, бази даних, консультаційно-інформаційні системи, прикладні програми, які забезпечують обробку інформації.

Інформаційно-комунікаційні технології дають можливість поєднувати процеси вивчення, закріплення і контролю засвоєння навчального матеріалу, які за традиційного навчання частіше всього є розірваними. Інформаційні технології дають можливість у більшій мірі індивідуалізувати процес навчання, зменшуючи фронтальні види робіт і збільшуючи частку індивідуально-групових форм і методів навчання. Також інформаційні технології сприяють підвищенню мотивації до навчання, розвитку креативного мислення, дозволяють економити навчальний час; інтерактивність і мультимедійна наочність сприяє кращому представленню, і, відповідно, кращому засвоєнню інформації.

Метою концепції є організація системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії та реалізація психолого-педагогічних умов удосконалення цієї підготовки в освітньому процесі закладів вищої освіти задля формування конкурентоздатних і креативних фахівців здатних до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Основні положення концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів:

1. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії повинна здійснюватися в умовах взаємодії між закладами вищої освіти у напрямку інтеграції міжнародної спрямованості їх навчальної та дослідницької функцій, що є підготовчим кроком до глобалізації вищої освіти.

2. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у контексті інтегрування вітчизняної вищої освіти в

єдиний європейський освітній простір зумовлює потребу у розширенні освітніх орієнтирів для забезпечення суб'єктів освітнього процесу міжнародною академічною мобільністю.

3. Система професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії повинна базуватися на найбільш ефективних сучасних підходах досягнення конкурентоздатності фахівців, що охоплюють навчання, студентоцентроване навчання, самонавчання та неперервне генерування знань упродовж життя в інноваційному ланцюжку «університет – технології – реабілітаційна діяльність».

4. Процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів повинен бути професійно орієнтованим і ґрунтуватися на основі дуальної форми здобуття освіти відповідно до освітніх рівнів бакалавра і магістра.

5. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії має забезпечити їх базовою психолого-педагогічною підготовкою на основі трансформації інформації в нові знання про сучасні тенденції терапевтичних заходів для відновлення здоров'я спортсменів, з урахуванням прогнозування перспектив розвитку спеціальності та за необхідності отримати додатковий фах з суміжних спеціальностей.

6. Оптимізація професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії повинна здійснюватися в умовах розвинутого інформаційно-комунікаційного навчального середовища ЗВО, застосування інтернет-технологій, електронного навчання і комунікаційних мереж (глобальних, національних, локальних).

Таким чином, нами розроблено концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

3.3. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Система професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів являє собою комплекс взаємопов'язаних концепцій та моделей відповідної підготовки.

Моделювання як метод наукового пізнання є відтворенням форми чи деяких властивостей предметів або явищ з метою їх вивчення або повторення (відтворення). Це дослідження властивостей будь-яких об'єктів (процесів) за допомогою інших об'єктів (процесів), які є їх моделлю. Вчені вважають, що будь-яке пізнання можна трактувати як моделювання [297, с. 215].

Під моделлю прийнято розуміти приклад (стандарт, еталон), а в більш широкому ракурсі – будь-який зразок того чи іншого об'єкта, процесу або явища. Розробка і використання моделей пов'язані з моделюванням – процесом побудови, вивчення і використання модельних показників для визначення і уточнення характеристик і оптимізації процесу спортивної підготовки і участі в змаганнях. Функції, які виконують моделі при вирішенні теорії і практики спорту, носять різний характер. По-перше, моделі використовуються в якості заміника об'єкта з тим, щоб дослідження на моделі дозволили отримати нові дані про сам об'єкт. При експериментуванні з моделлю можна отримати нові знання, які являють собою відображення структури і функцій моделі. Після перевірки знань про модель з точки зору їх значення для об'єкта отримані теоретичні уявлення можуть стати складовою частиною теорії об'єкта. По-друге, моделі використовуються для узагальнення емпіричних знань, осягнення закономірних зв'язків різноманітних процесів і явищ у сфері спорту. По-третє, моделі мають велике значення переведення експериментально отриманих результатів наукових досліджень у практичну сферу спорту. При цьому важливий не аналіз моделей як квазіоб'єктів для отримання теоретичних знань, а їх практична реалізація [297, с. 216].

А. І. Міхеєнко та В. І. Котелевський в контексті свого наукового дослідження розглядають модель як зображення, схему, графік будь-якого об'єкта, процесу або явища, що використовується для його спрощення і відкриває можливість перенесення інформації від моделі до прототипу [324, с. 43]. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій відображає базові концептуальні положення та освітню технологію. [324, с. 43].

При розробленні та теоретичному обґрунтуванні моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів ми дотримувалися визначення поняття «модель», яке подається в «Енциклопедії професійної освіти»: модель – це така уявлена або мате-

ріально реалізована система, яка відображує або відтворює об'єкт дослідження і здатна замінити його так, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт [516, с. 78].

Науковці І. В. Іваній [213], Є. О. Павлюк і Т. В. Чопик [363], Л. П. Сущенко [450] значну увагу приділяють розробленню моделей професійної підготовки майбутніх фахівців, здатних здійснювати діяльність у галузі фізичної культури та спорту. Так, І. В. Іваній теоретично обґрунтував й розробив модель формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки [213, с. 35]. Педагогічна модель як умовний аналог формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі його професійної підготовки має інтеграційно-функціональну сутність, передбачає системно-синергетичне поєднання концептуально-цільового, змістово-структурного, операційно-діяльнісного, технологічного та оціночно-регулятивного складників [213, с. 35]. Є. О. Павлюк і Т. В. Чопик приділяють увагу побудові моделі професійної підготовки майбутніх фахівців із олімпійського та професійного спорту, яка за змістом професійної підготовки охоплює цикли таких дисциплін: гуманітарні і соціально-економічні; фундаментальні (медико-біологічний, спеціально-теоретичний та спеціально-практичний блоки); професійно-орієнтовані; самостійного вибору вищого навчального закладу і студента. Специфіка змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з олімпійського та професійного спорту полягає у впровадженні до кожного із циклів і блоків курсів профілюючих дисциплін і методик підготовки з використанням педагогічних підходів формування професійно-важливих якостей, що викладаються протягом усього терміну професійної освіти бакалаврів і глибоко вивчаються за програмами спеціаліста та магістра [363, с. 93]. Кожний рівень підготовки повинен закінчуватися практикою, яка спрямована на закріплення, поглиблення і вдосконалення як теоретичних знань із олімпійського та професійного спорту, так і формування у студентів необхідних для реалізації у майбутньому професійних-важливих якостей, практичних умінь і навиків [363, с. 93]. Л. П. Сущенко у структурі моделі професійного самовдосконалення особистості майбутнього фахівця, який планує здійснювати свою діяльність у галузі «Спорт для всіх» включає такі компоненти, як макросередовище і мікросередовище, яким виступає навчально-розвиваюче середовище вищого навчального закладу [450].

Вчені Н. О. Белікова [60], Ю. О. Лянной [297] приділяють увагу побудові моделей підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах. Так, Н. О. Беліковою розроблено модель підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності, яка «охоплює взаємопов'язані структурні блоки (концептуально-цільовий, організаційно-змістовий, процесуально-технологічний, аналітико-результативний), етапи (мотиваційно-цільовий, активно-діяльнісний, оціночно-аналітичний), форми (лекції, семінарські та практичні заняття, самостійну та індивідуальну роботу, педагогічну і виробничу практики, студентську науково-дослідну роботу, дистанційне навчання), методи (проблемне навчання, мультимедійні лекції, дискусії, ділові ігри, тренінги, case-study, мозковий штурм, проектування професійної діяльності, волонтерську здоров'язбережувальну діяльність, інтернет-консультування) і засоби (фізичної реабілітації, наочності, тестування, інформаційно-комунікаційні технології), що забезпечують процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності» [60, с. 254].

Ю. О. Лянной запропонував модель професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах яка складається: з цільового блоку (включає мету та завдання професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах); теоретико-методологічного блоку (компетентнісний, аксіологічний, суб'єктно-діяльнісний, парадигмальний, акмеологічний, синергетичний, системний та культурологічний методологічні підходи та принципи: принцип відповідності змісту освіти вимогам розвитку суспільства, науки, культури і особистості; принцип науковості; принцип систематичності; принцип послідовності; принцип спадкоємності, принцип наочності, принцип індивідуального підходу та принцип мобільності); технологічного блоку (характеризує алгоритм реалізації ефективного освітнього процесу, утворюють зміст, форми, методи, засоби, етапи та функції професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах); критеріально-результативного блоку (включає комплексну методiku діагностики, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх магістрів з фізичної реабілітації до наукової та професійної діяльності на ринку реабілітаційних послуг) [297, с. 267].

З метою оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів ми поставили за мету розробити відповідну модель із застосуванням методу наукового моделювання. На основі аналізу методологічних, організаційних і навчально-виховних особливостей процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів і власного досвіду викладацької діяльності визначили структурні блоки моделі, встановили їх взаємозв'язки та виявили умови їх реалізації для досягнення мети. У моделі виділено цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний і критеріально-діагностичний структурні блоки (див. рис. 3.1).

Соціальне замовлення відображає запит суспільства на ефективну професійну підготовку конкурентоздатних і креативних фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, здатних до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Цільовий блок виконує функцію наукового обґрунтування поставленої проблеми і відображає запланований результат навчання через мету і завдання.

Мета – підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні завдання:

– формування відповідального ставлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів;

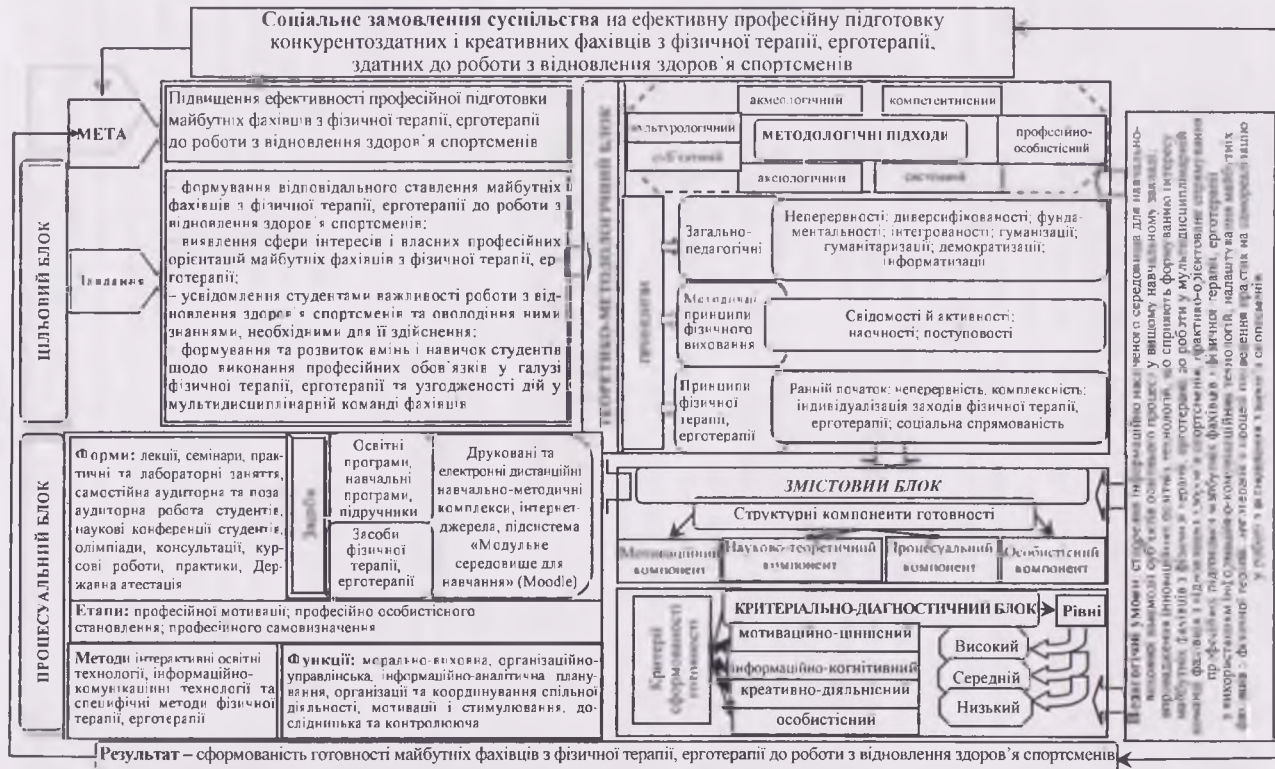
– виявлення сфери інтересів і власних професійних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;

– усвідомлення студентами важливості роботи з відновлення здоров'я спортсменів та оволодіння ними знаннями, необхідними для її здійснення;

– формування та розвиток вмінь і навичок студентів щодо виконання професійних обов'язків у галузі фізичної терапії, ерготерапії та узгодженості дій у мультидисциплінарній команді фахівців.

Теоретико-методологічний блок характеризує методологічну основу дослідження, що включає методологічні підходи і принципи підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Методологічні підходи: компетентнісний, професійно особистісний, системний, аксіологічний, суб'єктний, культурологічний, акмеологічний.

Рис. 3.1. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Із філософського тлумачення: «принцип» (лат. *principium* – початок, основа), тобто «першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, науки та внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, у різноманітних сферах діяльності» [483].

І. Цимбалюк вказує, принцип є домінуючим елементом теоретичної системи, що об'єднує навколо себе всі інші складові компоненти [494, с. 110]. С. У. Гончаренко зазначає, що «під принципом прийнято розуміти те, що лежить в основі певної сукупності знань» [123, с. 12].

Визначено три групи принципів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів:

Перша група принципів – загальнопедагогічні принципи: неперервності; диверсифікованості; фундаментальності; інтегрованості; гуманізації; гуманітаризації; демократизації; інформатизації.

Неперервність як принцип належить до числа найважливіших методологічних принципів пізнання, що забезпечують цілісність, системність, послідовність сприйняття буття й, зокрема, формування у процесі вищої фізкультурної освіти ґрунтовних знань, умінь та навичок щодо роботи з відновлення здоров'я спортсменів. У неперервній освіті важливу роль відіграє інтеграція як індивідуальних, так і соціальних аспектів особистості майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії та її відновлюваної діяльності.

Диверсифікованість освітніх структур можна визначити через диференціацію навчальних закладів щодо найменування й профілю, варіативності форм і рівня навчання, організаційних і правових основ їхньої діяльності, суспільного престижу й відповідного статусу. Диверсифікованість вищої фізкультурної освіти в сучасних умовах є об'єктивною тенденцією її функціонування й розвитку.

Завдання фундаменталізації освіти полягають у забезпеченні оптимальних умов для виховання гнучкого й багатогранного наукового мислення, створенні внутрішньої потреби у саморозвитку й самоосвіті майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії упродовж всього його життя.

Інтеграційні процеси у професійній освіті спрямовані на реалізацію нових освітніх ідеалів – формування системного мислення студентів, розвиток їх творчих здібностей та потенційних можливостей у процесі об'єднання знань з фундаментальних і професійно зорієнтованих дисциплін, що сприяють формуванню сис-

темних, цілісних знань та практичних навичок надання реабілітаційних послуг у напрямку відновлення здоров'я спортсменів після отриманих травм та захворювань.

Принцип гуманізації полягає в утвердженні майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії як вищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті їх здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи. Гуманізація обумовлює мету як загальної, так і професійної освіти, а її реалізація вимагає умов для розвитку й збагачення пізнавального, емоційно-вольового і морального потенціалу особистості майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Принцип гуманітаризації освіти у контексті підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів покликаний формувати їх людинознавчий (всебічне відображення знань про життя й діяльність) та культурологічний аспекти.

Застосування принципу демократизації передбачає оновлення змісту освіти, її наповнення загальнолюдськими та громадянськими цінностями, перебудову процесуальної сторони навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, що спрямована на встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємин між учасниками навчально-виховного процесу.

Інформатизація вищої освіти є обов'язковою умовою підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Тільки маючи достатній рівень технологічної підготовленості й інформаційної культури, фахівець з фізичної терапії, ерготерапії здатний адекватно діяти в навколишньому світі, орієнтуватися в проблемних ситуаціях, знаходити раціональні засоби вирішення різних проблем, пов'язаних з відновлення здоров'я спортсменів.

Дотримуємося думки Б. М. Шияна про те, що використання фізичних вправ має широкий діапазон їх застосування: зміцнення опорно-рухового апарату; формування правильної постави; нормалізація розвитку внутрішніх органів; покращення діяльності центральної нервової системи; загартовування організму; формування і удосконалення рухових умінь та навичок; набуття знань з теорії фізичного виховання; організація фізичного виховання; удосконалення фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, сприт-

ності, гнучкості), зміцнення вольових якостей; покращення психічних здібностей; виховання позитивних моральних рис, прищеплення естетичних смаків [507, с. 146].

Застосування фізичних вправ у реабілітаційних програмах набуває ключового прикладного значення у процесі відновлення здоров'я спортсменів після захворювань та отримання травм.

Друга група принципів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, до яких віднесено методичні принципи фізичного виховання: свідомості та активності; наочності; поступовості.

Вважаємо, що тільки свідома й активна участь самого хворого у процесі відновлення його здоров'я створює необхідний психоемоційний фон, що у свою чергу підвищує ефективність застосованих реабілітаційних заходів.

Навчання фізичних вправ починається з створення певного уявлення про особливості її виконання. При цьому створення уявлення повинно базуватись на зоровому, слуховому, тактильному і м'язовому сприйнятті. Різновиди наочності використовуються як на початковому етапі навчання, так і на наступних, оскільки наочність є не тільки передумовою успішного оволодіння вправами, але й обов'язковою умовою їх удосконалення.

Внаслідок різної підготовленості і зацікавленості, різних здібностей, інтелектуальних і фізичних можливостей спортсменів, темпи реалізації ними реабілітаційних програм не можуть бути однаковими, а оптимальними для кожного учасника тренувального процесу дотримуючись принципу поступовості.

Третя група принципів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів – принципи фізичної терапії, ерготерапії: ранній початок реабілітаційних заходів; неперервність реабілітаційних заходів; комплексність реабілітаційних заходів; індивідуалізація заходів фізичної реабілітації; соціальна спрямованість.

Ранній початок реабілітаційних заходів допомагає швидше відновити функції організму, попередити ускладнення і у випадку розвитку інвалідності – боротися з нею на перших етапах лікування.

Принцип неперервності реабілітаційних заходів є основою ефективності терапії, ерготерапії, тому що тільки неперервність та поетапна черговість реабілітаційних заходів – запорука скорочення часу на лікування, зниження інвалідності і витрат на відновне лікування.

Реабілітаційні програми складають індивідуально для кожного хворого чи травмованого з урахуванням загального стану, особливостей перебігу хвороби, вихідного рівня фізичного стану, особистості хворого, віку, статі, тощо.

Оптимальним кінцевим результатом реабілітаційних заходів може бути повне відновлення здоров'я і повернення хворого або травмованого спортсмена до звичної професійної діяльності.

Змістовий блок включає зміст структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

У структурі готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів виділяємо чотири структурні компоненти: мотиваційний компонент (оволодіння цілісним змістом діяльності шляхом формування перспективних, внутрішньо вмотивованих ліній, дій, соціальних установок, інтересів, потреб і мотивів); науково-теоретичний компонент готовності (професійно орієнтовані знання, якими повинен оволодіти майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії); процесуальний компонент (синтез професійно-орієнтованих умінь та навичок, якими повинен оволодіти майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії); особистісний компонент (професійно значущі якості, якими повинен оволодіти майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії).

Процесуальний блок характеризує алгоритм реалізації ефективного освітнього процесу, який утворюють форми, методи, засоби, етапи та функції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

У дидактиці форма (лат. forma – зовнішність, устрій) – це спосіб організації навчання. Кожна з організаційних форм навчання характеризується своєю структурою, принципами упорядкованості її елементів. Організаційні форми у ВНЗ – це способи взаємодії студентів та викладачів, у межах яких реалізуються зміст та методи навчання, вони визначають, як слід організувати всю роботу з урахуванням того, хто, де, коли і з якою метою навчається [417].

Організація навчально-виховного процесу у вищій школі забезпечується поєднанням аудиторної і позааудиторної форм навчання.

До форм професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спорт-

сменів відносно: лекції, семінари, практичні та лабораторні заняття, самостійну аудиторну роботу студентів, самостійну позааудиторну роботу студентів, наукові конференції студентів, олімпіади, консультації, курсові і дипломні роботи, практики, Державну атестацію.

На сьогодні одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає упровадження в навчальний процес ВНЗ інноваційних педагогічних технологій і методів. Інновації (італ. *innovazione* – новизна, нововведення) – нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

Виокремлено такі методи: інтерактивні освітні технології, інформаційно-комунікаційні технології та специфічні методи фізичної терапії, ерготерапії.

Засоби професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів: освітні програми, навчальні програми, підручники; друковані та електронні дистанційні навчально-методичні комплекси, Internet джерела, підсистема «Модульне середовище для навчання» (Moodle); засоби фізичної терапії, ерготерапії.

Етапи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів: професійної мотивації, професійно-особистісного становлення та професійного самовизначення.

При реалізації етапу професійної мотивації відбувається усвідомлення студентом себе як майбутнього професіонала, здатного здійснювати професійну діяльність у напрямку відновлення здоров'я спортсменів, та формується позитивна мотивація та ціннісне ставлення до професійної діяльності у сфері фізичної терапії, ерготерапії.

При реалізації етапу професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів відбувається засвоєння професійно орієнтованих знань, умінь та навичок і розширюється розуміння студентами ефективного вирішення професійних завдань.

При реалізації етапу професійного самовизначення відбувається самооцінка студентом власних здібностей і практичні дії щодо їх розвитку у напрямку самоактуалізації.

Вважаємо, що до функцій професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів належать: морально-виховна, організаційно-

управлінська, інформаційно-аналітична, планування, організації та координування спільної діяльності, дослідницька та контролююча.

Морально-виховна функція полягала у: визначенні ставлення майбутніх фахівців до основних аспектів роботи з відновлення здоров'я спортсменів з позиції її культурологічного та соціального змісту; формуванні у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії системи морально-духовних цінностей, які визначатимуть професійні пріоритети, засвоєння правил, принципів і норм поведінки, вияв почуттів, реакцій на життєві та професійні ситуації. На нашу думку, важливість морально-виховної функції полягає в тому, що майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії повинні мати такі світоглядно-ціннісні настанови, які б допомагали їм правильно визначати зміст професійної діяльності, яка у майбутньому буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів. Її цілі і прогнозувати результати.

Організаційно-управлінська функція виражалася у: створенні в результаті планування найбільш оптимальних умов для раціональної організації і управління процесом відновлення здоров'я спортсменів; ступенем оволодіння майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії методами і прийомами керування власною професійною діяльністю і діяльністю інших суб'єктів терапії, ерготерапії.

Інформаційно-аналітична функція дозволяла виявити у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії рівень оволодіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, розуміння сфери їх застосування у професійній діяльності та вміння критично аналізувати наукову інформацію.

В основі змісту функції планування лежать наступні процеси: 1) аналіз і оцінювання вихідної ситуації, з якої розпочинається будь-яка діяльність; 2) визначення завдань та напрямів, з також можливі перешкоди на шляху досягнення поставлених цілей; 3) вибір засобів вирішення поставлених завдань.

Функція організації та координування спільної діяльності визначала відповідальних за виконання тих чи інших дій, а також засоби, за допомогою яких планувалося досягнення поставлених цілей.

Дослідницька функція забезпечувала оволодіння студентами сучасними науковими методами дослідження у фізичній реабілітації, фізичній терапії та ерготерапії.

Контролююча функція забезпечувала досягнення поставлених цілей у запланований відрізок часу шляхом порівняння досягнутого з очікуваними результатами.

Розкриємо педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Науковці Н. О. Белікова [60], Ю. О. Лянной [297], Н. Я. Романишин [410] спрямовують свої зусилля на виявлення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах. Так, для формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності у вищому навчальному закладі, на думку Н. О. Белікової, сприятимуть такі педагогічні умови: «інтеграція теоретичної, наукової та практичної підготовки студентів для набуття професійної компетентності щодо відновлення, зміцнення та збереження здоров'я людини засобами фізичної реабілітації; стимулювання студентів для активного включення у волонтерську здоров'язбережувальну діяльність; створення та реалізацію науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності; організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [60, с. 304].

Для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної терапії, ерготерапії у вищих навчальних закладах, на думку Ю. О. Лянного, необхідно включити в цей процес такі педагогічні умови: «трансформація змісту вищої освіти майбутніх магістрів з фізичної реабілітації з урахуванням особливостей фізичної та професійної діяльності на ринку реабілітаційних послуг; формування ціннісного ставлення магістрантів до наукової та професійної діяльності у процесі впровадження інноваційних освітніх технологій; застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі; розвиток досвіду роботи у мультидисциплінарній команді у процесі проведення практики, стажування і науково-дослідної роботи магістрантів» [297, с. 274].

Основними педагогічними умовами формування професійної готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи зі спортсменами у процесі навчання, на думку Н. Я. Романишина, є такі: «розвиток особистісно-зорієнтованих характеристик навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі у контексті «суб'єкт-суб'єктних» взаємовідносин його учасників та формування у майбутніх фізичних реабілітологів навичок самоаналізу, самооцінки, саморозвитку професійних якостей; запровадження інновацій у зміст професійної підготовки майбутніх реабілітологів до

роботи зі спортсменами за умов збереження сталої традиційної складової навчально-виховного процесу (спеціальні курси, факультативи, інноваційні форми й методи навчання; комплексний моніторинг організації та змісту професійної підготовки фізичних реабілітологів, а також відстеження рівня сформованості їхньої професійної готовності за допомогою сучасних методів діагностики і контролінгу)» [410, с. 8].

За для досягнення оптимальних результатів у педагогічній діяльності в освіті особистості, потрібно створити необхідні педагогічні умови. На нашу думку, професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів буде ефективною, якщо включити в цей процес такі педагогічні умови:

- створення інформаційно насиченого середовища для навчально-виховної взаємодії суб'єктів освітнього процесу у вищому навчальному закладі;

- впровадження інноваційних освітніх технологій, що сприяють формуванню інтересу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи у мультидисциплінарній команді фахівців з відновлення здоров'я спортсменів;

- практико-орієнтоване спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;

- налаштування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення практик на самореалізацію у роботі з відновлення здоров'я спортсменів.

Критеріально-діагностичний блок містить критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Для оцінки сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів ми виділили такі критерії: мотиваційно-ціннісний, інформаційно-когнітивний, креативно-діяльнісний та особистісний. Прояв знань, вмінь та навичок для здійснення професійної діяльності у різних студентів виявляється в різному ступені сформованості перелічених нами критеріїв готовності, що дозволяє говорити про різні рівні готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. У нашому дослідженні ми виділяємо такі рівні сформованості готте-

ності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів: низький, середній і високий.

Результатом є сформованість готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Отже, у результаті теоретичного аналізу наукової літератури та власного досвіду викладацької діяльності нами було розроблено та теоретично обгрунтовано модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Висновки до третього розділу

Вказано, що у вищій освіті, як і в цілому в системі української освіти, відбуваються складні процеси реформування. Новому українському суспільству потрібні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії інноваційного типу, що поєднують в собі духовне і фізичне багатство, здатність до творчої співпраці та володіють сучасними інноваційними технологіями у сфері фізичної терапії, ерготерапії.

У розділі розглянуто методологічні підходи (компетентнісний, професійно особистісний, системний, аксіологічний, суб'єктивний, культурологічний та акмеологічний) до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Акцентовано увагу на тому, що реалізація компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії стає важливим аспектом державної освітньої політики, а також теорії й практики вищої фізкультурної освіти.

Розроблено систему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, яка являє собою комплекс взаємопов'язаних концепції та цільового, теоретико-методологічного, змістового, проєктуального та критеріально-діагностичного блоків, представлених у вигляді моделі.

У дисертації розроблено основні положення концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Цільовий блок виконує функцію наукового обгрунтування поставленої проблеми і відображає запланований результат на-

вчання через мету і завдання. Метою є підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерго-терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. До завдань віднесено: формування відповідального ставлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; виявлення сфери інтересів і власних професійних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; усвідомлення студентами важливості роботи з відновлення здоров'я спортсменів та оволодіння ними знаннями, необхідними для її здійснення; формування та розвиток вмінь і навичок студентів щодо виконання професійних обов'язків у галузі фізичної терапії, ерго-терапії та узгодженості дій у мультидисциплінарній команді фахівців.

Теоретико-методологічний блок характеризує методологічну основу дослідження, що включає методологічні підходи і принципи підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерго-терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Змістовий блок включає: зміст структурних компонентів (мотиваційного, науково-теоретичного, процесуального, особистісного) готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Процесуальний блок характеризує алгоритм реалізації ефективного освітнього процесу, який утворюють форми, методи, засоби, етапи та функції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. До форм віднесено: лекції, семінари, практичні та лабораторні заняття, самостійну аудиторну роботу студентів, самостійну позааудиторну роботу студентів, наукові конференції студентів, піади, консультації, курсові та дипломні роботи, практики. Завданню атестацію.

Виокремлено такі методи: інтерактивні освітні технології, інформаційно-комунікаційні технології та специфічні методи фізичної терапії, ерготерапії.

До засобів віднесено: освітні програми, навчальні програми, підручники; друковані та електронні дистанційні навчальні матеріали, дичні комплекси, Internet джерела, підсистема «Модульне середовище для навчання» (Moodle); засоби фізичної терапії, ерготерапії.

Система професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів має поетапний характер: професійної мотивації, професійно-особистісного становлення та професійного самовизначення. При реалізації

етапу професійної мотивації відбувається усвідомлення студентом себе як майбутнього професіонала, здатного здійснювати професійну діяльність у напрямку відновлення здоров'я спортсменів, та формується позитивна мотивація та ціннісне ставлення до професійної діяльності у сфері фізичної терапії, ерготерапії. При реалізації етапу професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів відбувається засвоєння професійно орієнтованих знань, умінь та навичок і розширюється розуміння студентами ефективного вирішення професійних завдань. При реалізації етапу професійного самовизначення відбувається самооцінка студентом власних здібностей і практичні дії щодо їх розвитку у напрямку самоактуалізації.

До функцій професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів віднесено: морально-виховна, організаційно-управлінська, інформаційно-аналітична, планування, організації та координування спільної діяльності, дослідницька та контролююча. Морально-виховна функція полягала у: визначенні ставлення майбутніх фахівців до основних аспектів роботи з відновлення здоров'я спортсменів з позиції її культурологічного та соціального змісту; формуванні у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії системи морально-духовних цінностей, які визначатимуть професійні пріоритети, засвоєння правил, принципів і норм поведінки, вияв почуттів, реакцій на життєві та професійні ситуації. Організаційно-управлінська функція виражалася у: створенні в результаті планування найбільш оптимальних умов для раціональної організації і управління процесом відновлення здоров'я спортсменів; ступенем оволодіння майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії методами та прийомами керування власною професійною діяльністю та діяльністю інших суб'єктів терапії, ерготерапії. Інформаційно-аналітична функція дозволяла виявити у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії рівень оволодіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, розуміння сфери їх застосування у професійній діяльності та вміння критично аналізувати наукову інформацію. В основі змісту функції планування лежать наступні процеси: 1) аналіз і оцінювання вихідної ситуації, з якої розпочинається будь-яка діяльність; 2) визначення завдань та напрямів, а також можливі перешкоди на шляху досягнення поставлених цілей; 3) вибір засобів вирішення поставлених завдань. Функція організа-

ції та координування спільної діяльності визначала відповідальних за виконання тих чи інших дій, а також засоби, за допомогою яких планувалося досягнення поставлених цілей. Дослідницька функція забезпечувала оволодіння студентами сучасними науковими методами дослідження у фізичній реабілітації, фізичній терапії та ерготерапії. Контролююча функція забезпечувала досягнення поставлених цілей у запланований відрізок часу шляхом порівняння досягнутого з очікуваними результатами.

Підкреслено, що впровадження системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів відбувалося за рахунок реалізації педагогічних умов: створення інформаційно-насиченого середовища для навчально-виховної взаємодії суб'єктів освітнього процесу у вищому навчальному закладі; впровадження інноваційних освітніх технологій, що сприяють формуванню інтересу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи у мультидисциплінарній команді фахівців з відновлення здоров'я спортсменів; практико-орієнтоване спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; налаштування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення практик на самореалізацію у роботі з відновлення здоров'я спортсменів.

Критеріально-діагностичний блок містить критерії (методично-ціннісний, інформаційно-когнітивний, креативно-діяльницький та особистісний), показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Результатом є сформованість готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Розділ 4
**ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ
ДЛЯ МОНІТОРИНГУ РЕЗУЛЬТАТІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ,
ЕРГОТЕРАПІЇ ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ
ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ**

**4.1. Критерії ефективності професійної підготовки
майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії
до роботи з відновлення здоров'я спортсменів**

Науковці М. Я. Романишин [410], О. В. Погонцева [381], Л. В. Козак [241], Є. М. Потапчук [386] у своїх наукових працях наголошують на тому, що правильний вибір критеріїв є однією з найважливіших вимог до педагогічного експерименту, тому що критерії допомагають визначити розвиненість тієї властивості, на вивчення якої спрямоване дослідження.

Окремі питання, пов'язані з характеристикою критеріїв сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до різних видів професійної діяльності, розкривали Н. О. Белікова [60], О. Ю. Лянной [297], М. А. Романишин [410], О. В. Погонцева [381] та інші. Так, Н. О. Белікова виокремила критерії та показники, за якими визначаються рівні сформованості мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного і рефлексивно-аналітичного компонентів готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності, як необхідного теоретичного підґрунтя для дослідження ефективності підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності» [60, с. 311].

Ю. О. Лянной, вивчаючи професійну підготовку майбутніх магістрів з фізичної реабілітації, виокремив мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний, особистісний, рефлексивний критерії сформованості готовності до наукової та професійної діяльності [297, с. 279–280].

О. В. Погонцева визначила критерії сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності в оздоровчих центрах, до яких віднесла: мотиваційно-

ціннісний критерій, який визначає ступінь сформованості мотивації студентів до досягнення успіхів у професійній діяльності в оздоровчих центрах; когнітивний критерій, який визначає ступінь оволодіння студентами знаннями про особливості професійної діяльності в оздоровчих центрах; діяльнісний критерій, який характеризує ступінь сформованості професійно орієнтованих умінь та навичок студентів, необхідних для складання та реалізації індивідуальних програм відновлення здоров'я індивіда в оздоровчих центрах; особистісний критерій, який визначає ступінь сформованості творчого потенціалу студентів щодо підбору засобів фізичної реабілітації при складанні та реалізації індивідуальних програм відновлення здоров'я індивіда в оздоровчих центрах), показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності в оздоровчих центрах» [381, с. 16].

М. Я. Романишин виокремив такі критерії і показники сформованості готовності професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації до роботи із спортсменами, як: «спонукальний (прагнення і здатність до самореалізації; націленість на успіх); когнітивний (знання, необхідні для проведення реабілітаційного втручання у спортсменів); діяльнісний (уміння і навички: проведення процедур спортивного масажу та фізіотерапії, проведення занять з ЛФК для спортсменів після травм); результативний (адекватна самооцінка)» [410, с. 16]. Однак, на сьогодні відсутні роботи, присвячені проблемі розробки критеріїв сформованої готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Необхідно зазначити, що процедура визначення критеріїв і відповідних показників є одним з елементів нашої дослідницької роботи. Перш ніж визначити критерії, показники та рівні сформованої готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, необхідно уточнити їх сутність у нашому дослідженні.

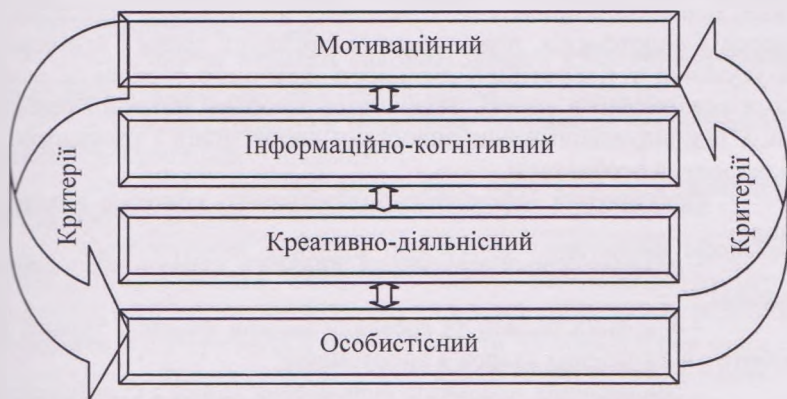
У «Сучасному тлумачному словнику» за редакцією Н. Д. Кусайкіна та Ю. С. Цибульник зазначено наступне визначення поняття «критерій»: це одна з основних ознак, мірило для визначення оцінки та класифікації чого-небудь [278]. Вчені вказують, що критерій можна трактувати і як мірило оцінки при характеристиці сутності того чи іншого психологічного явища, процесу або поняття.

Критерії здебільшого виражаються через показники, які спостерігаються та піддаються фіксації результатів. Показник – це свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати будь-якої роботи або процесу; дані про досягнення в чому-небудь; дані, які свідчать про кількість чого-небудь [278].

У педагогічній теорії та практиці є декілька підходів до тлумачення понять «критерій» і «показник». У дослідженні вважаємо за доцільне дотримуватися наукової позиції вчених, які розглядають поняття «критерій» ширше за своїм змістом, ніж поняття «показник». У нашому дослідженні ми будемо використовувати визначення поняття «показник» як складову критерію. Якісна сформованість та визначеність критерію виражаються конкретними показниками [49, с. 102].

В «Енциклопедії освіти» зазначається, що «критерії і показники якості навчальної діяльності – сукупність ознак, на основі яких здійснюється оцінювання умов, процесу і результату навчальної діяльності, що відповідають поставленим цілям» [178].

У процесі дослідження нами визначено чотири критерії сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Критерії сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Охарактеризуємо зазначені критерії сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Мотиваційний критерій характеризує рівень сформованості мотивації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, рівень відповідальності, потребу у наданні допомоги травмованому спортсменові і пошуку шляхів для їх запобігання та усунення; прагнення до самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації у професійній діяльності.

Показниками мотиваційного критерію є:

- позитивне ставлення до реабілітаційної роботи з відновлення здоров'я спортсменів та професійної діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта;

- пізнавальна зацікавленість до досягнень у реабілітації в спорті та результату усвідомленого вибору майбутньої професійної діяльності;

- бажання і потреба у розробці та ефективному застосуванні відновних заходів, терапевтичних програм у своїй професійній діяльності;

- сформована потреба у постійному саморозвитку та самовдосконаленні у реабілітації в спорті; прагнення до відновлення здоров'я спортсменів у професійній діяльності.

Інформаційно-когнітивний критерій вказує на ступінь оволодіння майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії знаннями, основними поняттями у напрямку дослідження відновлення здоров'я спортсменів, різновидами спортивних травм і специфіці їх усунення у професійній діяльності фізичного терапевта, основами реабілітації в спорті, технічними засобами фізичної реабілітації, індивідуальними особливостями спортсменів і технологіями відновлення особистості.

Показниками інформаційно-когнітивного критерію є зокрема:

- надання першої домедичної допомоги травмованому спортсменові;

- основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії та роботи з відновлення здоров'я спортсменів;

- інноваційних технологій відновлення здоров'я спортсменів;

- технічних засобів реабілітації;

- основ фізичної реабілітації в спорті;

- цінності та пріоритети розвитку фізичної терапії та роботи з відновлення здоров'я спортсменів;

- психологічного відновлення особистості, після різних травм;

- механізмів запобігання травматизму в спорті;
- нормативних документів, що регулюють інноваційну діяльність у фізичній терапії, ерготерапії.

Креативно-діяльнісний критерій характеризує рівень професійних умінь та навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії та наявності креативності у професійній діяльності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; здатності до креативного розвитку і пошуку ефективних, креативно-діяльнісних засобів відновлення здоров'я спортсменів.

Показниками креативно-діялісного критерію є професійні змінення та навички:

- сформованість професійних умінь і навичок у сфері фізичної терапії, ерготерапії та здатності до роботи з відновлення здоров'я спортсменів;
- уміння та навички оволодіти технічними засобами реабілітації, самостійність у використанні технічних пристроїв;
- уміння та навички складати індивідуальні програми із відновлення здоров'я спортсменів;
- уміння та навички виділяти і формулювати нові шляхи вирішення проблем в підборі ефективних технічних засобів реабілітації в спортивній діяльності;
- уміння та навички використовувати креативне мислення щодо застосування засобів в реабілітаційній діяльності;
- уміння та навички позитивно сприймати нововведення і зміни в реабілітаційній діяльності;
- уміння і навички виконувати обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта;

Особистісний критерій передбачає урахування сформованості принципів етичності, емпатії, основних комунікативних орієнтацій та їх гармонійності в процесі спілкування фізичного терапевта, ерготерапевта в процесі роботи до відновлення здоров'я спортсменів, його здатності усвідомлювати його необхідність та значущість, передбачати застосування тих чи інших засобів та методів роботи, бачення своєї місії в реабілітаційному процесі.

Показниками особистісного критерію є:

- усвідомлення майбутніми фахівцями власної ролі в процесі реабілітації в спорті, що зумовлено принциповою значущістю власної самої фізичного терапевта, ерготерапевта у процесі фахової діяльності;

- усвідомлення ролі емпатії, принциповості, етичності, у діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта;
- розвиток особистісних і професійно-значущих якостей;
- прагнення до самовдосконалення;
- підвищення рівня комунікативних орієнтацій та їх гармонійності в процесі спілкування, у тому числі з питань відновлення здоров'я спортсменів.

На основі зазначених критеріїв та охарактеризованих показників нами були визначені три рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, які здобувають освіту в умовах вищого навчального закладу, а саме: високий, середній, низький.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів характеризується яскраво вираженою сукупністю мотивів, адекватних меті і завданням до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; стійким позитивним ставленням до реабілітаційної роботи в спорті та професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта; високою пізнавальною зацікавленістю до досягнень у реабілітації в спорті; присутністю чіткого усвідомлення вибору майбутньої професійної діяльності; яскраво вираженим бажанням до професійної діяльності; потребою та наполегливістю в подоланні труднощів під час складання та застосування індивідуальних реабілітаційних програм з метою відновлення здоров'я спортсменів; чітко визначеною потребою у постійному саморозвитку та самовдосконаленні щодо реабілітації в спорті; прагненням до відновлення здоров'я спортсменів у професійній діяльності; ґрунтовним володінням системними і міцними професійно орієнтованими знаннями щодо: надання першої домедичної допомоги травмованому спортсменові; основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; інноваційних технологій відновлення здоров'я спортсменів; технічних засобів реабілітації; основ фізичної реабілітації в спорті; цінності та пріоритети розвитку фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; психологічного відновлення особистості, після отриманих травм; механізмів запобігання травматизму в спорті; нормативних документів, що регулюють інноваційну діяльність у фізичній терапії, ерготерапії; ґрунтовними і системними професійними вміннями і навичками у сфері фізичної терапії, ерготерапії щодо: застосування технічних засобів реабілітації та індивідуаль-

них програм з відновлення здоров'я спортсменів; виконання обов'язків фізичного терапевта, ерготерапевта. Студенти активно шукають шляхи вирішення проблем в підборі ефективних технічних засобів реабілітації в спортивній діяльності. У них спостерігається: креативне мислення щодо: застосування засобів реабілітаційної діяльності; позитивне сприйняття нововведень у змінах в реабілітаційній діяльності; яскраво виражене усвідомлення власної ролі у процесі реабілітації в спорті, що зумовлено принциповою значущістю позиції самого фізичного терапевта, ерготерапевта у процесі фахової діяльності; чітко виражене усвідомлення ролі емпатії, принциповості, етичності, у діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта; значний розвиток особистісних і професійно-значущих якостей; високе прагнення до самовдосконалення. Студенти підвищують рівень комунікативних орієнтацій для ефективного спілкування, у тому числі з питань відновлення здоров'я спортсменів.

Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії характеризується: не чітко вираженою сукупністю мотивів, адекватних меті і завданням до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; слабким позитивним ставленням до реабілітаційної роботи в спорті та професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта; не чіткою пізнавальною зацікавленістю, ваганнями до позитивних досягнень у реабілітації в спорті; не зазначеним чітким усвідомленням вибору майбутньої професійної діяльності; нерегулярними проявами бажання і потреб до професійної діяльності; недостатньою наполегливістю в подоланні труднощів під час складання та ефективного застосуванні відновних заходів, індивідуальних реабілітаційних програм з метою відновлення здоров'я спортсменів; характеризується не чіткою зазначеною потребою у постійному саморозвитку та самовдосконаленні: щодо реабілітації в спорті та прагнення до відновлення здоров'я спортсменів у професійній діяльності; епізодичними проявами системних і міцних професійно орієнтованих знань основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; поверхневими знаннями застосування технічних засобів реабілітації, інноваційних технологій до роботи з відновлення здоров'я спортсменів та психологічного відновлення особистості, після отриманих травм; достатніми знаннями діючих нормативних документів, що регулюють інноваційну діяльність в фізичній терапії, ерготерапії. У студентів більшою мірою присутні вміння та навички з надання першої домедичної допомоги трав-

мованому спортсменові; часткові професійні уміння і навички у сфері фізичної терапії, ерготерапії та здатності до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. У них зазначені фрагментарні уміння застосовувати технічні засоби реабілітації та індивідуальні програми з відновлення здоров'я спортсменів. Студенти не достатньо активно здійснюють пошуки шляхів вирішення проблем в підборі ефективних технічних засобів реабілітації в спортивній діяльності; частково спостерігається креативне мислення в реабілітаційній діяльності та тривожне сприйняття нововведень і змін в реабілітаційній діяльності; достатньо виражені уміння і навички виконувати обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта. У них зазначено часткове усвідомлення власної ролі у процесі реабілітації в спорті, що зумовлено принциповою значущістю позиції самих фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі фахової діяльності; достатньо виражене усвідомлення ролі емпатії, принциповості, етичності, у діяльності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; прагнення до розвитку особистісних і професійно-значущих якостей, до самовдосконалення; часткове підвищення рівня комунікативних орієнтацій та їх гармонійності в процесі спілкування, у тому числі, з питань відновлення здоров'я спортсменів.

Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії характеризується не вираженою сукупністю мотивів, адекватних меті і завданням до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; відсутністю позитивного ставлення до професійної діяльності в цілому та до роботи з відновлення здоров'я спортсменів зокрема; не вираженою пізнавальною зацікавленістю; відсутністю позитивних досягнень у реабілітації в спорті; не усвідомленням вибору майбутньої професійної діяльності; відсутністю бажання і потреби до професійної діяльності; відсутністю наполегливості в подоланні труднощів під час складання та ефективного застосування відновних заходів, індивідуальних реабілітаційних програм з метою відновлення здоров'я спортсменів; відсутністю потреби у постійному саморозвиткові та самовдосконаленні у роботі спрямованій на відновлення здоров'я спортсменів; відсутністю системних і міцних професійно орієнтованих знань основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; відсутністю знань із застосування технічних засобів реабілітації, інноваційних технологій до роботи з відновлення здоров'я спортсменів та психологічного відновлення особистості, після отриманих травм; необізнаністю щодо

діючих нормативних документів, які регулюють інноваційну діяльність у фізичній терапії, ерготерапії; умінь та навичок з надання першої домедичної допомоги травмованому спортсменові; застосування технічних засобів реабілітації та складання індивідуальних програм з відновлення здоров'я спортсменів. Студенти є пасивними у здійсненні пошуку шляхів вирішення проблем у підборі ефективних технічних засобів реабілітації в спортивній діяльності. У них частково виражено креативне мислення в реабілітаційній діяльності та сприйняття нововведень і змін в реабілітаційній діяльності, також не засвоєні уміння і навички виконувати обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта. Студенти не усвідомлюють власної ролі у процесі реабілітації в спорті, що зумовлено принциповою значущістю позиції самого фізичного терапевта, ерготерапевта у процесі фахової діяльності; не розуміють ролі емпатії, принципності, етичності у діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта та соціальної значущості. У них не виявлено прагнення до розвитку особистісних і професійно-значущих якостей, до самовдосконалення, не вважають за доцільне підвищувати рівень комунікативних орієнтацій та їх гармонійності в процесі спілкування, у тому числі, з питань відновлення здоров'я спортсменів.

Таким чином, для визначення сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів нами було визначено критерії (мотиваційний, інформаційно-когнітивний, креативно-діяльнісний та особистісний), їх показники та рівні (високий, середній, низький). Визначивши критерії, показники та рівні, маємо можливість охарактеризувати методики визначення готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів і сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

4.2. Методики оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів нами визначалися за мотиваційним, інформаційно-когнітивним, креативно-діяльнісним і особистісним критеріями.

Для оцінювання сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за мотиваційним критерієм було використано «Тест-опитувальник щодо визначення мотивації досягнень, за методикою Ю. Орлова», який містить 22 питання [223, с. 20–21]. Студентам пропонували вказати на кожне питання відповіді «Так» або «Ні» (додаток А).

Відповіді, що збігалися з ключем, підсумовувалися (по одному балу за кожну таку відповідь).

Ключ відповіді: «Так» – на запитання 2, 6, 7, 8, 14, 16, 18, 19, 21, 22; «Ні» – на запитання: 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 20.

Отримана сума балів свідчить про рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за мотиваційним критерієм.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за мотиваційним критерієм оцінювався у межах від 22 до 16 балів. Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за мотиваційним критерієм оцінювався у межах від 15 до 12 балів. Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за мотиваційним критерієм оцінювання в межах від 11 до 2 балів.

Для оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за інформаційно-когнітивним критерієм було використано розроблені нами тестові завдання з навчальних дисциплін, зміст яких охоплює матеріал лекційних, семінарських занять і самостійної роботи, у процесі їх навчання у вищому навчальному закладі.

Для студентів було розроблено 50 тестових завдань із запропонованими варіантами відповідей, з яких одна – була правильною. Тестові завдання були розроблені дисциплін: «Основи фізичної реабілітації», «Фізична реабілітація в спорті», «Теорія здоров'я і здорового способу життя», «Технічні засоби реабілітації», «Вступ до спеціальності» (додаток Б). Кожна правильна відповідь подана студентом у тестовому завданні оцінювалася в 1 бал.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я

спортсменів за інформаційно-когнітивним критерієм зазначено у студентів, які правильно відповіли на 50–47 тестових завдань. Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за інформаційно-когнітивним критерієм зазначено у студентів, які правильно відповіли на 46–37 тестових завдань. Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за інформаційно-когнітивним критерієм зазначено у студентів, які правильно відповіли на 36 тестових завдань та менше.

Оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за креативно-діяльнісним критерієм складалося з:

– оцінювання рівня сформованості професійних умінь та навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів;

– оцінювання рівня сформованості креативних здібностей майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Для оцінювання рівня сформованості професійних умінь та навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів нами було розроблено та застосовано «Картку оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я за креативно-діяльнісним критерієм», яка містила 12 питань (додаток В). Це оцінювання включало самооцінку студентами рівня володіння професійних вміннями та експертну оцінку, яку здійснювали два експерти: викладачі, які працюють на кафедрі і викладають профільні дисципліни, лекційний та практичні курси.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за креативно-діяльнісним критерієм оцінювався у межах від 56 до 38 балів. Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за креативно-діяльнісним критерієм оцінювався у межах від 37 до 28 балів. Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за креативно-діяльнісним критерієм оцінювався у межах від 27 і менше балів.

Для оцінювання сформованості креативних здібностей майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії застосовували «Опитувальник креативності Д. Л. Джонсона, адаптований Є. Є. Тунік» (додаток Г). Під креативністю науковці розуміють здібності, які пропонують незвичайні ідеї, відхилятися в мисленні від традиційних схем і швидко вирішувати проблемні ситуації. Креативність охоплює певну сукупність розумових і особистісних якостей, необхідних для становлення здатності до творчості [350]. Цей опитувальник зосереджує нашу увагу на тих елементах, які пов'язані з творчим самовираженням. Цей опитувальник складається з восьми пунктів характеристик творчого мислення і поведінки та був розроблений спеціально для ідентифікації проявів креативності, доступних зовнішньому спостереженню.

Студентам пропонували відповісти на запропоновані питання й вибрати найбільш прийнятний для них варіант відповіді. Кожне твердження опитувальника оцінювалося за шкалою, що мала п'ять градацій із оціночними балами: 1 – ніколи, 2 – рідко, 3 – іноді, 4 – часто, 5 – постійно). Загальна оцінка креативності визначалася сумою балів за вісьмома пунктами, тому мінімальна оцінка може складати 8 балів, а максимальна – 40 балів.

Високий рівень сформованості креативних здібностей майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відповідав сумі більше 30 балів. Середній рівень сформованості креативних здібностей майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії оцінювався у межах від 29 до 18 балів. Низький рівень сформованості креативних здібностей майбутніх фізичних терапевтів, ерготерапевтів відповідав сумі менше 17 балів.

Оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за особистісним критерієм складалося:

- принциповості майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;
- етичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;
- емпатії майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії;
- основних комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі формального спілкування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Для оцінювання рівня принциповості та етичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ми використовували «опитувальник

особистісного симптомокомплексу відповідальності за І. О. Кочаряном [256]. Студентам необхідно було вирішити завдання складені у формі тверджень, які передбачають «згоду» або «незгоду». Наприклад: «Оцініть, будь ласка, ступінь своєї згоди або незгоди з наведеними твердженнями, поставивши галочку в графі «так» або «ні». Було запропоновано ряд тверджень, що стосуються різних сторін життя і ставлення до них. Опитувальник містить 67 дискримінативних завдань-тверджень (додаток Д).

Шкала оцінювання рівня принциповості майбутніх фахівців з фізичної терапії включає 12 тверджень. Відповіді опитаних оцінюються: за кожен позитивну відповідь – 1 бал, за кожен негативну відповідь – 0 балів, після чого бали переводяться в стени. Шкала оцінювання принциповості відповідно до питань: 1, 2, 11, 12, 21, 22, 31, 32, 41, 42, 51, 61.

Високий рівень принциповості майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відповідає інтервалу на шкалі від 11 до 12 стень, середній рівень вираженості принциповості відповідає інтервалу від 3 до 10 стень, низький рівень принциповості у професійній діяльності характерний студентам, які отримали 2 стень і менше.

Шкала оцінювання рівня етичності майбутніх фахівців з фізичної терапії включає 10 тверджень. Відповіді опитаних оцінюються: за кожен позитивну відповідь – 1 бал, за кожен негативну відповідь – 0 балів, після чого бали переводяться в стени. Шкала оцінювання етичності відповідно до питань: 8, 18, 28, 37, 38, 47, 48, 57, 58, 67.

Високий рівень етичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відповідає інтервалу на шкалі від 9 до 10 стень, середній рівень – від 1 до 8 стень, та низький рівень етичності майбутніх фахівців у професійній діяльності відповідає 0 стень.

Для оцінювання рівня емпатії у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, а саме: здатності людини переживати ті ж емоції, які відчуває інша людина; емоційної чуйності, чутливості, відкритості до людей з обмеженими можливостями здоров'я; прагнення надати їм допомогу, підтримки, ми використовували тест-опитувальник «Діагностика рівня емпатії» за методикою І. М. Юсупова [250, с. 32].

Для виявлення рівня емпатійних якостей необхідно було відповісти на кожне з 36 тверджень (додаток Е), «погоджуючись» або «не погоджуючись», оцінюючи відповіді наступним чином: при відповіді: «не

знаю» – 0 балів, «ні, ніколи» – 1, «іноді» – 2, «часто» – 3, «майже завжди» – 4 і при відповіді: «так, завжди» – 5 балів.

Обробляючи отримані результати підраховувалася сума балів, але перед тим потрібно перевірити ступінь відвертості обстежуваного. Якщо він відповів «не знаю» на твердження під номерами 3, 9, 11, 13, 28, 36 і «так, завжди» на твердження 11, 13, 15 і 27, то це свідчить про його бажання виглядати краще і про недостатню відвертість.

Єдина метрична уніполярна шкала інтервалів дозволяє, користуючись ключем-дешифратором, одержати загальну характеристику емпатії на основі даних, які представляють всі діагностичні шкали і дають характеристику окремих складових емпатії. Обробка результатів полягає в тому, що після перевірки достовірності результату визначають кількісні показники емпатії та її компонентів і диференціюють отримані результати їх рівням. Високий рівень емпатії відповідає шкалі від 15–13 балів, середній від 12–5, низький – 4 і менше балів.

Для оцінювання рівнів сформованості основних комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі формального спілкування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за особистісним критерієм застосовувалася методика «Діагностика мотиваційних орієнтацій в міжособистісних комунікаціях» [159].

Студентам необхідно було вибрати один з варіантів відповідей на запропоновані в опитувальнику 20 тверджень (додаток Ж), які оцінювалися визначеними балами, зокрема: «саме так» – 4 бали; «майже так» – 3 бали; «здається, так» – 2 бали; «може бути, так» – 1 бал. Сумарний показник, що характеризує абсолютну гармонійність комунікативних орієнтації, дорівнює максимально отриманим 80 балам.

Високий рівень комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі формального спілкування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії характерний студентам, які отримали 64 і більше балів. Середній рівень комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі формального спілкування зазначений у студентів, які отримали 63–30 балів. Низький рівень комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі формального спілкування зазначений у студентів, які отримали 29 і менше балів.

У таблиці 4.1 подано розподіл балів відповідно до визначених критеріїв оцінювання рівнів сформованості професійної готності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Таблиця 4.1

Розподіл балів відповідно до визначення критеріїв оцінювання рівнів сформованості професійної готовності

Критерій	Рівень		
	високий	середній	низький
Мотиваційний	16 та більше, $P \geq 16$	Більше 10, але менше 15, $10 < P < 15$	10 та менше, $P \leq 10$
Інформаційно-когнітивний	41 та більше, $P \geq 41$	Більше 28, але менше 40, $28 < P < 40$	28 та менше, $P \leq 28$
Креативно-діяльнісний (сформованість професійних умінь та навичок)	26 та більше, $P \geq 26$	Більше 20, але менше 25, $20 < P < 25$	20 та менше, $P \leq 20$
Креативно-діяльнісний (сформованість креативності)	30 та більше, $P \geq 30$	Більше 17, але менше 29, $17 < P < 29$	17 та менше, $P \leq 17$
Особистісний (сформованість принципів)	9 та більше $P \geq 9$	Більше 4, але менше 8, $4 < P < 8$	4 та менше, $P \leq 4$
Особистісний (сформованість етичності)	9 та більше, $P \geq 9$	Більше 4, але менше 8, $4 < P < 8$	4 та менше, $P \leq 4$
Особистісний (сформованість розвитку емпатії)	77 та більше, $P \geq 77$	Більше 40, але менше 77, $40 < P < 77$	40 та менше, $P \leq 40$
Особистісний (сформованість комунікативних стратегій та їх гармонійності в процесі формального спілкування)	64 та більше, $P \geq 64$	Більше 29, але менше 63, $29 < P < 63$	29 та менше, $P \leq 29$
Особистісний	159 та більше, $P \geq 159$	Більше 94, але менше 159, $94 < P < 159$	94 та менше, $P \leq 94$
Креативно-діяльнісний	56 та більше, $P \geq 56$	Більше 37, але менше 56, $37 < P < 56$	37 та менше, $P \leq 37$
Сумарна кількість балів	272 та більше, $P \geq 272$	Більше 152, але менше 272, $152 < P < 272$	152 та менше, $P \leq 152$

Таким чином, нами розглянуто методика визначення рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до професійної діяльності відповідно до критеріїв: мотиваційного, інформаційно-когнітивного, креативно-діяльнісного та особистісного.

4.3. Сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

З метою виявлення стану готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів здійснено анкетування 812 студентів, які навчалися на третьому–четвертому курсах у закладах вищої освіти, за освітньо-кваліфікаційним ступенем «бакалавр» напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» галузі знань 01012 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини, а саме: 38 студентів Бердянського державного педагогічного університету, 58 студентів Вінницького державного педагогічного університету, 76 студентів Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, 49 студентів Дрогобицького державного педагогічного університету, 46 студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 84 студенти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янука, 70 студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 50 студентів Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 43 студенти Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, 70 студентів Харківської державної академії фізичної культури, 65 студентів Херсонського державного університету, 29 студентів Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна», 91 студент Хмельницького національного університету, 43 студенти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (додаток И, табл. И.1–И.30).

Аналіз результатів анкетування, які подані на рис. 4.1, свідчить про те, що на сьогодні головними мотивами вступу на навчання у вищі навчальні заклади серед опитаних студентів є: здобуття кваліфікованої, якісної освіти (34,66 % респондентів); бажання отримати диплом вищої освіти (20,64 % опитаних студентів); можливість самоосвіти та самореалізації (13,97 % респондентів);

тив); престижність вищої освіти серед населення (10,28 %); можливість спілкування з друзями (8,89 % студентів); прагнення стати самостійним і матеріально незалежним (7,15 % опитаних); 4,40 % опитаних студентів вбачають у цьому шлях до особистого благополуччя.

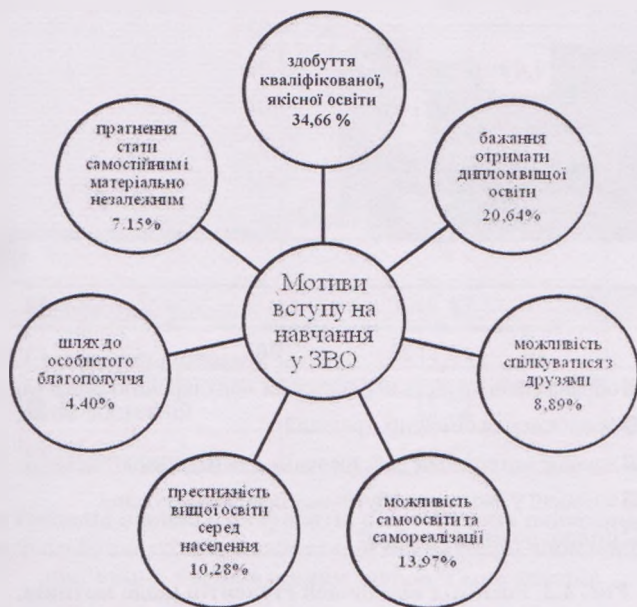
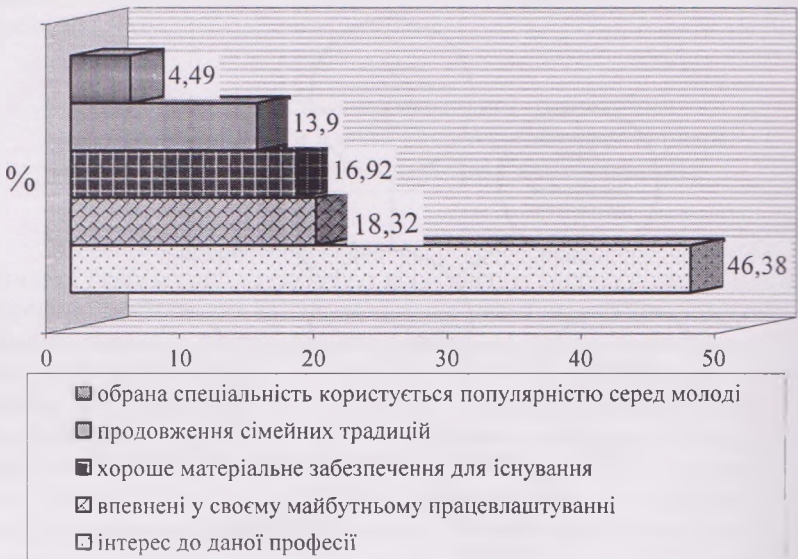

Рис. 4.2. Розподіл відповідей студентів щодо мотивів вступу на навчання у закладах вищої освіти

Цікавим видався той факт, що в умовах сьогодення більшість студентів не вбачають здобуття кваліфікованої, якісної освіти як шлях до особистого благополуччя у майбутньому та можливість стати самостійним і матеріально незалежним.

Опитування студентів про те, що спонукало їх здобувати освіту за спеціальністю «фізична реабілітація» свідчить, що одним із головних мотивів є інтерес до даної професії – 46,38 % студентів; 11,32 % опитаних після закінчення навчання за обраною спеціальністю впевнені у своєму майбутньому працевлаштуванні; 16,92 % респондентів впевнені, що обрана професія для них створить хороше матеріальне забезпечення для існування; 13,90 % опитаних студентів вирішили продовжувати сімейні традиції; лише 4,49 % – стверджують про те, що обрана ними спеціальність користується

популярністю серед молоді, що можливо вказує на відносно низьку популяризацію цієї професії серед молодого населення нашої країни (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Розподіл відповідей студентів щодо мотивів, які спонукали їх здобувати освіту за обраною спеціальністю

Аналіз результатів відповідей студентів щодо їх рівня зацікавленості у вивченні проблеми відновлення здоров'я спортсменів свідчить, що у 39,51 % опитаних достатній рівень зацікавленості; у 33,46 % респондентів частково достатній рівень; у 18,29 % студентів не достатній рівень зацікавленості; 8,74 % респондентам важко відповісти. На нашу думку, зацікавленість у вивченні проблеми здоров'я спортсменів має позитивний тісний взаємозв'язок з інтересом майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до обраної ними професії, що є цілком логічним.

Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчать, що 40,42 % опитаних мають достатній рівень поінформованості про особливості своєї майбутньої професійної діяльності; у 33,93 % респондентів виявлено частково достатній рівень; 15,52 % студентів вказують про не достатній сві-

рівень поінформованості про особливості своєї майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з відновленням здоров'я спортсменів; 10,13% опитаним студентам важко відповісти (рис. 4.4).

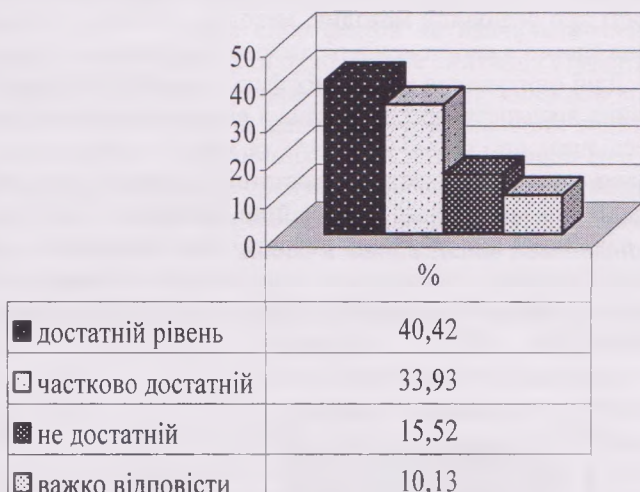

Рис. 4.4. Розподіл відповідей студентів щодо їх рівня поінформованості про особливості своєї майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з відновленням здоров'я спортсменів

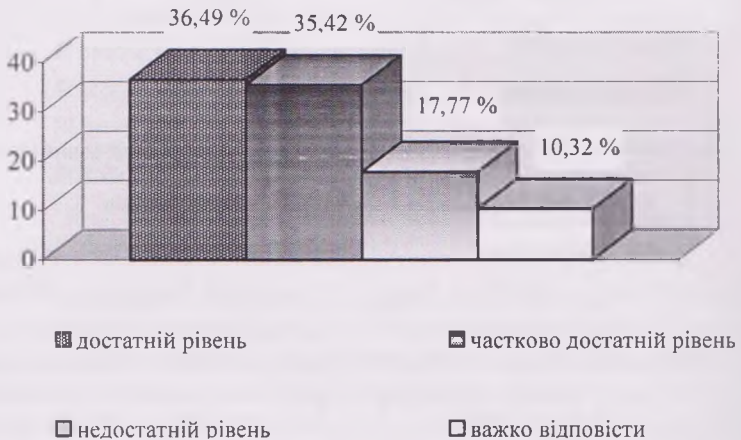
Аналіз результатів анкетування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких пов'язана з відновленням здоров'я спортсменів вказує на те, що більшість опитаних студентів достатньо або частково поінформовані про різновиди методик, методів, принципів і засобів відновлення здоров'я спортсменів 36,46 % та 41,71 %, відповідно; 13,79 % респондентів стверджують, що у них недостатній рівень поінформованості про різновиди методик, методів, принципів і засобів відновлення здоров'я спортсменів; 8,03—% опитаним студентам було важко відповісти.

Результати анкетування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких пов'язана з відновленням здоров'я спортсменів, вказують на те, що більшість опитаних студентів на достатньому або частково достатньому рівні поінформовані про причини захворювань спортсменів, що займаються різними видами спорту 36,99 % та 39,85 % опитаних, відповідно; 15,11 % респондентів стверджують, що вони недостатньо поінформовані про

дані причини; 8,05 % опитаним важко відповісти. Прослідковується тісний взаємозв'язок між знаннями про причини захворювань спортсменів, що займаються різними видами спорту та рівнем поінформованості про різновиди методик, методів, принципів і засобів відновлення здоров'я спортсменів після травм і різновидів захворювань.

Дані опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких пов'язана з відновленням здоров'я спортсменів свідчать про те, що у 36,49 % та 35,42 % опитаних студентів, відповідно, достатній і частково достатній рівень теоретичних знань необхідних для майбутньої професійної діяльності; 17,77 % респондентів вважають що їх рівень теоретичних знань необхідних для майбутньої професійної діяльності спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів є недостатнім; 10,32 % студентам важко відповісти (рис. 4.5).

Рис. 4.5. Розподіл відповідей студентів щодо отриманого рівня теоретичних знань, необхідних для майбутньої професійної діяльності, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів

Одним із вагомих факторів успішної організації та проведення навчально-тренувальних занять з спортсменами є дотримання усіма учасниками цього процесу належних заходів безпеки. Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких пов'язана з відновленням здоров'я спор-

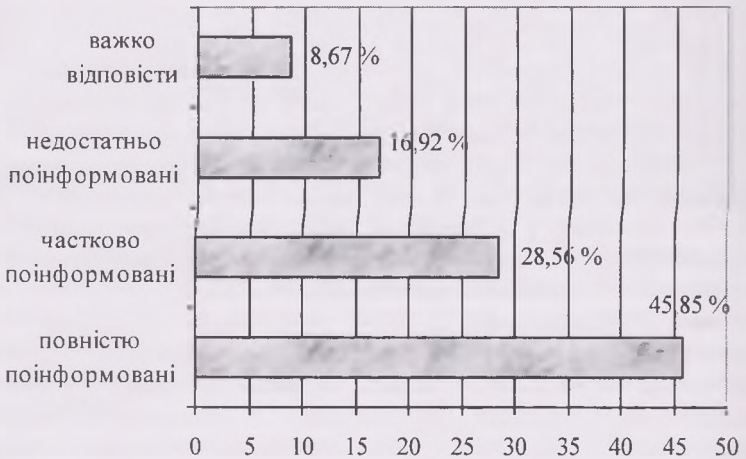

сменів свідчать про те, що 44,76 % респондентів ознайомлені з правилами техніки безпеки спортсменів на навчально-тренувальних заняттях; 30,17% опитаних студентів ознайомленні частково; 17,68 % студентів вказують на те, що вони зовсім не ознайомлені з правилами техніки безпеки спортсменів на навчально-тренувальних заняттях; важко відповісти було 7,39 % опитаних студентів.

Відомо, що рівень здоров'я спортсменів залежить від умов організації та проведення їх навчально-тренувальних занять. Однією із складових є дотримання належних санітарно-гігієнічних норм проведення навчально-тренувальних занять. Опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких пов'язана з відновленням здоров'я спортсменів про знання санітарно-гігієнічних норм проведення навчально-тренувальних занять переконливо свідчить, що більшість студентів повністю або частково володіють цією важливою інформацією – 42,90 % та 29,73 % опитаних студентів, відповідно. Проте, достатньо велика кількість опитаних респондентів 18,57 % студентів не ознайомлені з санітарно-гігієнічними нормами проведення навчально-тренувальних занять; важко відповісти було 8,80 % опитаним студентам. Це на наш погляд, вказує на достатній резерв у удосконаленні навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновленням здоров'я спортсменів.

Побудова навчально-тренувальних програм для спортсменів без урахування їхніх індивідуальних особливостей, рівня підготовленості та завдань навчально-тренувальних занять, недотримання норм техніки безпеки, санітарно-гігієнічних норм проведення навчально-тренувальних занять, можуть призвести до виникнення спортивного травматизму. Аналіз результатів опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновленням здоров'я спортсменів переконливо свідчить, що більшість опитаних студентів 45,85 % повністю та 28,56 % частково поінформовані про причини та наслідки виникнення спортивного травматизму (див. рис. 4.6). Проте, достатньо велика кількість опитаних респондентів 16,92 % від загальної вибірки не достатньою мірою поінформовані про причини та наслідки виникнення спортивного травматизму; важко відповісти було 8,67 % опитаним студентам.

На сьогодні в тренувальних і змагальних умовах, спортсмени долають великий обсяг фізичних і психічних навантажень на свій організм в максимальній та субмаксимальній зонах.

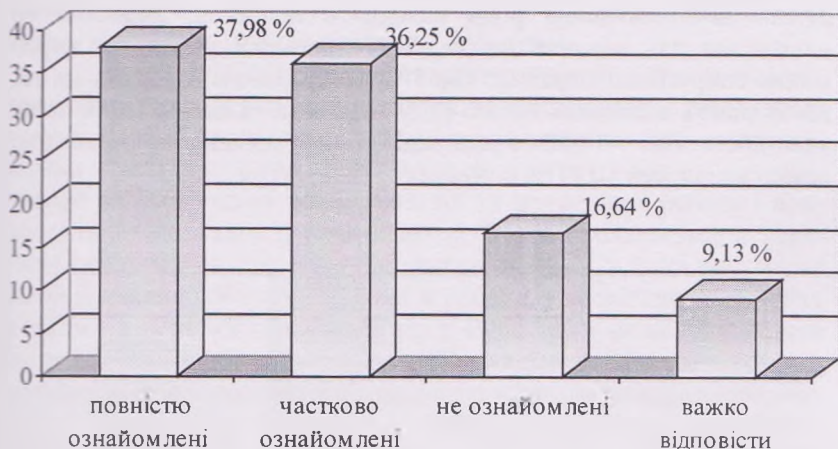

Рис. 4.6. Розподіл відповідей студентів, щодо їх поінформованості про причини та наслідки виникнення спортивного травматизму

Форсування тренування, систематичне застосування надмірних навантажень, невміння забезпечити в ході занять і після них умови для відновлення функціонального стану, недооцінка систематичної і регулярної роботи над технікою, включення в тренування вправ, до яких спортсмен не готовий у силу недостатнього розвитку фізичних якостей або стомлення від попереднього тренування, відсутність або неправильне застосування страхування, недостатня або неправильна розминка – усе це може бути причиною спортивних травм, або захворювань. Для своєчасного і якісного усунення цих негативних явищ необхідно провести з травмованими спортсменами систему заходів з метою відновлення їх здоров'я. Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновленням здоров'я спортсменів свідчить, що достатньо велика їх кількість 37,98 % респондентів ознайомлені та 36,25 % опитаних частково ознайомлені із системою заходів, які необхідно застосовувати зі спортсменами, з метою відновлення здоров'я після отриманої травми або після захворювання; неознайомлені 16,64 % опитаних студентів: важко відповісти 9,13 % студентам (див. рис. 4.7).

Спорт вищих досягнень є сферою людської діяльності, для якої характерні підвищений травматизм, різноманітні професійні

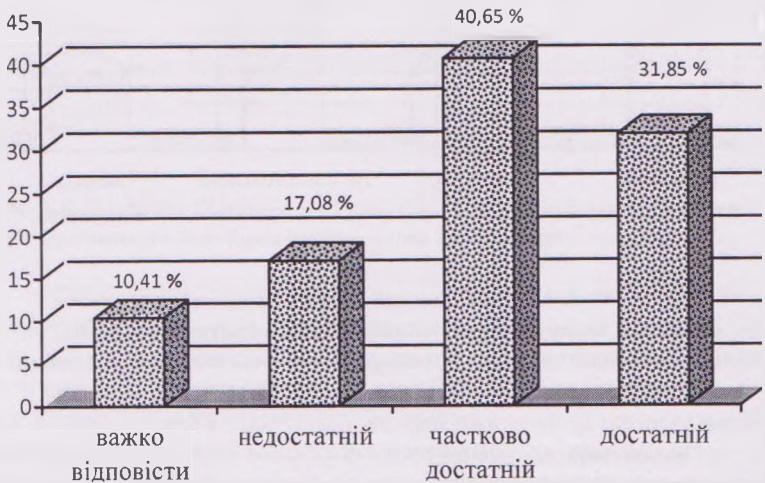
захворювання, передпатологічні та патологічні стани, що містять загрозу для здоров'я спортсменів, ефективності їх тренувальної та змагальної діяльності.

Рис. 4.7. Розподіл відповідей студентів, опитаних щодо їх рівня ознайомлення з системою заходів, які необхідно застосовувати зі спортсменами, з метою відновлення здоров'я після отриманої травми або після захворювання

На сьогодні ефективним комплексом медичних, санітарно-технічних, гігієнічних, педагогічних та соціально-економічних заходів, спрямованих на попередження захворювань та усунення факторів ризику є профілактика. Для успішної реалізації заходів профілактики травматизму необхідно знати причини й умови виникнення травм, а також при необхідності уміти надати своєчасну долікарську допомогу. Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчить, що 32,85 % респондентів на достатньому рівні володіють знаннями та навичками щодо профілактики захворювань і спортивного травматизму спортсменів; у 39,16 % опитаних студентів виявлено частково достатній рівень; у 16,77 % студентів – недостатній рівень володіння знаннями та навичками щодо профілактики захворювань і спортивного травматизму спортсменів; 11,23 % опитаним студентам важко відповісти.

Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновленням здоров'я спортсменів свідчить, що 31,85 % опитаних студентів на достатньому рівні володіють знаннями, вміннями та навичками для надання долікарської допомоги у випадку отримання спортсменом травми; 40,65 % респондентів вказують на те, що їх рівень володіння такого роду знаннями та навичками є частково достатнім; у 17,08 % респондентів цей рівень є не достатнім; важко відповісти 10,41 % опитаних студентів (рис. 4.8).

Рис. 4.8. Розподіл відповідей студентів, щодо їх рівня знань, вмінь та навичок для надання долікарської допомоги у випадку отримання спортсменом травми

Однією з неодмінних умов розвитку адаптації до фізичних навантажень є мобілізація і використання фізіологічних резервів організму. Тренування зводиться до активізації механізмів адаптації, включенню фізіологічних резервів, завдяки яким організм людини легше і швидше пристосовується до підвищених навантажень, удосконалюючи свої фізичні, фізіологічні та психічні якості, підвищуючи стан тренуваності. Аналіз результатів відповідей студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновленням здоров'я спортсменів, щодо їх рівня знань про фізіологічні особливості адаптації організму спортсменів до фізичних навантажень

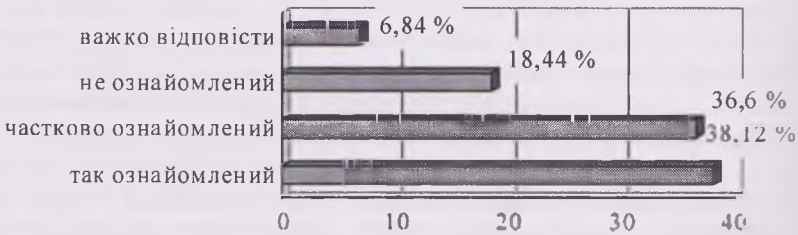
свідчить, що у 34,52 % опитаних студентів достатній рівень знань; у 40,97 % респондентів частково достатній рівень знань; у 13,75 % опитаних виявлено недостатній рівень знань про фізіологічні особливості адаптації організму спортсменів до фізичних навантажень; важко відповісти 10,77 % опитаним студентам.

У сучасній системі спортивного тренування втома відіграє позитивну роль, оскільки її розвиток та компенсація є необхідною умовою для підвищення функціональних можливостей організму. Втома – особливий вид функціонального стану людини, що тимчасово виникає під впливом тривалої та інтенсивної роботи і призводить до зниження її ефективності. Втома проявляється в зменшенні сили м'язів, погіршенні координації рухів, в зростанні затрат енергії для виконання однієї і тієї ж роботи, у вповільненні рухових реакцій та обробки інформації, що у свою чергу може спричинити до травматизму або захворювань. Знання цих особливостей дозволять мінімізувати негативний вплив втоми на організм спортсменів. Опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів дозволило встановити, що більшість з них 42,79 % на достатньому рівні володіють знаннями про перебіг розвитку втоми у спортсменів; 31,50 % респондентів на частково достатньому рівні володіють такими знаннями; 16,58 % опитаних студентів стверджують про не достатній рівень оволодіння такими знаннями; важко відповісти 9,14 % студентів.

Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчать, що трохи більше третини (38,12 % від усіх опитаних студентів) вказують на те, що вони на достатньому рівні ознайомлені з особливостями протікання процесів відновлення організму спортсмена після фізичних навантажень; 36,60 % респондентів стверджують про те, що вони частково ознайомлені з особливостями протікання процесів відновлення організму спортсмена після фізичних навантажень; достатньо велика кількість опитаних респондентів 18,44 % не ознайомлені з цим; важко відповісти 6,84 % опитаним студентам (див. рис. 4.9).

Процес підготовки кваліфікованих спортсменів в сучасному спорті часто пов'язаний з необхідністю діяти в умовах високої психологічної напруги, яка межує з виникненням стресових ситуацій, які у свою чергу можуть впливати на виникнення травм у спортсменів.

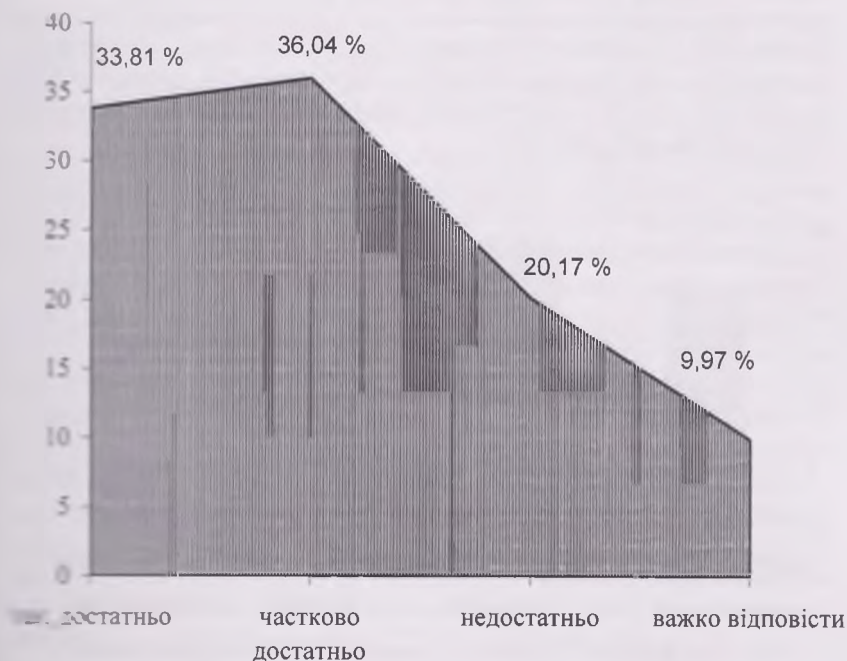

Рис. 4.9. Розподіл відповідей студентів щодо їх рівня ознайомлення з особливостями процесів відновлення організму спортсмена після фізичних навантажень

Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчать, що 33,81 % усіх опитаних студентів достатньо поінформовані про вплив стресових ситуацій на виникнення травм у спортсменів; 36,04 % респондентів частково поінформовані щодо впливу стресових ситуацій на виникнення травм у спортсменів; 20,17 % опитаних студентів стверджують, що вони не достатньо поінформовані про вплив стресових ситуацій на виникнення травм у спортсменів; важко відповісти 9,97 % опитаних студентів (див. рис. 4.10).

Своєчасне застосування різних відновлювальних засобів спортивної працездатності в практиці підготовки спортсменів дозволяє усунювати можливість розвитку перенапруги, перетренованості спортсмена, запобігати травмам і захворюванням, скорочувати тривалість спортивної реабілітації, що у свою чергу дозволяє істотно підвищити якість навчально-тренувального процесу. Проте необхідність отримання знань з теорії та методики застосування заходів відновлення в спорті, що спрямовані на зміцнення здоров'я спортсменів вказують результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів. Майже половина опитаних студентів (45,82 %) стверджують, що отримання знань з теорії та методики застосування заходів відновлення в спорті, що спрямовані на зміцнення здоров'я спортсменів є необхідним для їх майбутньої професійної діяльності; 30,09 % респондентів вказують на часткову необхідність оволодіння такого роду знаннями; 13,03 % опитаних студентів вважають, що ці знання не є необхідними для їх майбутньої професійної діяльності; важко відповісти 11,07 % опитаних студентів.

Рис. 4.10. Розподіл відповідей, опитаних студентів щодо їх рівня проінформовані про вплив стресових ситуацій на виникнення травм у спортсменів

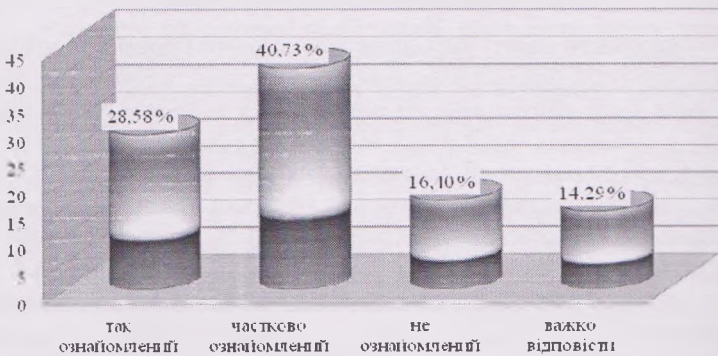
Закріпити набуті упродовж навчального процесу теоретичні знання майбутні фахівці з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, мають у процесі їх практичної підготовки (фахової практики). На питання, про те наскільки достатнім для них, як для майбутніх фахівців, є обсяг практичної підготовки (фахової практики), яку вони проходять згідно освітніх програм – 30,94 % опитаних студентів стверджують про те, що існуючий її обсяг є достатнім; 36,44 % студентів вважають його частково достатнім; 21,93 % опитаних студентів стверджують, що існуючий обсяг практичної підготовки (фахової практики) є не достатнім; важко відповісти 10,69 % студентів (див. рис. 4.11).

Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчать, що 28,58 % опитаних студен-

тів ознайомлені з методиками розробки індивідуальних програм щодо відновлення здоров'я спортсменів; 40,73 % респондентів частково ознайомлені з такими методиками; 16,40 % опитаних студентів не ознайомлені з методиками розробки індивідуальних програм щодо відновлення здоров'я спортсменів; важко відповісти 14,29 % опитаних студентів (див. рис. 4.12).

Рис. 4.11. Розподіл відповідей студентів, опитаних щодо обсягу практичної підготовки (фахової практики), яку вони проходять

Рис. 4.12. Розподіл відповідей, опитаних студентів щодо того, чи ознайомлені вони з методиками розробки індивідуальних програм щодо відновлення здоров'я спортсменів

Аналіз результатів анкетування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчать, що 27,24 % опитаних студентів на достатньому рівні володіють необхідними знаннями та вміннями щодо застосування технічних засобів відновлення, спрямованих на відновлення здоров'я спортсменів; 41,96 % респондентів вказують на те, що частково володіють необхідними знаннями та вміннями щодо застосування цих засобів; 18,79 % опитаних студентів стверджують, що їх рівень знань та вмінь для застосування технічних засобів відновлення, спрямованих на відновлення здоров'я спортсменів є не достатнім; важко відповісти 12,01 % студентів.

Дані анкетування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчать, що 31,36 % опитаних студентів мають досвід самостійної діяльності, пов'язаний з їх майбутньою професійною діяльністю, спрямованою на відновлення здоров'я спортсменів; 36,81 % респондентів вказують, що мають частковий досвід самостійної професійної діяльності; майже кожний п'ятий опитаний студент (19,81 % від усіх опитаних) не мають досвіду самостійної професійної діяльності, спрямованою на відновлення здоров'я спортсменів; важко відповісти 12,03 % студентів (рис. 4.13).

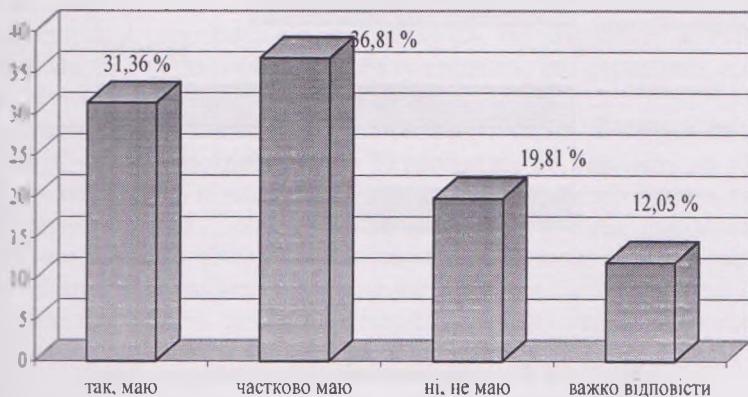
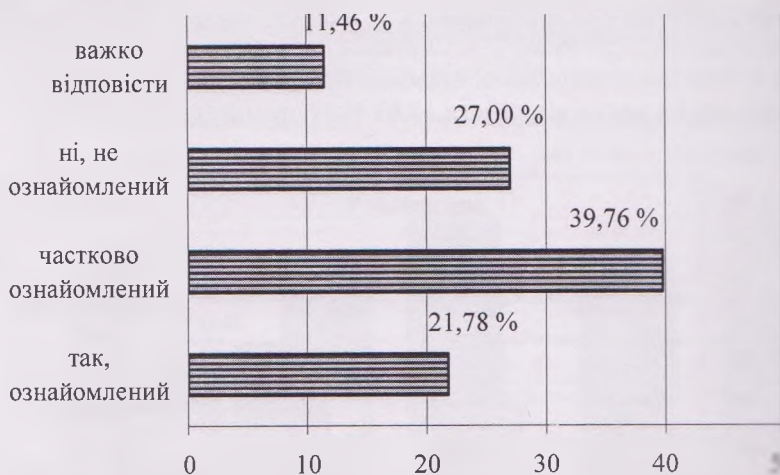

Рис. 4.13. Розподіл відповідей студентів, опитаних щодо їх досвіду самостійної діяльності, пов'язаного з майбутньою професійною діяльністю, спрямованою на відновлення здоров'я спортсменів

Аналіз відповідей опитаних майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, свідчать, що 31,32 % опитаних студентів ознайомлені вони з досвідом діяльності українських фахівців, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів, 35,33 % респондентів частково ознайомлені; 22,79 % опитаних студентів не ознайомлені; важко відповісти 10,57 % студентів.

Результати відповідей опитаних майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, свідчать, що про те, чи ознайомлені вони з досвідом діяльності закордонних фахівців, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів свідчить, що 21,78 % респондентів ознайомлені з досвідом діяльності закордонних фахівців; 39,76 % опитаних студентів частково ознайомлені з досвідом діяльності закордонних фахівців; 27,00 % студентів не ознайомлені з досвідом діяльності закордонних фахівців, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів; важко відповісти 11,46 % студентів (рис. 4.14).

Рис. 4.14. Розподіл відповідей студентів, опитаних щодо ознайомлення з досвідом діяльності закордонних фахівців, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів

Аналіз відповідей опитаних майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, свідчать, що 31,32 % опитаних студентів ознайомлені вони з досвідом діяльності українських фахівців, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів, 35,33 % респондентів частково ознайомлені; 22,79 % опитаних студентів не ознайомлені; важко відповісти 10,57 % студентів.

відновлення здоров'я спортсменів, про те, чи відомі їм методики визначення психічного здоров'я у спортсменів свідчить, що 28,43 % опитаних респондентів такі методики відомі; 38,99 % студентів частково відомі; 23,57 % опитаних студентів такі методики не відомі; важко відповісти 9,02 % студентів.

Дані опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, про те, чи відомі їм методики визначення фізичного здоров'я у спортсменів, свідчить, що більшості опитаних студентів такі методики відомі 38,71 % або частково відомі 34,91 % респондентів; не відомі 16,87 % опитаних студентів; важко відповісти 9,51 % респондентів.

Розподіл відповідей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, щодо їх рівня поінформованості про організацію та ведення здорового способу життя свідчить, що 46,97 % опитаних респондентів вказують про достатній свій рівень поінформованості щодо організації та ведення здорового способу життя; у 25,47 % студентів частково достатній рівень; 16,92 % студентів вважають що їх рівень поінформованості щодо організації та ведення здорового способу життя є не достатнім; важко відповісти 10,64 % респондентів.

Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів щодо чинників, які заважають їм отримувати якісні знання з обраного фаху свідчать, що серед усіх опитаних студентів 16,20 % з них вказують на відсутність бажання отримувати якісні знання з обраного фаху; 12,32 % студентів не вбачають у цьому потреби; 15,65 % респондентів вказують на відсутність необхідної літератури; 13,09 % опитаних стверджують про недостатню кількість необхідної інформації; 18,84 % студентів вважають що одним з важливих чинників, які заважають отримувати якісні знання з обраного фаху є недостатня кількість реабілітаційних закладів; 7,56 % опитаних стверджують про недостатню кількість реабілітаційних технічних засобів; важко відповісти – 16,34 % опитаним студентам.

Розподіл відповідей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, щодо якості інформаційно-методичного забезпечення дисциплін, що вивчаються свідчить про те, що якість інформаційно-методичного забезпечення дисциплін більшість опита-

них респондентів 38,2 % повністю задовольняє та 34,87 % частково задовольняє; не задовольняє 20,52 % опитаних студентів; важко відповісти – 6,4 % опитаним студентам.

Результати опитування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів свідчить про те, що 31,07 % респондентів завжди використовують та 48,62 % опитаних студентів частково використовують мультимедійні презентації у процесі підготовки та представлення матеріалів до практичних, семінарських або лабораторних занять; 20,3 % опитаних студентів їх не використовують.

Таким чином, аналіз сучасного стану підтверджує актуальність та доцільність дослідження питань, пов'язаних з професійною підготовкою майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Висновки до четвертого розділу

У процесі дослідження визначено критерії (мотиваційний, інформаційно-когнітивний, креативно-діяльнісний, особистісний), показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Мотиваційний критерій характеризує рівень сформованості мотивації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, рівень відповідальності, потребу у наданні допомоги травмованому спортсменові і пошуку шляхів для їх запобігання та усунення; прагнення до самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації у професійній діяльності.

Інформаційно-когнітивний критерій вказує на ступінь оволодіння майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії знаннями щодо відновлення здоров'я спортсменів, різновидів спортивних травм і специфіки їх усунення у професійній діяльності фізичного терапевта, основ реабілітації в спорті, технічних засобів фізичної реабілітації, індивідуальних особливостей спортсменів і технологій відновлення особистості.

Креативно-діяльнісний критерій характеризує рівень професійних умінь і навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії та наявності креативності у професійній діяльності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з віднов-

лення здоров'я спортсменів; здатності до креативного розвитку і пошуку ефективних засобів відновлення здоров'я спортсменів.

Особистісний критерій передбачає урахування сформованості принциповості, етичності, емпатії, основних комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі спілкування фізичного терапевта, ерготерапевта, його здатності передбачати застосування тих чи інших засобів і методів роботи, бачення своєї місії в реабілітаційному процесі.

Охарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, а саме: високий, середній, низький.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів характеризується яскраво вираженою сукупністю мотивів, адекватних меті і завданням до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; стійким позитивним ставленням до реабілітаційної роботи в спорті та професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта; високою пізнавальною зацікавленістю до досягнень у реабілітації в спорті; присутністю чіткого усвідомлення вибору майбутньої професійної діяльності; яскраво вираженим бажанням до професійної діяльності; потребою та наполегливістю в подоланні труднощів під час складання та застосування індивідуальних реабілітаційних програм з метою відновлення здоров'я спортсменів; чітко визначеною потребою у постійному саморозвитку та самовдосконаленні щодо реабілітації в спорті; прагненням до відновлення здоров'я спортсменів у професійній діяльності; ґрунтовним володінням системними і міцними професійно орієнтованими знаннями щодо: надання першої домедичної допомоги травмованому спортсменові; основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; інноваційних технологій відновлення здоров'я спортсменів; технічних засобів реабілітації; основ фізичної реабілітації в спорті; цінності та пріоритети розвитку фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; психологічного відновлення особистості, після отриманих травм; механізмів запобігання травматизму в спорті; нормативних документів, що регулюють інноваційну діяльність у фізичній терапії, ерготерапії; ґрунтовними і системними професійними вміннями і навичками у сфері фізичної терапії, ерготерапії щодо: застосування технічних засобів реабілітації та індивідуальних про-

грам з відновлення здоров'я спортсменів; виконання обов'язків фізичного терапевта, ерготерапевта. Студенти активно шукають шляхи вирішення проблем в підборі ефективних технічних засобів реабілітації в спортивній діяльності. У них спостерігається: креативне мислення щодо: застосування засобів реабілітаційної діяльності; позитивне сприйняття нововведень у змінах в реабілітаційній діяльності; яскраво виражене усвідомлення власної ролі у процесі реабілітації в спорті, що зумовлено принциповою значущістю позиції самого фізичного терапевта, ерготерапевта у процесі фахової діяльності; чітко виражене усвідомлення ролі емпатії, принциповості, етичності, у діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта; значний розвиток особистісних і професійно-значущих якостей; високе прагнення до самовдосконалення. Студенти підвищують рівень комунікативних орієнтацій для ефективного спілкування, у тому числі з питань відновлення здоров'я спортсменів.

Під час проведення педагогічного експерименту з метою оцінювання сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за мотиваційним критерієм використано «Тест-опитувальник щодо визначення мотивації досягнень, за методикою Ю. Орлова».

Для оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за інформаційно-когнітивним критерієм використано тестові завдання з навчальних дисциплін: «Основи фізичної реабілітації», «Фізична реабілітація в спорті», «Теорія здоров'я і здорового способу життя», «Технічні засоби реабілітації», «Вступ до спеціальності», зміст яких охоплює матеріал лекційних, семінарських занять і самостійної роботи, у процесі їх навчання у закладі вищої освіти.

Для оцінювання рівня сформованості професійних умінь та навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів розроблено та застосовано «Картку оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я за креативно-діяльнісним критерієм». Оцінювання сформованості креативних здібностей майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії здійснювали за допомогою «Опитувальника креативності Д. Л. Джонсона, адаптований Є. Є. Тунік».

Оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здо-

ров'я спортсменів за особистісним критерієм складалося з: оцінювання рівня сформованості принциповості, етичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії відповідно до «опитувальника особистісного симптомокомплексу відповідальності за І. О. Кочаряном. Для визначення рівня емпатії у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, використовували тест-опитувальник «Діагностика рівня емпатії» за методикою І. М. Юсупова. Для оцінювання рівнів сформованості основних комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі формального спілкування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії застосовували методику «Діагностика активізаційних орієнтації в міжособистісних комунікаціях».

З метою виявлення стану готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів здійснено анкетування 812 студентів, які навчалися на третьому-четвертому курсах у закладах вищої освіти, за освітньо-кваліфікаційним ступенем «бакалавр» напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» галузі знань 01012 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини, а саме: 38 студентів Бердянського державного педагогічного університету, 58 студентів Вінницького державного педагогічного університету, 76 студентів Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, 49 студентів Дрогобицького державного педагогічного університету, 46 студентів Кам'яно-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 44 студентів Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, 70 студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 50 студентів Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 43 студентів Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, 70 студентів Харківської державної академії фізичної культури, 65 студентів Херсонського державного університету, 29 студентів Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРол «Україна», 91 студентів Хмельницького національного університету, 43 студентів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Аналіз результатів відповідей студентів щодо їх рівня зацікавленості у вирішенні проблеми відновлення здоров'я спортсменів свідчить, що у 34,51 % опитаних достатній рівень зацікавленості; у 33,46 % респондентів частково достатній рівень; у 18,29 % студентів недостатній рівень зацікавленості; 8,74 % респондентів важко відповісти. Результати анкетування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації,

професійна діяльність яких пов'язана з відновленням здоров'я спортсменів вказує на те, що більшість опитаних студентів достатньо або частково поінформовані про різновиди методик, методів, принципів і засобів відновлення здоров'я спортсменів 36,46 % та 41,71 %, відповідно; 13,79 % респондентів стверджують, що у них не достатній рівень поінформованості про різновиди методик, методів, принципів і засобів відновлення здоров'я спортсменів; 8,03 % опитаним студентам було важко відповісти. У 36,49 % та 35,42 % опитаних студентів відповідно достатній і частково достатній рівень теоретичних знань необхідних для майбутньої професійної діяльності; 17,77 % респондентів вважають що їх рівень теоретичних знань необхідних для майбутньої професійної діяльності спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів є недостатнім. Достатньо велика кількість – 37,98 % респондентів ознайомлені та 36,25 % опитаних частково ознайомлені із системою заходів, які необхідно застосовувати зі спортсменами, з метою відновлення здоров'я після отриманої травми або після захворювання; не ознайомлені 16,64 %, опитаних студентів.

Аналіз результатів опитування студентів, які навчаються у закладах вищої освіти, свідчить про необхідність запровадження інноваційних технологій у теоретичній та практичній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Розділ 5

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ

5.1. Створення інформаційно насиченого середовища для навчально-виховної взаємодії суб'єктів освітнього процесу у закладах вищої освіти

Актуальним з позицій сьогодення є вдосконалення чинної нормативно-правової та освітньої документації щодо підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у закладах вищої освіти України із збереженням попередніх здобутків і особливостей вітчизняних традицій та з урахуванням набутого досвіду в провідних закладах вищої освіти світу.

Особливого значення нормативно-правове поле, як зазначають В. І. Бегняк і Г. В. Красильникова, набуває в умовах децентралізації управління вищою освітою, переходу до державно-громадської системи управління нею, автономії університету, зокрема самостійності, незалежності і відповідальності у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління тощо [51, с. 5].

Одним із нормативних документів закладів вищої освіти, що складається на основі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю і визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ECTS, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю є навчальний план.

Навчальні плани підготовки фахівців за освітніми ступенями бакалавра і магістра у Хмельницькому національному університеті розробляються у межах кожної спеціальності на підставі освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм, розроблених випусковими кафедрами та «Положення про формування основних документів з організації навчального процесу у Хмельницькому націо-

нальному університеті», яке було розроблене відповідно до Закону України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), постанови Кабінету Міністрів України (2015) «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», Наказу Міністерства освіти і науки України (2015) та інших чинних нормативних документів і «Положення про організацію освітнього процесу у Хмельницькому національному університеті» [51, с. 35].

У зв'язку із сучасними етапами модернізації вищої освіти у сфері фізичної терапії оптимізуються і основні документи, які регламентують організацію навчального процесу в університеті, у тому числі і навчальний план.

За часи становлення та розвитку спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія» в Хмельницькому національному університеті навчальний план було декілька разів оптимізовано. Вважаємо доцільним, вивчити динаміку структурно-змістових змін у формуванні навчального плану підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Нормативна тривалість навчання на сьогодні у Хмельницькому національному університеті за освітньо-професійною програмою бакалавр з фізичної терапії, ерготерапії (обсяг програми 240 кредитів ECTS) – 3 роки 10 місяців (за скороченою програмою на основі ступеня молодшого бакалавра – 2–3 роки). Тривалість навчання за заочною формою за освітнім ступенем бакалавра може перевищувати термін навчання за денною формою не більше як на 25 % і становить 4 роки 10 місяців [51, с. 35].

Аналіз змісту навчального плану 2013–2014 навчального року напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини», галузі знань – 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного ступеня бакалавр, кваліфікація – бакалавр з напряму «Здоров'я людини», вчитель основ здоров'я свідчить про те, що обсяг нормативної тривалості навчання становив 240 кредитів ECTS – 3 роки 10 місяців (199 тижнів) з них: 132 тижні теоретичне навчання (перший курс – 34 тижні; другий курс – 35 тижнів; третій курс – 35 тижнів; четвертий курс – 28 тижнів); 24 тижні на підсумковий контроль (сесії) по 6 на кожний рік навчання; 11 тижнів практики (перший курс лижний збір – 2 тижні; другий курс туристична практика – 2 тижні; третій курс фахово-ознайомча практика – 2 тижні; четвертий курс реабілітаційна практика – 5 тижнів).

Навчальний план підготовки бакалаврів складався з двох частин дисциплін: нормативної і вибіркової. Нормативну частину навчального плану склали три цикли дисциплін (див. табл. 5.1):

1) гуманітарної та соціально-економічної підготовки загалом 19 кредитів ECTS (684 години з них: 104 – лекційних; 172 – практичних робіт; 391 – самостійної роботи студентів; 17 – індивідуальної роботи студентів з іноземної мови; «Історія української культури» – 2 кредити; «Іноземна мова» – 5 кредитів; «Історія України» – 3 кредити; «Філософія (етика, естетика)» – 3 кредити; «Українська мова (за проф. спрямуванням)» – 4 кредити; «Політологія» – 2 кредити);

2) природничо-наукової підготовки загалом 60 кредитів ECTS (2160 годин з них: 460 лекційних годин; 68 годин лабораторних робіт; 409 годин практичних робіт; 1223 самостійної роботи студентів) («Основи інформатики та обчислювальної техніки» – 5 кредитів; «Вступ до спеціальності» – 2 кредити; «Анатомія людини» – 4 кредити; «Історія фізичної культури» – 4 кредити; «Біохімія» – 4 кредити; «Валеологія» – 2 кредити; «Основи екології» – 2 кредити; «Психологія» – 4 кредити; «Педагогіка» – 4 кредити; «Фізіологія людини» – 6 кредитів; «Теорія і методика фізичного виховання» – 12 кредитів; «Основи наукових досліджень» – 2 кредити; «Фізична реабілітація» – 9 кредитів);

3) професійної та практичної підготовки загалом 65 кредитів ECTS (2340 годин з них: 246 лекційних годин; 146 годин лабораторні роботи; 621 година практичні роботи; 1310 годин самостійної роботи студентів) («Рухливі ігри» – 2 кредити; «Гімнастика» – 14 кредитів; «Легка атлетика» – 12 кредитів; «Спортивні ігри» – 10 кредитів; «Спортивна морфологія» – 4 кредити; «Плавання» – 3 кредити; «Безпека життєдіяльності» – 3 кредити; «Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату» – 5 кредитів; «Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях» – 4 кредити; «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи» – 3 кредити ECTS; «Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів» – 3 кредити; «Державний кваліфікаційний іспит з фахових дисциплін» – 2 кредити).

Окрім цього, відповідно до навчального плану студенти виконували три курсових роботи: у шостому семестрі з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» нормативної частини циклу природничо-наукової підготовки; у сьомому семестрі на вибір однієї з дисциплін «Гімнастика», Легка атлетика», «Спортивні ігри» нормативної частини циклу професійної та практичної підготовки;

у восьмому семестрі на вибір однієї з дисциплін «Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату», «Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях», «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи», «Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів» нормативної частини циклу професійної та практичної підготовки.

Таблиця 5.1

Порівняльний аналіз динаміки змін у структурі і змісті навчальних планів за період розвитку спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія»

Цикли (нормативна частина)						Цикли (вибіркова частина)					
гуманітарної та соціально-економічної підготовки		природничо-наукової підготовки		професійної та практичної підготовки		(самостійного вибору університету) професійної та практичної підготовки		(вільного вибору студентів) професійної та практичної підготовки загалом		(вільного вибору студентів) гуманітарної та соціально-економічної підготовки	
Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS
2013–2014 рр.											
684	19	2160	60	2340	65	2484	69	792	22	180	5
5184 / 144						3456 / 96					
2014–2015 рр.											
756	22	2394	66,5	1998	55,5	2124	59	504	14	396	11
5472 / 152						3168 / 88					
Цикли (обов'язкова частина)						Цикли (варіативна частина)					
математичної та природничо-наукової підготовки		професійної та практичної підготовки		самостійного вибору навчального закладу		вільного вибору студентів		гуманітарної та соціально-економічної підготовки			
Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS	Навчальні години	ECTS
900	30	3420	114	1080	36	1260	42	420	14	180	6
2016–2017 рр.						2016–2017 рр.					
4320 / 144						2880 / 96					

Вибіркову частину навчального плану складали три цикли дисциплін:

1) (самостійного вибору університету) професійної та практичної підготовки загалом 69 кредитів ECTS (2484 години з них: 363 лекційних годин; 70 годин лабораторних робіт; 421 година практичних робіт; 1630 самостійна робота студентів) («Гігієна фізичної культури» – 4 кредити; «Одноробства» – 2 кредити; «Техніка масажу» – 3 кредити; «Туризм і рекреаційно-оздоровча робота» – 4 кредити; «Психологія спорту» – 3 кредити; «Правознавство» – 2 кредити; «Спортивна метрологія» – 2 кредити; «Соціологія» – 2 кредити; «Фізіологічні основи фізичної культури» – 3 кредити; «Основи догляду за хворими та інвалідами» – 6 кредитів; «Біомеханіка» – 3 кредити; «Технічні засоби реабілітації» – 2 кредити; «Клініко-лабораторна діагностика» – 2 кредити; «Спортивна медицина» – 3 кредити; «Основи нетрадиційних методів оздоровлення» – 3 кредити; «Фармакологія в фізичному вихованні та спорті» – 3 кредити; «Теорія і методика дитячого та юнацького спорту» – 5 кредитів; «Основи дієтології» – 3 кредити; «Спортивна травматологія» – 3 кредити; «Лижний збір» – 2 кредити; «Туристична практика» – 2 кредити; «Фахово-ознайомча практика» – 2 кредити; «Реабілітаційна практика» – 5 кредитів);

2) (вільного вибору студентів) професійної та практичної підготовки загалом 22 кредити ECTS (792 години з них: 343 лекційних годин; 56 годин лабораторних робіт; 287 годин практичної роботи; 449 годин самостійної роботи студентів) («Олімпійський і професійний спорт» – 2 кредити; «Фізіотерапія» – 2 кредити; «Організація і управління в сфері фізичної культури» – 2 кредити; «Ритміка і хореографія» – 2 кредити; «Підвищення спортивної майстерності» – 14 кредитів);

3) (вільного вибору студентів) гуманітарної та соціально-економічної підготовки – загалом 5 кредитів ECTS (180 годин з них: 34 лекційних годин; 34 години практичних робіт; 112 годин самостійної роботи студентів) («Релігієзнавство» – 2 кредити; «Економічна теорія» – 3 кредити).

Отже, зміст навчального плану складався з нормативної і вибіркової частин дисциплін загальним обсягом 240 кредитів ECTS – 8640 годин з них 1263 лекційних годин; 284 години лабораторних робіт; 1944 години практичних робіт; 5115 годин самостійної роботи студентів. З них лише 11 кредитів (4,58 % від загального обсягу) відводилося на чотири різновиди практики («Лижний збір» –

2 кредити; «Туристична практика» – 2 кредити; «Фахово-ознайомча практика» – 2 кредити; «Реабілітаційна практика» – 5 кредитів).

Обсяг нормативної частини дисциплін складав загалом 144 кредити ECTS (5184 години з них: 810 лекційних годин; 214 годин лабораторних робіт; 1202 години практичних робіт; 2924 години самостійної роботи студентів; 17 годин індивідуальної роботи студентів з іноземної мови). Обсяг вибіркової частини дисциплін складав загалом 96 кредитів ECTS (3456 годин з них: 453 лекційних годин; 70 годин лабораторних робіт; 742 години практичних робіт; 2191 година самостійної роботи студентів). У співвідношенні двох частин дисциплін до загального обсягу навантаження становило 60 % на 40 %, відповідно.

У подальшому, у зв'язку з затвердженням і введенням в дію складових галузевих стандартів вищої освіти із галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» з напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» наказ Міністерства освіти і науки України № 618 від 28.05.2013 року в Хмельницькому національному університеті з 2014 року розпочалась підготовка бакалаврів напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» за цим стандартом.

У зв'язку із зміщенням акцентів у структурно-змістовій складовій підготовки майбутніх фахівців напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» з фізкультурно-оздоровчого спрямування у бік фізично реабілітаційного спрямування із наданням додаткової кваліфікації фітнес-тренер, зміст навчального плану 2014–2015 навчального року напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини», галузі знань – 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного ступеня бакалавр на відміну від попереднього навчального плану 2013–2014 навчального року, який ми аналізували, було дещо модернізовано. З 2015 року – 3226 «Фахівець з фізичної реабілітації» з додатковою кваліфікацією 3475 «Фітнес-тренер». Для набуття майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації необхідних професійних компетентностей відбулися зміни змістового наповнення навчального плану (введення нових фахових дисциплін, зміна кредитного обсягу дисциплін та ін.), без зміни структури навчально-виховного процесу.

Аналіз навчального плану напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини», галузі знань – 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного ступеня бакалавр кваліфікація 3226 «Фахівець з фізичної реабілітації» свідчить про те, що

обсяг нормативної тривалості навчання становив 240 кредитів ECTS – 3 роки 10 місяців (199 тижнів) з них: теоретичне навчання збільшено до 133 за рахунок зменшення практики на один тиждень. Окрім цього, з навчального плану, було вилучено фахову ознайомчу практику на користь спеціалізованих дисциплін, сумарний обсяг навантаження яких надав можливість присвоювати додаткову кваліфікацію 3475 «Фітнес-тренер», та збільшити до шести тижнів практику за профілем майбутньої професії.

Розкриємо основні відмінності у змісті навчального плану 2014–2015 навчального року підготовки бакалаврів напряму 6.010203 «Здоров'я людини». Як і в попередньому навчальному плані, зміст складався з двох частин дисциплін: нормативної і вибіркової. Нормативну частину навчального плану складали три цикли дисциплін (табл. 5.1):

1) гуманітарної та соціально-економічної підготовки, загальним обсягом 21 кредит ECTS (756 годин з них 138 – лекційних годин; 206 – практичні роботи; 446 – самостійна робота студентів; «Історія України» – 3 кредити; «Історія української культури» – 2 кредити; «Іноземна мова» – 5 кредитів; «Соціологія» – 2 кредити; «Філософія» – 3 кредити; «Українська мова (за проф. спрямуванням)» – 4 кредити; «Політологія» – 2 кредити);

2) природничо-наукової (фундаментальної) підготовки загальним обсягом 66,5 кредитів ECTS (2394 години з них: 546 – лекційних годин; 139 – лабораторних робіт; 275 – практичних робіт; 1281 – самостійної роботи студентів; «Біологія» – 2,5 кредити; «Анатомія людини» – 4 кредити; «Гімнастика» – 4 кредити; «Легка атлетика» – 4 кредити; «Валеологія» – 2 кредити; «Біохімія» – 4 кредити; «Фізіологія людини» – 5 кредитів; «Гігієна фізичної культури» – 4 кредити; «Основи екології» – 2 кредити; «Основи інформатики та обчислювальної техніки» – 5 кредитів; «Вікова анатомія та фізіологія» – 4 кредити; «Психологія» – 3 кредити; «Педагогіка» – 3 кредити; «Основи науково-дослідної роботи» – 3 кредити; «Докладарська медична допомога» – 3 кредити; «Основи менеджменту, маркетингу та адміністрування (за професійним спрямуванням)» – 3 кредити; «Основи раціонального харчування» – 4 кредити; «Масаж загальний і самомасаж» – 3 кредити; «Безпека життєдіяльності» – 3 кредити).

3) професійної та практичної підготовки загальним обсягом 55,5 кредити ECTS (1998 годин, з них: 405 – лекційних годин; 52 – лабораторних робіт; 424 – практичних робіт; 901 – самостійної

роботи студентів; «Професійна майстерність» – 6 кредитів; «Вступ до спеціальності» – 2 кредити; «Теорія здоров'я та здорового способу життя» – 3,5 кредити; «Теорія і методика фізичного виховання» – 6,5 кредити; «Основи фізичної реабілітації» – 3 кредити; «Методика навчання основ здоров'я» – 3 кредити; «Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності» – 11 кредитів; «Одноборства» – 2 кредити; «Діагностика і моніторинг стану здоров'я» – 4 кредити; «Спортивна морфологія» – 4 кредити; «Психологія здоров'я та здорового способу життя» – 3,5 кредити; «Державна атестація» – 3 кредити);

Вибіркову частину навчального плану склали також три цикли дисциплін:

1) професійної та практичної підготовки (дисципліни самостійного вибору навчального закладу) загальним обсягом 59 кредитів ECTS (2124 години, з них: 428 – лекційних годин; 121 – лабораторних робіт; 393 – практичних робіт; 1182 – самостійна робота студентів; «Біомеханіка» – 3 кредити; «Фізіологія рухової активності» – 4 кредити; «Теорія і методика спортивної підготовки» – 6 кредитів; «Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату» – 6 кредитів; «Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях» – 3 кредити; «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи» – 3 кредити; «Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів» – 3 кредити; «Адаптивний спорт» – 3 кредити; «Фітнес-програми аеробної спрямованості» – 3 кредити; «Фітнес-програми силової спрямованості» – 3 кредити; «Оздоровчий туризм та орієнтування» – 3 кредити; «Спортивні ігри» – 11 кредитів; «Фізіотерапія» – 3 кредити; «Лижна практика» – 2 кредити; «Туристична практика» – 2 кредити);

2) професійної та практичної підготовки (дисципліни вільного вибору студентів) загальним обсягом 14 кредитів ECTS (504 години, з них: 112 – лекційних годин; 83 – практичних робіт; 309 – самостійна робота студентів; «Фармакологія у фізичному вихованні» – 3 кредити; «Клініко-лабораторна діагностика» – 3 кредити; «Сучасні фітнес-технології» – 5 кредитів; «Спортивна морфологія» – 5 кредитів; «Технології та види спорту для всіх» – 3 кредити; «Основи догляду за хворими та інвалідами» – 3 кредити; «СПА-технології» – 3 кредити; «Спортивна медицина» – 3 кредити). Із запропонованого переліку з восьми дисциплін студенти обирали чотири:

3) гуманітарної та соціально-економічної підготовки (дисципліни вільного вибору студентів) загальним обсягом 11 кредитів.

ECTSC (396 годин, з них: 103 лекційних години; 86 годин практичних робіт; 207 годин самостійна робота студентів; «Історія фізичної культури» – 4 кредити; «Етика та естетика» – 5 кредитів; «Основи економічної теорії» – 3 кредити; «Ділова іноземна мова» – 3 кредити; «Логіка» – 2 кредити; «Релігієзнавство» – 2 кредити; «Екокультура особистості» – 2 кредити). Із запропонованого переліку з восьми дисциплін студенти обирали чотири.

Окрім цього, згідно навчального плану студенти виконували дві курсові роботи: у п'ятому семестрі з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» нормативної частини циклу професійної і практичної підготовки; у сьомому семестрі на вибір однієї з дисциплін «Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату», «Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях», «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи», «Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів» нормативної частини циклу професійної і практичної підготовки.

Отже, зміст навчального плану складався з нормативної і вибіркової частин дисциплін загальним обсягом 240 кредитів ECTS – 3640 годин з них 1732 лекційних години, що на 469 години більше ніж у навчальному плані 2013–2014 н.р.; 312 годин лабораторних робіт, що на 28 годин перевищує аналогічний компонент попереднього навчального плану. Значно знизився показник кількості навчальних годин, які виділяються на практичну роботу з дисциплін – 1467 годин, що на 477 годин менше. Щодо показника кількості навчальних годин, які відводилися на самостійну роботу студентів, то він також значно нижчий ніж у попередньому навчальному плані – 4794 години проти 5115 годин. Проте, обсяг навчального навантаження, який виділявся для проходження студентами практик зріс до 13 кредитів ECTS (5,41 % від загального обсягу) відводилося на три різновиди практики («Лижна практика» – 2 кредити; «Туристична практика» – 2 кредити; «Практика за профілем майбутньої професії» – 9 кредитів). Незважаючи на те, що обсяг навчального навантаження, який відводився на різновиди практик дещо зріс, проте, на наш погляд залишався недостатнім для набуття майбутніми фахівцями необхідних професійних компетенцій.

Обсяг нормативної частини дисциплін складав загалом 152 кредити ECTS, (5472 години з них: 1089 лекційних годин; 191 година лабораторних робіт; 905 години практичних робіт; 2952 години самостійної роботи студентів) що на 8 кредитів ECTS більше ніж у попередньому навчальному плані. Обсяг вибіркової частини

дисциплін складав загалом 88 кредитів ECTS (3168 годин з них: 643 лекційних годин; 121 година лабораторних робіт; 562 години практичних робіт; 1842 години самостійної роботи студентів). У співвідношенні двох частин дисциплін до загального обсягу навантаження становило 63 % на 37 %, відповідно.

Аналіз структури навчального плану 2016–2017 навчального року підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації свідчить про те, що обсяг нормативної тривалості навчання становив 240 кредитів ECTS – 3 роки 10 місяців (199 тижнів) з них: теоретичне навчання складає 133 тижні; екзаменаційні сесії – 21 тиждень; канікули – 9 тижнів; усі види практик – 9 тижнів; підсумкова атестація – 1 тиждень (табл. 5.1).

З метою формування у майбутніх фахівців необхідних професійних компетентностей, у структурі оновленого навчального плану вилучено лижну та туристичну практики натомість введено навчальну ознайомчо-фахову практику (два тижні – у четвертому семестрі), навчальну практику з фітнесу (два тижні – у шостому семестрі), реабілітаційну (п'ять тижнів – у восьмому семестрі).

Розкриємо основні відмінності у змісті навчального плану 2016–2017 н.р. першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 227 «Фізична реабілітація» професійна кваліфікація «фахівець з фізичної реабілітації» додаткова кваліфікація «фітнес-тренер».

На сучасному етапі становлення та розвитку спеціальності 227 «Фізична реабілітація» аналіз структури і змісту навчального плану 2016–2017 н.р. свідчить, що відповідно до освітньої-професійної програми, навчальний план підготовки бакалаврів складається з двох частин – обов'язкової та варіативної.

У свою чергу обов'язкову частину навчального плану складають два цикли дисциплін загальним обсягом 144 кредити ECTS (4320 годин), табл. 5.1:

1) дисциплін математичної та природничо-наукової підготовки загальним обсягом 30 кредитів ECTS (900 годин, з них: 189 – лекційних годин; 88 – лабораторні роботи; 119 – практичні роботи; 504 – самостійна робота студентів; «Безпека життєдіяльності людини» – 3 кредити; «Анатомія людини» – 5 кредитів; «Біохімія» – 3 кредити; «Біомеханіка» – 4 кредити; «Фізіологія людини» – 7 кредитів; «Педагогіка» – 4 кредити; «Психологія» – 4 кредити).

2) дисциплін професійної та практичної підготовки загальним обсягом 114 кредитів ECTS (3420 годин, з них: 731 – лекційних годин; 222 – лабораторні роботи; 396 – практичні роботи).

2071 – самостійна робота студентів; «Професійна майстерність фахівців з фізичної реабілітації та фітнесу» – 5 кредитів; «Біологія» – 3 кредити; «Вступ до спеціальності» – 3 кредити; «Теорія і методика фізичного виховання» – 7 кредитів; «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи» – 4 кредити; «Інформаційні технології у фізичній культурі і спорті» – 4 кредити; «Фізіотерапія» – 4 кредити; «Основи медичних знань» – 5 кредитів; «Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату» – 5 кредитів; «Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях» – 5 кредити; «Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів» – 4 кредити; «Фізіологія рухової активності» – 4 кредити; «Спортивні ігри та методика їх викладання» – 15 кредитів; «Основи науково-дослідної роботи фахівців з фізичної реабілітації та фітнесу» – 3 кредити; «Долікарська медична допомога у невідкладних станах» – 4 кредити; «Основи менеджменту, маркетингу та адміністрування фахівців з фізичної реабілітації та фітнесу» – 5 кредитів; «гігієна фізичного виховання, спорту та основи раціонального харчування» – 4 кредити; «Масаж загальний і самомасаж» – 4 кредити; «Основи фізичної реабілітації» – 5 кредитів; «Теорія здоров'я та здорового способу життя» – 5 кредитів; «Технічні засоби реабілітації» – 4 кредити; «Рекреаційні ігри» – 3 кредити; «Реабілітаційна практика» – 7 кредитів; «Атестаційний іспит» – 2 кредити).

Варіативну частину навчального плану складають три цикли дисциплін загальним обсягом 96 кредитів ECTS (2880 годин):

1) дисциплін самостійного вибору навчального закладу – 36 кредитів ECTS (1080 годин, з них: 396 – лекційних годин; 172 – лабораторні роботи; 224 – практична робота; 684 – самостійна робота студентів; «Іноземна мова» – 5 кредитів; «Фітнес-програми силового спрямування» – 4 кредити; «Сучасні фітнес-технології» – 5 кредитів; «Оздоровчий фітнес» – 4 кредити; «Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності» – 4 кредити; «Плавання та методика викладання» – 4 кредити; «Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності» – 4 кредити; «Навчальна ознайомчо-фахова практика» – 3 кредити; «Навчальна практика з фітнесу» – 3 кредити);

2) дисциплін вільного вибору студентів загальним обсягом 42 кредити ECTS (1260 годин, з них: 316 – лекційних годин; 34 – лабораторних робіт; 171 година практичних робіт; 739 годин самостійна робота студентів; «Діагностика і моніторинг стану здоров'я» – 6 кредитів; «Спортивна морфологія» – 6 кредитів; «Мето-

дика навчання основ здоров'я» – 5 кредитів; «Шейпінг з методикою викладання» – 5 кредитів; «Психологія здоров'я та здорового способу життя» – 4 кредити; «психологія фізичної культури» – 4 кредити; «Фізична реабілітація неповносправних» – 6 кредитів; «Історія фізичної культури» – 6 кредитів; «Фізична реабілітація у спорті» – 6 кредитів; «Спортивна травматологія» – 6 кредитів; «Зміст і види професійної діяльності фахівців з фізичної реабілітації та фітнесу» – 4 кредити; «Основи теорії «Спорту для всіх»» – 4 кредити; «СПА-технології» – 4 кредити; «Сучасні оздоровчі системи» – 4 кредити; «Фізична реабілітація у педіатрії» – 4 кредити; «Адаптивне фізичне виховання» – 4 кредити; «Працетерапія» – 5 кредитів; «Клініко-лабораторна діагностика» – 5 кредитів). Із запропонованих вісімнадцяти дисциплін студенти обирали дев'ять;

3) дисципліни гуманітарного та соціально-економічного циклу загальним обсягом 18 кредитів ECTS (540 годин, з них: 102 – лекційних години; 102 – практична робота; 336 – самостійна робота студентів; «Українське державотворення» – 3 кредити; «Філософія (логіка, етика, естетика)» – 3 кредити; «Соціологія» – 3 кредити; «Економічна теорія» – 3 кредити; «Українська мова (за професійним спрямуванням)» – 3 кредити; «Екологічна безпека» – 3 кредити).

Окрім цього, у цьому навчальному плані заплановано виконання двох курсових робіт. У сьомому семестрі на вибір однієї з дисциплін «Фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату», «Фізична реабілітація при хірургічних захворюваннях», «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи», «Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів» нормативної частини циклу професійної та практичної підготовки. З метою формування у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії фахових компетентностей у напрямку надання реабілітаційних послуг. У шостому семестрі з дисципліни «Сучасні фітнес-технології» варіативної частини з метою формування фахових науково-теоретичних і методичних компетентностей для здобуття додаткової кваліфікації «фітнес-тренер».

Отже, зміст навчального плану складався з нормативної і варіативної частин дисциплін загальним обсягом 240 кредитів ECTS (7200 годин, з них: 1510 – лекційних годин; 344 – лабораторні роботи; 1012 – практична робота; 4334 – самостійна робота студентів). Обсяг навчального навантаження, який виділявся для проходження студентами практик становить 13 кредитів ECTS (5,41 % від загального обсягу) відводилося на три різновиди практики:

(«Навчальна ознайомчо-фахова практика» – 3 кредити; «Навчальна практика з фітнесу» – 3 кредити; «Фахова (реабілітаційна) практика» – 7 кредитів). Незважаючи на те, що обсяг навчального навантаження, який відводився на різновиди практик дещо зріс, проте, на наш погляд залишається недостатнім для набуття майбутніми фахівцями необхідних професійних компетенцій.

Обсяг обов'язкової частини дисциплін складав загалом 144 кредити ECTS, (4320 години з них: 920 – лекційних годин; 310 – лабораторних робіт; 515 – практичних робіт; 2575 – самостійної роботи студентів), що на 11 кредитів ECTS менше, ніж у попередньому навчальному плані. Обсяг варіативної частини дисциплін складав загалом 96 кредитів ECTS (2880 годин з них: 590 – лекційних годин; 34 – лабораторних робіт; 497 – практичних робіт; 1759 – самостійної роботи студентів), що на 8 кредитів ECTS більше, ніж у попередньому навчальному плані. У співвідношенні двох частин дисциплін до загального обсягу навантаження становило 60 % на 40 %. відповідно.

Порівняльний аналіз структурно-змістової складової навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2013–2014, 2015–2016 та 2016–2017 навчальних років свідчить про логічний взаємозв'язок між змінами у нормативно-правовій та освітній документації щодо підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у вищих закладах освіти України. Залежно від соціального запиту, характеру змін у нормативно-правовій документації змінювалися есенціанти у змістовому наповненні освітньої документації та спрямованості у системі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в цілому.

Так, динаміка змін у показниках змісту навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у Львівському національному університеті упродовж п'яти років свідчить про загальну тенденцію до зниження загального обсягу навчальних годин на фоні сталого обсягу нормативної тривалості навчання за освітньо-професійною програмою бакалавра у кредитах – 240 кредитів ECTS. На сьогодні обсяг одного кредиту ECTS становить 30 годин, раніше цей показник становив 36 годин. Окрім цього, спостерігається тенденція до зменшення загальної кількості дисциплін, які вивчають студенти упродовж навчального процесу та рахунок оптимізації обсягу існуючих та введення нових дисциплін.

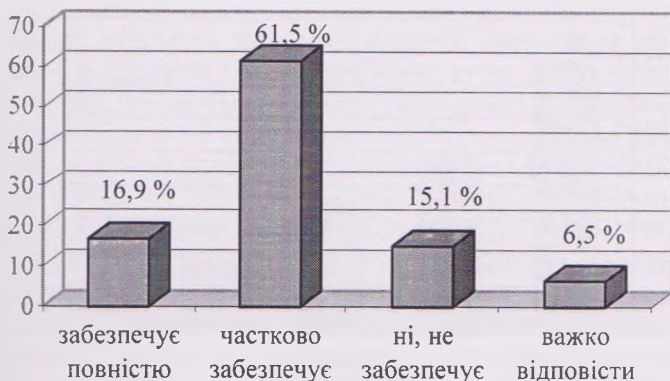
лін, які дозволяють формувати у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії професійні компетентності. Так, у 2013–2014 навчальному році загальна кількість становила 56 дисциплін, у 2015–2016 навчальному році – 61 дисципліна, у 2016–2017 навчальному році цей показник значно знизився до 51 дисципліни. Зміст навчального плану у 2016–2017 навчальному році складають дисципліни за обсягом не менше, ніж 3 кредити ECTS (90 годин).

З метою вивчення думки викладачів про деякі організаційно-методичні, нормативно-правові аспекти процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, ми провели анкетування викладачів закладів вищої освіти України, які беруть безпосередню участь у їх підготовці. В анкетуванні брали участь 192 викладача, зокрема: 18 викладачів Бердянського державного педагогічного університету, 9 викладачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, 18 викладачів Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, 13 викладачів Дрогобицького державного педагогічного університету, 19 викладачів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 14 викладачів Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, 11 викладачів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 12 викладачів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 15 викладачів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 10 викладачів Харківської державної академії фізичної культури, 9 викладачів Херсонського державного університету, 8 викладачів Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРЛ «Україна», 12 викладачів Хмельницького національного університету та 15 викладачів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (додаток К, табл. К.1–К.17).

Аналіз результатів відповідей викладачів про те, чи забезпечує чинної освітньої професійної програми забезпечує формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів вказує на те, що лише 16,9 % опитаних викладачів вважають, що її зміст повністю забезпечує формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів: 15,1 % вважає

респондентів стверджують про те, що теперішній її зміст не дозволяє забезпечувати формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів; 61,5 % опитаних викладачів вважають, що зміст чинної освітньої професійної програми частково забезпечує формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів (рис. 5.1).

Рис. 5.1. Розподіл відповідей викладачів про те, чи зміст чинної освітньої професійної програми забезпечує формування готовності студентів до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Це, на наш погляд, вказує на необхідність в оптимізації освітньої професійної програми підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів з урахуванням сучасних вимог ринку праці.

Опитування про те, які фактори заважають викладачам повною мірою здійснювати процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, з усіх респондентів, які взяли участь в дослідженні, 30,7 % викладачів вказують на недостатнє матеріально-технічне оснащення навчально-виховного процесу, 25,3 % викладачів вважають, що навчально-виховний процес у їхніх ЗВО нерационально організований, 17,7 % респондентів вказують на більш глибоке вивчення та впровадження закордонного досвіду у вітчизняний навчальний процес, 8,7 % респондентів вказують на проблему відсутності необхідної навчально-методичної та інформаційної бази, 5,7 % для усу-

нення проблем для здійснення процесу формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів у підвищенні свого рівня кваліфікації (рис. 5.2). Це очевидно пов'язано з віковим аспектом та відсутністю належного досвіду у викладацькій діяльності частини опитаних респондентів.

Рис. 5.2. Розподіл відповідей викладачів опитаних про те, що заважає їм повною мірою здійснювати процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Зміст навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів спрямований на засвоєння студентами ґрунтовних знань з таких нормативних (базових) навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Теорія здоров'я та здорового способу життя», «Технічні засоби реабілітації», «Основи фізичної реабілітації», «Фізична реабілітація в спорті».

Розкриємо структурно-змістову складову викладацької діяльності дисциплін.

Відповідно до положень про робочу програму системи вищої освіти, що забезпечує якість освітньої діяльності у Хмельницькому національному університеті робоча програма навчальної дисципліни

дисципліни – є нормативним документом вищого навчального закладу і розробляється для кожної дисципліни відповідно до навчального плану певної спеціальності на основі освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) програми підготовки бакалаврів (магістрів) у Хмельницькому національному університеті і стандарту вищої освіти [51, с. 61].

У Хмельницькому національному університеті прийнято структуру оформлення робочої програми дисципліни, наведену нижче.

Робоча програма складається з таких розділів: титульна сторінка; вступ; структура залікових кредитів дисципліни; програма навчальної дисципліни (зміст лекційного курсу, зміст практичних (лабораторних, семінарських) занять, зміст самостійної (індивідуальної) роботи студентів); теми і зміст індивідуального завдання; методи навчання; методи контролю; оцінювання результатів навчання студентів у семестрі; питання для самоконтролю; методичне забезпечення; рекомендована література; інформаційні ресурси [51, с. 62].

В анотації дисципліни «Вступ до спеціальності» для студентів галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини» напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» зазначено, що ця дисципліна у структурі навчального плану має статус нормативної і включена до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки.

Навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» є однією з професійно-орієнтованих дисциплін за навчальними планами закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації, які готують фахівців за напрямом підготовки. Змістом компетентностей дисципліни «Вступ до спеціальності» є створення уявлення про майбутню професійну діяльність, утвердження стійкої позиції щодо набуття професійних компетентностей та подальшого саморозвитку і самоствердження в обраною спеціальністю.

Метою вивчення курсу «Вступ до спеціальності» у вищому навчальному закладі є теоретичне знайомство студентів з майбутньою спеціальністю, її місцем у суспільному виробництві та засобами її оволодіння.

Зміст теоретичної складової курсу розкриває оптимальну кількість базових знань про: зміст, завдання, засоби і методи фізичної реабілітації, зв'язок її з іншими дисциплінами, проблеми, з якими пацієнти потребують реабілітації, особливості напрямку цієї спеціальності на сучасному рівні розвитку медичної науки, законодавство у сфері освіти та охорони здоров'я та основи соціального захисту

інвалідів в Україні. Також особлива увага приділяється вивченню атрибутів фахівця фізичної реабілітації: особливостей поведінки, спілкування з колегами та з хворими, дотримання конфіденційності інформації та ін.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до вимог освітньо-професійної програми студент повинен: знати головні поняття та терміни дисципліни; володіти знаннями про зв'язок дисципліни з іншими науками; володіти знаннями про етапи підготовки фахівців з фізичної реабілітації; володіти знаннями про етичний кодекс фахівців з фізичної реабілітації; володіти знаннями про законодавство у сфері освіти та охорони здоров'я; володіти уміння і навички успішної самореалізації у майбутній професійній діяльності; застосовувати здобуті знання на практиці при роботі з хворими та інвалідами, що потребують фізичної терапії.

Згідно із структурною схемою навчального плану, дисципліна «Вступ до спеціальності» викладається на першому курсі. Загальний обсяг – 3 кредити ECTS (90 годин), з них виділяється 17 лекційних годин, 17 годин – на практичну роботу, 56 годин – на самостійну роботу студентів. Підсумковий контроль проводиться у вигляді заліку.

Відповідно до положення про контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів у Хмельницькому національному університеті при проведенні семестрового контролю у формі іспиту підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за результатами поточного контролю з усіх видів навчальної роботи та підсумкового контрольного заходу [51, с. 131].

Оцінювання результатів семестрового контролю (іспит, диференційований залік) здійснюється за національною чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), а заліків – за вербальною шкалою – «зараховано», «незараховано». Національні оцінки переводяться у шкалу ECTS відповідно до таблиці 5.2.

Присвоєння студенту кредитів ECTS з дисципліни проводиться за умови виконання ним усіх вимог освітньої програми і успішного складання семестрового контролю у визначеній навчальним планом формі.

В анотації робочої програми навчальної дисципліни «Терапія здоров'я та здорового способу життя» зазначено, що ця дисципліна у структурі навчального плану має статус нормативної і входить до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки.

Таблиця 5.2

**Відповідність національної шкали оцінювання
шкалі оцінювання ECTS**

Оцінка за національною шкалою	Інтервальна шкала	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Рекомендована частка оцінок за результатами рейтингу, %
Відмінно	4,75–5,00	A	<i>Відмінно</i> – відмінне виконання лише з незначною кількістю похибок	10
Добре	4,25–4,74	B	<i>Дуже добре</i> – вище середнього рівня з кількома незначними помилками	25
	3,75–4,24	C	<i>Добре</i> – у загальному правильна робота з незначною кількістю суттєвих помилок	30
Задовільно	3,25–3,74	D	<i>Задовільно</i> – непогано, але зі значною кількістю недоліків	25
	3,00–3,24	E	<i>Достатньо</i> – виконання задовольняє мінімальні критерії	10
Незадовільно	2,00–2,99	FX	<i>Незадовільно</i> – з правом повторної перездачі навчальної дисципліни	–
	0,00–1,99	F	<i>Незадовільно</i> – повторний курс навчальної дисципліни	–

Змістом компетентностей дисципліни «Теорія здоров'я та здорового способу життя» є здатність аналізувати здоров'я як системну категорію та визначати перспективні шляхи управління здоров'ям. Вивчення матеріалу сприяє ідейному формуванню майбутніх фахівців з фізичної терапії. Навчальні заняття проводяться у формі лекцій, практичних занять і самостійної роботи.

Метою викладання дисципліни є засвоєння студентами теоретичних знань, формування у них цілісного уявлення про здоров'я людини та його фізичну, психологічну, соціальну, духовну складову та навичок здорового способу життя і практичних умінь щодо

перевірки стану фізичного здоров'я осіб; ознайомлення з методами наукового пізнання в плані визначення понять: «загальна теорія здоров'я», «здоров'я», «різні форми здоров'я»; дослідження чинників, що формують здоров'я та ті, що негативно впливають на здоров'я людини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до вимог освітньо-професійної програми студент повинен оволодіти знаннями щодо: особливостей впливу способу життя на здоров'я особи; принципів здорового способу життя; рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я стосовно здорового способу життя; основних принципів медичної активності особи для профілактики неінфекційних захворювань; особливостей комплексної взаємодії різних компонентів здорового способу життя. Уміти надавати рекомендації щодо: профілактики та принципів боротьби зі шкідливими звичками; профілактики та усунення наслідків психоемоційного стресу; ведення здорового способу життя; уникнення негативного впливу перевтоми, стану гіподинамії, ризиків травматизму.

За структурною схемою навчального плану, дисципліна «Теорія здоров'я та здорового способу життя» викладається на першому курсі. Загальний обсяг 5 кредитів ECTS (150 годин), з них виділяється 36 лекційних годин, 36 годин – на практичну роботу, 78 годин – на самостійну роботу студентів. Підсумковий контроль проводиться у вигляді іспиту.

Навчальна дисципліна «Технічні засоби реабілітації» спрямована на формування у студентів системи знань та вмінь застосування технічних засобів фізичної реабілітації при захворюваннях органів чуття, опорно-рухового апарату з метою поступової адаптації до фізичних і психічних навантажень виховного, навчального, професійного і побутового характеру, навчання та праці з меншим обсягом навантажень, вироблення навичок самообслуговування або вироблення постійної компенсації при незворотних змінах.

Змістом компетентностей дисципліни «Технічні засоби реабілітації» є здатність до застосування додаткових технічних засобів, приладдя для полегшення повсякденного життя людей з інвалідністю та іншими обмеженнями життєдіяльності.

Завдання вивчення дисципліни: вивчення студентами особливостей застосування технічних засобів реабілітації у процесі фізичної реабілітації при захворюваннях органів чуття, опорно-рухо-

вого апарату; оволодіння навиками визначення ступеня порушення рухової активності людей, що мають вади аналізаторних систем.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до вимог освітньо-професійної програми студент повинен: знати основні принципи реабілітації людей із порушеннями органів чуття та моторної сфери; вміло використовувати понятійний апарат з фаху; аналізувати елементи безбар'єрного архітектурного простору; характеризувати клініко-фізіологічні можливості застосування засобів фізичної реабілітації для пацієнтів з різними вадами; складати індивідуальні реабілітаційні програми стосовно технічних засобів реабілітації; підбирати інвалідний візок, милиці, ходунки для осіб з порушеннями моторики; оцінювати результати реабілітаційних втручань та вносити корективи до програм реабілітації відповідно до ступеня їх ефективності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ECTS (120 годин), з них 36 лекційних годин, 18 годин лабораторної роботи, 66 годин самостійна робота студентів. При оцінюванні знань студентів використовуються різні засоби контролю, зокрема: поточного опитування стосовно можливостей технічних засобів реабілітації для соціалізації осіб, що мають фізичні обмеження, з обов'язковим отриманням оцінки; тестового контролю, який має на меті перевірку теоретичного рівня підготовленості студента та здійснюється під час проведення практичних занять. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять проходять у вигляді тестування та виконання практичних завдань. Підсумковий контроль, який проводиться для оцінювання результатів навчання, за всіма темами, проводиться у вигляді заліку.

Відповідно до положення про контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів у Хмельницькому національному університеті при проведенні семестрового контролю у формі заліку (диференційованого заліку) підсумкова оцінка з дисципліни виставляється викладачами, які проводили заняття з дисципліни, як правило, на останньому занятті за результатами поточного контролю з усіх видів навчальної роботи за умови повного виконання студентом програми дисципліни. При цьому присутність студента не обов'язкова [51, с. 131].

Навчальна дисципліна «Основи фізичної реабілітації» спрямована на оволодіння студентами базовими знаннями та методичними навичками організації роботи з людьми, які мають різно-

манітні захворювання та ушкодження з метою відновлення або покращення їх здоров'я.

Метою дисципліни є формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

У результаті успішного завершення вивчення навчальної дисципліни відповідно до вимог освітньо-професійної програми студенти набувають наступних компетентностей: здатність продемонструвати знання характеристики понять: «реабілітація», «види реабілітації» та «комплексна терапія», знання клініко-фізіологічної дії фізичних вправ на організм людини; здатність продемонструвати знання щодо оздоровчого значення фізичних вправ для осіб з різними захворюваннями та ушкодженнями; засоби фізичної реабілітації та методику їх застосування; види, періоди, етапи реабілітації; здатність дотримуватись визначеного алгоритму дій складання реабілітаційної програми з урахуванням патології, діагнозу, періоду та перебігу захворювання; здатність продемонструвати знання щодо застосування методів фізичної реабілітації; здатність застосувати знання про принципи програмування занять фізичною реабілітацією та уміння програмувати заняття з фізичної реабілітації; вміння визначати методи функціонального обстеження при захворюваннях різних нозологій; визначати фізичний стан пацієнта за допомогою функціональних проб, тестів та ін.; заповнювати картку реабілітаційного обстеження; здатність продемонструвати знання передового зарубіжного досвіду з функціонування організацій з фізичної реабілітації; уміння організовувати прийом клієнтів, розмішувати інформаційні матеріали, повідомлення тощо; знання протоколу та етики, ділового стилю, правил забезпечення охайності робочого місця.

Узагальнюючи наукові і практичні дані, дисципліна розкриває суть завдань, які необхідно вирішувати в процесі організації і проведення фізичної реабілітації, обґрунтовує ефективні методи реалізації цих завдань. Лекційний курс дисципліни спрямовано на оволодіння студентами ґрунтовними базовими знаннями про: мету, завдання, принципи, види та методи фізичної; основні засоби фізичної реабілітації; основні завдання ЛФК; основні засоби ЛФК; форми проведення ЛФК; характеристику періодів застосування лікувальної фізичної культури; етапи фізичної реабілітації та їх завдання: рухові режими в лікарняному періоді реабілітації; рухові режими після лікарняного періоду реабілітації; нетрадиційні методи реабілітації; застосування природних чинників в фізичній реабілітації; фізіо-, праце- та механотерапію як методи фізичної реабілітації та ін.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 5 кредитів ECTS (150 годин), з них 36 лекційних годин, 18 годин – практичні роботи, 96 годин – самостійна робота студентів. Форми (методи) навчання: лекції з використанням візуалізації; лабораторні заняття з використанням тренінгів, практичні заняття. Форма оцінювання результатів навчання: виконання практичних завдань, письмове опитування (тестування), самостійна робота (індивідуальні завдання). Вид семестрового контролю – іспит.

Одну з ключових позицій у змісті підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» посідає навчальна дисципліна «Фізична реабілітація в спорті». Структурно-змістова складова даної дисципліни спрямована на оволодіння майбутніми фахівцями комплексу наукових теоретико-практичних знань, вмінь, навичок для забезпечення процесу оздоровлення та фізичної реабілітації спортсменів.

Завданнями курсу є: формування уявлення про особливості оздоровлення та фізичної реабілітації у сфері спорту; засвоєння основних принципів відновлення здоров'я спортсменів; вивчення основних засобів, методів та технологій фізичної реабілітації, а також специфіки спортивної діяльності, яка обумовлює травмованість та захворюваність спортсменів.

У результаті успішного завершення вивчення навчальної дисципліни відповідно до вимог освітньо-професійної програми студенти набувають наступних компетентностей: здатність продемонструвати знання щодо особливості й умов проведення фізичної реабілітації під час навчально-тренувальних зборів та підготовки до відповідальних змагань; здатність продемонструвати знання щодо форм організації самооздоровчої та фізреабілітаційної діяльності, мету, завдання, принципи; володіти основними засобами оздоровлення та фізичної реабілітації; здатність продемонструвати знання щодо оздоровчого впливу засобів фізичної реабілітації, їх показання та протипоказання; уміння аналізувати літературу з проблем оздоровлення, фізичної реабілітації та функціонального відновлення здоров'я спортсменів високого класу; уміння моделювати та виконувати засоби фізичної реабілітації; уміння проводити оздоровчу та фізреабілітаційну діяльність з урахуванням етіології захворювання, етапу реабілітації, а також індивідуальних особливостей спортсменів.

Зміст теоретичної складової курсу розкриває оптимальну кількість базових знань про: характеристику основних принципів фізичної реабілітації спортсменів; перебіг відновних процесів в організмі спортсменів після виконання тренувальних навантажень різного характеру; різновиди втоми та механізми їх дії; засоби відновлення після фізичного навантаження; методи розвитку та удосконалення різних фізичних якостей після травм та захворювань; особливості фізичної реабілітації спортсменів у різних видах спорту; особливості професійних захворювань і спортивного травматизму.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ECTS (90 годин), з них виділяється 17 лекційних годин, 17 годин на практичну роботу, 56 годин на самостійну роботу студентів. Підсумковий контроль проводиться у вигляді заліку.

Набуті у процесі вивчення вище згаданих дисциплін компетентності студенти використовують у процесі фахової реабілітаційної практики, яка проходить в умовах, максимально наближених до їх майбутньої професійної діяльності на базах реабілітаційних центрів, фізіотерапевтичних кабінетах в умовах клініки.

Таким чином, розглянуто зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Здійснено порівняльний аналіз динаміки структурно-змістової складової навчальних планів підготовки майбутніх фахівців галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини» напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» 2013–2014, 2015–2016 та 2016–2017 н.р. Залежно від спрямованості у підготовці майбутніх фахівців виявлено розбіжності у структурі та змісті даних навчальних планів, зокрема у кількості дисциплін та їх обсягу; тривалості та обсягу практик; підходах до формування структурної складової циклів дисциплін.

Розкрито змістове наповнення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. Здійснено аналіз навчальних програм з дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія здоров'я та здорового способу життя», «Технічні засоби реабілітації», «Основи фізичної реабілітації», «Фізична реабілітація в спорті» та обґрунтовано їх значення у професійній підготовці майбутніх фахівців з фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Отже, аналіз динаміки структурно-змістової складової навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабі-

літації Хмельницького національного університету та аналіз результатів анкетування викладачів вищих закладів освіти України свідчить, що фахівцями випускаючої кафедри спільно з навчально-методичною частиною університету, провідними науковцями за фахом, представниками владних структур, працедавцями здійснюється постійний пошук шляхів оптимізації в організації та здійсненні навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з урахуванням потреб сучасного ринку праці.

5.2. Впровадження інноваційних освітніх технологій, що сприяють формуванню інтересу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи у мультидисциплінарній команді фахівців з відновлення здоров'я спортсменів

Проблема якості професійної підготовки фахівців завжди зберігала свою актуальність. З позицій сьогодення акцентується увага на формуванні життєвих і професійних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, що обумовлює появу інноваційних форм організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти. У професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії вагомості набуває орієнтація на компетентну особистість, що дозволяє істотно полегшити адаптацію випускників до професійного середовища та підвищити їх конкурентоспроможність.

Для нашого дослідження важливим є розкриття сутності таких понять, як: «інновація», «інноваційний розвиток освіти», «інноваційна діяльність», «інноваційна діяльність в освіті», «інноваційна педагогічна діяльність» та «освітня технологія».

Д. М. Стеченко тлумачить поняття «інновація» як «кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового або вдосконаленого продукту чи технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг. Необхідною ознакою інновації є науково-технічна новизна та виробниче її використання» [443, с. 30].

На думку І. О. Котлярової, інновація – це «явище в сфері освіти, що об'єктивно виникає або проектується й характеризується створенням, освоєнням, апробацією, впровадженням освітньої новації, що сприяє підвищенню якості освіти в широкому змісті (сприят-

ливим для людини змінам у її інтелектуальній, емоційній, духовній і фізичній сферах); що виявляється в появі принципових змін у змісті освіти, у протіканні освітніх процесів, у освітніх відносинах, у властивостях суб'єктів інновації, в освітніх засобах або освітньому просторі» [255, с. 16].

І. М. Дичківська вказує, що інновація (лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – це нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях [158, с. 11]. Іноді інновацією вважають використання відомого із незначною модифікацією. На думку вченої, інновації є предметом особливої діяльності людини, яка не задоволена традиційними умовами, методами, способами і прагне не лише новизни змісту реалізації своїх зусиль, а передусім якісно нових результатів [158, с. 11].

Д. Ю. Грубіч акцентує увагу на тому, що «інновація є головним об'єктом управління навчально-виховним процесом, підвищує якість освіти, спрямована на формування всебічно розвинутого студента. Це дає можливість, стверджувати, що такий фахівець буде більш бажаним на ринку праці» [135, с. 39]. Ми погоджуємося з такою думкою.

Ю. Янісів вважає, що інноваційний розвиток освіти – це комплекс інновацій, які змінюють одна одну в процесі перетворення початкового стану системи освіти на кінцевий стан, який супроводжується якісними змінами, що пов'язані зі створенням, засвоєнням і реалізацією нових форм навчання, нових, більш досконалих механізмів управління навчальними закладами, новими освітніми послугами тощо [519, с. 158].

Л. Волик тлумачить поняття «інноваційна діяльність» як системний вид діяльності, спрямований на реалізацію нововведень на основі використання та впровадження нових наукових знань, ідей, підходів; трансформації відомих результатів наукових досліджень і практичних розробок у новий або удосконалений продукт [101].

З позицій сьогодення інноваційна діяльність в освіті, на думку І. В. Плаксіної, «розглядається не тільки як фактор підвищення його якості та ефективності, а й як фактор підвищення попиту на освітні послуги і зміни мотиваційної готовності населення до безперервної освіти. Особлива роль в досягненні цілей освіти відводиться педагогу, викладачеві, від професійної майстерності, творчого потенціалу, інноваційності яких залежить результат модернізації освіти» [373, с. 6].

Л. Волик трактує поняття «інноваційна педагогічна діяльність» як складне, інтегральне утворення, сукупність різних за цілями та характером видів робіт, що відповідають основним етапам розвитку інноваційних процесів та спрямовані на створення й унесення педагогом змін до власної системи роботи [101]. Інноваційна педагогічна діяльність носить комплексний та багатоплановий характер, втілює в собі єдність наукових, технологічних і організаційних заходів.

Нам імпонує думка І. В. Плаксіної про те, що «сучасний світ вимагає збільшувати не кількість знань, а якість їх засвоєння і вміння застосовувати їх на практиці, а також створювати щось нове на базі отриманої інформації. Цих цілей практично неможливо досягти без використання методів навчання, які робили б учасників освітнього процесу не пасивними слухачами, а активними його учасниками. Саме така можливість з'явилася з використанням сучасних інтерактивних технологій навчання, сфера застосування яких досить широка, у тому числі і в системі освіти» [373, с. 6].

С. О. Сисоева тлумачить поняття «освітня технологія» як «теоретично обгрунтовану систему упорядкованих професійних дій педагога, що при оптимальності ресурсів і зусиль гарантовано забезпечує ефективну реалізацію поставленої освітньої мети та можливість відтворення процесу будь-яким педагогом незалежно від рівня його майстерності» [425, с. 289].

Н. Кошечко включає у зміст освітньої технології включає модель спільної роботи викладача та студентів з планування, організації та проведення реального процесу навчання за умови забезпечення комфортності для всіх суб'єктів освітньої діяльності [257, с. 36]. Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи викладача з студентами. Н. Кошечко класифікує інноваційні освітні технології за критерієм їх змісту та способом передачі інформації на такі різновиди: особистісно-орієнтована технології впливу на особистість; інтерактивна технологія навчання та викладання; інформаційно-комунікативна технологія навчання та викладання; технологія навчальних проектів; інтегрована розвивальна технологія; модульно-рейтингова технологія [257, с. 36].

Г. С. Сазоненко визначає поняття «освітня технологія» як інтегративну модель, що об'єднує в єдину цілісну систему мету, зміст, дидактичний комплекс (педагогічні умови, методи, прийоми,

засоби, інформаційно-технічне забезпечення) та результат навчально-виховного процесу, побудованого на філософії і методології українознавства та життєтворчості особистості [414, с. 18].

На думку С. О. Сисоєвої, «простежується загальна тенденція переходу до розуміння педагогічної технології як педагогічної системи, яка об'єднує три взаємопов'язані компоненти: науковий: педагогічні технології – частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст і методи навчання і проектує педагогічні процеси; процесуально-описовий: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів навчання; процесуально-діючий: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів» [424]. Вчена запропонувала наступну класифікацію освітніх технологій: методологічні технології (на рівні педагогічних теорій, концепцій, підходів); стратегічні технології (на рівні організаційні форми взаємодії); тактичні технології (на рівні методики, метода, прийому) [424]. До основних методологічних технологій С. О. Сисоєва відносить: теорію поетапного формування розумових дій; типи навчання: проблемне, програмоване, розвивальне, особистісно-орієнтоване і особистісно-діяльнісне, проєктивне, модульне (модульно-рейтингове), диференційоване (індивідуально-диференційоване), контекстне, ігрове, концентроване, активне, дистанційне [424]. Ці думки вченої для нашого дослідження є дуже важливими.

Вважаємо за доцільне уточнити сутність поняття «інтерактивні методи навчання». Термін «інтерактивний» означає здатність взаємодіяти чи знаходитися у режимі розмови, діалогу з чим-небудь (наприклад, з комп'ютером) або ким-небудь (з людиною). Слово «інтерактив» походить від англійського слова «interact» («inter» – це «взаємний», «act» – діяти). Інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, у процесі якого здійснюється взаємодія викладача та студента. Слово «технологія» має грецьке походження («techné» – це «мистецтво, майстерність» і «logos» – це «слово, знання, вчення»). Поняття «педагогічна технологія» визначається як системний метод створення, застосування і визначення всіх етапів процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти.

У своїй науковій роботі Н. Кошечко розкриває види і сутність інтерактивних методів навчання та констатує, що «коопера-

тивне навчання є найпоширенішим методом. Це робота в парах під час проведення письмових опитувань, тестування, виконання завдань; синтез думок для вирішення складних проблем під час практичних занять; коло ідей при вирішенні суперечливих питань». Такі методи співпраці, вважає Н. Кошечко, «не дають можливості студентам ухилитися від виконання завдань, сприяють розвитку навичок спілкування у групі, критично мислити, переконувати. Колективно-групове навчання, при якому використовуються методи: мікрофон; мозкова атака при вирішенні проблемних завдань: аналіз ситуацій при вивченні деяких аналітичних понять; дерево рішень при аналізі конфліктних ситуацій. Ці методи допомагають студентам висловити свою думку. Ситуативне моделювання. До цієї групи вчений відносить імітаційні ігри-тренінги та рольові ігри [257, с. 37].

Інтерактивна діяльність на заняттях, на думку І. В. Гревцевої, «передбачає організацію і розвиток діалогового спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії та до спільного вирішення загальних, але вагомих для кожного учасника завдань. В ході діалогового навчання студенти навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь в дискусіях, спілкуватися з іншими людьми» [129]. Вчена вказує, що «для цього на заняттях організуються індивідуальна, парна і групова робота, застосовуються дослідні проекти, рольові ігри, йде робота з документами та різними джерелами інформації, використовуються творчі роботи» [129]. На думку вченої, «місце викладача в інтерактивних заняттях, зводиться до напрямку діяльності учнів на досягнення цілей заняття. Головною відмінною рисою інтерактивних методів навчання на її думку є ініціативність студентів в освітньому процесі, яку стимулює педагог з позиції партнера-помічника [129]. Ми повністю погоджуємося з такими думками вченої.

І. В. Гревцева виділяє наступну класифікацію інтерактивних методів: творчі завдання, робота в малих групах; навчальні ігри (рольові ігри, імітації, ділові ігри); використання громадських ресурсів (запрошення фахівця, екскурсії); соціальні проекти; інтерактивна лекція, робота з наочними посібниками, відео- і аудіоматеріалами, «студент в ролі викладача», «кожен навчає кожного»; обговорення складних і дискусійних питань і проблем «Займи позицію (шкала думок)», ПОПС-формула, проектні техніки, «Один – удвох – все разом», «Зміни позицію», «Карусель», «Дискусія в

стилі телевізійного ток-шоу », дебати, симпозіум, круглий стіл); вирішення проблем, case-study – аналіз певних ситуацій («Дерево рішень», «Мозковий штурм», «Брейншторм», «Аналіз казусів», «Переговори і медіація», «Сходи і змійки») [129].

І. В. Плаксіна зазначає, що сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі студенти навчальної групи виявляються не тільки залученими в процес пізнання, але вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають [373, с. 18]. Дослідниця виділяє такі методи інтерактивного навчання, як: евристична бесіда, метод дискусії, мозкова атака, метод круглого столу, метод ділової гри, кейс-метод і конкурси практичних робіт з їх обговоренням [373, с. 18].

Використання інтерактивних методів навчання, як зазначає В. А. Гриб, відповідає умовам інноваційної освіти – забезпечення та розвиток творчого потенціалу людини, а також її всебічний розвиток [130, с. 25]. При цьому, як вказує В. А. Гриб, «важливою є активна взаємодія учасників освітнього процесу, під якою розуміють стосунки між людьми, коли вони в процесі вирішення спільних завдань, впливаючи один на одного, доповнюючи один одного, успішно вирішують ці завдання» [130, с. 25]. Використання інтерактивних методів навчання передбачає таку логіку та послідовність навчальної діяльності: мотивація; формування нового досвіду; його усвідомлення через застосування; рефлексія [130, с. 25]. Інтерактивні методи базуються на ігрових та неігрових формах навчання. Як зазначає В. А. Гриб, ігрові – включають імітаційні та неімітаційні методи навчання: до імітаційних методів належать: а) рольові ігри; б) навчально-ділові ігри, (операційні та імітаційні); неімітаційні ігрові методи навчання представлені: а) дослідницькими діловими іграми; б) кейс-методами; в) проектними методами; г) організаційно-діяльнісними іграми (організаційно-розумові, моделюючі, проектні ігри); д) аналізом конкретних ситуацій (аналіз мікро-ситуацій, аналіз ситуацій-ілюстрацій, аналіз ситуацій-проблем, вибір і обговорення конкретного матеріалу вивчення передового досвіду і обмін знаннями); е) тренінговими методами (тренінг-сенситивності, комунікативний тренінг, відео тренінг) [130, с. 25]. Неігрові інтерактивні методи навчання представлені методами двобічної взаємодії: дебати, диспути, відкриті форуми, різні види дискусій («круглий стіл», проблемна дискусія, експрес-дискусія, «Аудіоріум», «Ліберальний клуб», текстова дискусія) [130, с. 25].

Розкриваючи сутність контекстного підходу професійної підготовки майбутніх фахівців, А. О. Вербицький виділяє найбільш ефективні для цього методи активного навчання: розв'язування професійних завдань, аналіз ситуацій, проблемні методи, ділові та рольові ігри, дискусії, науково-дослідницька робота, професійна практика, стажування тощо [92, с. 34]. Слід зазначити, що у методах і формах організації навчання тією чи іншою мірою мають бути представлені реальні особливості майбутньої професії фізичного реабілітолога, завдяки чому у студентів формуватиметься ціннісне ставлення до неї, зміцнюватиметься професійна спрямованість.

У сучасній педагогічній літературі розрізняють такі типи інтерактивності в навчальному процесі:

1. Взаємодія студента і предмета навчання. Цей тип інтерактивності визначає процес інтелектуальної взаємодії студента з предметом, в результаті чого змінюється рівень підготовки студента та його інтелектуальний рівень.

2. Взаємодія студента і викладача. Викладач формує мотивацію до навчання, пропонуючи увазі студента певний матеріал для отримання інформації та демонструючи застосування навичок при моделюванні певної ситуації (завдання).

3. Взаємодія студентів. Даний тип інтерактивності передбачає взаємодію студентів між собою, окремо взятого студента з іншими студентами в складі групи або без неї, в присутності викладача або без нього в реальному часі [304].

Навчання колективної діяльності, формування у студентів системи знань, вмінь та навичок, необхідних для успішного колективного розв'язування завдань, як зазначає Н. Кошечко, є дієвим способом підвищення ефективності навчально-виховного процесу [257, с. 37]. Н. Кошечко підкреслює те, що розробляючи зміст навчання, доцільно залучати до нього елементи, що передбачають наявність колективної діяльності – з урахуванням вікових особливостей і специфіки окремих навчальних дисциплін [257, с. 37]. Це, на нашу думку, сприяє формуванню інтересу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи у мультидисциплінарній команді фахівців з відновлення здоров'я спортсменів. Вважаємо, що для ефективної роботи мультидисциплінарної команди необхідне виконання декількох умов. Перш за все, фахівці повинні усвідомлювати необхідність взаємодії один з одним, бути «доступними» один одному, мати можливість регулярно зустрічатися з метою очного об-

говорення усіх спірних питань та вироблення спільної тактики відновлення здоров'я пацієнта. Крім того, на нашу думку, важливим є і наявність єдиних підходів у роботі усіх членів мультидисциплінарної команди.

А. В. Погосов зазначає, що «мультидисциплінарний метод відрізняється від традиційних можливістю здійснення координованого, інтенсивного, багатовимірнього підходу до вирішення проблем здоров'я в терапевтичному процесі [382, с. 46]. На думку вченого, «завдання мультидисциплінарного підходу полягає не тільки в тому, щоб показати роботу різних фахівців на практиці, але й надати можливість студентам брати участь в цьому процесі, що дозволить ще на етапі навчання зрозуміти свої завдання в у майбутній професійній діяльності та затребуваність майбутньої спеціальності [382, с. 46].

Вважаємо, що процес інтенсивної взаємодії у мультидисциплінарній команді, участь у внутрішній взаємодії професійного співтовариства, різностороннє вивчення пацієнта сприяє не тільки формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців у фізичній терапії, ерготерапії, до роботи з відновлення спортсменів, а й особистісному зростанню студентів і розвитку гуманного ставлення до людей, які потребують їх фахової допомоги. Слід зазначити, що у студентів відбувається не тільки накопичення досвіду роботи з хворими спортсменами, а й формується бачення клінічних проявів захворювання, розуміння того, що пацієнти відчувають, що спрямовані їхні інтереси в умовах хвороби. Сформована емпатія у процесі реалізації мультидисциплінарного підходу веде до встановлення толерантних стосунків між учасниками та керівниками групи, до підвищення соціальної адаптації хворих та ефективності терапевтичних і реабілітаційних заходів спортсменів.

Одним із базових принципів роботи мультидисциплінарної бригади, як зазначає Б. Крук, є створення умов для активної і свідомої участі пацієнта та його оточуючих у процесі реабілітації [266, с. 19]. Б. Крук вказує, що «усвідомлення пацієнтом причин і наслідків рухових порушень, розуміння шляхів і механізмів вирішення цих проблем дає можливість забезпечити дотримання принципу активної та свідомої участі пацієнта в процесі реабілітації. Ранній початок реабілітаційних заходів значно збільшує шанси отримати позитивні результати реабілітації» [266, с. 19]. Поділяємо думку Б. Крука про те, що спільне вирішення завдань лікування та реабілітації членами мультидисциплінарної бригади зробить реабілітацію

досягнення загальної мети – якнайшвидше повернення пацієнта до повноцінного соціально-активного та спортивного життя [266, с. 20].

Успішність функціонування системи вищої освіти визначається її педагогічними кадрами, які забезпечують підготовку майбутніх фахівців до ефективної професійної діяльності в умовах впровадження інноваційних методів організації та управління навчальним процесом; диверсифікації та розширення варіативності освітніх програм освіти, зміни їх завдань та змісту; оцінки результатів навчання. Вважаємо, що рівень професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів значною мірою забезпечується рівнем здатності викладачів закладів вищої освіти ефективно здійснювати цей процес.

З метою дослідження стану впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес закладів вищої освіти України та нами було проведено анкетування викладачів 14 закладів вищої освіти України.

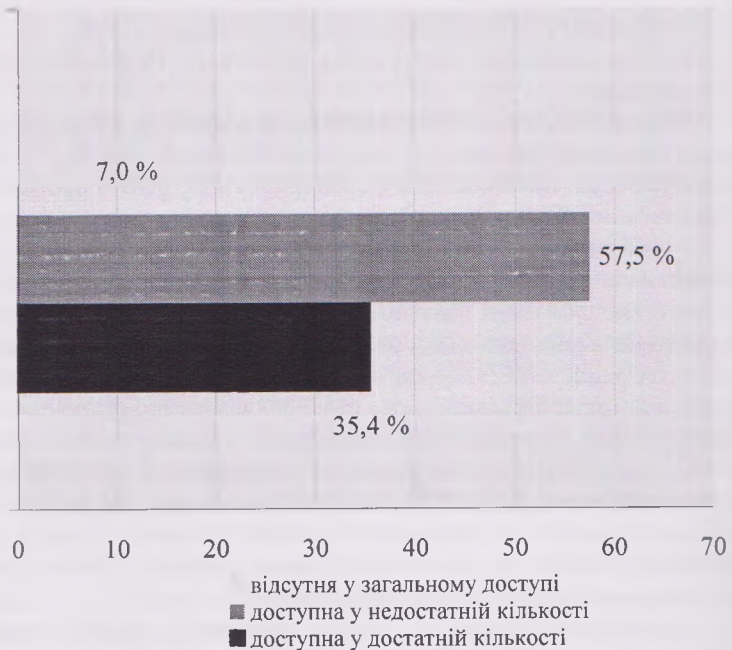
Аналіз відповідей опитаних викладачів про те, чи є ефективним з позицій сьогодення збільшення кількості годин у професійній підготовці на самостійні форми роботи студентів професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів у вивченні фахових дисциплін свідчить, що лише 42,1 % опитаних викладачів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка вважають це ефективним. Значна кількість респондентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (66,7 %) та Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (46,7 %) вважають, що збільшення кількості годин у професійній підготовці на самостійної форми роботи студентів у вивченні фахових дисциплін не є ефективним. Ми теж вважаємо, що зменшення кількості годин, відведених на лекції та практичні заняття, та збільшення кількості годин у професійній підготовці на самостійної форми роботи студентів у вивченні фахових дисциплін не є ефективним.

Аналіз результатів опитування викладачів про застосування в організації навчально-виховного процесу дистанційної форми навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації свідчить про те, що 29,2 % викладачів, які брали участь в опитуванні, вбачають недоцільним застосування цієї форми навчання. На думку майже опитаних викладачів (53,4 %), найбільш раціональним є поєднання традиційної стаціонарної форми організації та проведення навчально-виховного процесу з деякими еле-

ментами дистанційної форми. Незначна кількість респондентів, а саме 12,2 %, вважає, що необхідно в організації навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації постійно застосовувати дистанційну форму навчання. І лише 5,2 % опитаних викладачів не змогли надати однозначної відповіді на це запитання.

Найбільшу прихильність до постійного застосування цієї форми навчання виявили у викладачів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (45,5 %) та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (33,3 %).

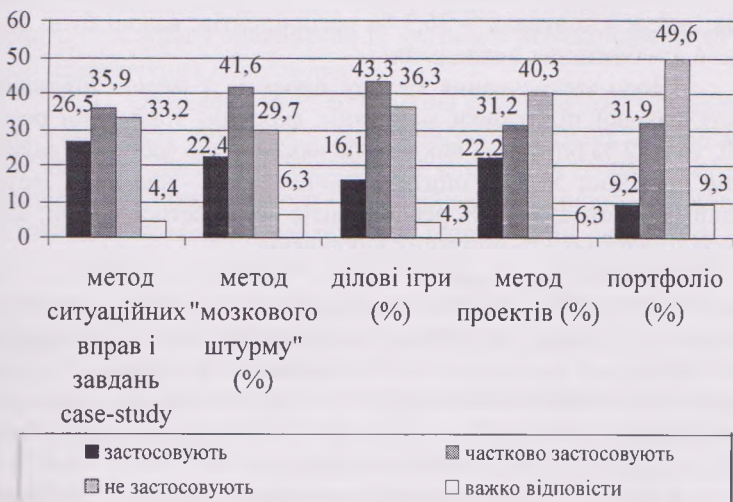
Рис. 5.3. Розподіл відповідей викладачів опитаних про доступність на сьогодні для користування необхідної сучасної науково-методичної літератури для професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Це, на нашу думку, вказує, з одного боку, на те, що викладачам більшості вітчизняних закладів вищої освіти, які брали участь в опитуванні, притаманна традиційна очна форма організації та проведення навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. З іншого боку, вказує можливо на низьку здатність студентів до самонавчання.

Аналіз результатів анкетування викладачів закладів вищої освіти України свідчить, що 57,5 % респондентів вважають, що на сьогодні є доступною у недостатній кількості для користування необхідна сучасна науково-методична література для професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; 35,4 % опитаних викладачів вважають, що доступна у достатній кількості; 7,0 % опитаних викладачів стверджують про її відсутність у загальному доступі (див. рис. 5.3).

Отже, анкетування вказало на резерви у покращенні забезпечення та доступу до якісних сучасних науково-методичних літературних джерел для професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Рис. 5.4. Розподіл відповідей викладачів про застосування інтерактивних методів організації навчально-виховного процесу для майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі фахової підготовки

Аналіз результатів опитування респондентів щодо використання ними новітніх педагогічних технологій з метою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації свідчить про те, що 26,5 % респондентів використовували постійно метод ситуаційних вправ і завдань case-study; 35,9 % опитаних викладачів – частково використовували цей метод; третина опитаних (33,2 %) – не застосовують; важко було відповісти 4,4 % респондентів (див. рис. 5.4).

Аналіз відповідей респондентів, опитаних щодо застосування ними методу «мозкового штурму» в організації навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, дозволяє констатувати, що застосовували цей метод 22,4 % опитаних викладачів; частково застосовували – 41,6 % респондентів; не застосовували – 29,7 % опитаних викладачів; важко було відповісти на це питання 6,3 % опитаних викладачів.

Проведене дослідження дозволило встановити, що постійно застосовували ділові ігри в організації навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної реабілітації 16,1 % респондентів; частково застосовували цей метод – 43,3 % опитаних викладачів; не застосовували – 36,3 % респондентів; важко було відповісти 4,3% опитаних викладачів.

Щодо застосування методу проектів з метою підвищення якості фахової підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, то 22,2 % опитаних викладачів вказали, що застосовували цей метод постійно; 31,2 % опитаних викладачів – частково застосовували цей метод; 40,3 % респондентів – не застосовували; важко було відповісти 6,3 % опитаних викладачів.

Відповіді респондентів про те, чи практикували вони складання портфоліо з метою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації показали, що постійно практикували складання портфоліо 9,2 % опитаних викладачів; частково практикували складання портфоліо – 31,9 % опитаних викладачів; не практикували складання портфоліо – 49,6 % респондентів; важко було відповісти 9,3 % опитаних викладачів.

Отже, аналіз результатів анкетування свідчить про, низьку активність опитаних викладачів щодо використання ними новітніх педагогічних технологій з метою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Так, найменш популярним виявилось спрямування зусиль студентів на складання портфоліо.

близько половини респондентів (49,6 %) не практикували його застосування в організації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів.

Акцентуємо увагу на ролі університетів в інноваційному процесі. На думку А. О. Карпова, ця роль «полягає не тільки в постачанні на технологічні ринки науково-дослідної продукції, але і виховання фахівців інноваційного типу, які володіють компетенціями, що забезпечують перехід від досліджень до розробок з подальшою їх комерціалізацією» [225, с. 38]. Ми підтримуємо думки вченого щодо того, що «університет може стати глобальною комунікаційною ланкою в інноваційному процесі, партнерські відносини з якими здатні не тільки забезпечити виробничі структури новими ідеями, технологіями і пристроями, але і запропонувати їм перспективну творчу особистість разом з вже створеною майбутньою інтелектуальною продукцією» [225, с. 38].

Результати наших досліджень свідчать про те, що застосування освітніх інновацій в професійній діяльності професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, пов'язані з розвитком творчого потенціалу викладачів, їх здатності до планування та реалізації педагогічних нововведень.

С. П. Орешкова та Є. Б. Єрцкіна стверджують, що забезпечення готовності викладачів до організації спільної діяльності з формування компетенцій, досягається за рахунок теоретичного (інформаційного) і практичного (операційно-діяльнісного) блоків, що забезпечують засвоєння студентами теоретичних знань (про сутність і значимість визначеної компетенції); та практичних навичок з метою формування необхідної компетенції на основі використання можливостей різних активних форм навчальних занять [351, с. 48].

Ми погоджуємося з І. Hribovska (2015) [534], М. Danylevych (2017) [528], які констатують, що вдосконалення існуючої системи, за рахунок використання інноваційних технологій навчання, дозволить підвищити якість підготовки майбутніх фахівців у вищій школі та покращить рівень їх професійних знань, вмінь та навичок.

Вважаємо, що в умовах сьогодення набуває актуальності підвищення професійної компетентності викладачів у напрямку конструювання змісту навчальних занять з використанням сучасних інтерактивних освітніх технологій.

Засновник теорії контекстного навчання А. О. Вербицький стверджує, що «оволодіння професією здійснюється в контекстному навчанні як процес динамічного руху діяльності студента від навчальної діяльності академічного типу через квазіпрофесійну і навчально-професійну діяльність до власне професійної діяльності» [92, с. 56].

Автор виділяє три базові форми діяльності студентів і безліч проміжних, перехідних від однієї базової форми до іншої. До базових відносяться: навчальна діяльність академічного типу, класичним прикладом якої є інформаційна лекція де головним чинном відбувається передача і засвоєння інформації. Однак під час застосування проблемної лекції або семінар-дискусію, розкриваються предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності, моделюються дії фахівців, які обговорюють теоретичні, суперечливі за своєю суттю питання і проблеми; квазіпрофесійна діяльність, за допомогою якої в аудиторних умовах моделюються умови, зміст і динаміка майбутньої професійної діяльності (інтерактивні методи навчання); навчально-професійна діяльність, під час якої студент виконує реальні дослідні (науково-дослідна робота, підготовка дипломної роботи) або практичні функції (виробнича практика). Залишаючись навчальною, робота студентів, за своїми цілям, змістом, формою і технологією стає фактично професійною діяльністю. Раніше отримані знання виступають тут її орієнтовною основою. На цьому етапі завершується процес трансформації навчальної діяльності в професійну. У якості проміжних форм навчання можуть виступати будь-які форми, які забезпечують поетапну трансформацію однієї базової форми діяльності студентів в іншу залежно від специфіки майбутньої професії (проблемні лекції, семінари-дискусії, групові практичні заняття, аналіз конкретних виробничих ситуацій, різного роду тренінги, спецкурси, спецсемінари та ін.) [92, с. 48].

Зазначеним базовим формам діяльності студентів в контекстному навчанні А. О. Вербицьким поставлено у відповідність три навчальних моделі: семіотична, імітаційна, соціальна. Семіотична навчальна модель являє собою вербальні або письмові тексти, які містять теоретичну інформацію про конкретний напрямок професійної діяльності що стає надбанням кожного студента (лекційний матеріал, традиційні навчальні завдання та ін.). Імітаційна навчальна модель – це моделююча ситуація майбутньої професійної діяльності, що вимагає аналізу і прийняття рішень на основі

теоретичної інформації. Одиниця роботи студента – предметна дія, основна мета якої – практичне перетворення імітованих професійних ситуацій. Соціальна навчальна модель – це типова проблемна ситуація або фрагмент професійної діяльності, які аналізуються і перетворюються в формах спільної діяльності студентів. Робота в інтерактивних групах як соціальних моделях професійного середовища призводить до формування не тільки предметної, а й соціальної компетентності майбутнього фахівця. Основною одиницею активності студента є дія, спрямована на іншу людину [92, с. 50].

Для моделювання соціальної складової квазіпрофесійної діяльності ефективним, на думку З. Возної, є «використання методу проєктів, у ході виконання яких студенти формують соціальні уявлення, виявляють проблему як частину соціальної дійсності, розуміння її суті в нових умовах, набувають знань, висловлюють власні судження, критично мислять, займають соціальну позицію, розуміють дійсність, прогнозують поведінку» [100, с. 240].

Поступово переходячи від однієї форми діяльності до іншої, студенти практикуються у застосуванні набутих фахових знань та вмінь, набувають реального досвіду майбутньої професійної діяльності, засвоюють професійні норми і цінності, поступово входять у професію. Поступовий перехід студентів від навчальної до квазіпрофесійної діяльності, а згодом до навчально-професійної відображає основні етапи трансформації навчальної діяльності у професійну, яка здійснюється на основі засвоєних знань, вмінь та ціннісних орієнтацій.

Вивчаючи проблему контекстного навчання З. Возна стверджує, що «контекстне навчання – це процес постійного накопичення індивідуального та колективного методичного досвіду, динамічний рух від емпірично-імітативного рівня професійних вмінь до моделюючо-конструктивного та творчого. На думку автора, «за допомогою професійно зорієнтованих форм та педагогічних технологій у контекстному навчанні забезпечується перехід майбутніх фахівців від власне навчальної до професійної діяльності з одночасною трансформацією їхніх потреб, мотивів і ціннісних орієнтацій» [100, с. 240].

В. Майковська зазначає, що «відрив теоретичного навчання від майбутнього фаху, який існує при традиційному підході до професійної підготовки, та об'єктивна неможливість перенести саму практику професійної діяльності до вищого навчального закладу призводять до пошуку проміжної ланки між навчальною та профе-

сійною діяльністю студентів – квазіпрофесійна діяльність, що є навчальною за формою і професійною за змістом» [302, с. 162].

Дотримується схожої думки і Д. В. Дроздов, який стверджує, що «магістральною ланкою контекстного навчання майбутніх тренерів є квазіпрофесійна діяльність, котра моделює в аудиторних умовах мету, зміст і динаміку професії, міжпрофесійні відносини, функціонально-рольові позиції фахівців тощо, забезпечуючи органічне входження молодого спеціаліста до професії й значно зменшуючи період його предметної та соціальної адаптації». Автор зазначає, що «у процесі формування професійні якостей майбутніх тренерів доречним є долучення студентів до квазіпрофесійної діяльності у вигляді: семінарів-конференцій; аналізу конкретних ситуацій (проблеми, оцінки, ілюстрації, вправи) професійного життя або case-study; ділової гри [166, с. 82].

С. І. Тихолаз вказує на те, що «організація навчального процесу повинна узгоджуватися з динамікою розвитку професійної ідентичності студентів і поступово за змістом та методами набувати все більш виразної професійної спрямованості» [457, с. 167].

На нашу думку, адаптувавши зазначені види діяльності у навчально-виховний процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів будуть мати відповідну спрямованість: у навчальній діяльності (лекції, семінари, практичні заняття) майбутні реабілітологи отримують і засвоюють головним чином професійно важливу інформацію; у квазіпрофесійній (аналіз професійних ситуацій, діловий метод, ділові, рольові ігри) – моделюються предметний і соціальний аспекти професійної діяльності у напрямку відновлення здоров'я спортсменів; у навчально-професійній (виробнича практика, науково-дослідна робота) – виконуються дії, адекватні функціям фахівця з фізичної реабілітації.

Вважаємо, що саме методи інтерактивного навчання забезпечують розвиток професійної спрямованості майбутніх реабілітологів у комплексі з формуванням їхньої готовності до професійної діяльності.

Розглянемо особливості застосування інтерактивних освітніх технологій у процесі вивчення майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації таких дисциплін, як: «Вступ до спеціальності», «Теорія здоров'я та здорового способу життя», «Технічні засоби реабілітації», «Основи фізичної реабілітації» та «Фізична реабілітація в спорті».

З метою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, вважаємо за доцільне охарактеризувати використання таких методів, як: метод «круглого столу» із застосуванням дискусій; метод ситуаційних вправ і завдань case-study; метод «мозкового штурму»; ділові ігри; метод проектів; складання портфоліо. На нашу думку, використання даних методів сприятиме формуванню інтересу майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи у мультидисциплінарній команді фахівців з відновлення здоров'я спортсменів.

З метою підвищення мотиваційної складової, розвитку загальних і професійних компетенцій на практичні заняття запрошувалися відомі спортсмени, досвідчені фахівці з фізичної реабілітації та медичні працівники. Проводилися екскурсії у оздоровчі, реабілітаційні фізкультурно-спортивні центри, фітнес клуби та лікувальні заклади, де студенти могли спостерігати за професійною діяльністю фахівців, проводити короткі бліц-опитування та інтерв'ю щодо особливостей професійної діяльності.

Під час проведення лекційного заняття з дисципліни «Основи фізичної реабілітації» було обговорено питання на тему «Обов'язки та відповідальність фахівця з фізичної реабілітації перед пацієнтом». Запрошений відомий спортсмен у минулому, який, на жаль, мав травми, у своєму виступі загострив увагу студентів на дотриманні «Етичного кодексу фахівця з фізичної реабілітації». Розглядаючи основні аспекти якого, студенти висловлювали власні думки. Відбулася жвава дискусія між студентами і лекторами, яка завершилася досягненням взаємоприйнятної та спільної думки. Студенти переконалися в тому, що від дотримання загальноприйнятих принципів професійної поведінки, які базуються на засадах гуманізму, милосердя й етичних норм та є основою для регулювання соціальних, економічних і професійних взаємовідносин з пацієнтом, залежить прийняття фахівцем найбільш адекватного та грамотного професійного рішення. Це в кінцевому результаті сприятиме якісному і швидкому відновленню здоров'я травмованому спортсменові.

У процесі проведення практичного заняття з дисципліни «Фізична реабілітація в спорті» студентам було запропоновано відвідування фізіотерапевтичного відділення однієї з поліклінік м. Хмельницького. При проведенні цього практичного заняття, в якому брав участь завідувач фізіотерапевтичного відділення, нами була організована дискусія на тему: «Основні реабілітаційні заходи залежно

від фази протікання спортивної травми». Напередодні проведення дискусії студенти зустрілися зі спортсменами різних видів спорту з метою обговорення особливостей протікання відновних процесів після отриманих фізичних навантажень. Під час проведення дискусії нами акцентувалася увага на характеристиці педагогічних, психологічних, медичних і фізіологічних засобів, спрямованих на прискорення відновних процесів. Завідувач фізіотерапевтичного відділення з науково-практичної точки зору окреслив ефективність застосування відновлювальних засобів та їх доступність у використанні залежно від фази перебігу спортивної травми. Ознайомлюючись з даною темою, учасники дискусії розглянули окремо вплив різних видів засобів відновлення організму спортсменів після фізичного навантаження. Після чого нами спрямовувалися зусилля студентів на пошук відповіді на запитання «Які реабілітаційні заходи застосовуються залежно від фази протікання спортивної травми?», «Охарактеризуйте цілі реабілітаційних заходів в залежності від фази протікання спортивної травми», «Яка роль фізичних вправ у відновленні спортсменів в різні фази перебігу спортивної травми?». Студенти аргументували власні думки стосовно обраної проблематики дослідження. Під час проведення дискусії студенти проявляли вміння та навички слухати та взаємодіяти з іншими учасниками. Дискусія дозволила виявити різноманіття існуючих думок на поставлену проблему, ініціювати всебічний аналіз кожної з них, формувати власну думку учасників дискусії на проблему, яка розглядалася. Так, у процесі дискусії студенти дійшли до спільного висновку про те, що залежно від фази протікання спортивної травми формуються цілі реабілітаційних заходів щодо прискорення відновних процесів. Студенти зазначили, що у першій фазі відновлення слід спрямувати зусилля на: зниження запалення тканин; зменшення набряку тканин; збільшити еластичність тканин (особливо м'язів); збільшити рухливість і випрямлення суглоба; нормалізувати тонус і силу м'язів, контроль їх руху; знизити біль і пов'язані з нею прояви; підтримати рівновагу і правильність ходи; покращити стан серцево-судинної системи; стимулювати нормальний процес загоєння.

У ході дискусії ми акцентували увагу студентів на тому, що, на даній стадії травми фізичні вправи можуть надати позитивний ефект для мінімізації втрати фізичної підготовки і швидшого переходу до другої стадії.

Характеризуючи особливості перебігу другої фази відновлення ми вказали на те, що дана фаза триває від 48 годин до 6 тижнів. У цей період перебудовуються структура тканин і відбувається їх регенерація (відновлення). Спеціальні клітини – фібробласти починають синтезувати рубцеву тканину. Це ризикований для спортсмена період, тому що відсутність болю може стимулювати спортсмена (або тренера) повернутися до тренувань і навіть до змагань до того, як пошкоджені тканини повністю відновляться.

Студенти, обговоривши особливості перебігу другої фази відновлення, дійшли до спільного висновку про те, що цілі реабілітаційних заходів у даній фазі зводяться до наступного: підтримувати функції нетравмованих частин тіла; звести до мінімуму втрати атлетом спортивної форми; збільшувати амплітуду рухів в суглобі; нарощувати м'язову силу, місцеву м'язову витривалість; збільшувати аеробний потенціал; підвищувати рівень пропріорецепції, балансу і координації дій.

При проведенні дискусії ми акцентували увагу студентів на тому, що найважливішим компонентом реабілітації у даній фазі є тренувальні вправи. З метою відновлення нормальної амплітуди рухів слід застосовувати вправи на розтягування і гнучкість. Відновлення гнучкості має бути першочерговим завданням, тому що в подальшому силова і аеробна підготовка можуть залежати від можливості руху частин тіла з максимальною амплітудою.

Продовжуючи розгляд обраної теми ми акцентували увагу студентів на особливості перебігу третьої заключної фази відновлення – фази ремоделювання характерною особливістю якої, є ремоделювання колагену, тобто відновлення структури сполучної тканини. Тривалість її залежить від важкості травми та успішності перебігу попередніх двох фаз і триває від 3 до 12 місяців.

Обговоривши особливості перебігу третьої фази відновлення студенти дійшли до спільного висновку про те, що цілі реабілітаційних заходів у даній фазі зводяться до наступного: необхідно продовжувати систематично підвищувати рівень фізичної підготовленості травмованого спортсмена; сприяти відновленні специфічних спортивних навичок; застосовувати заходи профілактики повторних травм. На даному етапі спортсмен входить до виконання основної тренувальної програми. Спеціальні спортивні вправи, відпрацювання умінь і технічних навичок повинні носити характер поступового збільшення навантаження, з урахуванням важкості отриманої травми, і від тривалості перших двох етапів реабілітації.

У ході дискусії ми зазначили, що у фазі ремодельовання, в якості реабілітаційних заходів слід застосовувати засоби і методи, що прискорюють процес відновлення після травм: лікувальну фізкультуру, фізіотерапію, кінезітерапію, масаж, аутотренінг, гірудотерапію та ін. Основою медикаментозного лікування, реабілітації та профілактики спортивної травми є раннє знеболювання і проти-запальна терапія. Це ми пояснювали тим, що тривалий час поточне запалення, що виникає в травмованих тканинах погіршує процес загоєння, і призводить до детренованості і функціональної нестабільності опорно-рухового апарату.

Проводячи практичне заняття з дисципліни «Вступ до спеціальності» на тему «Характеристика діяльності мультидисциплінарної команди у роботі з відновлення здоров'я спортсменів», студентам для з'ясування основних аспектів професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у структурі діяльності мультидисциплінарної команди пропонувалося надати відповіді на запитання: «Які завдання вирішує мультидисциплінарна команда у процесі відновлення здоров'я спортсменів?», «Які фахівці складають мультидисциплінарну команду діяльність якої спрямована на відновлення здоров'я спортсменів?».

У процесі розгляду цієї теми нами акцентувалася увага студентів на тому, що ефективність та успішність застосування мультидисциплінарного підходу у процесі відновлення здоров'я спортсменів після отриманих травм або захворювань залежить від дотримання кожним з членів команди таких організаційних принципів роботи, як: наявність зворотного зв'язку в будь-який момент часу; комунікація всередині команди повинна будуватися на основі партнерських професійних взаємин і поділу функціональних обов'язків; індивідуальну відповідальність кожного фахівця; пріоритетність застосування реабілітаційних технологій, моніторинг ефективності та безпеки проведення реабілітаційних заходів в процесі виконання індивідуальної програми з відновлення здоров'я спортсменів, формування подальших рекомендацій; ефективну професійну і адміністративну підтримку та ін.

Достатньо жвавим серед учасників дискусії виявилось обговорення питання щодо складу мультидисциплінарної команди. Між студентами виникали дискусії щодо того: «Хто повинен увійти до складу мультидисциплінарної команди?», «Хто повинен регулювати діяльність усіх членів команди?», «Яка роль фахівця з фізичної реабілітації у діяльності мультидисциплінарної команди?».

процесі відновлення здоров'я спортсменів?». У процесі дискусії, після обговорення даної теми, студенти дійшли до висновку, що склад мультидисциплінарної команди повинен формуватися з фахівців з відповідним фахом залежно від специфіки, характеру і складності травмування або захворювання спортсменів.

У межах нашого дослідження зупинимося на характеристиці методу «ділові ігри». Дотримуємося думки С. А. Хазової про те, що значним потенціалом в освітньому процесі мають ділові ігри, засновані на імітації професійної діяльності. За допомогою методу «ділової гри» є можливість вирішити такі завдання, як моделювання процесу праці та сприяння розвитку вміння колективної роботи» [486].

Ділова (рольова) гра – це метод навчання, під час якого відбувається імітація та моделювання, спрощене відтворення реальної ситуації з професійної діяльності в ігровій формі. У діловій грі навчання студентів відбувається в процесі спільної діяльності, при цьому кожен вирішує своє окреме завдання відповідно зі своєю роллю та обов'язками.

Ділові ігри є педагогічним засобом, який інтенсифікує навчальну діяльність, моделюючи управлінські, економічні, психологічні та педагогічні ситуації, надає можливість їх аналізувати і виробляти оптимальні дії в подальшому. Ігровий супровід вивчення навчального матеріалу дозволяє підтримувати постійний інтерес студентів до змісту дисципліни, активізує їх самостійну діяльність, формує та закріплює практично орієнтовані вміння та навички. Основою розробки ділової гри є створення ігрової (імітаційної) моделі, що повинна відображати обраний фрагмент реальної дійсності, який можна назвати об'єктом імітації, задаючи предметний контекст професійної діяльності фахівця в навчальному процесі. Ігрова модель є фактично описом роботи учасників з імітаційною моделлю.

До складових ділової гри нами віднесено: цільову установку для студентів; формування груп і розподіл за ролями; ознайомлення студентів із сценарієм, правилами та ситуаціями; робота з ролями всередині підгрупи; реалізація гри; виявлення кращих гравців; узагальнення результатів та аналіз гри (див. рис. 5.5).

У педагогічній практиці професійної підготовки застосовують різні ділові ігри: імітаційні, операційні, рольові, традиційні, проектні та ін.

Одним з найскладніших етапів розробки ділової гри є вибір і опис об'єкта імітації. В якості такого об'єкта нами було обрано

один з типових фрагментів професійної діяльності майбутніх реабілітологів, виконання якого вимагало системного застосування різноманітних професійних умінь та навичок.

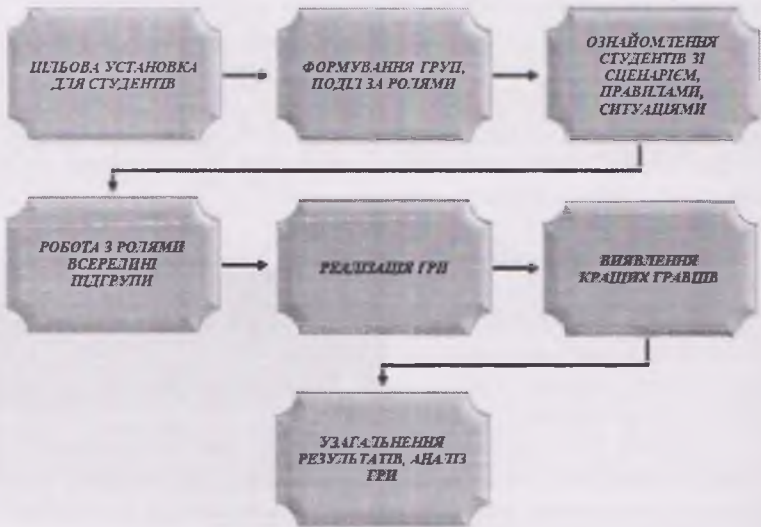

Рис. 5.5. Складові ділової гри

Базовим елементом і основним документом для проведення ділової гри є сценарій гри. У ньому відображається послідовність гри поділена на етапи, операції та кроки. Сценарій, запропонованої імітаційної ділової гри, містив сюжет освітньої події, характеристику структури та функції імітованих процесів.

На практичному занятті з дисципліни «Фізична реабілітація в спорті» зі студентами четвертого курсу проводилася ділова гра на тему «Місце і роль фахівця з фізичної реабілітації у мультидисциплінарній команді». З метою моделювання виконання професійних дій у мультидисциплінарній команді студенти виконували ролі таких фахівців команди, як: лікар-травматолог, фахівець з фізичної реабілітації, медична сестра, психолог, ерготерапевт. За проведенням ділової гри спостерігали запрошені завідувач ортопедо-травматологічного відділення Хмельницької обласної лікарні та викладач кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету. У процесі проведення ділової гри вони вносили свої пропозиції щодо прийнятих студентами колективних рішень.

Сюжет гри: «До лікувального закладу звернувся гравець футбольної команди зі скаргою на болі у колінному суглобі. Зі слів спортсмена під час змагальної діяльності в результаті різкої зупинки після прискорення він відчув різку сильну біль у колінному суглобі, яка супроводжувалася нехарактерним звуковим ефектом хрускоту, припухлістю суглоба, втратою стабільності в суглобі, що обмежувала його рух».

Студент, який виконував роль лікаря-травматолога, під час колективного огляду травмованого припустив, що спортсмен отримав значне ушкодження колінного суглобу у формі розриву хрестоподібної зв'язки, тому йому необхідно пройти додаткові обстеження із застосуванням магнітно-резонансної томографії, щоб підтвердити попередній діагноз. При проведенні ділової гри ми наголошували на тому, що травмований спортсмен повинен бути готовим до довготривалого відновлення функціональної стабільності коліна після операції, бо біологічний процес перебудови та укріплення нової зв'язки продовжується не менш 6–12 місяців. Цей факт дещо насторожив студента, який виконував роль травмованого футболіста. Студент, який виконував роль психолога, зазначив, що травми нижніх кінцівок у спортсменів з ігрових видів спорту значно впливають на їх психомоторику і психоемоційну сферу, тому психомоторні можливості у абсолютної більшості спортсменів після отримання травм нижніх кінцівок знижуються. Ми надали роз'яснення аудиторії про те, що основою впливу на психоемоційну сферу травмованих є правильне, доступне розуміння спортсменами характеру та причин виникнення травми і прогнозу її виліковування. У розмові з травмованим спортсменом студент, який виконував роль психолога, чітко визначив заходи, необхідні для подальшого одужання та переборювання болі.

Далі студент, який виконував роль травмованого спортсмена, обговорюючи з групою студентів, прийшов до висновку про необхідність саме хірургічного втручання у лікуванні травми. Дискутуючи про організацію та проведення періодів відновлення після хірургічного втручання, студенти, які виконували ролі лікаря-травматолога, фахівця фізичної реабілітації та ерготерапевта, вибудували логічний ланцюжок реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення тимчасово втрачених функцій травмованого спортсмена з урахуванням важкості травми, індивідуальних особливостей, психоемоційного стану футболіста після хірургічного втручання.

У процесі обговорення студенти зійшлися у думці про те, що кожний з фахівців, що входять до складу мультидисциплінарної команди, залежно від свого професійного фаху повинен виконувати визначені професійні дії, які спрямовані на відновлення здоров'я спортсменів. Ми наголошували на тому, що одним із провідних фахівців у складі мультидисциплінарної команди є фахівець з фізичної реабілітації, який спільно з іншими фахівцями команди здійснює необхідні фахові дії: визначає складність клінічного стану і ступінь порушення структури і функцій життєдіяльності пацієнта в наслідок захворювання; формулює реабілітаційний діагноз на підставі висновку фахівців мультидисциплінарної команди; розробляє індивідуальну програму відновлення здоров'я травмованого спортсмена; здійснює постійний нагляд за зміною стану здоров'я спортсмена та ефективністю проведених реабілітаційних заходів; організовує реалізацію індивідуального плану відновлення здоров'я травмованого спортсмена; формулювати рекомендацій щодо подальшої реабілітації та корекції способу життя та ін.

Вважаємо, що проведення ділової гри сприяло формуванню професійно значущих якостей студентів та більш глибокого уявлення про сутність професії у сфері фізичної реабілітації.

У межах нашого дослідження зупинимося на характеристиці методу кейсів (case-study). У процесі вивчення фахових дисциплін із застосуванням методу «case-study» ми дотримувалися наступної етапності побудови та реалізації технології кейсів (рис. 5.6).

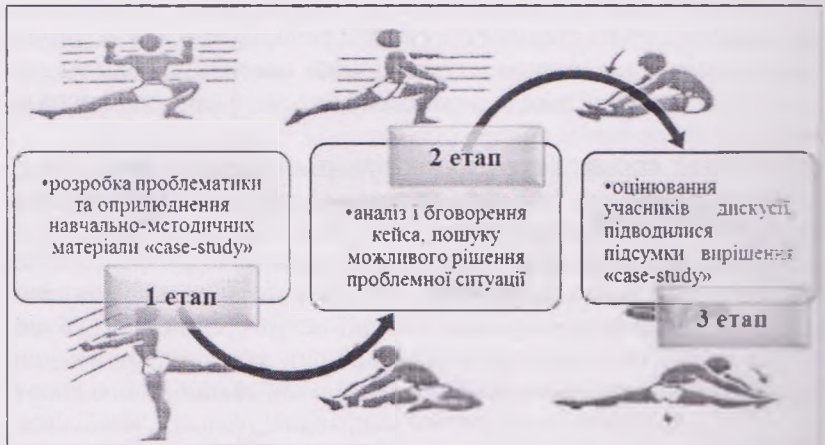

Рис. 5.6. Етапи побудови та реалізації технології «case-study»

– на першому етапі розроблялася проблематика та навчально-методичні матеріали кейса (лаконічно чітко, послідовно викладено приклад з практики, який яскраво висвітлював різні деталі, що можуть допомогти в пошуку оптимального вирішення означеної проблеми) з представленням за необхідності додаткових наочних навчально-методичних матеріалів;

– на другому етапі проводився аналіз і обговорення кейса, дискусії, презентації, пошук можливого вирішення проблемної ситуації;

– на третьому етапі відбувалося оцінювання учасників дискусії, підводилися підсумки вирішення «case-study», до якого прийшли у процесі дискусії студенти в групі (ідеї та способи вирішення проблеми з викладенням авторського підходу до розбору кейсу).

На практичному занятті з дисципліни «Технічні засоби реабілітації» за участі досвідченого практикуючого фахівця з фізичної реабілітації оздоровчого центру «Vertebra» було запропоновано кейс з проблемною ситуацією «Особливості застосування методів і технічних засобів фізичної реабілітації спортсменів з пошкодженнями кістково-м'язової та зв'язково-сухожилкової систем». Заздалегідь до проведення практичного заняття було озвучено умови кейсу, зокрема, «у спортсмена діагностували тендиніт обертальної манжети плеча першої стадії», які дії майбутніх фахівців з відновлення ушкодженої ділянки». Учасники однієї з груп після обговорення презентували наступне вирішення проблеми і вказали на те, що окрім показаних перорально і місцево препаратів групи нестероїдних протизапальних препаратів для зміцнення м'язів плеча і збільшення рухливості, пацієнтові призначили традиційні методи фізичної терапії (масаж, ЛФК, фізіотерапія), які необхідно було проводити з поступовим підвищенням навантаження, із застосуванням еластичного бинта або бандажа для фіксації травмованої ділянки. Натомість студенти іншої групи, в даному випадку, вказали на перевагу у застосуванні іншого більш ефективного технічного засобу фізичної реабілітації – кінезіотейпування, оскільки ефективність застосування його була доведена у практичних умовах. Після колективної дискусії щодо репрезентованих рішень, учасники дійшли згоди про більш ефективне використання у даному випадку методу кінезіотейпування, оскільки застосування еластичних бинтів і бандажів створює ефект «здавлювання» всієї ушкодженої ділянки опорно-рухового апарату, обмежуючи функції не тільки ушкоджених, а й здорових тканин. Натомість застосування кінезіотейпування сприяє усуненні застійних рідин в організмі, покращенні циркуляції крові і

лімфи; активізує внутрішні можливості організму, спрямовані на знеболення; нормалізує м'язовий тонус і патологію фасції в суглобах; покращує рухові функції; знижує ймовірність перенапруги і надмірного скорочення м'язів; сприяє зменшенні больових відчуттів.

До переваг застосування кейс-методу (case-study) відносно можливість студентів оцінювати реальні практичні проблеми, виділяти головне в аналізі подій та фактів, порівнювати різні підходи до вирішення проблеми у процесі відкритого обговорення. Міждисциплінарний характер кейс-стаді дозволив широко використовувати цей метод, формуючи в студентів самостійність та ініціативність, вміння орієнтуватися в широкому колі питань, пов'язаних з професійною діяльністю.

Вважаємо, що основним призначенням методу case-study у професійній підготовці фахівців з фізичної реабілітації – це закріплення та поглиблення знань, напрацювання алгоритмів аналізу типових ситуацій, які виникають у практиці майбутньої професійної діяльності, а також активізація обміну досвідом між слухачами, отримання навиків роботи в команді на єдиному проблемному полі на єдиному проблемному полі.

При аналізі конкретних ситуацій особливо важливим є те, що тут поєднувалися індивідуальна робота студентів щодо вирішення проблемної ситуації і групове обговорення пропозицій, підготовлених кожним членом групи. Це дозволяє студентам розвивати навички групової та командної роботи, що розширює можливості для вирішення типових проблем та впливає на розвиток їх професійних компетентностей.

Зазначимо, що при всіх перевагах цього методу навчання існують певні труднощі його застосування: розроблення та опис кейса вимагає значних витрат часу на пошук сучасного фактичного матеріалу, підбір літератури для студентів, його апробацію тощо.

У межах нашого дослідження зупинимося на характеристиці методу «мозкового штурму». Поняття «мозковий штурм» (англ. «brain storming» – штурм мозку) визначається як оперативний метод інтенсифікації процесу групового пошуку вирішення проблеми. Мета методу «мозкового штурму» полягає у створенні нових ідей, отримання кращої ідеї або кращого рішення, а також пошуку напрямків вирішення завдання. Метод «мозкового штурму» широко використовується для пошуку рішень найрізноманітніших завдань, в тому числі, проблемних ситуацій.

У процесі проведення практичного заняття на тему «Критерії здоров'я» з дисципліни «Теорія здоров'я та здорового способу життя», застосовуючи метод «мозкового штурму», ми дотримувалися таких етапів, як: вступний етап; етап генерування ідей; заключний етап. Робота на цих етапах виконувалася з дотриманням ряду основних правил: на попередньому занятті студентам було запропоновано ознайомитися з методичними рекомендаціями до теми: потім студенти ознайомлювалися з проблемою: «поняття «здоров'я», «розуміння значення здоров'я в житті людини та суспільства, як багатоаспектної системи, перелік і характеристика критеріїв здоров'я» та засвоювали методику проведення практичного заняття за допомогою методу «мозкового штурму». Перед проведенням заняття викладачем було створено кілька груп студентів по 5-6 осіб та були надані рекомендаційні вказівки стосовно основних принципів обговорення, серед них: генерувати максимальну кількість ідей, незважаючи на їх якість; коротко викладати свою пропозицію; висловлювати всі ідеї, що приходять на думку, якими б абсурдними вони не здалися; доповнювати і розвивати чужі ідеї, але не критикувати їх.

На етапі генерації учасники висловлювали якомога більшу кількість своїх думок та ідей у напрямку визначення понять «здоров'я», «хвороба» «характеристика критеріїв здоров'я». Під час етапу генерування ідей було заборонено будь-яку критику сприйняття усіх висунутих ідей. Усі ідеї записувалися у форматі, запропонованому студентом. Записи велися у видному для усіх місці та у швидкому темпі. Після ознайомлення з усіма ідеями учасники задавали питання для з'ясування і для додаткового пояснення. Відповідь надавали тільки автори ідей. На заключному етапі група експертів обговорювала та аналізувала запропоновані ідеї з дотриманням основного правила – виявлення раціональної основи в кожній аналізованій ідеї.

Проводячи практичне заняття на тему «Основи профілактики спортивних травм» з дисципліни «Фізична реабілітація в спорті», ми застосували метод «мозкового штурму». Нами заздалегідь було повідомлено студентам тему практичного заняття та розподілені дійові особи (генератори ідей, експерти).

Група студентів, які виступали в якості «генераторів ідей», у максимально активному темпі пропонували своє бачення на визначення того чи іншого поставленого перед ними питання, зокрема: «Що таке профілактика спортивної травми?», «Які існують

методи профілактики спортивного травматизму?», «Яких умов необхідно дотримуватися для профілактики травматизму, що виникає через неправильну організацію навчально-тренувального процесу і змагань?».

Група студентів, які виступали в якості «експертів», обговорювали та аналізували запропоновані ідеї, обираючи найбільш точні і оптимальні з них. Зокрема, вони визначили, що, розкриваючи сутність поняття «профілактика спортивної травми» з усіх почутих генерованих ідей іншої групи студентів, найбільш точною та змістовною була відповідь: «профілактика спортивної травми – це система заходів, яка проводиться з метою попередження травми в період занять спортом та рухової активності». Щодо відповіді на запитання про загальні методи профілактики спортивного травматизму на індивідуальному рівні серед великого різноманіття ідей найбільш оптимальною, на думку експертів, були наступні відповіді – це: «адекватний рівень фізичної підготовленості; розминка перед і заминка після тренувальних занять; поступове збільшення навантажень; профілактична тренування; розвиток гнучкості в суглобах; застосування різних стратегій для профілактики травми; сучасний лікарський контроль; відновлення функцій і попередження рецидивів шляхом використання відповідної програми реабілітації; дотримання санітарно-гігієнічних умов». У процесі обговорення та підведення підсумків щодо розгляду цього питання ми акцентували увагу студентів на тому, що спеціальні методи профілактики залежать від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів ризику, характерних для окремого виду спорту.

Щодо відповіді на запитання про умови, яких слід дотримуватися для профілактики травматизму, що може виникнути через неправильну організацію навчально-тренувального процесу і змагань, серед озвучених ідей найбільш оптимальною, на думку експертів, були наступні відповіді: під час планування тренувального процесу і розробки індивідуальних планів тренувальних занять спортсменів необхідно враховувати дані медичного висновку про стан здоров'я і рівень їх фізичної підготовленості; план тренувальних занять не можна включати технічні вправи відразу ж після прийому їжі або безпосередньо після раннього сну; під час тренувань (складно координаційних видів спорту, у яких використовується додатковий технічний інвентар, спортивні снаряди) слід забезпечувати надійну страховку спортсменів; під час

тренувальних занять і особливо змагального періоду (ковзанярський спорт, велосипедний спорт, на мотоциклетних та автомобільних трасах) з метою уникнення зіткнень необхідно забезпечувати правильний (односторонній) рух спортсменів; необхідно захищати учасників змагань і місця їх проведення від глядачів і сторонніх осіб; не поєднувати заняття різними видами спорту в одному спортивному залі або на одному майданчику; обов'язкове проведення усіх видів медичного та педагогічного контролів за станом здоров'я та рівнем підготовленості спортсменів.

У процесі обговорення та підведення підсумків щодо розгляду даного питання ми акцентували увагу студентів на тому, що сучасне екіпірування та індивідуальні засоби захисту тіла спортсменів є одними із пріоритетних умов профілактики спортивного травматизму. Ми підкреслювали те, що профілактика травматизму на груповому рівні в спорті здійснюється шляхом просвітницької діяльності та інформування спортсменів і тренерів про важливість негативного впливу заборонених препаратів, алкоголю, тютюну та інших негативних чинників.

Підводячи підсумки проведеного заняття групи студентів, які виступали в якості «генераторів ідей» та «експертів», дійшли до спільного висновку про те, що профілактика травматизму у спортсменів повинна відбуватися за такими основними напрямками: раціоналізація тренувальних навантажень; активація відновних процесів; підвищення функціональних слабких ланок опорно-рухового апарату спортсменів.

Застосування методу «мозкового штурму» у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів дозволило встановити позитивні і негативні його властивості. До переваг методу «мозкового штурму» нами віднесено те, що: всі учасники мають рівні можливості щодо пропозицій ідей; можливість наочного відображення проблеми, оскільки постійно фіксуються всі запропоновані ідеї; створюється пізнавальний інтерес; присутній елемент змагальності, який стимулює учасників до володіння ними достатнім рівнем теоретичних знань; знижується критичність і закритість мислення, тим самим сприяючи розвитку творчості та оригінальності формування позитивної установки студентів відносно до власних здібностей; учасникам надається відповідна можливість проявити один до одного співчуття, схвалення та підтримку; ефективно долаються внутрішні розумні і психологічні бар'єри, знімаються упередження та усві-

домлюються стереотипи. До недоліків методу «мозкового штурму» ми відносимо: можливість домінування одного або двох лідерів; «зациклення» на однотипності ідей; відсутність гарантій отримання достатньо ґрунтовних ідей; обмеження часу для проведення.

У межах нашого дослідження зупинимося на характеристиці методу «проектів». В основі методу «проектів» лежить розвиток пізнавальних навичок і критичного мислення студентів, уміння самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі.

У процесі проведення практичного заняття на тему «Захворювання і травматизм в різних видах спорту» з дисципліни «Фізична реабілітація у спорті» організація навчального процесу відбувалася з використанням методу «проектів» і включала такі основні етапи дій: занурення в теорію проектної діяльності; дослідницька діяльність; створення проекту за темою; представлення результатів; рефлексія (рис. 5.7).

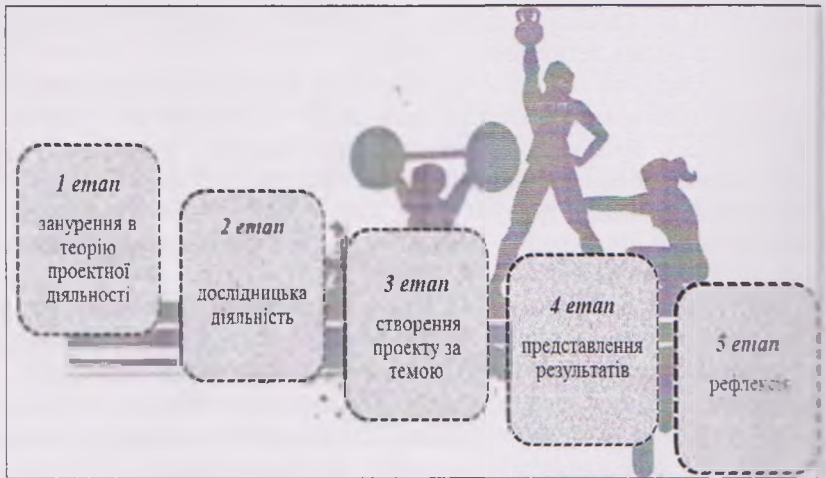

Рис. 5.7. Етапи побудови технології проектів

Етап 1. Занурення в теорію проектної діяльності. На даному етапі проводилася робота, пов'язана з вибором завдання та шляхів його вирішення, розгляду проблемної галузі та формуванням проектної групи.

Етап 2. Дослідницька діяльність. На даному етапі відбувався пошук, підбір, сортування та аналіз інформації щодо

видів травм і захворювань залежно від специфіки видів спорту та шляхів їх уникнення. Студенти активно взаємодіяли між собою, збираючи необхідний матеріал, глибоко занурюючись у складову проекту. Проводили опитування спортсменів з різних видів спорту, їх тренерів та лікарів з метою з'ясування найбільш типових видів травм та захворювань залежно від виду спортивної діяльності. Розроблялися різні варіанти представлення проекту (як за формою, так і за змістом), здійснювалася його структуризація з визначенням точного переліку всіх необхідних складових, які повинні бути виставлені в проекті.

Етап 3. Створення проекту за темою. На даному етапі зібраний матеріал на практичних заняттях розміщувався в розроблений студентами шаблон проекту.

Етап 4. Представлення результатів. Студенти представляли готовий програмний продукт у вигляді презентацій, а також складали звіт (описували проблему та постановку завдання, обґрунтовували вибір методів вирішення завдання).

Етап 5. Рефлексія. Після захисту всіх проектів підводилися підсумки. На цьому етапі аналізувалися та оцінювалися результати діяльності. Учасники проекту вносили пропозиції щодо того, як уникнути помилок у майбутніх проектах.

Вважаємо, що якісно виконаний проект має практичну цінність. формує такі загальні компетентності, як: володіння сучасними методами та засобами отримання, обробки й зберігання інформації; навичками роботи з комп'ютером, як засобом управління інформацією; здатність працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах; готовність до кооперації з іншими студентами, роботи в колективі (мультидисциплінарній команді); володіння базовими навичками опрацювання та обробки різних типів текстів; володіння навичками участі в розробці та реалізації різного типу проектів.

З метою діагностики та аналізу досягнень, розвитку рефлексії та самооцінки результатів освітньої діяльності у навчально-випусковому процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації застосовувалася технологія «портфоліо». Ми дотримуємося думки Ю. В. Гущина про те, що «портфоліо дозволяє показати різні аспекти розвитку студента, навчає вмінню ставити перед собою цілі і завдання, планувати і виконувати свою діяльність, отримувати підтримку інтересу до досліджуваної дисципліни і отримувати зворотного зв'язку на основі досягнутого результату, дозво-

ляє відстежувати етапи і якість оволодіння студентами навчальним матеріалом» [148, с. 12].

Нами спрямовувалися зусилля студентів на розроблення власного портфоліо, до якого були включені наступні структурні підрозділи (рис. 5.8).

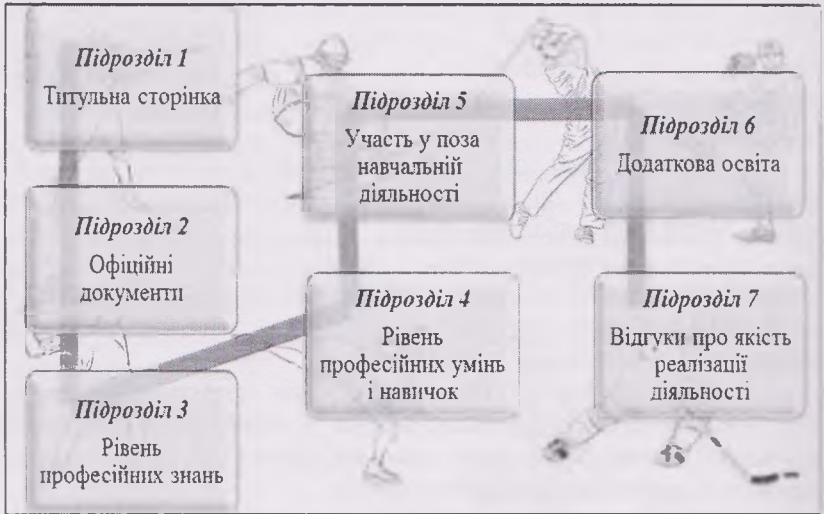

Рис. 5.8. Структурна схема побудови портфоліо студента

Підрозділ 1. Титульна сторінка. Вона оформлялася на окремому аркуші і містила наступну інформацію: прізвище, ім'я, по батькові студента, рік народження, назву факультету (гуманітарно-педагогічний), кафедри (здоров'я людини), назву виконаних студентом дослідницьких робіт, курсових робіт, вказівка періоду, за який представлені документи і матеріали.

Підрозділ 2. Офіційні документи. У цьому підрозділі розміщувалися усі наявні у студента документи, що підтверджували його індивідуальні досягнення: копії документів (свідоцтв), інформація про нагороди, грамоти та подяки, що підтверджували участь студента в різних конкурсах, змаганнях, олімпіадах тощо.

Підрозділ 3. Рівень професійних знань. Цей підрозділ портфоліо був орієнтований на відображення рівня професійних знань студента, що реалізується в різних напрямках діяльності, таких, як участь у роботі студентського наукового товариства та самоосвіта.

При фіксації досягнень вказується форма, назва навчально-професійної діяльності студента, терміни і результати її реалізації.

Підрозділ 4. Рівень професійних умінь і навичок. В даному підрозділі студентом фіксувалися показники якісної результативності реалізації професійних умінь і навичок в процесі проходження фізичної практики. Аналіз результативності майбутньої професійної діяльності розглядався за наступними критеріями: знання характеристик понять «реабілітація», «види реабілітації» та «робота у мультидисциплінарній команді»; знання клініко-фізіологічної дії фізичних вправ на організм людини; знання про основні засоби, форми та методи, рухові режими, періоди та етапи фізичної реабілітації; уміння використовувати принципи програмування занять фізичною реабілітацією; уміння програмувати заняття з фізичної реабілітації; уміння дотримуватись визначеного алгоритму дій під час виконання лікувальної гімнастики з урахуванням патології, діагнозу, періоду та перебігу захворювання; володіння технікою виконання основних та допоміжних прийомів масажу з урахуванням ділянки тіла та індивідуальних особливостей клієнта; володіння технікою виконання спортивного масажу з урахуванням етапу спортивного тренування, характеру навантажень, функціонального стану спортсмена; володіння методикою долікарської допомоги під час травм шиї, хребта, грудної клітини, кінцівок, під час раптових серцево-судинних захворювань, методикою долікарської допомоги під час зовнішньої та внутрішньої кровотеч; уміння організувати прийом клієнтів, розміщувати інформаційні матеріали, повідомлення тощо.

Підрозділ 5. Участь у позааудиторній діяльності факультету та кафедри, до якої було віднесено такі форми, як: підготовка та участь в конкурсах, оглядах, спортивних змаганнях, виставках із зазначенням результатів тощо; розробка сценаріїв дозвілля та розважальних заходів (можливе надання текстів, фото- і відеоматеріалів про проведення заходів); творчі роботи та ін.

Підрозділ 6. Додаткова освіта майбутнього фахівця. У цьому підрозділі фіксувалася участь студента в роботі студентських гуртків, спортивних секцій, отримання додаткової спеціалізації та ін.

Підрозділ 7. Відгуки про якість реалізації діяльності студента і її результати. Ця частина портфоліо представлена у вигляді рекомендацій, рецензій, відгуків на практичні роботи, проходження практики, участь в конкурсах; анкетування для самооцінки, самоаналізу; матеріалів письмового аналізу студента своєї діяльності і

її результатів та ін. Важливою складовою даного розділу є самооцінка майбутнього фахівця, його рефлексія на власну діяльність. Цей метод сприяє розвитку вміння критично оцінювати власні переваги і недоліки, здатності приймати організаційні рішення і готовності нести за них відповідальність, прагнення до саморозвитку, підвищення кваліфікації та майстерності.

Розглянуті інтерактивні методи навчання спрямовані на підвищення власної активності студентів і їх мотивації до навчально-професійної діяльності, що дозволяє перейти від пасивного засвоєння знань до їх активного застосування в професійній діяльності.

Таким чином, практико-орієнтований процес навчання, на нашу думку, надає великі можливості для інтелектуального розвитку студентів.

В сучасних умовах мінливого ринкового середовища кваліфіковані фахівці з фізичної терапії, ерготерапії повинні володіти особливими знаннями і вміннями, які не можуть бути сформовані за допомогою лише традиційних технологій навчання.

Інтерактивне навчання сприяє не тільки формуванню професійних компетентностей, але і розвитку необхідних особистісних якостей: самостійності, готовності до дії, відповідальності, рішучості, вміння здійснювати намічені цілі.

5.3. Практико-орієнтоване спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Інформаційно-комунікаційні технології в світовій практиці визнані ключовими технологіями сучасності, які на найближчі десятиліття будуть основними двигунами науково-технічного прогресу.

Актуальність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена тим, що вони вдосконалюють систему вищої освіти і роблять ефективнішим навчально-виховний процес. З позицій сьогодення найбільше розповсюдження отримали комп'ютерні навчальні програми, діагностично-тестові системи, лабораторні комплекси, експертні системи, бази даних, консультаційно-інформаційні системи і прикладні програми, які забезпечують обробку інформації.

Вивчення вітчизняного (В. Ю. Биков [61]; Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія [144]; В. Г. Кремень [256]; Л. П. Сущенко [450] та ін.) та зарубіжного (J. Petty [539], A. F. Pettersson [550]) науково-педа-

логічного досвіду свідчить, що зусилля багатьох науковців спрямовані на пошуки оптимальних шляхів удосконалення підготовки майбутніх фахівців в умовах формування інформаційно-інтелектуального суспільства.

У наукових дослідженнях розкриваються питання психолого-педагогічного обґрунтування дидактичних і методичних підходів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі фахової підготовки майбутніх фахівців різних сфер професійної діяльності. Проте, на сьогодні відсутні науково обґрунтовані рекомендації для їх використання в процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Відомо, що основу професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти становлять не тільки спеціальні знання, а й система певних особистісних якостей, на розвиток яких впливають тенденції та закономірності переходу в інформаційно-інтелектуальне суспільство. Цей перехід детермінує практичні завдання створення та використання інформаційних ресурсів, надання інформаційних послуг і розробки механізмів інформаційної безпеки, що обумовлює необхідність наукового переосмислення сутності інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

Істотним недоліком у професійній підготовці сучасних фахівців, як стверджують вчені Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія та М. М. Козяр, є «їхній недостатній професіоналізм у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, що негативно впливає на ефективність та рівень викладання. Випускник повинен не тільки володіти знаннями в галузі комп'ютерної техніки, а й бути фахівцем із застосування ІКТ у своїй професійній діяльності, вміти спілкуватися в інформаційному середовищі» [143, с. 11].

М. Ю. Кадемія та І. Ю. Шахіна вказують, що «оволодіння сучасними інформаційними та інформаційно-комунікаційними технологіями, методикою їх використання в навчальному процесі сприятиме модернізації освіти – підвищенню якості професійної підготовки майбутнього фахівця, збільшенню доступності освіти, забезпеченню потреб суспільства в конкурентоздатних фахівцях» [217, с. 79].

До сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання В. Ю. Биков [61], Р. С. Гуревич [145], В. Г. Кремень [256], Л. П. Сущенко [448], Ю. О. Лянной [297] відносять інтернет-технології, мультимедійні програмні засоби, офісне і спеціалізоване про-

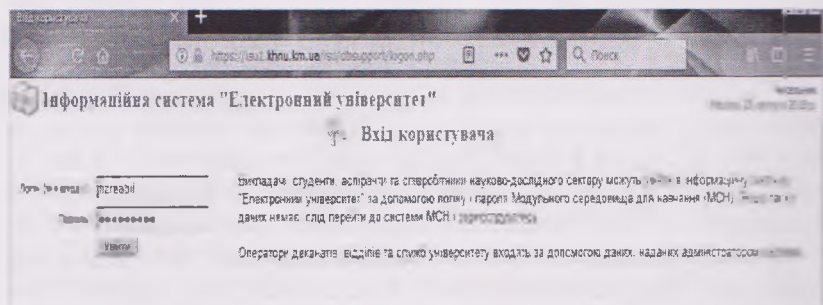

грамне забезпечення, електронні навчальні, навчально-методичні ресурси, системи дистанційного навчання тощо.

Серед нових інформаційно-комунікаційних технологій особливе місце з позицій сьогодення відводиться «хмарним технологіям» (англ. cloud computing), які пов'язують з динамічно масштабованим вільним доступом до зовнішніх обчислювальних інформаційних ресурсів у вигляді сервісів, що надаються за допомогою інтернету (наприклад, Software as a Service, Platform as a Service), використання «Модульного середовища для навчання» (Moodle) та ін.

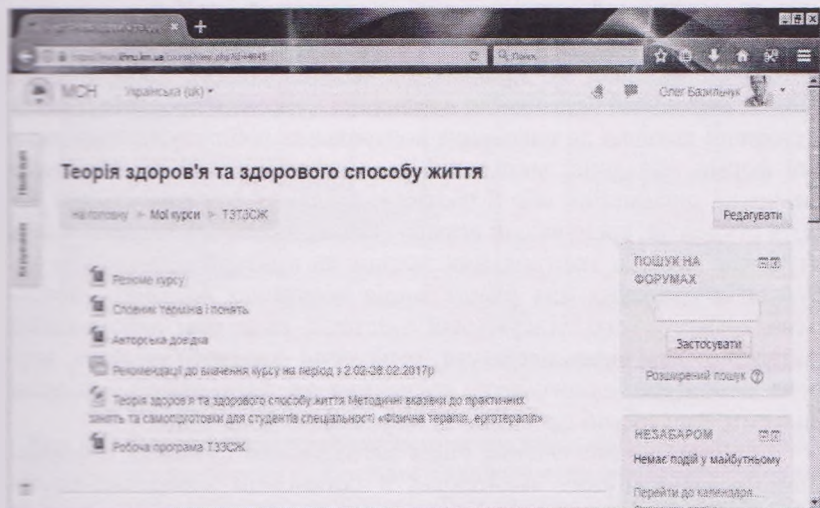
Погоджуємося з думкою Л. М. Дибкової про те, що «використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі дає змогу студентам брати участь у процесі оцінювання навчальних результатів, що призводить до збільшення їх активності при підготовці до практичних та лекційних занять, формує їх відповідальність за ефективність своєї навчальної діяльності» [157, с. 33].

У межах інформаційної системи Хмельницького національного університету «Електронний університет» (рис. 5.9) з 2006 року функціонує підсистема «Модульне середовище для навчання» (Moodle), яка містить електронні навчально-методичні комплекси усіх дисциплін і забезпечує ефективну самостійну роботу студентів усіх напрямів і спеціальностей (див. рис. 5.10).

Рис. 5.9. Скріншот початкової сторінки інформаційної системи «Електронний університет»

У цьому розділі роботи ми опиралися на збірник нормативних документів «Система внутрішнього забезпечення освітньої діяльності у Хмельницькому національному університеті», авторами якого є В. І. Бегняк і Г. В. Красильникова [51].

Рис. 5.10. Фрагмент структури електронного навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища

Створення електронних навчально-методичних комплексів навчальних дисциплін полягає у наповненні їх окремими елементами: 1) програмно-методичними матеріалами навчальних дисциплін; 2) змістом інформаційних матеріалів навчальних дисциплін; 3) методичними вказівками для виконання різних видів навчальної роботи та проведення контрольних заходів тощо [51, с. 257].

Основними характеристиками електронних навчально-методичних комплексів є: структурованість навчально-методичного матеріалу; логіка вивчення навчальної дисципліни; налагоджена система інтерактивної взаємодії викладача і студента, студентів між собою засобами електронних освітніх ресурсів та дистанційними технологіями у процесі вивчення дисципліни; якісно виконані навчальні матеріали, які дозволяють набути компетентностей, задекларованих у робочій програмі; система контролю та оцінювання якості виконання усіх видів навчальної діяльності студентів.

Електронні навчально-методичні комплекси дисципліни мають таку структуру: вихідні дані про навчальну дисципліну та її автора(ів), їх фото, рекомендації студенту; робоча програма (опис дисципліни) та рекомендована траєкторія вивчення навчальної дисципліни; електронний навчальний посібник, підручники, задачники;

тексти лекцій (тем); практикум або практичний посібник з дисципліни; лабораторний практикум або віртуальні лабораторні роботи; методичні вказівки до практичних (семінарських), лабораторних занять; методичні вказівки до виконання курсових проектів (робіт); методичні вказівки до виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання; методичні рекомендації щодо самостійного вивчення дисципліни або її частини; завдання для самостійної роботи студентів; тренувальні вправи (тести) для самоконтролю знань студента; перелік контрольних заходів та критерії оцінювання результатів навчання для різних видів контролю: вхідного, поточного, семестрового, підсумкової атестації; додаткові інформаційні матеріали: довідкова література; періодичні (галузеві) видання; наукова література; хрестоматії; посилання на бази даних; довідкові системи, електронні словники та мережні ресурси тощо.

З метою визначення рівня застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в організації навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, нами було проведено анкетування викладачів закладів вищої освіти України, які беруть безпосередню участь у їх підготовці. В анкетуванні брали участь 192 викладача, зокрема: 18 викладачів Бердянського державного педагогічного університету, 9 викладачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, 18 викладачів Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, 13 викладачів Дрогобицького державного педагогічного університету, 19 викладачів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 14 викладачів Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янука, 11 викладачів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 12 викладачів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 15 викладачів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 19 викладачів Харківської державної академії фізичної культури, 9 викладачів Херсонського державного університету, 8 викладачів Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна», 12 викладачів Хмельницького національного університету та 15 викладачів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Аналіз результатів опитування викладачів свідчить про те, що серед респондентів тільки незначна кількість, а саме 20 %, в організації навчально-виховного процесу з майбутніми фахівцями

фізичної реабілітації постійно використовують модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle (рис. 5.11).

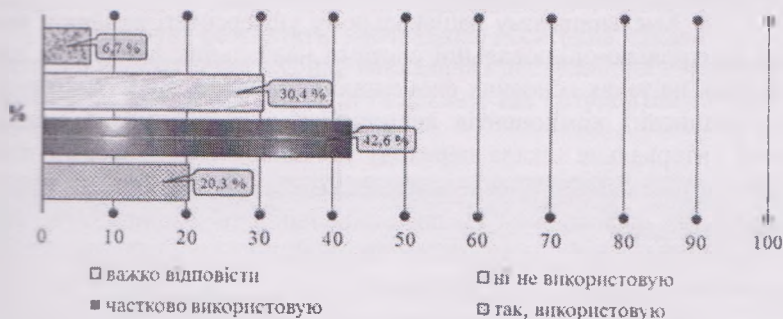

Рис. 5.11. Розподіл відповідей викладачів про використання модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle в організації навчально-виховного процесу для студентів професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я людини

Дані анкетування свідчать про те, що близько половини серед усіх опитаних викладачів (42,6 %) менш активно, але на достатньому рівні використовують модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовища Moodle, але, на жаль, майже третина (30,4 %) від усіх опитаних його не застосовують, 6,7 % респондентам важко було відповісти на це питання.

Найбільш активними викладачами, в організації навчально-виховного процесу для майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, які використовували модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle, виявилися респонденти з Хмельницького національного університету (95,60 % опитаних викладачів), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (54,55 % опитаних викладачів) і Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46,66 % опитаних викладачів).

Для здійснення контролю за якістю знань та вмінь студентів традиційно використовуються: контрольні роботи; індивідуальні співбесіди; колоквіуми; заліки; іспити; захист курсових і дипломних робіт; державні кваліфікаційні іспити; комплексний іспит за фахом.

Удосконалення підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів посилюється інтеграційними процесами в Європі, в яких задіяна Україна. Зокрема, намітилася тенденція поступового

переходу до більш складних методик оцінювання та застосування багатобальних оцінювальних шкал, диференційованих підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів.

У Хмельницькому національному університеті прийнята модель контрольної-оцінювальної системи навчальних досягнень, що базується на таких основних елементах: навчальні параметри, структура знань компонентів дисципліни, критерії, шкала оцінювання, інтервальна шкала переходу до оцінок ECTS, форми підсумкового і поточного контролю. Відповідно запроваджене співвідношення національної шкали оцінювання та шкали ECTS, яке дозволяє об'єктивно оцінити результати навчальних досягнень студентів через інтервальну шкалу переходу.

Поточний контроль навчальних досягнень студента здійснюється упродовж семестру з метою оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу під час усіх видів аудиторних занять. Головним завданням поточного контролю є допомога студентам в організації їх самостійної роботи з вивчення навчальної дисципліни. Видами поточного контролю можуть бути: оперативний контроль на лекційних, семінарських, практичних заняттях, тестування, перевірка та прийом домашніх практичних завдань, рефератів, звітів тощо, захист лабораторних та розрахунково-графічних робіт.

Середньозважений бал з дисципліни визначається на основі середньоарифметичного значення оцінок, отриманих за кожний вид роботи згідно з робочою програмою за національною шкалою, та встановлених для них вагових коефіцієнтів. Приклад структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів у семестрі за ваговими коефіцієнтами згідно з робочою програмою подані в таблиці 5.3.

Таблиця 5.3

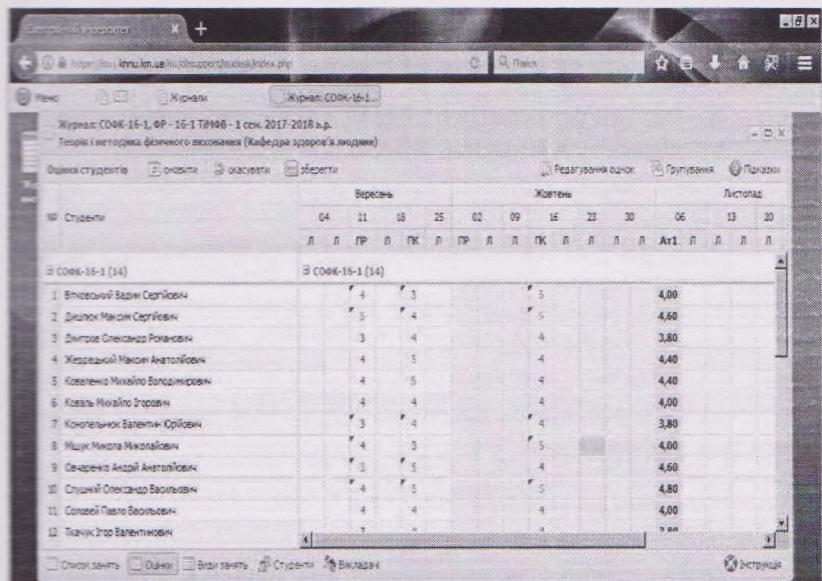
Структурування дисципліни за видами робіт

Аудиторна робота								Самостійна, індивідуальна робота		Підсумковий контроль	
Лабораторні роботи								Тестовий контроль		ІЗ (реферат)	Іспит (залік)
1	2	3	4	5	6	7	8	Т.1	Т.2	Т.3	
ВК: 0,3								0,2		0,1	0,4

При цьому оцінювання навчальних досягнень студентів відбувається за національною чотирибальною шкалою: «А» – відмінно, «В», «С» – добре, «D», «Е» – задовільно, «F» – незадовільно.

Поточні результати навчальних досягнень студентів заносяться в електронний журнал викладача і доступні для перегляду та аналізу як завідувачу кафедри та декану, так і студентам та їх батькам (рис. 5.12).

The screenshot shows a web-based electronic journal interface. The browser address bar displays 'http://www.knu.edu.ua/...'. The page title is 'Журнал: СОНК-16-1, ФР - 16-1 ТР996 - 1 сем. 2017-2018 н.р.'. Below the title, it specifies the course: 'Теорія і методика фізичного виховання (Кафедра здоров'я людини)'. The interface includes navigation tabs for 'Військ студентів', 'Оновити', 'Оновити', 'Зберегти', 'Регулювання оцінок', 'Групування', and 'Панорам'. The main table displays grades for the course 'СОНК-16-1 (14)' across three months: Вересень, Жовтень, and Листопад. The columns represent dates: 04, 11, 18, 25 for September; 02, 09, 16, 23, 30 for October; and 06, 13, 20 for November. Each date column has sub-columns for 'Л' (Lesson) and 'ПР' (Practical). The table lists 12 students with their names and corresponding grades. A 'Середнє' (Average) row is at the bottom of the student list.

№ Студентів	Вересень				Жовтень					Листопад		
	04	11	18	25	02	09	16	23	30	06	13	20
	Л	Л	ПР	Л	ПР	Л	Л	ПР	Л	Л	Л	Л
СОНК-16-1 (14)												
1		4		3				5				4,00
2			5		4			5				4,60
3			3		4			4				3,80
4			4		5			4				4,40
5			4		5			4				4,40
6			4		4			4				4,00
7			3		4			4				3,80
8			4		3			5				4,00
9			3		5			4				4,60
10			4		5			5				4,80
11			4		4			4				4,00
12			3		5			4				4,00
												4,00

Рис. 5.12. Фрагмент електронного журналу викладача з дисципліни з поточними оцінками студентів

За підсумками навчальної роботи студента визначається його рейтинг. Загальний семестровий рейтинг студента фіксується в його індивідуальному навчальному плані і може використовуватись для надання рекомендацій щодо навчання на та наступних ОКР, при розподілі на роботу тощо. При цьому семестровий рейтинг охоплює усі дисципліни, що вивчаються у семестрі, незалежно від форми підсумкового контролю (іспит чи залік), виставляється в індивідуальний навчальний план студента та навчальний картці студента. Усі види рейтингу визначаються в автоматизованому режимі на основі залікових та екзаменаційних відомостей.

Усі види рейтингу визначаються в автоматизованому режимі на основі залікових та екзаменаційних відомостей. При цьому семестрова рейтингова оцінка P_c студента обчислюється:

$$P_c = \frac{\sum_{i=1}^n C_i \cdot K_i}{m}, \quad (5.1)$$

де C_i – середньозважений бал, отриманий студентом з усіх видів робіт i -ї дисципліни, який розраховується за ваговими коефіцієнтами;

K_i – кількість кредитів ECTS, призначених i -й дисципліні;

n – кількість дисциплін, що вивчаються у семестрі;

m – сумарна кількість кредитів з усіх дисциплін, що вивчаються у семестрі.

Річна рейтингова оцінка студента P_p розраховується за формулою:

$$P_p = \sum \frac{P_{c1} + P_{c2}}{2} + \frac{P_{o1} + P_{o2}}{2}, \quad (5.2)$$

де P_o – рейтинг за накопичені додаткові кредити, який визначається за формулою:

$$P_o = \frac{O_i \cdot R_i}{b}, \quad (5.3)$$

де O_i – оцінка за додатковий вид діяльності студента за вітчизняною шкалою оцінювання; R_i – кількість кредитів, присвоєних студенту за певний вид діяльності; b – максимально допустиме число додаткових кредитів, які може отримати студент за рік, $b = 6$.

Перелік видів діяльності, за які студент може отримати додаткові кредити, представлений в таблиці 5.4.

Загальна рейтингова оцінка академічних досягнень студента після завершення навчання на певному ОКР визначається як середньоарифметичне рейтингів за всі роки навчання:

$$P = \sum P_{pi} / i, \quad (5.4)$$

де i – кількість років навчання.

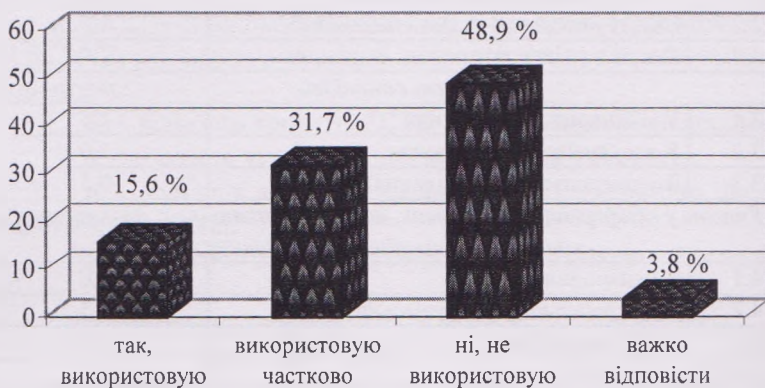
Таблиця 5.4

Види діяльності, за які студент може отримати додаткові кредити

№ з/п	Назва виду діяльності	Кількість кредитів ECTS
1. Патенти та авторські свідоцтва на винаходи		
1.1	Одержано патент (свідоцтво)	3,0
2. Публікації		
2.1	Статті у міжнародних виданнях	3,0
2.2	Статті у всеукраїнських виданнях	1,5
2.3	Статті в університетських виданнях	1,0
3. Тези доповідей		
3.1	У міжнародних виданнях	1,5
3.2	У всеукраїнських виданнях	1,0
3.3	В університетських виданнях	0,5
4. Участь у конференціях (наукових, науково-практичних, практичних), конкурсах, олімпіадах, виставках		
4.1	Міжнародних	2,0
4.2	Всеукраїнських, міжвузівських	1,5
4.3	Обласних, міських	1,0
4.4	Університетських	0,5
5. Спортивно-масова робота		
5.1	Одержання звання:	
	– Заслужений майстер спорту	3,0
	– майстра спорту міжнародного класу	2,5
	– майстра спорту	1,5
5.2	Одержання нагороди на:	
	– олімпійських іграх	3,0
	– чемпіонатах (кубках) світу, Європи, України	2,5/2,0/1,5
	– всесвітніх (всеукраїнських) універсіадах	2,0/1,0
5.3	Участь у змаганнях з окремих видів спорту:	
	– міжнародних	1,5
	– всеукраїнських	1,0
	– обласних	0,5

Аналіз результатів анкетування викладачів вітчизняних закладів вищої освіти щодо використання в організації навчально-виховного процесу системи «Електронний журнал on-line» для урахування різних форм контролю навчальних досягнень майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, виявив наступний розподіл їх відповідей.

Так, встановлено, що лише 15,6 % опитаних викладачів у своїй професійній діяльності використовують систему «електронний журнал on-line»; близько третини (31,7 %) – використовують її частково; майже половина (48,9 %) опитаних викладачів не мають досвіду використання цієї системи; 3,8 % респондентів важко було відповісти (рис. 5.13).

Рис. 5.13. Розподіл відповідей викладачів опитаних щодо використання в організації навчально-виховного процесу системи «Електронний журнал on-line» для обліку різних форм контролю навчальних досягнень студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів

На нашу думку, це вказує на відсутність в більшості українських закладах вищої освіти, що спеціалізувалися на професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації відповідної програмно-нормативної системи «Електронний журнал on-line» для урахування різних форм контролю навчальних досягнень студентів.

Одним із суттєвих резервів в удосконаленні навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації є застосування інтерактивних комп'ютерних програм-тренажерів для навчання. Результати проведеного дослідження дозволили виявити низьку активність опитаних викладачів у застосуванні в організації навчально-виховного процесу цих програм-тренажерів. Так, 19,8 % опитаних викладачів активно і 32,7 % рес-

понад п'ять частково застосовують інтерактивні комп'ютерні програм-тренажери в організації навчально-виховного процесу підготовки студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів; майже половина респондентів (43,5 %) їх не застосовують; 4 % опитаних викладачів важко було відповісти на запитання.

Аналіз проведеного анкетування свідчить про те, що майже третина (32,7 %) опитаних викладачів не застосовували в організації навчально-виховного процесу комп'ютерного тестування рівня знань майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів. Посередню активність виявили і решта респондентів – 22,8 % з них постійно застосовували, 38,0 % частково застосовували, важко було відповісти 6,5 % опитаних викладачів.

Аналіз результатів опитування професорсько-викладацького складу свідчив про те, що 67,1 % опитаних викладачів фрагментарно запроваджували новітні комп'ютеризовані системи у навчально-виховному процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, 16,2 % респондентів активно і на достатньому рівні використовували новітні комп'ютеризовані системи, 16,6 % опитаних викладачів було важко відповісти на це питання анкети (рис. 5.14).

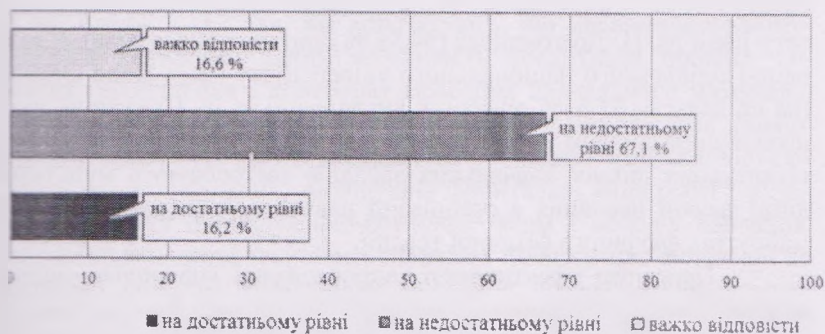

Рис. 5.14. Розподіл відповідей викладачів, опитаних щодо рівня запровадження новітніх комп'ютеризованих систем у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, яка здійснюється у вищому навчальному закладі

Результати опитування викладачів щодо застосування ними мультимедійних засобів навчання в організації навчально-виховного процесу для студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, розподілилися наступним чином: 44,5 % опитаних викладачів стверджують, що активно застосовують сучасні мультимедійні засоби для навчання, 38,5 % опитаних викладачів частково застосовують їх у своїй практиці, 13,3 % опитаних викладачів не застосовують, 3,7 % опитаних викладачів важко було відповісти на це питання.

Найбільш активними у застосуванні мультимедійних засобів навчання в організації навчально-виховного процесу для студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, виявились викладачі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (на це вказали 80,5 % опитаних викладачів), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (73,34 % опитаних викладачів), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (на це вказали 73,33 % опитаних викладачів), Бердянського державного педагогічного університету (66,67 % опитаних викладачів). Досить активними у цьому виявились і викладачі Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту (61,11 % опитаних викладачів), Хмельницького національного університету (58,34 % викладачів), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (54,55 % опитаних викладачів), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (на це вказали 52,63% опитаних викладачів) та ін. Вважаємо, що є позитивним явищем те, що умовах сьогодення викладачі більшості вітчизняних вищих навчальних закладів застосовують мультимедійні засоби навчання в організації навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної терапії.

Перевірка ефективності запровадженої контрольно-оцінювальної системи навчальних досягнень студентів у Хмельницькому національному університеті дозволяє стверджувати про очевидні переваги такого підходу: зникає одночасне використання різних систем оцінювання у вітчизняній вищій школі, процес контролю базується на добре відомій викладачам чотирибальній шкалі оцінювання; зменшується час на процедури оцінювання і підведення підсумків з дисципліни, використання інтегральної шкали перевагу

дозволяє гармонізувати вітчизняну шкалу оцінювання та шкалу ECTS; без додаткових зусиль і витрат часу фіксувати результати навчання студентів за прийнятою Болонською декларацією шкалою ECTS та видавати додаток до диплому європейського зразка, що значно розширить можливості працевлаштування молодого фахівця на європейському ринку праці.

Отримані результати дослідження, розширили уявлення про ефективність у застосуванні в умовах професійної-педагогічної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, таких як: модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище (Moodle); підсистема «Електронний журнал on-line» для обліку різних форм контролю навчальних досягнень студентів.

Результати наших досліджень підтверджують наукові дані О. В. Петрунько, яка вказує на те, що сучасним викладачам і студентам вочевидь бракує: 1) розуміння головних, стратегічних цілей освітніх інновацій (які передбачають зміни не тільки в навчальному процесі, а насамперед у свідомості педагогічної спільноти, викладачів, студентів); 2) технологічної компетентності для використання інновацій у власній професійній діяльності (розвиток технологій стрімко випереджає розвиток можливостей з їх упровадження); 3) психологічної готовності до інноваційних змін [370, с. 200].

Наші дані підтверджують дослідження М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. Є. Рак, які констатують, що інформаційно-комунікаційні технології дають можливість поєднувати процеси вивчення, закріплення і контролю засвоєння навчального матеріалу, які за традиційного навчання частіше всього є розірваними. Інформаційні технології дають можливість у більшій мірі індивідуалізувати процес навчання, зменшуючи фронтальні види робіт і збільшуючи частку індивідуально-групових форм і методів навчання. Також інформаційні технології сприяють підвищенню мотивації до навчання, розвитку креативного мислення, дозволяють економити навчальний час; інтерактивність і мультимедійна наочність сприяє кращому представленню, і, відповідно, кращому засвоєнню інформації [218, с. 116].

Роль університетів в інноваційному процесі, на думку А. О. Карпова, «полягає не тільки в постачаннях на технологічні ринки науково-дослідної продукції, але і виховання фахівців іннова-

ційного типу, які володіють компетенціями, що забезпечують перехід від досліджень до розробок з подальшою їх комерціалізацією» [225, с. 38]. Ми дотримуємося думки вченого про те, що «університет може стати глобальною комунікаційною ланкою в інноваційному процесі, партнерські відносини з якими здатні не тільки забезпечити виробничі структури новими ідеями, технологіями і пристроями, але і запропонувати їм перспективну творчу особистість разом з вже створеною майбутньою інтелектуальною продукцією» [225, с. 38].

Результати наших досліджень свідчать що застосування освітніх інновацій в професійній діяльності викладачів вищих навчальних закладів у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії пов'язані з розвитком творчого потенціалу педагогів, їх здатності до планування та реалізації педагогічних нововведень на основі ретроспективного аналізу власного педагогічного досвіду, які спрямовані на підвищення якості вищої освіти фахівців нової генерації сфери реабілітаційних послуг. Це підтверджує думку дослідників С. П. Орешкова та Є. Б. Єрціна, які стверджують, що забезпечення готовності викладачів до організації спільної діяльності з формування компетенцій, досягається за рахунок теоретичного (інформаційного) і практичного (операційно-діяльнісного) блоків, що забезпечують засвоєння студентами теоретичних знань (про сутність і значимість визначеної компетенції); і практичних навичок з метою формування необхідної компетенції на основі використання можливостей різних активних форм навчальних занять» [351].

Отже, впровадження в навчальний процес підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів освітніх інновацій (сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних засобів навчання; модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle; інноваційних інтерактивних форм та методів навчально-виховного процесу) може вирішити такі найрізноманітніші завдання, як: розміщення та передачу навчально-методичної документації з дисциплін навчального плану; контроль, облік й аналіз динаміки успішності студентів та якості навчально-виховного процесу; статистичну обробку результатів досліджень; моделювання педагогічного, навчально-тренувального та реабілітаційного процесу та ін.

5.4. Налаштування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення практик на самореалізацію в роботі з відновлення здоров'я спортсменів

В останні роки розширилося коло досліджень науковців (Н. О. Белікова [55], Ю. О. Лянной [297], М. Я. Романишин [410], Л. П. Сущенко [451] та ін.), які вказують на ефективність формування компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в період навчання, що має відбуватися в процесі неперервної практичної діяльності.

Практична підготовка дозволяє студентам самостійно та свідомо обирати пріоритетні напрямки діяльності, усвідомити професійну відповідальність за організацію та результати своєї роботи, творчо підходити до прогнозування результатів праці та планування стратегій і технології їх досягнення. Вона є сполучною ланкою між теоретичним навчанням студентів та їх майбутньою самостійною діяльністю.

Організація та проведення практики – це цілісний процес, який характеризується інтегрованістю, взаємозв'язками всіх компонентів та їх скоординованістю, що забезпечує високий рівень розвитку та функціонування. Вважаємо, що при організації практики слід особливу увагу приділити підпорядкуванню всіх її частин, етапів, компонентів і функцій основній меті – розвитку індивідуальності особистості студента як майбутнього фахівця та вдосконалення його професійної компетентності, як інтегрального показника.

У Хмельницькому національному університеті підготовка майбутніх фахівців освітнього ступеня бакалавра з фізичної реабілітації/фізичної терапії згідно з освітньо-професійною програмою здійснюється упродовж чотирьох років (вісім семестрів) з загальним обсягом 240 кредитів ECTS (199 тижнів), з них теоретичне навчання 225 кредитів ECTS (133 тижні); 13 кредитів практики ECTS (9 тижнів). У четвертому семестрі проводиться навчальна ознайомчо-фахова практика обсягом 3 кредити ECTS (2 тижні). У шостому семестрі згідно навчального плану проводиться навчальна практика з фітнесу обсягом 3 кредити ECTS (2 тижні). У восьмому семестрі – фахова (клінічна) практика – 7 кредитів ECTS (5 тижнів).

З 2012 по 2016 н.р. здійснювалася навчальна ознайомчо-фахова практика студентів другого курсу – як важливий етап під-

готовки бакалаврів за напрямом 6.010203 – здоров'я людини. Вона є органічною частиною навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти, зокрема, у Хмельницькому національному університеті. Об'єктами практики є заклади системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту населення. Студенти проходять практику упродовж двох тижнів (загальний обсяг 3 кредити ECTS, 90 годин).

Основні завдання навчальної ознайомчо-фахової практики:

- ознайомити студентів з місцями майбутнього проходження фахової реабілітаційної практики та можливого працевлаштування;
- ознайомити студентів з особливостями проведення фізичної реабілітації з пацієнтами різних нозологій;
- ознайомити студентів з особливостями роботи фахівця з фізичної реабілітації у закладах різного відомчого підпорядкування та різних форм власності;
- сприяти формуванню системи професійних умінь та навичок, якими повинен володіти фахівець з фізичної реабілітації.

Загальне керівництво практикою здійснювалося деканатом факультету, факультетським і загально університетським керівниками практик. Методичне керівництво забезпечувала кафедра здоров'я людини Хмельницького національного університету. Для проходження практики студенти поділялися на бригади згідно наказу ректора Хмельницького національного університету. Безпосереднє керівництво роботою бригади студентів-практикантів здійснювалося керівником бригади від університету та відповідальним на об'єкті практики.

У процесі навчальної ознайомчо-фахової практики студенти під керівництвом керівника бригади відвідували об'єкти практики згідно графіка, спрямовували зусилля за особисту підготовку до проходження практики, виконували вимоги керівника бригади, а також фахівців на об'єктах практики, дотримувалися правил внутрішнього розпорядку об'єктів практики.

За час проходження практики студенти зобов'язані були: відвідати всі об'єкти практики за графіком для бригади, до якої вони належали; дотримуватися внутрішнього розпорядку роботи об'єкта практики; виконувати завдання та настанови, які надали керівники бригад, фахівці з фізичної реабілітації та медичні працівники на об'єкті практики; знайомитися з нормативними документами, що регламентували роботу об'єкта практики та визначали мету й завдання його діяльності.

Фахова (клінічна) практика проводилася за навчальним планом проведення практик та освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів у восьмому семестрі тривалістю 5 тижнів обсягом 7 кредитів ECTS (210 годин).

Особливістю фахової практики майбутніх фахівців з фізичної реабілітації було те, що вона проходила в умовах клініки, тобто безпосередньо на місцях майбутнього працевлаштування.

Фахова практика майбутніх фахівців з фізичної реабілітації є інтегральною складовою програми підготовки бакалаврів і проводиться з метою перевірки та закріплення теоретичних знань та практичних навичок, отриманих під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін спеціальності та їх подальшого поглиблення у процесі роботи в профільних закладах. Ця практика проводиться з метою ознайомлення з умовами майбутньої реабілітаційної роботи у закладах різного підпорядкування, з основами етики та деонтології, для набуття і закріплення навичок педагогічної та просвітницької роботи з пацієнтами та їх близькими, а також роботи з відновлення здоров'я спортсменів. Реалізація майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації цих форм роботи передбачала наявність певного рівня професійних вмінь та навичок, формуванню яких сприяла фахова практика.

Метою клінічної практики є формування професійної компетентності студентів четвертого курсу.

Мета практики конкретизувалася такими завданнями:

– ознайомити студентів з умовами професійної діяльності в конкретних профільних закладах;

– розвинути та вдосконалити сукупність професійних компетенцій студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів;

– сформувати, розвинути і закріпити комплекс морально-психологічних якостей студентів;

– сприяти вибору сфери майбутньої професійної діяльності.

Після проходження фахової практики студент повинен володіти знаннями з: анатоμο-фізіологічних особливостей людей різного віку; психологічних особливостей хворих різного віку та статі; мети, завдань та форми роботи фахівців з фізичної реабілітації; показань та протипоказань для проведення заходів з відновлення здоров'я спортсменів; схеми побудови програм з відновлення здоров'я пацієнтів.

Після проходження фахової практики студент повинен володіти вміннями та навичками: складати програму з відновлення здоров'я пацієнтів; описувати порушення діяльності органів і систем організму людини; співпрацювати з іншими фахівцями у мультидисциплінарній команді; самостійно та творчо застосовувати набуті знання; користуватись фаховою літературою; застосовувати методи та засоби реабілітаційної діяльності.

До проходження практики допускалися студенти, які успішно склали іспити, пройшли обстеження у лікувально-профілактичних закладах та отримали допуск до роботи з відповідною відміткою у медичних книжках.

Бази практики визначалися договорами, що були заздалегідь укладені Хмельницьким національним університетом і установами, а також умовами контрактів, заявками організацій та власним вибором місця практики студентами. Базами практики, на яких проходили фахову (клінічну) практику студенти Хмельницького національного університету, є профільні заклади (табл. 5.5).

Таблиця 5.5

Бази фахової (клінічної) практики для студентів, які навчалися у Хмельницькому національному університеті з 2012 по 2016 рр.

Зміст роботи	Місце проведення
1	2
1. Ознайомлення з особливостями роботи фахівців з фізичної реабілітації у відділенні фізіотерапевтичного лікування, кабінету лікувальної фізкультури, масажу, рефлексотерапії. Безпосереднє проведення реабілітаційних заходів, що спрямовані на відновлення здоров'я юних спортсменів	Хмельницька міська дитяча лікарня
2. Ознайомлення з особливостями професійної діяльності фахівців з фізичної реабілітації у роботі з відновлення здоров'я спортсменів у відділенні фізіотерапевтичного лікування, кабінету лікувальної фізкультури, масажу, лазеротерапії та ін. Безпосереднє проведення реабілітаційних заходів, що спрямовані на відновлення здоров'я спортсменів	Фізіотерапевтичне відділення Хмельницької міської поліклініки № 2
3. Ознайомлення з особливостями професійної діяльності фахівців з фізичної реабілітації у роботі з відновлення здоров'я спортсменів у спеціалізованих відділеннях лікарні (травматологічне, хірургічне, неврологічне відділення). Безпосереднє проведення реабілітаційних заходів, що спрямовані на відновлення здоров'я спортсменів	Хмельницька обласна лікарня

Продовження таблиці 5.5

1	2
4. Ознайомлення з особливостями професійної діяльності фахівців з фізичної терапії у роботі з відновлення здоров'я спортсменів у оздоровчому центрі. Безпосереднє проведення реабілітаційних заходів, що спрямовані на відновлення здоров'я спортсменів	Оздоровчий центр «Vertebra»
5. Ознайомлення з особливостями професійної діяльності фахівців з фізичної реабілітації у роботі з відновлення здоров'я спортсменів у реабілітаційному центрі, який спеціалізується на відновленні здоров'я опорно-рухового апарату за методикою лікаря С. М. Бубновського. Проведення реабілітаційних заходів, що спрямовані на відновлення здоров'я спортсменів	Реабілітаційний центр «Кінезіс»
6. Ознайомлення з особливостями роботи фахівців з фізичної реабілітації з підготовки до протезування пацієнтів; розробкою індивідуальних програм реабілітації для людей з ампутаціями; консультуванням пацієнтів з проблемами опорно-рухового апарату; комплексне вирішення проблем стопи	ПП «Арол плюс»
7. Ознайомлення з особливостями роботи фахівців з фізичної реабілітації з закладу у напрямку профілактики та реабілітації захворювань опорно-рухового апарату, формування та корекції постави та ін.	Фізкультурно-оздоровчий центр «Палестра»

Після закінчення практики студенти подавали свої звіти та щоденники керівнику практики від установи. Звіт підписувався керівником від установи, додавався відгук-характеристика на студента-практиканта та робилися висновки про допуск студентів до захисту. Критеріями оцінки проходження фахової практики є:

– «А – відмінно» – програма практики виконана в повному обсязі, звіт і щоденник оформленні бездоганно. Студент має тверді знання, дає повні й точні відповіді на всі запитання;

– «В і С – добре» – програму практики виконано не в повному обсязі, є несуттєві помилки в оформленні звіту. Студент має тверді знання, але допускає неточності у відповідях на запитання;

– «D і E – задовільно» – програму практики виконано не в повному обсязі, звіт і щоденник оформлено недбало. Студент не має твердих знань, допускає помилки;

– «F – незадовільно» – програму практики виконано не в повному обсязі, звіт і щоденник оформлені погано. Є порушення

трудової дисципліни, неявки на практику без поважної причини та ін. Студент не має твердих знань, не дає відповідей на запитання.

Керівника практики від Хмельницького національного університету повинен був: забезпечувати якісне проведення інструктажів з охорони праці та техніки безпеки; забезпечувати високу якість проходження студентами практики, перевіряти її відповідність навчальним планам і програмам; контролювати виконання студентами правил внутрішнього трудового розпорядку на базі практики; забезпечувати методичне керівництво роботою студентів щодо написання звітів про проходження практики, аналізу зібраних матеріалів; перевіряти звіти і щоденники студентів після завершення практики, брати участь у роботі комісії з захисту звітів про практику; подавати завідувачу кафедри письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо удосконалення практики студентів; залучати студентів до виконання науково-дослідної роботи; організовувати проведення лекцій та доповідей, проведення семінарів і консультацій провідними фахівцями підприємства з новітніх напрямків розвитку науки; контролювати дотримання практикантами виробничої дисципліни і доповідати в університет про всі випадки порушення ними правил внутрішнього розпорядку.

Відповідальність за організацію практики в установі (організації) покладалася на директора, який призначав керівника виробничої практики студентів наказом в організації.

Студенти-практиканти зобов'язані були: перед початком практики мати направлення на практику, щоденник і програму практики, робочу форму та змінне взуття, санітарну книжку; вчасно з'явитись на базу практики, зустрітись з призначеним керівником та ознайомитись з робочим місцем; пройти інструктаж з техніки безпеки; виконувати встановлені у закладі регламент і правила внутрішнього розпорядку, накази адміністрації та керівників практики; виконувати розпорядження персоналу закладу, пов'язані з порядком проходження практики; сумлінно відноситись до своїх обов'язків на робочому місці; своєчасно виконувати програму практики; збирати інструктивно-довідкову інформацію; регулярно заповнювати щоденник. Наприкінці практики студент повинен був оформити звіт за встановленою формою, в якому потрібно було повно і змістовно висвітлити всі розділи програми; у встановлені строки подати на перевірку звіт та щоденник керівникові.

За час проходження практики студенти склали звіти з таких розділів, як: вступ; історія структура та матеріальне забезпечення бази; якісний та кількісний аналіз патології, з якою працюють фахівці з фізичної реабілітації на базі; кількість та фах працівників, які працюють на базі практики; опис робочих місць, які займав студент під час практики; завдання, які виконував на робочому місці; використана література; висновки; додатки.

Підсумковий контроль практики здійснювався шляхом захисту звіту у формі заліку. До заліку студент зобов'язаний заздалегідь представити повністю оформлені матеріали відповідно до вимог.

Керівники практики здійснювали контроль за відвідуванням студентами баз практики, дотриманням ними режиму роботи, а також проходження практики відповідно встановленого графіка, що фіксувався студентами в щоденниках з практики та підтверджувався підписом керівника практики від організації.

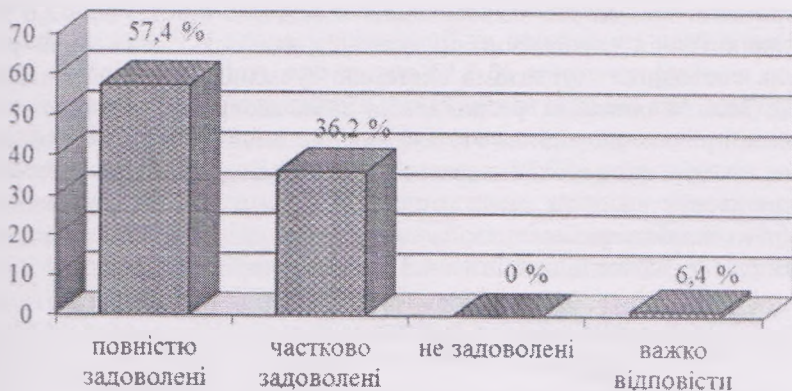

Рис. 5.15. Розподіл відповідей співробітників спеціалізованих закладів щодо рівня теоретичної та методичної підготовки у студентів, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів

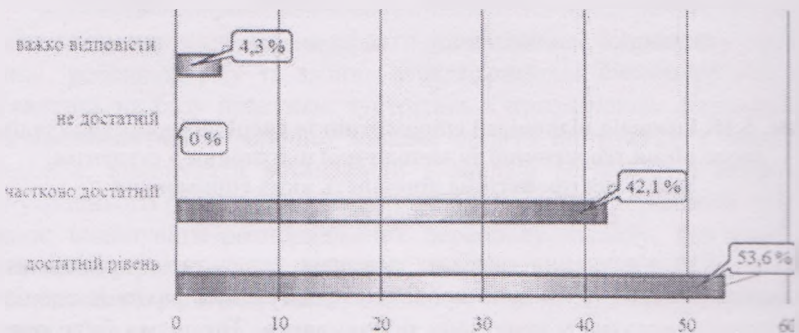
Для з'ясування окремих аспектів результатів проведення фахових практик нами було проведено опитування фахівців спеціалізованих закладів, у яких вони проводилися. Так, нами було опитано у загальній кількості 41 фахівець таких спеціалізованих закладів м. Хмельницького: Оздоровчо-вертебральний центр «Євмінова», Фізкультурно-оздоровчий центр «Палестра», Оздоровчий центр «Vertebra», Медичний центр «Кінезис» (за методикою С. Бубновського),

Фізіотерапевтичне відділення (поліклініка № 2), Обласна лікарня (травматологічне, хірургічне, неврологічне відділення), Спеціалізована ортопедична компанія «Арол плюс» (додаток Л).

Аналіз результатів відповідей фахівців означених закладів на запитання анкети «Чи достатнім є рівень теоретичної та методичної підготовки у студентів, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів?» свідчить про те, що рівнем теоретичної і методичної підготовки повністю задоволені 57,4 % співробітників спеціалізованих закладів; частково задоволені – 36,2 % опитаних фахівців; важко відповісти – 6,4 %; не задоволених – не виявлено (див. рис. 5.15).

Аналіз результатів відповідей фахівців спеціалізованих закладів на запитання анкети «Чи достатнім є рівень оволодіння студентами системою сучасних оздоровчих заходів, які необхідно застосовувати зі спортсменами з метою відновлення здоров'я після отриманої травми або захворювання?» свідчить про те, що 52,6 % співробітників спеціалізованих закладів вказують на високий рівень оволодіння студентами системою сучасних оздоровчих заходів; 36,6 % опитаних респондентів зазначають про частково достатній рівень оволодіння студентами системою сучасних оздоровчих заходів, які необхідно застосовувати зі спортсменами з метою відновлення здоров'я після отриманої травми або захворювання; 6,5 % опитаних фахівців спеціалізованих закладів вказують на низький рівень; важко відповісти – 4,3 % респондентів (рис. 5.16).

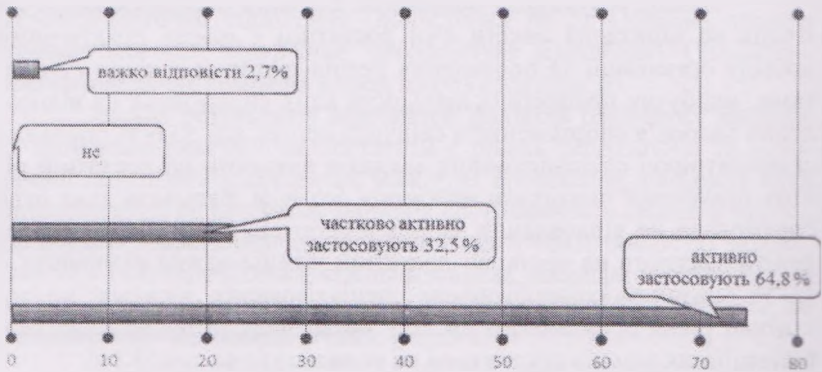

Рис. 5.16. Розподіл відповідей співробітників спеціалізованих закладів щодо рівня практичного досвіду організації та проведення реабілітаційних заходів студентами, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів

Аналіз результатів відповідей фахівців спеціалізованих закладів на запитання анкети «Чи достатнім є рівень практичного досвіду організації та проведення реабілітаційних заходів студентами, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів?» свідчить про те, що 53,6 % опитаних співробітників спеціалізованих закладів вказують на достатній рівень практичної підготовки майбутніх фахівців діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів; 42,1 % респондентів вказують на частково достатній рівень; важко відповісти – 4,3 % опитаним співробітникам спеціалізованих закладів; не достатньо рівня практичного досвіду організації та проведення реабілітаційних заходів студентами не виявлено (див. рис. 5.16).

Аналіз результатів відповідей фахівців спеціалізованих закладів на запитання анкети «Чи достатньо активно студенти, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації та проведення реабілітаційних заходів?» свідчить про те, що 64,8 % опитаних фахівців спеціалізованих закладів вважають, що студенти активно застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації та проведення реабілітаційних заходів; 32,5 % респондентів вважають, що студенти не достатньо активно застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації та проведення реабілітаційних заходів; важко відповісти – 2,7 % респондентам; таких що не застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації та проведення реабілітаційних заходів не виявлено (рис. 5.17).

Аналіз результатів відповідей фахівців спеціалізованих закладів на запитання анкети «Чи достатнім є рівень мотивації студентів до професійної діяльності, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів?» свідчить про те, що на думку 58,3 % опитаних фахівців спеціалізованих закладів, у студентів, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, достатньо високий рівень мотивації до їх майбутньої професійної діяльності; 27,2 % опитаних респондентів вказують на частковий рівень мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності; 10,5 % опитаних фахівців спеціалізованих закладів вказують на низький рівень мотивації у студентів; 4,5 % респондентам важко відповісти.

Рис. 5.17. Розподіл відповідей співробітників спеціалізованих закладів щодо активності студентів, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, в застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації та проведення реабілітаційних заходів

Таким чином, нами розглянуто таку педагогічну умову, як налаштування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення практик на самореалізацію у роботі з відновлення здоров'я спортсменів. Здійснено аналіз результатів опитування фахівців спеціалізованих закладів, який свідчить про виявленні резерви в удосконаленні навчально-виховного процесу професійної підготовки студентів, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів.

Висновки до п'ятого розділу

У розділі проаналізовано зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії Хмельницького національного університету. Здійснено порівняльний аналіз змісту структурино-змістової складової навчальних планів підготовки майбутніх фахівців галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини» напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» 2013–2014, 2015–2016 та 2016–2017 н.р. За часи становлення та розвитку спеціальності 207 «Фізична терапія, ерготерапія» в Хмельницькому національному університеті навчальний план було декілька разів оптимізовано. За-

лежно від спрямованості у підготовці майбутніх фахівців виявлено розбіжності у структурі та змісті даних навчальних планів, зокрема у кількості дисциплін та їх обсягу; тривалості та обсягу практик; підходах до формування структурної складової циклів дисциплін.

У зв'язку з затвердженням і введенням в дію складових галузевих стандартів вищої освіти із галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» з напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» наказ Міністерства освіти і науки України № 618 від 28.05.2013 р. в Хмельницькому національному університеті з 2014 року розпочалась підготовка бакалаврів напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» за цим стандартом.

У зв'язку із зміщенням акцентів у структурно-змістовій складовій підготовки майбутніх фахівців напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» з фізкультурно-оздоровчого спрямування у бік фізично реабілітаційного спрямування із наданням додаткової кваліфікації фітнес-тренер, зміст навчального плану 2014–2015 навчального року напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини», галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного ступеня бакалавр на відміну від попереднього навчального плану 2013-2014 навчального року, який ми аналізували вище було дещо модернізовано. З 2015 року – 3226 «Фахівець з фізичної реабілітації» з додатковою кваліфікацією 3475 «Фітнес-тренер». Для набуття майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації необхідних професійних компетентностей відбулися зміни змістового наповнення навчального плану (введення нових фахових дисциплін, зміна кредитного обсягу дисциплін та ін.), без зміни структури навчально-виховного процесу.

Аналіз навчального плану напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини», галузі знань – 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного ступеня бакалавр кваліфікація 3226 «Фахівець з фізичної реабілітації» свідчить про те, що обсяг нормативної тривалості навчання становив 240 кредитів ECTS – 3 роки 10 місяців (199 тижнів) з них: теоретичне навчання збільшено до 133 за рахунок зменшення практики на один тиждень. Окрім цього, з навчального плану, було вилучено фахову ознайомчу практику на користь спеціалізованих дисциплін, сумарний обсяг навантаження яких надав можливість присвоювати додаткову кваліфікацію 3475 «Фітнес-тренер», та збільшити до шести тижнів практику за профілем майбутньої професії.

Порівняльний аналіз структурно-змістової складової навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2013–2014, 2015–2016 та 2016–2017 навчальних років свідчить про логічний взаємозв'язок між змінами у нормативно-правовій та освітній документації щодо підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у вищих закладах освіти України. Залежно від соціального запиту, характеру змін у нормативно-правовій документації змінювалися акценти у змістовому наповненні освітньої документації та спрямованості у системі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії в цілому.

Вказано, що динаміка змін у показниках змісту навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у Хмельницькому національному університеті упродовж п'яти років свідчить про загальну тенденцію до зниження загального обсягу навчальних годин на фоні сталого обсягу нормативної тривалості навчання за освітньо-професійною програмою бакалавра у кредитах – 240 кредитів ECTS. На сьогодні обсяг одного кредиту ECTS становить 30 годин, раніше цей показник становив 36 годин. Окрім цього, спостерігається тенденція до зменшення загальної кількості дисциплін, які вивчають студенти упродовж навчального процесу за рахунок оптимізації обсягу існуючих та введення нових дисциплін, які дозволяють формувати у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії професійні компетентності. Так, у 2013–2014 навчальному році загальна кількість становила 56 дисциплін, у 2015–2016 навчальному році – загальна кількість їх була 61 дисципліна, у 2016–2017 навчальному році цей показник значно знизився до 51 дисципліни. Зміст навчального плану 2016–2017 навчальному році складають дисципліни за обсягом не менше ніж 3 кредити ECTS (90 год).

З метою вивчення думки викладачів про деякі організаційно-методичні, нормативно-правові аспекти процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, ми провели анкетування викладачів закладів вищої освіти України, які беруть безпосередню участь у їх підготовці. В анкетуванні брали участь 192 викладача, зокрема: Бердянського державного педагогічного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, Дрогобицького державного педагогічного університету, Ка-

м'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Харківської державної академії фізичної культури, Херсонського державного університету, Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна», Хмельницького національного університету, викладачів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Аналіз результатів анкетування вказує на необхідність в оптимізації освітньої професійної програми підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів з урахуванням сучасних вимог ринку праці.

У розділі розкрито змістове наповнення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. Здійснено аналіз навчальних програм з дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія здоров'я та здорового способу життя», «Технічні засоби реабілітації», «Основи фізичної реабілітації», «Фізична реабілітація в спорті» та обґрунтовано їх значення у професійній підготовці майбутніх фахівців з фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Аналіз динаміки структурно-змістової складової навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації Хмельницького національного університету та аналіз результатів анкетування викладачів закладів вищої освіти України свідчить, що фахівцями випускаючої кафедри спільно з навчально-методичною частиною університету, провідними науковцями за фахом, представниками владних структур, працедавцями здійснюється постійний пошук шляхів оптимізації в організації та здійсненні навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з урахуванням потреб сучасного ринку праці.

У розділі розглянуто особливості застосування інтерактивних освітніх технологій (метод «круглого столу» із застосуванням дискусій; метод ситуаційних вправ і завдань case-study; метод «мозкового штурму»; ділові ігри; метод проєктів; складання портфоліо) у процесі вивчення майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації

таких дисциплін, як: «Вступ до спеціальності», «Теорія здоров'я та здорового способу життя», «Технічні засоби реабілітації», «Основи фізичної реабілітації» та «Фізична реабілітація в спорті».

Підкреслено, що адаптувавши зазначені види діяльності у навчально-виховний процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів будуть мати відповідну спрямованість: у навчальній діяльності (лекції, семінари, практичні заняття) майбутні реабілітологи отримують і засвоюють головним чином професійно важливу інформацію; у квазіпрофесійній (аналіз професійних ситуацій, кейс-метод, ділові, рольові ігри) – моделюються предметний і соціальний аспекти професійної діяльності у напрямку відновлення здоров'я спортсменів; у навчально-професійній (виробнича практика, науково-дослідна робота) – виконуються дії, адекватні функціям фахівця з фізичної реабілітації.

Вважаємо, що саме методи інтерактивного навчання забезпечують розвиток професійної спрямованості майбутніх реабілітологів у комплексі з формуванням їхньої готовності до професійної діяльності.

Практико-орієнтований процес навчання надає значні можливості для інтелектуального розвитку студентів. В сучасних умовах мінливого ринкового середовища кваліфіковані фахівці з фізичної терапії, ерготерапії повинні володіти особливими знаннями і вміннями, які не можуть бути сформовані за допомогою лише традиційних технологій навчання. Інтерактивне навчання сприяє не тільки формуванню професійних компетентностей, але і розвитку необхідних особистісних якостей: самостійності, готовності до дії, відповідальності, рішучості, вміння здійснювати намічені цілі.

Отримані результати дослідження розширили уявлення про ефективність у застосуванні в умовах професійної-педагогічної освіти майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, таких як: модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище (Moodle); підсистема «Електронний журнал on-line» для обліку різних форм контролю навчальних досягнень студентів.

У розділі підкреслено, що впровадження в навчальний процес підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів освітніх інновацій (сучасних інформаційних технологій та

комп'ютерних засобів навчання; модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle; інноваційних інтерактивних форм і методів навчально-виховного процесу) може вирішити такі найрізноманітніші завдання, як: розміщення та передачу навчально-методичної документації з дисциплін навчального плану; контроль, облік й аналіз динаміки успішності студентів та якості навчально-виховного процесу; статистична обробка результатів досліджень; моделювання педагогічного, навчально-тренувального та реабілітаційного процесу та ін.

Для з'ясування окремих аспектів результатів проведення фахових практик нами було проведено опитування фахівців спеціалізованих закладів, у яких вони проводилися. Так, нами було опитано у загальній кількості 41 фахівець таких спеціалізованих закладів: Оздоровчо-вертебральний центр «Євмінова», Фізкультурно-оздоровчий центр «Палестра», Оздоровчий центр «Vertebra», Медичний центр «Кінезис» (за методикою С. Бубновського), Фізіотерапевтичне відділення (поліклініка № 2), Обласна лікарня (травматологічне, хірургічне, неврологічне відділення), Спеціалізована ортопедична компанія «Арол плюс» м. Хмельницький.

Так, 57,4 % опитаних співробітників спеціалізованих закладів повністю задоволені рівень теоретичної і методичної підготовки студентів майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів.

Лише 52,6 % опитаних співробітників спеціалізованих закладів вказують на високий рівень оволодіння студентами системою сучасних оздоровчих заходів, які необхідно застосовувати зі спортсменами з метою відновлення здоров'я після отриманої травми або захворювання; 53,6 % опитаних співробітників спеціалізованих закладів вказують на достатній рівень практичної підготовки майбутніх фахівців діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів; 64,8 % опитаних фахівців спеціалізованих закладів вважають, що студенти активно застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації та проведення реабілітаційних заходів.

На думку 58,3 % опитаних фахівців спеціалізованих закладів, у студентів, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, достатньо високий рівень мотивації до їх майбутньої професійної діяльності.

Аналіз результатів відповідей фахівців означених закладів свідчить про виявленні резерви в удосконаленні навчально-ви-

ховного процесу професійної підготовки студентів, майбутня професійна діяльність яких спрямована на відновлення здоров'я спортсменів.

Доведено, що підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти можливе у випадку дотримання виявлених теоретично обґрунтованих педагогічних умов, які є взаємопов'язаними, взаємообумовленими і реалізуються у навчально-виховному процесі системно.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів у закладах вищої освіти засвідчив актуалізацію оновлення змісту вищої освіти в аспекті підготовки фахівців нової генерації, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність інноваційної спрямованості.

З'ясовано, що означена проблема не дістала належної уваги вітчизняних науковців і не була предметом цілісного наукового дослідження.

Встановлено, що врахування позитивних здобутків досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів у закладах вищої освіти різних країн світу дозволить підвищити якість вітчизняної вищої освіти у контексті підготовки фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

На основі аналізу джерельної бази уточнено зміст понять, які характеризують професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів розглядається як процес здобуття студентами кваліфікації зі спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія», яка дозволить їм ефективно працювати у мультидисциплінарній команді фахівців та спрямовувати власні зусилля на компенсацію функціональних можливостей та профілактику рухових дисфункцій організму людей, що залюднюють на професійному рівні високими результатами у спорті.

Готовність майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів розглядається

як інтегральне особистісне утворення, що включає прагнення, мотиви та установки до праці в реабілітаційній галузі, професійно орієнтовані знання, вміння й навички, особистісні та професійно значущі якості, наявність яких забезпечить можливість успішної діяльності щодо повернення працездатності осіб, які систематично займаються певним видом спорту та беруть участь у спортивних змаганнях.

Майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії розглядаються як студенти закладу вищої освіти, які набувають професійної компетентності для роботи у складі мультидисциплінарної команди з відновлення оптимального функціонування організму та якості життя людей з частковою втратою чи порушеннями рухових функцій.

До знань, якими повинні оволодіти майбутні фахівці з фізичної терапії, ерготерапії, для ефективної роботи з відновлення здоров'я спортсменів, віднесено: знання щодо складання індивідуальних програм з фізичної терапії; знання з особливостей та умов проведення фізичної реабілітації під час навчально-тренувальних зборів та підготовки до відповідальних змагань; знання з інноваційних технологій відновлення здоров'я спортсменів; технічних засобів реабілітації; основ фізичної реабілітації в спорті; пріоритетів розвитку фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; знання з надання першої домедичної допомоги травмованому спортсменові; основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

У дослідженні виокремлено вміння та навички майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, якими вони повинні оволодіти для ефективної роботи з відновлення здоров'я спортсменів, а саме:

– гностичні (вміння та навички застосовувати наукові, теоретико-практичні знання з фізичної терапії, ерготерапії для забезпечення процесу відновлення спортсменів, а також особливості й умови проведення фізичної терапії під час навчально-тренувальних зборів та підготовки до відповідальних змагань);

– діагностично-прогностичні (вміння та навички підбирати засоби та методи, з метою запобігання спортивному травматизму та захворюваності спортсменів; діагностувати різновиди травм та надавати першу домедичну допомогу; здійснювати функціональну та фізичну діагностику у спортсменів та визначати її відповідність фізичній підготовці, працездатності; прогнозувати реабілітаційні заходи до роботи з відновлення здоров'я спортсменів);

– організаційно-методичні (вміння та навички комплексно та раціонально застосовувати основні засоби, методи та технології фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; дотримуватися основних принципів відновлення здоров'я спортсменів; моделювати та поєднувати засоби фізичної реабілітації; проводити оздоровчу та реабілітаційну діяльність з урахуванням етіології захворювання, етапу реабілітації, а також індивідуальних особливостей спортсменів);

– комунікативні (вміння та навички взаємодіяти з травмованим спортсменом, адекватно і правильно передавати інформацію про стан здоров'я та механізм його відновлення; оптимально підтримувати психофізичний стан травмованого спортсмена; дотримуватися в своїй поведінці певних етичних норм, виконувати професійні обов'язки відповідно до потреб особистості, вимог суспільства, професійним принципам, ціннісним уявленням; нормативних актів та документів;

– інформаційно-результативні (вміння та навички систематично здійснювати пошук з проблем оздоровлення, фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; застосовувати новітні інформаційні технології до роботи з відновлення в реабілітації спортсменів; проводити консультативну роботу для спортсменів про цілісне уявлення фізичної терапії, ерготерапії та механізми лікувальної дії фізичних вправ; кваліфіковано виконувати обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта і отримувати позитивний результат у процесі відновлення здоров'я спортсменів та усвідомлювати власну роль у даній діяльності).

Характеризуючи структурні компоненти готовності (мотиваційний, науково-теоретичний, процесуальний, особистісний) майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, визначено, що мотиваційний компонент готовності передбачає професійну спрямованість, усвідомлення своїх професійних цілей, ціннісних орієнтацій, принципів щодо впровадження реабілітаційних заходів для відновлення здоров'я спортсменів та складає основу для реалізації інших її структурних компонентів. Науково-теоретичний компонент готовності характеризується присутністю базових знань з предметів різного дисциплінарного циклу, у майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. Процесуальний компонент готовності характеризується наявністю професійно зорієнтованих умінь та навичок щодо

впровадження оздоровчих заходів для відновлення здоров'я спортсменів. Особистісний компонент готовності відображає наявність професійно значущих здібностей і якостей, які дозволяють фахівцям з фізичної реабілітації у майбутньому проводити необхідні оздоровчі заходи, спрямовані на відновлення здоров'я спортсменів.

Вказано, що формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти визначається єдністю зовнішніх і внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на професійне становлення фахівців з фізичної реабілітації, при цьому як системоутворюючий об'єктивний чинник виступає процес формування, як суб'єктивні чинники – потенційна здатність студентів до роботи з відновлення здоров'я спортсменів як одному з видів творчої діяльності, а також їх ціннісне ставлення до реабілітаційної діяльності.

Визначено критерії сформованості готовності (мотиваційний, науково-теоретичний, процесуальний і особистісний) майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Мотиваційний критерій характеризує рівень сформованості мотивації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, рівень відповідальності, потребу у наданні допомоги травмованому спортсменові і пошуку шляхів для їх запобігання та усунення; прагнення до самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації у професійній діяльності.

Інформаційно-когнітивний критерій вказує на ступінь оволодіння майбутніми фахівцями з фізичної терапії, ерготерапії знаннями, основними поняттями у напрямку дослідження відновлення здоров'я спортсменів, різновидами спортивних травм і специфіки їх усунення у професійній діяльності фізичного терапевта, основами реабілітації в спорті, технічними засобами фізичної реабілітації, індивідуальними особливостями спортсменів і технологіями відновлення особистості.

Креативно-діяльнісний критерій характеризує рівень професійних умінь та навичок майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії та наявності креативності у професійній діяльності майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; здатності до креативного розвитку і пошуку ефективних, креативно-діяльнісних засобів відновлення здоров'я спортсменів.

Особистісний критерій передбачає урахування сформованості принциповості, етичності, емпатії, основних комунікативних орієнтації та їх гармонійності в процесі спілкування фізичного терапевта, ерготерапевта в процесі роботи до відновлення здоров'я спортсменів, його здатності усвідомлювати його необхідність та значущість, передбачати застосування тих чи інших засобів та методів роботи, бачення своєї місії в реабілітаційному процесі.

Доведено, що показниками мотиваційного критерію є: позитивне ставлення до реабілітаційної роботи з відновлення здоров'я спортсменів та професійної діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта; пізнавальна зацікавленість до досягнень у реабілітації в спорті та результату усвідомленого вибору майбутньої професійної діяльності; бажання і потреба у розробці та ефективному застосуванні відновних заходів, терапевтичних програм у своїй професійній діяльності; сформована потреба у постійному саморозвитку та самовдосконаленні у реабілітації в спорті; прагнення до відновлення здоров'я спортсменів у професійній діяльності.

Показниками інформаційно-когнітивного критерію є знання щодо: надання першої домедичної допомоги травмованому спортсменові; основних понять та арсеналу засобів фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; інноваційних технологій відновлення здоров'я спортсменів; технічних засобів реабілітації; основ фізичної реабілітації в спорті; цінності та пріоритети розвитку фізичної терапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; психологічного відновлення особистості, після отриманих травм; механізмів запобігання травматизму в спорті; нормативних документів, що регулюють інноваційну діяльність в фізичній терапії, ерготерапії.

Показниками креативно-діяльнісного критерію є: сформованість професійних умінь і навичок у сфері фізичної терапії, ерготерапії та здатності до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; уміння та навички оволодіти технічними засобами реабілітації, самостійність у використанні технічних пристроїв; уміння та навички складати індивідуальні програми із відновлення здоров'я спортсменів; уміння та навички виділяти і формулювати нові шляхи вирішення проблем в підборі ефективних технічних засобів реабілітації в спортивній діяльності; уміння та навички використовувати креативне мислення щодо застосування засобів в

реабілітаційній діяльності; уміння та навички позитивно сприймати нововведення і зміни в реабілітаційній діяльності; уміння і навички виконувати обов'язки фізичного терапевта, ерготерапевта.

Показниками особистісного критерію є: усвідомлення майбутніми фахівцями власної ролі у процесі реабілітації в спорті, що зумовлено принциповою значущістю позиції самого фізичного терапевта, ерготерапевта у процесі фахової діяльності; усвідомлення ролі емпатії, принциповості, етичності, у діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта; розвиток особистісних і професійно-значущих якостей; прагнення до самовдосконалення; підвищення рівня комунікативних орієнтацій та їх гармонійності в процесі спілкування, у тому числі, з питань відновлення здоров'я спортсменів.

Розроблено концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, до основних положень якої віднесено такі:

1) професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії повинна здійснюватися в умовах взаємодії між закладами вищої освіти у напрямку інтеграції міжнародної спрямованості їх навчальної та дослідницької функцій, що є підготовчим кроком до глобалізації вищої освіти;

2) професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у контексті інтегрування вітчизняної вищої освіти в єдиний європейський освітній простір зумовлює потребу у розширенні освітніх орієнтирів для забезпечення суб'єктів освітнього процесу міжнародною академічною мобільністю;

3) система професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії повинна базуватися на найбільш ефективних сучасних підходах досягнення конкурентоздатності фахівців, що охоплюють навчання, студентоцентроване навчання, самонавчання та неперервне генерування знань упродовж життя в інноваційному ланцюжку університет – технології – реабілітаційна діяльність;

4) процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів повинен бути професійно-орієнтованим і ґрунтуватися на основі дуальної форми здобуття освіти відповідно до освітніх рівнів бакалавра і магістра;

5) зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії має забезпечити їх базовою психолого-

педагогічною підготовкою на основі трансформації інформації в нові знання про сучасні тенденції терапевтичних заходів для відновлення здоров'я спортсменів, з урахуванням прогнозування перспектив розвитку спеціальності та за необхідності отримати додатковий фах з суміжних спеціальностей;

б) оптимізація професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії повинна здійснюватися в умовах розвиненого інформаційно-комунікаційного навчального середовища закладу вищої освіти, застосування інтернет-технологій, електронного навчання і комунікаційних мереж (глобальних, національних, локальних).

Розроблено систему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, яка являє собою комплекс взаємопов'язаних концепції та цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального та критеріально-діагностичного блоків, презентованих у вигляді моделі.

Цільовий блок виконує функцію наукового обґрунтування поставленої проблеми і відображає запланований результат навчання через мету (підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів) і завдання (формування відповідального ставлення майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів; виявлення сфери інтересів і власних професійних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії; усвідомлення студентами важливості роботи з відновлення здоров'я спортсменів та оволодіння ними знаннями, необхідними для її здійснення; формування та розвиток вмінь і навичок студентів щодо виконання професійних обов'язків у галузі фізичної терапії, ерготерапії та узгодженості дій у мультидисциплінарній команді фахівців.).

Теоретико-методологічний блок характеризує методологічну основу дослідження, що включає методологічні підходи (компетентнісний, професійно особистісний, системний, аксіологічний, суб'єктний, культурологічний, акмеологічний) і принципи (перша група – загальнопедагогічні принципи: неперервності; диверсифікованості; фундаментальності; інтегрованості; гуманітаризації; демократизації; гуманізації; інтеграції зі спортивною наукою; ком-

п'ютеризації; друга група – методичні принципи фізичного виховання: свідомості та активності; наочності; доступності та індивідуалізації; систематичності; міцності і прогресування; третя група – принципи фізичної терапії, ерготерапії: ранній початок реабілітаційних заходів; неперервність реабілітаційних заходів; комплексність реабілітаційних заходів; індивідуалізація заходів фізичної реабілітації; соціальна спрямованість) підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Змістовий блок включає зміст структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. У структурі готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів виділяємо чотири структурні компоненти: мотиваційний компонент (оволодіння цілісним змістом діяльності шляхом формування перспективних, внутрішньо вмотивованих ліній, дій, соціальних установок, інтересів, потреб і мотивів); науково-теоретичний компонент готовності (професійно орієнтовані знання, якими повинен оволодіти майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії); процесуальний компонент (синтез професійно-орієнтованих умінь та навичок, якими повинен оволодіти майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії); особистісний компонент (професійно значущі якості, якими повинен оволодіти майбутній фахівець з фізичної терапії, ерготерапії).

Процесуальний блок характеризує алгоритм реалізації ефективного освітнього процесу, який утворюють форми, методи, засоби, етапи та функції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Форми навчання: лекції, семінари, практичні та лабораторні заняття, самостійна аудиторна робота студентів, самостійна поза аудиторна робота студентів, наукові конференції студентів, олімпіади, консультації, курсові роботи, практики, Державна атестація.

Методи навчання: інтерактивні освітні технології, інформаційно-комунікаційні технології та специфічні методи фізичної терапії, ерготерапії.

Засоби навчання: освітні програми, навчальні програми, підручники; друковані та електронні дистанційні навчально-мето-

дичні комплекси, Internet джерела, підсистема «Модульне середовище для навчання» (Moodle); засоби фізичної терапії, ерго-терапії. Система професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я має поетапний характер і відбувається відповідно до таких етапів: професійної мотивації, професійно-особистісного становлення та професійного самовизначення.

Функції: морально-виховна, організаційно-управлінська, інформаційно-аналітична, планування, організації та координування спільної діяльності, дослідницька та контролююча.

Критеріально-діагностичний блок включає критерії (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-когнітивний, креативно-діяльнісний та особистісний), показники та рівні (низький, середній і високий) сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Результатом є сформованість готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, до яких віднесено: створення інформаційно насиченого середовища для навчально-виховної взаємодії суб'єктів освітнього процесу у закладі вищої освіти; впровадження інноваційних освітніх технологій, що сприяють формуванню інтересу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи у мультидисциплінарній команді фахівців з відновлення здоров'я спортсменів; практико-орієнтоване спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; налаштування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення практик на самореалізацію у роботі з відновлення здоров'я спортсменів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти.

Подальшого вивчення потребують такі перспективний напрями, як дослідження закордонного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії, напра-

цювання наукового тезаурусу щодо проблем фізичної терапії та ерготерапії, розроблення інноваційних технологій викладання професійно орієнтованих дисциплін для майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Аболин Л. М. Психологические механизмы эмоциональной устойчивости человека : монография / Л. М. Аболин. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1987. – 264 с.
2. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Просвещение, 1980. – 244 с.
3. Абушенко В. Л. Знание. Гуманитарная энциклопедия [Электронный ресурс] / В. Л. Абушенко, А. Н. Симонов // Центр гуманитарных технологий, 2002–2018 (последняя редакция: 03.01.2018). – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/concepts/7283>
4. Автономный университет Мадриду (Universidad Autónoma de Madrid) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uam.es/servicios/administrativos/ordenacion/guia/guia-matricula.html?pagina=grado>.
5. Адольф В. А. Инновационная деятельность педагога в процессе его профессионального становления : монография / В. А. Адольф, И. Ф. Ильина. – Красноярск : Поликом, 2007. – 192 с.
6. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. Ю. Ажиппо ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2013. – 39 с.
7. Алімасова Д. П. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх менеджерів / Д. П. Алімасова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 38 (1). – С. 215–221.
8. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посібник / І. В. Амеліна, Т. Л. Попова, С. В. Владимиров. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 256 с.
9. Андреев А. А. Педагогика высшей школы / А. А. Андреева. – М. : Москов. междунар. ин-т эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.
10. Андреев А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-педагогического анализа / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19–27.

11. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти в контексті викликів ХХІ століття / В. П. Андрущенко, В. І. Бондар // Європейські педагогічні студії. – 2015. – Вип. 5–6. – С. 54–63.

12. Аникушина Е. А. Инновационные образовательные технологии и активные методы обучения : метод. пособие / Е. А. Аникушина, О. С. Бобина, А. О. Дмитриева [и др.]. – Томск : В–Спектр, 2010. – 212 с.

13. Анисимова Н. С. Мультимедиа-технологии в образовании: понятия, методы, средства : монография / Н. С. Анисимова ; под ред. Г. А. Бордовского. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. – 89 с.

14. Аніщенко В. Культурологічний підхід у професійній підготовці вчителя / В. Аніщенко, О. Падалка // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2013. – Вип. 6. – С. 103–107.

15. Антипов П. Л. Самообразование студентов вузов в контексте новой парадигмы образования [Электронный ресурс] / П. Л. Антипов. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/samoobrazovanie-studentov-vuzov-v-kontekste-novoy-paradigmy-obrazovaniya>.

16. Антонова О. Є. Акмеологічний підхід до визначення сутності педагогічної обдарованості / О. Є. Антонова // Акмеологія – наука ХХІ століття : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конференції / за ред. В. О. Огнев'юка. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – С. 17–22.

17. Антошкіна Л. І. Компетентнісний підхід в сучасній освіті / Л. І. Антошкіна // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 3. – С. 14–16.

18. Арделеан Г. І. Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 : «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Г. І. Арделеан ; Волин. держ. ун-т ім. Л. Українки. – Луцьк, 2000. – 20 с.

19. Ареф'єв В. Г. Здоров'я підлітків і рухова активність / В. Г. Ареф'єв // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – Вип. 118 (3). – С. 6–10.

20. Атамась О. А. Сучасний погляд на особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу / О. А. Атамась // Наукові записки : зб. наук. статей (Серія педагогічні та історичні науки). – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. 3К2 (57). – С. 19–21.

21. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова [та ін.]. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 543 с.

22. Базельцев С. И. Лечебная физкультура на курорте и дома / С. И. Базельцев, М. И. Манихина. – Ставрополь : Кн. изд., 1972. – 64 с.

23. Базильчук О. В. Структура професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії в Ізраїлі / О. Базильчук // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали III Міжнар. конгресу (м. Одеса, 18–21 травня 2017 р.) / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса : Гельветика, 2017. – С. 33–35.

24. Базильчук О. В. Ізраїльський досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах / О. В. Базильчук, В. Б. Базильчук // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Бердянськ : БДПУ, 2017. – С. 87–94.

25. Базильчук О. В. Про використання сучасних інформаційних технологій у підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації / О. В. Базильчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури/Фізична культура і спорт» : зб. наук. праць / за ред. О. В. Тимошенка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 11 (81) 16. – С. 17–24.

26. Базильчук О. В. Роль сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії / О. В. Базильчук // Наукові записки Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2017. – № 3. – С. 67–74.

27. Базильчук О. В. Сучасні принципи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук, Р. П. Карпюк // Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. заоч. конференції. – Маріуполь, 2015. – С. 5–7.

28. Базильчук О. В. Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту і туризму : тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. конференції, 20–21 жовтня 2016 р. / за ред. В. М. Огаренка. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – С. 207–208.

29. Базильчук О. В. Досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах Китаю і Гонконгу / О. В. Базильчук, Ю. І. Павлішен, І. М. Квасниця // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки / [гол. ред. О. В. Діденко]. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2017. – № 1(8). – С. 18–30.

30. Базильчук О. В. Застосування компетентнісного підходу у формуванні готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до

роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України : матеріали V Міжнар. науково-практичної конференції, 23 березня 2017 р. / за заг. ред. Е. В. Лузік, О. М. Акмалдінової. – Київ : НАУ, 2017. – С. 17–19.

31. Базильчук О. В. Інновації в професійній діяльності викладачів вищих навчальних закладів у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії / О. В. Базильчук, С. Ю. Путров // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури/Фізична культура і спорт» : зб. наук. праць / за ред. О. В. Тимошенка. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 5 К (86) 17. – С. 18–22.

32. Базильчук О. В. Концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук, Л. П. Сущенко // Науковий журнал «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології». – 2018. – № 1 (75). – С. 162–174.

33. Базильчук О. В. Культурологічний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Молодь і ринок : щомісяч. наук.-пед. журнал. – 2015. – № 11 (130). – С. 119–123.

34. Базильчук О. В. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. – 2017. – № 17–18. – С. 9–17.

35. Базильчук О. В. Про мотиваційний компонент у структурі готовності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Науковий журнал «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології». – 2016. – Вип. № 5 (59) 16. – С. 57–64.

36. Базильчук О. В. Роль компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Молодь і ринок : щомісяч. наук.-пед. журнал. – 2015. – № 9 (128). – С. 60–64.

37. Базильчук О. В. Структура готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури/Фізична культура і спорт» : зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 3К 2 (71) 16. – С. 23–27.

38. Базильчук О. В. Структура професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії в Ізраїлі / О. В. Базильчук // Гло-

бальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали III Міжнар. конгресу (м. Одеса, 18–21 травня 2017 р.) / Південно-український національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. – Одеса : Гельветика, 2017. – С. 33–35.

39. Базильчук О. В. Фізична реабілітація як ефективний метод відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Педагогіка здоров'я : зб. наук. пр. VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 7–8 квітня 2017 р.) : [в 2 т.] / редкол.: С. М. Шкарлет [та ін.]. – Чернігів, 2017. – Т. 2. – С. 89–93.

40. Базильчук О. В. Концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук, Л. П. Сущенко // Науковий журнал «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології». – 2018. – № 1 (75). – С. 162–174.

41. Базильчук О. В. Характеристика італійського досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах / О. В. Базильчук, Л. П. Сущенко // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Бердянськ : БДПУ, 2017. – Вип. 2. – С. 150–156.

42. Базильчук О. В. Характеристика когнітивного компоненту в структурі готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів / О. В. Базильчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури/Фізична культура і спорт» : зб. наук. праць / за ред. О. В. Тимошенка. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 3 К (84) 17. – С. 44–47.

43. Байденко В. И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования / В. И. Байденко. – 5-е изд. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. – 114 с.

44. Байденко В. И. Концептуальная модель государственных образовательных стандартов в компетентностном формате [Электронный ресурс] / В. И. Байденко. – М. : Издательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 19 с. – Режим доступа: http://www.rc.edu.ru/rc/bologna/works/baidenko_ll_sod.pdf

45. Балахадзе Л. Компетентнісний підхід у професійній освіті фахівців сфери туризму у Мексиці [Електронний ресурс] / Л. Балахадзе // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2013. – Вип. 6. – С. 181–185.

46. Балашова В. Ф. Научно-теоретические основы формирования компетентности специалиста по адаптивной физической культуре: автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / В. Ф. Балашова. – М., 2009. – 53 с.

47. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці / Г. О. Балл // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти : наук.-метод. збірник / за ред. І. А. Зязюна [та ін.]. – Київ, 1994. – С. 98–100.

48. Барабанова В. Б. Спорт как проекция культурных смыслов / В. Б. Барабанова // Философия права. – 2007. – № 2. – С. 81–84.

49. Батаршев А. В. Диагностика профессионально важных качеств / А. В. Батаршев, И. Ю. Алексеева, Е. В. Майорова. – СПб. : Питер, 2007. – 192 с.

50. Бахрушин В. Що таке якість вищої освіти і як її вимірюють? [Електронний ресурс] / В. Бахрушин. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/100-shcho-take-yakist-vishchoji-osviti-i-yak-jiji-vimiryuyut>.

51. Бегняк В. І. Система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності у Хмельницькому національному університеті : зб. нормат. документів / упоряд.: В. І. Бегняк, Г. В. Красильникова. – Хмельницький: ХНУ, 2015. – 445 с.

52. Белова И. Ю. Становление профессиональной компетентности специалистов адаптивной физической культуры в системе вузовского образования : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И. Ю. Белова. – Чита, 2008. – 22 с.

53. Бенджамин Г. Принципы естественного лечения / Г. Бенджамин. – СПб. : А.В.К., 2001. – 160 с.

54. Бесарабчук Г. В. Роль соціально-психологічних чинників у формуванні потреби військових ліцеїстів до фізкультурно-спортивного самовдосконалення в процесі позаурочної роботи / Г. В. Бесарабчук // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – 2013. – Вип. 6. – С. 50–57.

55. Белікова Н. О. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах / Н. О. Белікова // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. статей. Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2011. – Вип. 30. – Ч. 1. – С. 14–21.

56. Белікова Н. О. Концептуальні підходи до формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язберезувальної діяльності / Н. О. Белікова // Педагогіка, психологія та медико-біс-

- логічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХОВНОКУ–ХДАДМ, 2012. – № 1. – С. 17–21.
57. Белікова Н. О. Організаційні аспекти спеціалізованої підготовки фахівців з фізичної реабілітації в зарубіжних країнах / Н. О. Белікова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 2. – С. 280–287.
58. Белікова Н. О. Сучасний погляд на перспективи модернізації вищої фізкультурної освіти / Н. О. Белікова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2013. – Вип. 12 (39). – С. 9–14.
59. Белікова Н. О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. О. Белікова. – Київ, 2012. – 45 с.
60. Белікова Н. О. Підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності: теорія та методика : монографія / Н. О. Белікова. – Київ : ТОВ «Козарі», 2012. – 584 с.
61. Биков В. Ю. Проблеми та перспективи інформатизації системи освіти в Україні [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – 2012. – № 13. – С. 3–18. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2012_13_3.
62. Бирюков А. А. Средства восстановления работоспособности спортсмена / А. А. Бирюков, К. А. Кафаров. – М. : Физкультура и спорт, 1979. – 152 с.
63. Бібик Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібик, О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – Київ : К.І.С., 2004. – 111 с.
64. Бобрицька В. І. Професійна мобільність: контекст болонських реформ / В. І. Бобрицька // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. – 2013. – № 20. – С. 42–45.
65. Богачев К. Ю. Становление и развитие культурологического подхода в российской педагогике : автореф. дис... на соиск. учен. степени канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / К. Ю. Богачев. – Ростов н/Д, 2006. – 21 с.
66. Богданова Л. В. К вопросу о культуре профессионального общения / Л. В. Богданова // Юбилейный сб. тр. ученых РГАФК, посвящ. 80-летию академии. – М. : [б. и.], 1998. – Т. 3. – С. 66–69.
67. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская. – М. : Академия, 2002. – 125 с.

68. Богуславский М. В. Гуманистическая парадигма образования и воспитания: теоретические основы и исторический опыт реализации (конец XIX – 90-е гг. XX вв.) / под ред. М. В. Богуславского, З. И. Равкина. – М. : ИТО и ПРАО, 1998. – 290 с.

69. Бодалёв А. А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения / А. А. Бодалёв. – М. : Флинта: Наука, 1998. – 168 с.

70. Бойко Г. М. Організація самостійної роботи студентів у процесі вивчення дисциплін циклу професійно-практичної підготовки у світлі реформування національної системи освіти майбутніх фахівців із фізичної реабілітації [Електронний ресурс] / Г. М. Бойко, Л. Б. Волошко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_NPM_2015/Pedagogica/2_200612.doc.htm

71. Бойченко О. В. Сутність поняття «підготовка майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін» на сучасному етапі / О. В. Бойченко // Наука і освіта. – 2014. – № 1. – С. 79–82.

72. Бойчук І. Д. Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі / І. Д. Бойчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту : зб. наук. праць. – Харків, 2009. – № 9. – С. 18–22.

73. Бойчук Т. Концептуальні засади становлення і розвитку спеціальності «Фізична реабілітація» в Україні / Т. Бойчук, М. Голубева, О. Левандовський // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць. – Луцьк, 2008. – Т. 3. – С. 11–16.

74. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров – М. : Сов. энциклопедия, 1969–1972. – Т. 21. – 640 с.

75. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8–9.

76. Ботвинникова А. Д. Основы методики обучения черчению / А. Д. Ботвинникова. – М. : Просвещение, 1966. – 510 с.

77. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів / Ю. А. Бріскін. – Київ : Олімпійська література, 2006. – 264 с.

78. Бугеря Т. М. Використання міжпредметних зв'язків в удосконалюванні навчальної діяльності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації / Т. М. Бугеря // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків, 2006. – № 3. – С. 10–12.

79. Бугеря Т. М. Міжпредметні зв'язки у навчанні професійно орієнтованих дисциплін у фаховій підготовці майбутніх фізичних реабілітологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук

13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. М. Бугеря. – Луганськ, 2009. – 22 с.

80. Бугеря Т. М. Професійна підготовка майбутніх учителів основ здоров'я як педагогічна проблема / Т. М. Бугеря // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 8 (1). – С. 24–33.

81. Булатова М. М. Розвиток фізичних якостей / М. М. Булатова, М. М. Линець, В. М. Платонов // Теорія і методика фізичного виховання ; за ред. Т. Ю. Круцевич. – Київ : Олімп. література, 2008. – Т. 1. – С. 175–295.

82. Вакуленко В. М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусі, Росії (порівняльний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. М. Вакуленко ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2008. – 44 с.

83. Валецький Ю. М. Особливості фізіології та клініки перетренування в чоловіків і жінок / Ю. М. Валецький, Р. О. Валецька, О. І. Петрик // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 2. – С. 270–274.

84. Валецький Ю. М. Травми та наслідки неправильного навантаження в спорті / Ю. М. Валецький // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – № 1. – С. 273–275.

85. Варенко В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх документознавців на прикладі дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність» [Електронний ресурс] / В. Варенко // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 10. – С. 28–30.

86. Василевська Т. Професійна етика в підтримці цінностей моралі / Т. Василевська // Університетська кафедра. – 2017. – № 6. – С. 55–64.

87. Василенко М. Є. Структура готовності студентів до професійної діяльності: педагогічний аналіз / М. Є. Василенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2013. – Вип. 20. – С. 43–47.

88. Вахович І. М. Стан і проблеми вищої освіти в Україні / І. М. Вахович, Л. І. Іщук, С. О. Пиріг // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 63–69.

89. Вацеба О. М. Сучасна парадигма понять «фізична культура» і «спорт» / О. М. Вацеба // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. – № 1. – С. 82–85.

90. Вачевський М. В. Сутність компетенцій у навчальному процесі та компетентнісний підхід у професійній освіті / М. В. Вачевський // Молодь і ринок. – 2012. – № 8. – С. 25–32.

91. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс] / голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. – Режим доступу: <http://www.slovnuk.net/>
92. Вербицкий А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 204 с.
93. Вербицкий А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А. А. Вербицкий. – М. : ИЦ ПКПС, 2004. – 84 с.
94. Веселовський А. Окремі напрями професійної підготовки фахівця фізичної культури у світлі вимог сьогодення / А. Веселовський, В. Редчиць, І. Льчишин // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2016. – Вип. 15. – С. 277–283.
95. Виговська С. В. Педагогіка вищої школи : навч. посібник (у схемах і таблицях) / С. В. Виговська. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2015. – 381 с.
96. Вискребенцева М. В. Професійна підготовка молоді в країнах далекого зарубіжжя: Німеччина, США, Японія, Велика Британія [Електронний ресурс] / М. В. Вискребенцева // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 30. – С. 109–116.
97. Вишневський О. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики) / О. Вишневський. – Дрогобич : вид-во «Святослав Сурма, 2010. – 160 с.
98. Вітковська О. І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / О. І. Вітковська ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 2002. – 21 с.
99. Вовканич А. С. Підготовка фахівців з фізичної реабілітації у контексті розвитку освіти у галузі фізичного виховання і спорту / А. С. Вовканич // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. – 2010. – Вип. 7. – С. 37–42.
100. Возна З. Контекстний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів суспільних дисциплін / З. Возна // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – № 3. – С. 237–241.
101. Волик Л. Інноваційне навчання студентів педагогічних вишів: тезаурус, обриси, приклади [Електронний ресурс] / Л. Волик. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2287/1/Volik.pdf>
102. Волков Л. В. Теория и методика детского и юношеского спорта / Л. В. Волков. – Київ : Олимп лит., 2002. – 293 с.
103. Волков Л. В. Физические способности детей и подростков / Л. В. Волков. – Киев : Здоров'я, 1981. – 116 с.

104. Волобуєва О. Ф. Професійна діяльність сучасного викладача вищої школи: виклики та пріоритети / О. Ф. Волобуєва // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки. – 2014. – № 4. – С. 392–406.

105. Волошко Л. Б. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в процесі медико-біологічної підготовки : дис. ... канд. пед. наук / Волошко Лариса Борисівна. – Київ, 2006. – 211 с.

106. Волошук І. П. Формування професійної компетентності студентів ВНЗ: компетентнісний підхід / І. П. Волошук // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 3. – С. 34–38.

107. Ворник М. М. Професійна підготовка педагогічних кадрів у контексті наукових підходів / М. М. Ворник // Педагогічний альманах. – 2014. – Вип. 24. – С. 100–105.

108. Выдрин В. М. К вопросу определения понятий в теории физической культуры / В. М. Выдрин, Н. И. Пономарев, Б. В. Евстафьев, В. Д. Гончаров, Ю. М. Николаев // Теория и практика физической культуры. – 1987. – № 2. – С. 23–25.

109. Высшее образование в Гонконге [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.unipage.net/ru/education_in_hong_kong#

110. Высшее образование в Японии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.unipage.net/ru/education_in_japan#

111. Гальперин П. Я. Введение в психологию : учеб. пособие для вузов] / П. Я. Гальперин. – М. : Книжный дом «Университет», 1999. – 332 с.

112. Галямина И. Г. Проектирование государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования нового поколения с использованием компетентностного подхода : материалы к четвертому заседанию методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы» [Электронный ресурс] / И. Г. Галямина. – М. : Издательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 66 с. – Режим доступа: <http://www.rc.edu.ru/rc/bologna/works>

113. Геня Б. О. Аксиологічний підхід як основа деонтологічних досліджень / Б. О. Геня // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. – 2013. – Вип. 6. – С. 9–11.

114. Герцик А. М. До питань тлумачення основних термінів галузі фізичної реабілітації: фізичний реабілітолог чи фізичний терапевт? / А. М. Герцик // Бюлетень Української асоціації фахівців з фізичної реабілітації. – 2010. – Вип. 3. – С. 1–4.

115. Герцик А. М. Міжнародне трактування термінів «фізична реабілітація» та «фізична терапія» / А. М. Герцик // Теорія та методика фізичного виховання. – 2010. – № 4. – С. 35–38.

116. Герцик А. М. Організаційно-методичні аспекти підготовки бакалаврів фізичної реабілітації в Канаді : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.03 / Герцик Андрій Мирославович ; Нац. університет фізичного виховання і спорту України. – Київ, 2006. – 294 с.

117. Герцик А. М. До питання тлумачення термінів «фізична реабілітація» та «фахівець з фізичної реабілітації» / А. М. Герцик // Теорія та методика фізичного виховання. – 2010. – № 3. – С. 45–48.

118. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23–30.

119. Гомонюк О. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей у майбутніх реабілітологів / О. Гомонюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. – 2014. – № 8. – С. 87–92. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2014_8_21.

120. Гонконгський політехнічний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www8.rs.polyu.edu.hk/tsmain/en/programmes/undergraduate_studies/index_id_2.html.

121. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень / С. У. Гончаренко // Вісник АПН України. – Київ, 1993. – С. 11–19.

122. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ–Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

123. Гончаренко С. У. Професійна освіта : словник / уклад. С. У. Гончаренко [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ, 2000. – 380 с.

124. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – 2-ге вид., допов. й випр. – Рівне : Волинські області, 2011. – 552 с.

125. Гончарова О. Розвиток креативних здібностей у студентів – майбутніх фахівців швейного профілю / О. Гончарова // Молодь і ринок. – 2015. – № 6. – С. 121–124.

126. Горбань О. В. Національна вища освіта в контексті інтеграції в єдиний європейський освітній простір (філософсько-світоглядні засади) [Електронний ресурс] / О. В. Горбань // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2006. – Вип. 24. – С. 51–59.

127. Готько О. Інформаційно-комунікаційні технології – як сучасний засіб навчання в освіті / О. Готько, О. Чайковська // Молодь і ринок. – 2015. – № 4 (123). – С. 130–134.

128. Граевская Н. Д. Спортивная медицина / Н. Д. Граевская, Т. И. Долматова. – М. : Советский спорт, 2004. – Ч. 2. – 360 с.
129. Гревцева И. В. Применение интерактивных методов обучения в образовательном процессе вуза [Электронный ресурс] / И. В. Гревцева. – Режим доступа: http://fostu.ucoz.ru/publ/innovacionnyye_podkhody_i_tekhnologii/primenenie_innovacionnykh_metodov_obucheniya_dlja_realizacii_kompetentnostnogo_podkhoda/primenenie_interaktivnykh_metodov_obucheniya_v_obrazovatelnom_processe_vuza/29-1-0-284
130. Гриб В. А. Нові інноваційні технології та шляхи поліпшення навчального процесу зі спеціальності «неврологія» / В. А. Гриб // Медична освіта. – 2013. – № 1. – С. 24–27.
131. Гринченко І. Б. Підготовка фахівців фізичної культури і спорту до професійної діяльності в умовах інформатизації суспільства / І. Б. Гринченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2013. – Вип. 112 (2). – С. 69–73.
132. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн / І. Б. Гринченко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – 2014. – Вип. 42. – С. 39–50.
133. Грицанов А. А. Новейший философский словарь / А. А. Грицанов. – Мн. : Изд. В.М. Скакун, 1998. – 896 с.
134. Грицькова Н. В. Професійна мобільність фахівця: сутність та структура / Н. В. Грицькова // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – 2010. – № 12 (199). – С. 25–32.
135. Грубіч Д. Ю. Педагогічні інновації в освіті: поняття та сутність / Д. Ю. Грубіч // Педагогіка та психологія. – 2011. – Вип. 40 (1). – С. 34–39.
136. Гужаловский А. А. Основы теории и методики физической культуры : учебник / А. А. Гужаловский. – М. : Физкультура и спорт, 1986. – 365 с.
137. Гук С. В. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації в університетах Великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. В. Гук. – Хмельницький, 2015. – 22 с.
138. Гук С. В. Професійні функції фахівця з фізичної реабілітації / С. В. Гук // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2013. – Вип. 14. – С. 66–70.
139. Гукемухов Е. Ю. Роль компетентного підходу в підвищенні якості освіти [Електронний ресурс] / Е. Ю. Гукемухов. – Режим доступа: https://s3-eu-central-1.amazonaws.com/rosprosvetmain/em_documents/2017/12/em_94

140. Гуляева М. А. Отказ от общения как составляющая межличностной коммуникации : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук / М. А. Гуляева ; Волгоград. гос. социально-пед. университет. – Волгоград, 2013. – 21 с.
141. Гуменна І. Структура готовності майбутніх лікарів до професійної комунікації / І. Гуменна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2016. – Вип. 1. – С. 101–104.
142. Гуменчук А. Й. Готовність до професійної діяльності як мета і результат вищої освіти та фахової підготовки / А. Й. Гуменчук // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. – 2012. – Вип. 39. – С. 48–56.
143. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців : монографія / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. Р. С. Гуревича. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2012. – 502 с.
144. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навч. посіб. для студ. пед. ВНЗ і слухачів інст. післядипломної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Київ : Освіта України, 2006. – 390 с.
145. Гуревич Р. С. Інноваційні педагогічні технології в підготовці магістрів / Р. С. Гуревич // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 2. – С. 100–105.
146. Гуртовенко Н. В. Мотиваційний компонент – головна складова готовності студентів до професійної діяльності / Н. В. Гуртовенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка. – 2014. – Вип. 30. – С. 55–58.
147. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / І. Гушлевська // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22–24.
148. Гушин Ю. В. Интерактивные методы обучения в высшей школе // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека. – 2012. – № 2. – С. 1–18.
149. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль ; ред. К. В. Виноградова. – М. : Русский язык, 1978. – Т. 1: А–З. – 699 с.
150. Давиденко Д. Н. Размышления о понятиях и сущности образования в области физической культуры / Д. Н. Давиденко, Г. Н. Пonomарев // Теория и практика физической культуры. – 2004. – № 5. – С. 52–55.
151. Данько О. В. Професійне самовизначення як предмет наукового дослідження у психології [Електронний ресурс] / О. В. Данько

Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – 2012. – Вип. 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnads_2012_5_34.

152. Денищик О. І. Етика як системоформуючий чинник виховання студентської молоді в процесі професійної підготовки майбутніх юристів та управлінців / О. І. Денищик // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 14. – С. 155–159.

153. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oipopp.ed-sp.net/content/view/34/36/>

154. Деркач А. А. Акмеология : учеб. пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.

155. Джура О. Д. Освіта в системі факторів професійного самовизначення особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : 09.00.03 «Історія філософії» / О. Д. Джура ; Інститут вищої освіти АПН України. – Київ, 2004. – 17 с.

156. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / П. Б. Джуринський. – Одеса, 2013. – 43 с.

157. Дибкова Л. М. Інформаційно-комунікаційні технології у контексті оцінювання результатів навчання студентів ВНЗ України / Л. М. Дибкова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – Т. 52, вип. 2. – С. 27–35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_52_2_6.

158. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 218 с.

159. Діагностика мотиваційних орієнтацій в міжособистісних комунікаціях [Електронний ресурс] / за ред. І. Д. Ладанов, В. А. Уразаєва. – Режим доступу: <http://weblib.pp.ua/223-diagnostika-motivatsionnyih-orientatsii-22420.html>

160. Дмитриев В. С. Введение в адаптивную физическую реабилитацию : монография / В. С. Дмитриев. – М. : ВНИИФК, 2001. – 240 с.

161. Дорошенко Т. Компетентнісний підхід у системі підготовки майбутнього вчителя музики початкової школи до професійної самореалізації / Т. Дорошенко // Молодь і ринок. – 2010. – № 4. – С. 51–54.

162. Дорошенко Ю. О. Сутність теми і зміст педагогічного дослідження [Електронний ресурс] / Ю. О. Дорошенко. – Режим доступу: www.kspu.edu/Downloads/it_conf/4/DoroshSemen.doc

163. Драгнев Ю. В. Проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього

простору: акмеологічний підхід / Ю. В. Драгнев // Теорія та методика фізичного виховання. – 2010. – № 7. – С. 9–12.

164. Драгнев Ю. В. Інформатизація вищої фізкультурної освіти: стан та перспективи : колективна монографія / Ю. В. Драгнев, С. С. Єрмаков, М. В. Чекунов ; за заг. ред. Ю. В. Драгнева. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 202 с.

165. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури: теоретико-методичний аспект / Ю. В. Драгнев // Освіта та педагогічна наука. – 2014. – № 1. – С. 38–43.

166. Дроздов Д. В. Створення професійних ситуацій як педагогічна умова формування професійних якостей тренерів у процесі фахової підготовки / Д. В. Дроздов // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2013. – Вип. 112 (2). – С. 81–85.

167. Дружилов С. А. Професіоналізм педагога: психологічний ракурс / С. А. Дружилов // Педагогіка. – 2012. – № 6. – С. 69–79.

168. Дручик В. Методологічні підходи до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язберігальних технологій у старшій школі / В. Дручик // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць : [редкол.: А. В. Цьось та ін.]. – Луцьк, 2012. – № 2 (18). – С. 52–55.

169. Дубасенюк А. О. Сутність дослідницького методу навчання у підготовці обдарованих учнів до дослідницької діяльності / А. О. Дубасенюк // Креативна педагогіка. – Вінниця, 2012. – Вип. 5. – С. 14–18.

170. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 412 с.

171. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дисс. на соиск. учен. степ. д-ра пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 32 с.

172. Дутчак М. В. Спорт для всіх в Україні: теорія і практика / М. В. Дутчак. – Київ : Олімп. л-ра, 2009. – 279 с.

173. Дутчак М. В. Спорт для всіх і здоровий спосіб життя / М. В. Дутчак // Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. – 2010. – Вип. 11. – С. 124–128.

174. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.

175. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : учеб. пособие для вузов / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Мн. : Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.

176. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура / С. П. Евсеев, Л. В. Шапкова. – М. : Советский спорт, 2004. – 240 с.
177. Евсюкова Н. И. Психолого-педагогические условия формирования готовности юношей допризывного возраста к службе в вооруженных силах : монография / Н. И. Евсюкова. – Владимир : ВГГУ, 2009. – 192 с.
178. Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
179. Жванія Т. В. Готовність до професійної діяльності в психології: теоретичний аналіз / Т. В. Жванія // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2015. – Вип. 50. – С. 69–79.
180. Желюк Т. Л. Політика генерування нових знань як домінанта динамічного розвитку національної економіки [Електронний ресурс] / Т. Л. Желюк // Наука в інформаційному просторі : VI Міжнарод. науч.-практ. конференція (16–17 вересня 2010 г.). – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20100916/gu_zhel.htm / 2017.
181. Жерносек І. Професіограма директора школи нового типу: ліцею, гімназії, колегіуму / І. Жерносек // Управління освітою. – 2004. – № 92. – С. 8–9.
182. Жуков Г. Н. Формирование профессиональной готовности студентов к деятельности мастера профессионального обучения / Г. Н. Жуков. – Екатеринбург : Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2003. – 439 с.
183. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в європейський простір вищої школи / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – Київ : ІВЦ «Політехніка», 2003. – 200 с.
184. Жураковский В. Модернизация высшего образования: проблемы и пути их решения / В. Жураковский, И. Федоров // Высшее образование в России. – 2006. – № 1. – С. 3–14.
185. Забіяко Ю. О. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту / Ю. О. Забіяко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – № 2. – С. 16–19.
186. Заблоцька О. С. Компетентність, кваліфікація, компетенції як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. – 2008. – Вип. 39. – С. 52–56.
187. Завалевська О. В. Використання інтерактивних методів навчання як одна з педагогічних умов формування професійного самосвідомлення майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / О. В. Завалевська. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ppmb/texts/2009_7/09zovffs.pdf

188. Завальнюк Е. В. Спорт як діяльність особистості / Е. В. Завальнюк // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 99. – С. 268–272.
189. Завацький В. І. Інститут здоров'я та фізичної культури молоді Волинського державного університету ім. Лесі Українки / В. І. Завацький // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матеріали II Всеукр. конференції. – Луцьк : Вежа, 1996. – С. 37–50.
190. Завгородня Г. М. Ерготерапія як розділ професійної підготовки лікарів лікувальної фізкультури / Г. М. Завгородня // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. – 2013. – № 4. – С. 50–52.
191. Завьялова О. Б. Акмеология физической культуры и спорта : метод. рекомендації / О. Б. Завьялова. – Красноярск, 2009. – 20 с.
192. Загребнюк Ю. Теоретичні підходи до трактування поняття «професійне самовизначення» у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / Ю. Загребнюк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2014. – Вип. 50. – С. 97–100.
193. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів / І. В. Зайченко. – 2-ге вид. – Київ : Освіта України, 2008. – 528 с.
194. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>
195. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>
196. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2–3, ст. 36. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>
197. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс] : від 24.12.1993, № 3808–XII. – Режим доступу: [http://ko-deksy.com.ua/pro_fizichnu kul_turu_i_sport/download.htm](http://ko-deksy.com.ua/pro_fizichnu_kul_turu_i_sport/download.htm)
198. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] : від 04.07.2002 р., № 40–IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
199. Закордонець Н. І. Теоретичні аспекти аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму [Електронний ресурс] / Н. І. Закордонець // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 1. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/ol
200. Захаров А. А. Проблемы и перспективы развития университетского образования в области физической культуры и спорта / А. А. Захаров // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 5. – С. 12–15.
201. Зациорский В. М. Физические качества спортсмена (основы теории и методика воспитания) : учеб. для студ., обучающихся по

- спец. «Преподаватель физической культуры», «Тренер по виду спорта»] / В. М. Зациорский. – М. : Физкультура и спорт, 1966. – 200 с.
202. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учеб. пособие / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. – М., 2005. – 216 с.
203. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. [Электронный ресурс] / И. А. Зимняя // Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы : тр. методологического семинара. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – Режим доступа: http://rc.edu.ru/rc/bologna/works/zimnaya_1_sod.pdf
204. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования [Электронный ресурс] / И. А. Зимняя. – Режим доступа: <http://www.rsuh.ru/article.html?id=50758>.
205. Зинкевич Е. Р. Дидактические основы применения мультимедийных презентаций в обучающей деятельности преподавателя высшей школы / Е. Р. Зинкевич, О. С. Кульбах // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения : сб. материалов XVIII Междунар. науч.-практ. конференции / под общ. ред. С. С. Чернова. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2011. – С. 339–344.
206. Зубалій М. Д. Соціально-культурні фактори розвитку фізкультурно-спортивної активності молоді / М. Д. Зубалій // Соціологічна наука і освіта в Україні : зб. наук. праць / уклад.: В. І. Судаков, М. В. Туленков. – Київ, 2000. – Вип. 1. – С. 363–365.
207. Зубрицька Л. О. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців в освітньому середовищі [Електронний ресурс] / Л. О. Зубрицька, Т. Р. Зубрицька. – Режим доступу: http://college.ped.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/St_2_Zubrytska.pdf.
208. Зуев В. Спортивная медицина, физическая реабилитация и адаптивная физическая культура [Электронный ресурс] / В. Зуев, К. Губан, М. Мельчина, Д. Овчинникова. – Режим доступа: <http://migha.ru/adaptivnaya-medicina-fizicheskaya-reabilitaciya-i-adaptivn.html>
209. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 12–13.
210. Иванов Д. А. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий : учеб.-метод. пособие / Д. А. Иванов, К. Г. Матрофанов, О. В. Соколова. – Омск : Изд-во ОмГПУ, 2003. – 101 с.
211. Икрин Г. В. Особенности учебной деятельности и профессиональное развитие личности студента : дис. канд. психол. наук : 19.00.01 / Икрин Григорий Валентинович. – Пермь, 1998. – 160 с.

212. Ібрагімова С. Ю. Пошуки вирішення проблем професійної підготовки фізичних реабілітологів / С. Ю. Ібрагімова // Молодий вчений. – 2015. – № 3 (2). – С. 171–174.

213. Іваній І. В. Модель формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки / І. В. Іваній // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 2. – С. 31–41.

214. Іваній І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури / І. Іваній // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць / редкол.: А. В. Цьось [та ін.]. – Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2012. – № 1 (21). – С. 43–48.

215. Іванова Л. І. Стан дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з учнями спеціальної медичної групи / Л. І. Іванова // Молодь і ринок. – 2015. – № 8. – С. 24–27.

216. Іващенко В. П. Теорія і методика фізичного виховання : підручник / В. П. Іващенко, О. П. Безкопильний. – Черкаси : Вид-во ЦНТЕІ, 2005. – 420 с.

217. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навч. посібник / М. Ю. Кадемія, І. Ю. Шахіна. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2011. – 220 с.

218. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : словник-госарій / М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. Є. Рак. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2011. – 327 с.

219. Калинина И. А. Психологическая готовность студентов к профессиональной деятельности и ее взаимосвязь с успешностью обучения (на примере экономического вуза) : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. психол. наук. : 19.00.07 – Педагогическая психология / И. А. Калинина. – М., 2007. – 24 с.

220. Калмыкова С. В. Методика построения информационно-коммуникационной среды вуза, способствующей формированию индивидуализированных траекторий обучения / С. В. Калмыкова, А. В. Макаров, А. И. Сурыгин // Современное образование: содержание, технологии, качество : материалы Междунар. форума, 21–22 апреля 2010 г. – 2010. – № 4.1. – С. 44–49.

221. Каптелин А. Ф. Трудова терапія в травматології та ортопедії / А. Ф. Каптелин, Л. А. Ласская. – М. : Медицина, 1979. – 343 с.

222. Карамушка Л. М. Психологічна готовність студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри: зміст, структура, фактори впливу / Л. М. Карамушка, Т. М. Канівець // Правничий вісник Університету «КРОК». – 2013. – Вип. 16. – С. 211–219.

223. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов / А. Карелин. – М. : Эксмо, 2007. – 416 с.
224. Карпенко А. В. Вища освіта України: проблеми та перспективи / А. В. Карпенко, Д. М. Юртаєв // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2015. – № 6. – С. 96–101.
225. Карпов А. О. Открытые инновации высшее образование / А. О Карпов // Высшее образование в России. – 2013. – № 3. – С. 37–44.
226. Карпуніна О. В. Проблеми підготовки фахівців з фізичної реабілітації / О. В. Карпуніна // Проблеми фізичного здоров'я фахівця XXI століття : зб. 5-ї всеукр. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 25 листоп. 2010.). – Кіровоград : Кіровоград. ін-т розвитку людини «Україна», 2010. – С. 65–69.
227. Карпюк Р. П. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / Р. П. Карпюк. – Київ, 2010. – 40 с.
228. Кафедра фізичної терапії Токійського столичного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tmu.ac.jp/english/academics/faculty/hs/rigaku.html>
229. Кафедри фізичної терапії університету (Nagasaki University) (長崎大学は) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nagasaki-u.ac.jp/en/physical/index_e.html.
230. Кісель О. В. Культурологічний підхід до проблеми споживача в контексті освітніх завдань / О. В. Кісель // Грані. – 2014. – № 11. – С. 58–63.
231. Клепко С. Основні поняття закону України «Про вищу освіту» / С. Клепко // Вища освіта України. – 2014. – № 3. – С. 30–37.
232. Клименко И. В. Динамика мотивационно-ценностной направленности студентов на профессиональную деятельность : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук : 19.00.03 «Психология труда, инженерная психология, эргономика (психологические науки)» / И. В. Клименко. – М., 2015. – 21 с.
233. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : монографія / Р. В. Клопов ; за ред. С. О. Сиваченко – Запоріжжя : Вид-во Запоріз. нац. університету, 2010. – 386 с.
234. Книш А. Є. Поняття готовності до професійної діяльності в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених / А. Є. Книш // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2015. – № 2. – С. 37–45.
235. Кобелев С. Ю. Історія розвитку Української Асоціації фахівців фізичної реабілітації / С. Ю. Кобелев // Бюлетень Української Асоціації фахівців фізичної реабілітації. – 2009. – Вип. № 1. – С. 3–5.

236. Кобелев С. Ю. Сфера діяльності фізичного терапевта/фахівця фізичної реабілітації / С. Ю. Кобелев // Український вісник медико-соціальної експертизи. – 2015. – № 1. – С. 25–31.

237. Ковалева А. И. Профессиональная мобильность / А. И. Ковалева // Энциклопедия гуманитарных наук. – 2012. – № 2. – С. 298–300.

238. Коваленко А. В. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании : хрестоматия-путеводитель / А. В. Коваленко ; под науч. ред. М. Г. Минина. – Томск : Изд-во ТПУ, 2007. – 117 с.

239. Коваленко Ю. О. Формування професійної готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах / Ю. О. Коваленко // Вісник Запорізького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 57–58.

240. Ковальчук О. М. Структура готовності магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності / О. М. Ковальчук // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2013. – Вип. 15. – С. 45–49.

241. Козак Л. В. Критерії готовності майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності / Л. В. Козак // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 3. – С. 76–88.

242. Козлова Н. В. Образовательный потенциал акмеологии : монография / Н. В. Козлова, О. Г. Берестнева, Л. А. Сивицкая. – Томск : Изд-во ТПУ, 2007. – 145 с.

243. Козлова О. Змагальна діяльність спортсменів високої кваліфікації у різних дисциплінах легкої атлетики / О. Козлова // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 3. – С. 13–19.

244. Колбанов В. В. Валеология: основные понятия, термины и определения / В. В. Колбанов. – СПб. : Изд-во ДЕАН, 2001. – 256 с.

245. Колмогорова И. К. Условия профессиональной ориентации и адаптации к профессиональной деятельности выпускников вуза гуманитарного профиля / И. К. Колмогорова // Вестник спортивной науки. – 2012. – № 2. – С. 57–62.

246. Кондратьева О. Особливості підготовки і професійної діяльності вчителя фізичної реабілітації / О. Кондратьева // Рідна школа. – 2011. – № 11. – С. 78–80.

247. Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1095.9378.0>

248. Коняхина И. В. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании (теоретический аспект) / И. В. Коняхина // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2012. – № 11 (126). – С. 24–29.

249. Коптяева О. Н. Мотивационная готовность педагогов к инновационной деятельности : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогическая психология» / О. Н. Коптяева. – Ярославль, 2009. – 26 с.
250. Копышева Е. Н. Модель формирования реабилитационных компетенций у студентов медицинского вуза, обучающихся по специальности «Лечебное дело» [Электронный ресурс] / Е. Н. Копышева, И. Е. Мишина, А. Е. Баклушин [та ін.] // Вестник ИвГМА. – 2014. – № 2. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/model-formirovaniya-reabilitatsionnyh-kompetentsiy-u-studentov-meditsinskogo-vuza-obuchayuschih-sya-re-spetsialnosti-lechebnoe-delo>.
251. Корх-Черба О. В. Основні напрями реалізації системного підходу у професійній діяльності майбутнього фітнес-тренера / О. В. Корх-Черба // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2015. – Вип. 3 (1). – С. 192–195.
252. Кострова Ю. С. Генезис понятий «компетенция» и «компетентность» / Ю. С. Кострова // Молодой ученый. – 2011. – № 12. – С. 102–104.
253. Костюкевич В. М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації : навч. посібник / В. М. Костюкевич. – Вінниця : «Планер», 2007. – 273 с.
254. Котенко К. В. Организация мультидисциплинарного подхода к реабилитации спортсменов циклических видов спорта [Электронный ресурс] / К. В. Котенко, Н. Б. Корчажкина, А. И. Шукин [та ін.] // Вестник Здоровье и образование в XXI веке. – 2014. – № 12. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-multidistsiplinarnogo-podhoda-k-reabilitatsii-sportsmenov-tsiklicheskih-vidov-sporta>
255. Котлярова И. О. Систематизация управления инновациями в образовательном учреждении / И. О. Котлярова. – Челябинск : ЮУрГУ, 1998. – 129 с.
256. Кочарян І. О. Типологічні та структурні особливості особистісного симптомокомплексу відповідальності : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Кочарян Ігор Олександрович. – Харків, 2010. – 221 с.
257. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та виховання у вишій школі / Н. Кошечко // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Педагогіка. – 2015. – Вип. 1. – С. 35–38.
258. Краткий психологический словарь / сост. Л. А. Карпенко ; под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1985. – 431 с.

259. Кремень В. Г. Інноваційні завдання сучасного етапу інформатизації освіти [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень, В. Ю. Биков // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2014. – Вип. 37. – С. 3–15. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2014_37_3.

260. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 8–15.

261. Кремень В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції : підручник [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – Київ : Книга, 2005. – 528 с. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/1396/53/1/0/>.

262. Кремень В. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України / В. Кремень // Вісник Національної академії наук України. – 2001. – № 3. – С. 22–25.

263. Кривильова О. А. Акмеологічні технології як елемент навчального середовища майбутніх викладачів ПТНЗ / О. А. Кривильова // Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. заоч. конф. (18 вересня 2015 р.). – Маріуполь, 2015. – С. 19–20.

264. Кривчикова О. Д. Вища фізкультурна освіта як фактор соціалізації людей зі слуховою депривацією / О. Д. Кривчикова, Л. І. Кузнецова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2016. – Вип. 5. – С. 68–71.

265. Критерии креативности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cword.ru/kriteriikreativnosti.html>

266. Крук Б. Особливості організації процесу фізичної реабілітації осіб із хребетно-спинномозковою травмою в умовах стаціонару // Б. Крук, В. Рокошевська, О. Білянський, А. Герцик // Спортивна медицина України. – 2015. – № 2 (66). – С. 17–21.

267. Круцевич. Т. Ю. Теория и методика физического воспитания. Т. 1. Общие основы теории и методики физического воспитания : навч. посібник / Т. Ю. Круцевич. – Киев : Олимп. лит., 2003. – 423 с.

268. Крылова А. А. Практикум по общей и экспериментальной психологии / А. А. Крылова. – Л. : ЛГУ, 1990. – 225 с.

269. Кузнецов С. А. Особенности мотивации спортсменов командных и индивидуальных видов спорта : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. психол. наук : 19.00.05 «Социальная психология» / С. А. Кузнецов. – М., 2014. – 25 с.

270. Кузьмина Н. В. Акмеология качества профессиональной деятельности специалиста : монография / Н. В. Кузьмина, С. Д. Пожарский, П. Е. Паутова. – СПб. – Коломна – Рязань, 2008. – 376 с.
271. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – С. 55–56.
272. Кукса В. О. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кукса Володимир Олександрович. – Київ, 2002. – 207 с.
273. Кукуев А. И. Андрагогический подход в педагогике : автореф. дисс. на соиск. учен. степени д-ра пед. наук : 13.00.01 / А. И. Кукуев. – Ростов н/Д, 2010. – 55 с.
274. Кунцевська А. В. Емпатія у системі професійних здібностей фахівців соціономічних професій / А. В. Кунцевська // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць / за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової. – Миколаїв, 2011. – Т. 2. – Вип. 7. – С. 193–197.
275. Курамшин Ю. Ф. Теория и методика физической культуры : учебник / Ю. Ф. Курамшин. – М. : Советский спорт, 2010. – 320 с.
276. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова, А. Ф. Линенко та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2005. – 399 с.
277. Куртова Г. Ю. Педагогічні умови професійної підготовки вчителя фізичної культури / Г. Ю. Куртова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – 2013. – Вип. 81. – С. 30–38.
278. Кусайкіна Н. Д. Сучасний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] / Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник. – Режим доступу: <http://metodportal.net/node/1045>.
279. Куц А. С. Модельные показатели физического развития и двигательной подготовленности населения центральной Украины : монография / А. С. Куц. – Киев : Искра, 1993. – 250 с.
280. Кушнір Т. Б. Інноваційні підходи до розвитку вищих навчальних закладів України в умовах формування єдиного європейського освітнього простору [Електронний ресурс] / Т. Б. Кушнір. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Geopolityka/2010_1/PDF/Kushnir.pdf
281. Ларионова И. А. Интегративные тенденции в профессиональной подготовке специалистов социальной сферы : автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И. А. Ларионова. – М., 2008. – 48 с.

282. Ласская Л. А. Реабілітація спортивної працездатності після травми опорно-рухового апарату / Л. А. Ласская. – М. : Медицина, 1971. – 88 с.
283. Лесик В. В. Формування у студентів психолого-педагогічної готовності до майбутньої професійно-трудової діяльності / В. В. Лесик // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 22. – С. 93–96.
284. Линенко А. Ф. Професійна ідентичність в контексті професійної підготовки майбутнього вчителя: теоретичний аспект дослідження / А. Ф. Линенко // Наука і освіта. – 2016. – № 1. – С. 72–76.
285. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей : навч. посібник / М. М. Линець. – Львів, 1995. – 235 с.
286. Лисовский В. А. Комплексная профилактика заболеваний и реабилитация больных и инвалидов : учеб. пособие / В. А. Лисовский, С. П. Евсеев, В. Ю. Голофеевский [та ін.] ; под ред. С. П. Евсеева. – 2-е изд. – М. : Советский спорт, 2004 – 320 с.
287. Листопад О. А. Аксиологічний і культурологічний підхід до процесу становлення творчої особистості в освіті / О. А. Листопад // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 110. – С. 137–140.
288. Лісова С. В. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 34–53.
289. Лубышева Л. І. Современный спорт: проблемы и решения / Л. І. Лубышева // Человек. Спорт. Медицина. – 2014. – № 1. – С. 12–14.
290. Лук'янова Ю. С. Сутність і структура готовності майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язбережних технологій / Ю. С. Лук'янова // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2013. – № 1. – С. 100–104.
291. Люсев В. Н. Психолого-педагогический анализ понятия «готовность к научно-исследовательской деятельности» будущих педагогов профессионального обучения / В. Н. Люсев, М. В. Корчагина // Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова: Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика. – 2011. – № 1. – С. 64–68.
292. Лянной Ю. О. Професійна підготовка магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах України / Ю. О. Лянной // Science and Education a New Dimension pedagogy and psychology. – 2015. – Budapest, 111 (29). – Issue 57. – С. 39–42.
293. Лянной Ю. О. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: поняття

- мінологічний аспект / Ю. О. Лянной, Н. В. Кукса // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 9. – С. 307–319.
294. Лянной Ю. Створення реабілітаційної системи для спортсменів в Україні та підготовка фізичних реабілітологів для її функціонування / Ю. Лянной // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. У 4 т. – Львів : НВФ «Українські технології», 2006. – Вип. 10. – Т. 3. – 496 с.
295. Лянной Ю. О. Аналіз стану готовності майбутніх магістрів з фізичної реабілітації до професійної діяльності / Ю. О. Лянной // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер.: 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 3к1 (70) 16. – С. 80–84.
296. Лянной Ю. О. Основи фізичної реабілітації : навч. посібник / Ю. О. Лянной. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. – 381 с.
297. Лянной Ю. О. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: теоретико-методичний аспект : монографія / Ю. О. Лянной. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 566 с.
298. Максименко С. Д. Психологія в соціологічній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури : навч. посібник / С. Д. Максименко. – Київ : Наукова думка, 1999. – 216 с.
299. Магин В. А. Контекст модернізації вищого професійного фізкультурного образования / В. А. Магин // Теория и практика физической культуры. – 2005. – № 4. – Вып. 4. – С. 39–41.
300. Магура М. И. Организация обучения персонала компании / М. И. Магура, М. Б. Курбатова. – М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2003. – 243 с.
301. Майборода А. О. Акмеологічні технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту [Електронний ресурс] / А. О. Майборода // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2013. – Вип. 4. – С. 73–76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2013_4_19
302. Майковська В. Організація практичної підготовки майбутніх фахівців на засадах контекстного підходу / В. Майковська // Людинознавчі студії : зб. наук. пр. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (голов. ред.) та ін. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. Івана Франка. – 2017. – Вип. 4/36. – С. 156–165.
303. Макарова Г. А. Система подготовки специалистов по физической реабилитации (физиотерапии) в Charls Sturt University / Г. А. Макарова, Н. А. Белолипецкая // Теория и практика физической культуры. – 2004. – № 8. – С. 13–15.

304. Макарова Е. Л. Использование интерактивных форм обучения для повышения эффективности образовательного процесса [Электронный ресурс] / Е. Л. Макарова. – Режим доступа: <http://www.smtueso.ru/en/items/interactive-forms-of-learning>
305. Максименко С. Д. Поняття особистості у психології / С. Д. Максименко // Психологія і особистість. – 2016. – № 1. – С. 11–17.
306. Максимова О. Г. Формирование профессиональной компетентности будущих экономистов в условиях современного вуза / О. Г. Максимова, Л. А. Харитоновна // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2009. – Вып. 11. – С. 17–23.
307. Максимова Т. В. Проблемы гуманизации в системе образования / Т. В. Максимова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 22. – С. 225–228.
308. Малый А. Т. Модернизация системы образования: опыт и тенденции / А. Т. Малый, Л. В. Зубченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 18. – С. 289–295.
309. Манаева Н. Н. Психолого-педагогическая характеристика информационной мобильности как интегративного качества личности / Н. Н. Манаева // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2015. – № 2 (177). – С. 106–111.
310. Маркова А. К. Психология труда учителя : кн. для учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
311. Маррев В. И. Культурологический подход в аспекте развития современного образования [Электронный ресурс] / В. И. Маррев, Н. К. Карпова, Е. С. Щипанкина. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/current-status-and-the-development-of-the-education-c112/11973-c112-037>
312. Марусинець М. Професійна діяльність педагога: рефлексивний аспект / М. Марусинець // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – № 43 (1). – С. 39–45.
313. Марченко О. К. Перспективы подготовки специалистов по физической реабилитации в Украине / О. К. Марченко // Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія. – 2008. – № 1 (53). – С. 47–49.
314. Маслоу А. Х. Мотивация и личность / А. Х. Маслоу. – СПб. : Питер. – 2012. – 355 с.
315. Маслюк Р. Багаторівнева підготовка майбутніх учителів фізичного виховання як наукова проблема / Р. Маслюк // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9. – Ч. 1. – С. 61–65.
316. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры : учеб. для ин-тов физ. культуры / Л. П. Матвеев // Общие основы теории и методики физического воспитания. Теоретико-методические

пекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры). – М. : Физкультура и спорт, 1991. – 543 с.

317. Матюх Т. Поняття «емпатія»: витоки та трансформації в історико-філософському процесі / Т. Матюх // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філософія. – 2015. – Вип. 17. – С. 87–91.

318. Мацук Л. Педагогічна компетентність як чинник професійної діяльності та майстерності педагога / Л. Мацук // Освітній простір України. – 2016. – Вип. 7. – С. 82–87.

319. Медичний факультет (Medicinska Fakulteten) Лундського університету (Lund University (LU)) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.med.lu.se>

320. Мерхелевич Г. В. Структура готовності викладачів вищого медичного навчального закладу до організації навчального процесу іноземною мовою та особливості її формування як системи / Г. В. Мерхелевич // Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет». Сер.: Педагогіка, психологія і соціологія. – 2013. – № 1. – С. 142–150.

321. Мисула І. Р. Медична та соціальна реабілітація : навч. посібник / І. Р. Мисула ; за заг. ред. І. Р. Мисули, Л. О. Вакуленко. – Тернопіль : ТДМУ «Укрмедкнига», 2005. – 402 с.

322. Мінцер О. П. Знання орієнтовані засоби підтримки процесів інформаційного супроводу медичного обслуговування населення / О. П. Мінцер, О. В. Палагін, М. Г. Петренко [та ін.] // Медична інформатика та інженерія. – 2011. – № 1. – С. 22–38.

323. Мірошник З. М. Побудова професіограми викладача вищої педагогічної школи: рольовий підхід / З. М. Мірошник, І. О. Талаш // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 23. – С. 413–425.

324. Міхеєнко О. І. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій / О. І. Міхеєнко, В. І. Котелевський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 9. – С. 41–46.

325. Муздыбаев К. Психология ответственности / К. Муздыбаев. – Л. : Наука, 1983. – 320 с.

326. Муравьев А. В. Культура здоровья личности как предмет структурно-функционального анализа / А. В. Муравьев // Научные проблемы гуманитарных исследований. – 2008. – № 12. – С. 28–31.

327. Мурза В. П. Психолого-фізична реабілітація / В. П. Мурза. – Київ : Олан, 2010. – 488 с.

328. Мухін В. М. Фізична реабілітація : навч. підручник / В. М. Мухін. – Київ : Олімп. літ., 2005. – 472 с.

329. Нанкінський медичний університет (Nanjing University) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://english.njmu.edu.cn/8016/list.htm>
330. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/2827>
331. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attache_s/4455.pdf 11_10.pdfжні.
332. Неделько Е. Г. Формирование мотивационной готовности к профессиональной мобильности у студентов вуза : автореф. дис. на соиск. учён. степени канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Е. Г. Неделько. – Магнитогорск, 2007. – 22 с.
333. Ничкало Н. Г. Професійна освіта : словник : навч. посібник / уклад.: С. У. Гончаренко [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ : Вища школа, 2000. – 149 с.
334. Ничкало Н. Г. Теоретико-методологічні проблеми реформування професійно-технічної освіти / Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 105–110.
335. Ніколаеску І. О. Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах освітньо-інформаційного простору : навч.-метод. посібник / І. О. Ніколаеску. – Черкаси : ОІПОПП, 2012. – 54 с.
336. Новая философская энциклопедия. В 4 т. / Ред. совет: В. С. Степин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, А. П. Огурцов [и др.]. – М. : Мысль, 2010. – Т. 2. – 736 с.
337. Новейший философский словарь [Электронный ресурс]. – 3-е изд., испр. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с. – Режим доступа: http://pnu.edu.ru/media/filer_public/2013/04/17/newest_philosophical_dictionary.pdf
338. Новейший энциклопедический словарь. – М. : Изд-во АСТ ; «Изд-во Астрель»; ООО «Транзиткнига», 2004. – 1424 с.
339. Новий тлумачний словник української мови. У 3 т. / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – Київ : Вид-во «АКОНІТ», 2006. – Т. 1, А–К. – 926 с.
340. Норвезький технологічний університет (Norwegian University of Technology) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ntnu.no>
341. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / О. В. Овчарук // Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ, 2004. – 112 с.
342. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до формування змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти України. – Київ : К.І.С., 2003. – 295 с.

343. Огольцова Е. Г. Формирование активного обучения как средство развития познавательной деятельности студентов / Е. Г. Огольцова, О. М. Хмельницкая // Развитие качества высшего профессионального образования в современных условиях : материалы регион. науч.-практ. Интернет-конференции. – 2009. – С. 129–133.

344. Ожегов С. И. Словаъ русского языка: 70000 слов / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М. : Русский язык, 1990. – 917 с.

345. Озолин Н. Г. Настольная книга тренера: Наука побеждать / Н. Г. Озолин. – М. : Астрель, АСТ, 2006. – 864 с.

346. Оклендский технологический университет (Auckland University of Technology) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aut.ac.nz/30.01.2017>.

347. Окса М. М. Генеза вивчення загальнопедагогічних дисциплін у вузах України в ХХ столітті : монографія / М. М. Окса. – Мелітополь : МДПУ, 2004. – 313 с.

348. Олійник А. М. Реалізація компетентнісного підходу в навчальному процесі на кафедрі фізичної реабілітації і валеології ТНПУ ім. В. Гнатюка як засобу підвищення компетентності студентів і викладачів / А. М. Олійник, В. С. Грушко, Л. О. Вакуленко [та ін.] // Професійні компетенції та компетентності вчителя : матеріали регион. наук.-практ. семінару. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – 188 с.

349. Омеляненко І. О. Теоретичні основи компетентнісного підходу щодо підготовки вчителя фізичної культури / І. О. Омеляненко // Професійні компетенції та компетентності вчителя : матеріали регион. наук.-практ. семінару. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 117 – 118.

350. Опитувальник креативності Д. Л. Джонсона, адаптований Є. Є. Тунік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psiukrearth.ru/psihologija-vihovannja/1693-opituvalnik-kreativnosti-dzhonsona-adaptovanij.html>

351. Орешкова С. П. О готовности преподавателя технического вуза к формированию профессиональных компетенций бакалавров [Электронный ресурс] / С. П. Орешкова, Е. Б. Ерпкина // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 12–1. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/o-gotovnosti-prepodavatelya-tehnicheskogo-vuza-k-formirovaniya-professionalnyh-kompetentsiy-bakalavrov>.

352. Осадча Т. Ю. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : 33.00.04 / Т. Ю. Осадча ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с.

353. Освіта в Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: https://www.unipage.net/ru/education_in_greece/2018.
354. Освіта в Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: https://www.unipage.net/ru/education_in_spain/2017.
355. Освіта в Італії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: https://www.unipage.net/ru/education_in_italy/2018
356. Освіта в Норвегії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unipage.net/ru/universities_in_norway/2017
357. Освіта в Швеції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unipage.net/ru/universities_in_sweden/2018
358. Освіта у Фінляндії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unipage.net/ru/study_in_finland/2017
359. Освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» з напрямку підготовки 6.010203 «Здоров'я людини»: галузевий стандарт вищ. освіти України із галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» / розроб.: М. В. Дутчак, О. Л. Благий, М. М. Василенко [та ін.]. – Введ. вперше; чинний від 28.05.2013, № 618. – Київ: М-во освіти і науки України, 2013. – 60 с.
360. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра здоров'я людини / Галузь знань: 0102 – «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». – Київ, 2009. – (Нормативний документ Міністерства освіти і науки України).
361. Осіпов В. М. Методологічні основи сучасної теорії фізичної підготовки спортсменів високого класу / В. М. Осіпов, В. В. Орловська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: ХДАДМ, 2012. – № 7. – С. 82–85.
362. Павлишина Н. Б. Структура готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у закладах соціального обслуговування людей похилого віку / Н. Б. Павлишина // Освітологічний дискурс. – 2014. – № 2. – С. 141–151.
363. Павлюк Е. А. Анализ профессиональной подготовки будущих специалистов олимпийского и профессионального спорта в высших учебных заведениях / Е. А. Павлюк, Т. В. Чопик // ППМБПФВС. – 2012. – № 2. – С. 92–95.
364. Паначев В. Д. Социализация и спорт / В. Д. Паначев // Аналитика культурологи. – 2011. – № 21. – С. 127–128.
365. Пархоменко О. М. Сутність та структура готовності старшокласників до вибору професій сфери підприємництва та сільського господарства / О. М. Пархоменко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2013. – Вип. 17 (2). – С. 117–126.
366. Педагогический энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад; редкол.: М. М. Безруких, В. А. Бс-

лотов, Л. С. Глебова. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2008. – 528 с. : ил. – (Золотой фонд. Энциклопедический словарь. – М., 2002. – С. 223). – Режим доступа: http://pedagogical_dictionary.academic.ru

367. Пересадин Н. А. Реабилитология. Стратегия и тактика эффективного восстановления здоровья : монография / Н. А. Пересадин, Т. В. Дьяченко. – Луганськ : Знання, 2004. – 480 с.

368. Петров П. К. Система подготовки будущих специалистов физической культуры в условиях информатизации образования : автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования»; 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / П. К. Петров. – Ижевск, 2004 – 41 с.

369. Петрова В. Д. Компетентностный подход в формировании профессиональных навыков будущих специалистов / В. Д. Петрова // Обучение и воспитание: методики и практика. – 2013. – № 7. – С. 170–173.

370. Петрунько О. В. Освітні інновації в Україні: проблеми впровадження та можливості оптимізації / О. В. Петрунько // Освітнологічний дискурс. – 2014. – № 1 (5). – С. 194–207.

371. Пешкова О. В. Типи синдрому перетренованості у спортсменів ігрових видів спорту / О. В. Пешкова // Медичні перспективи. – 2009. – № 3. – Т. 14. – С. 91–96.

372. Пілецька Л. С. Професійна мобільність особистості: психологічний аспект аналізу / Л. С. Пілецька // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – № 3. – С. 205–210.

373. Плаксина И. В. Интерактивные технологии в обучении и воспитании : метод. пособие / И. В. Плаксина ; Владим. гос. ун-т им. А. Г. и Н. Г. Столетовых. – Владимир : Изд-во ВлГУ, 2014. – 163 с.

374. Платонов В. М. Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и ее практическое применение / В. М. Платонов. – Киев : Олімп. л-ра, 2013. – 624с.

375. Платонов В. М. Фізична підготовка спортсмена / В. М. Платонов, М. М. Булатова. – Київ : Олімп. літ., 1995. – 319 с.

376. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте: общая теория и ее практические приложения / В. Н. Платонов. – Киев : Олимп. лит., 2004. – 808 с.

377. Плачинда Т. Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців із застосуванням інтегративного підходу [Електронний ресурс] / Т. Плачинда // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 131. – С. 160–164.

378. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект / Н. С. Побірченко // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – № 3. – С. 24–31.

379. Погонцева О. В. Особенности подготовки будущих специалистов по физической реабилитации к работе в современных оздоровительных центрах / О. В. Погонцева // ППМБПФВС. – 2009. – № 10. – С. 177–179.

380. Погонцева О. В. Особливості підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи у сучасних оздоровчих центрах [Електронний ресурс] / О. В. Погонцева – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009_10/09rovmic.pdf

381. Погонцева О. В. Формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності в оздоровчих центрах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Погонцева – Київ, 2011. – 22 с.

382. Погосов А. В. Участие студентов в мультидисциплинарном подходе к обучению (практическая подготовка, воспитательные аспекты, эффективность) [Электронный ресурс] / А. В. Погосов, Ю. В. Богушевская, Я. С. Заплатина // Innova. – 2015. – №4 (1). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/uchastie-studentov-v-multidisciplinarnom-podhode-k-obucheniyu-prakticheskaya-podgotovka-vospitatelnye-aspekty-effektivnost>.

383. Подольська Є. А. Філософія : підручник / Є. А. Подольська. – Київ : Центр навч. л-ри, 2006. – 704 с.

384. Поздишев С. О. Психологічний аналіз професіограми офіцера оперативно-тактичної підготовки до управлінської діяльності / С. О. Поздишев // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 26. – С. 478–493.

385. Попов С. Н. Физическая реабилитация / С. Н. Попов ; под общ. ред. С. Н. Попова – Ростов н/Д : Феникс, 2006. – 608 с.

386. Потапчук Є. М. Критерії, показники та рівні психологічної готовності персоналу прикордонних підрозділів до дій в екстремальних умовах / Є. М. Потапчук, О. В. Лазоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. – 2013. – Вип. 41. – С. 71–78.

387. Поташнюк Р. Методологічні підходи до дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців здоров'я людини до здоров'я зберігальної діяльності / Р. Поташнюк, О. Кубович // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць. – 2012. – № 2 (18). – С. 77–80.

400. Пясківська О. Фізична підготовка спортсменів, які спеціалізуються у вітрильному спорті / О. Пясківська // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2016. – № 2. – С. 11–13.

401. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен ; пер. с англ. – 2-е изд., испр. – М. : Когито-Центр, 2001. – 142 с.

402. Ревак І. О. Вища освіта в структурі інтелектуального потенціалу України: стан і перспективи розвитку / І. О. Ревак // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 133–140.

403. Редчук Р. О. Структура готовності майбутніх фахівців з документознавства до професійної взаємодії у сфері соціальних комунікацій / Р. О. Редчук // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 37. – С. 320–325.

404. Рёнстрем П. А. Спортивные травмы. Клиническая практика предупреждения и лечения / П. А. Рёнстрем. – М. : Олимп. лит., 2003. – 472 с.

405. Рибалко Л. М. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації на засадах еколого-еволюційного підходу / Л. М. Рибалко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2016. – Вип. 3 (2). – С. 295–299.

406. Ризик Алла Мустафа Хусин Кавакзе. Організаційно-методичні особливості підготовки фахівців фізичної реабілітації в Йорданії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : 24.00.03 «Фізична реабілітація» / Ризик Алла Мустафа Хусин Кавакзе. – Київ, 2007. – 20 с.

407. Римський університет Ла Сап'єнца (Sapienza University of Rome) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.uniroma1.it/fac_medpsico/didattica/offerta-formativa/corsi-di-laurea-e-laurea-magistrale

408. Родигіна І. В. Компетентісно-орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Харків : Основа, 2005. – 96 с.

409. Розум К. В. Компонентна структура готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховній роботі з учнями / К. В. Розум // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 7. – С. 163–170.

410. Романишин М. Я. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації до роботи із спортсменами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / М. Я. Романишин. – Житомир, 2009. – 20 с.

411. Румянцева З. В. Акмеологическая концепция развития профессионала в подготовке педагога-музыканта в вузе / З. В. Румянцева // Ярославский педагогический вестник – № 2 – Т. II. – 2011. – С. 184–188.

412. Садова М. А. Професійна відповідальність суб'єкта: особистісно-ситуаційний підхід / М. А. Садова // Психологічні перспективи. – 2015. – Вип. 25. – С. 197–207.

413. Садовська А. О. Професійне самовизначення студентів – випускників технічного ВНЗ як факт свідомості і поведінки людини на ринку праці (за даними емпіричного дослідження) / А. О. Садовська // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 3. – С. 241–247.

414. Сазоненко Г. С. Перспективні освітні технології : навч.-метод. посібник / Г. С. Сазоненко ; за ред. Г. С. Сазоненко. – Київ : Гапак, 2000. – 560 с.

415. Саламатов П. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до навчання плавання дітей в оздоровчому таборі / П. В. Саламатов // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. – 2016. – № 2. – С. 69–73.

416. Санжева Р. Д. Психологические механизмы формирования готовности человека к деятельности : дис. ... д-ра псих. наук / Р. Д. Санжева. – Новосибирск, 1997. – 147 с.

417. Свасьєв А. В. Методологічні засади професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів / А. В. Свасьєв // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 3. – С. 95–101. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2012_3_26.

418. Свістельник І. Р. Вища фізкультурна освіта: тенденції інформаційного розвитку / І. Свістельник // Теорія та методика фізичного виховання. – Харків, 2007. – № 4 (30). – С. 8–10.

419. Світовий рейтинг університетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017>.

420. Семенова А. В. Основи психології і педагогіки : навч. посібник / А. В. Семенова, Р. С. Гурін, Т. Ю. Осипова [та ін.] ; за ред. А. В. Семенової. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 341 с.

421. Сериков В. В. Общая педагогика : избранные лекции / В. В. Сериков. – Волгоград : Перемена, 2004. – 114 с.

422. Симон Р. Р. Неотложная ортопедия. Конечности / Р. Р. Симон, С. Дж. Кенигскнехт ; пер. с англ. – М. : Медицина, 1998. – 624 с.

423. Сиромятніков І. В. Введення в професію: від соціальної ролі до професійної суб'єктності : навч. посібник / І. В. Сиромятніков, В. П. Бархани. – М., 2003. – 148 с.

424. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.kubg.edu.ua/1815/1/S_Sysoeva_PPTP_2_6_GI.pdf

425. Сисоєва С. О. Технології педагогічної творчості в системі освітніх технологій / С. О. Сисоєва // Освітні технології у школі та вузі (До 210-річчя заснування м. Миколаєва) : матеріали наук.-практ. конф., 23–26 вересня 1997 р. – Київ : ІЗМН, 1998. – С. 287–293.
426. Сіверс З. Ф. Акмеологія – наука ХХІ століття / З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна, Г. С. Данилова // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / упоряд. та наук. ред. Г. С. Данилова. – Київ : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – 412 с.
427. Скоблева Э. И. Высшее профессиональное образование как институциональная система / Э. И. Скоблева // Вестник АГТУ. Серия: Экономика. 2010. – № 2. – С. 28–35.
428. Слостенин В. А. Рефлексивная культура учителя как субъекта педагогической деятельности / В. А. Слостенин, В. К. Елисеєв // Педагогическое образование и наука. – 2005. – № 5. – С. 37–41.
429. Слостенин В. А. Социальный педагог и социальный работник: личность и профессия / В. А. Слостенин // Теория и практика социальной работы : отечественный и зарубежный опыт. В 2 т. – М. : Тула, 1993. – С. 265–274.
430. Слепухин А. Ю. Глобализация высшего образования: социальные противоречия и тенденции [Электронный ресурс] / А. Ю. Слепухин. – Режим доступа: <https://jsps.hse.ru/article/view/3768>
431. Слепухин А. Ю. Трансформация высшего образования в контексте социальных противоречий глобализаций : дис. д-ра соц. наук / А. Ю. Слепухин. – Саратов, 2005. – 381 с.
432. Словник психолого-педагогічних понять і термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/psychology/1270>
433. Словник психолого-педагогічних термінів і понять (на допомогу працівникам навчальних закладів міста) / за ред. Н. А. Гмизіна. – Нова Каховка : ММК, 2014. – 268 с.
434. Советский энциклопедический словарь. – 3-е изд. – М. : Советская энциклопедия, 1984. – 1600 с.
435. Современный толковый словарь русского языка / сост. Л. Прокофьева. – СПб. : Норинт, 2005. – 960 с.
436. Соловьев Г. М. Физическая культура в образовательном процессе вуза / Г. М. Соловьев. – Ставрополь : СГУ, 2004. – 222 с.
437. Солодков А. С. Физиология спортивной деятельности : учеб. пособие / А. С. Солодков, Е. Б. Сологуб. – СПб. : СПбГАФК им. П. Ф. Лесгафта, 1999. – 231 с.
438. Сорокина Н. Д. Проблемы качества образования в современной высшей школе: философские и социологические аспекты / Н. Д. Сорокина // Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. – 2011. – № 3. – С. 27–34.

439. Спортивные травмы. Основные принципы профилактики и лечения / под ред. П. Ренстрема. – Киев : Олимп. лит., 2002. – 379 с.
440. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – Київ : ТОВ «Ц», 2015. – 32 с.
441. Статут (Конституція) Всесвітньої охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_599
442. Степаненкова Э. Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребенка : учеб. пособие / Э. Я. Степаненкова. – 2-е изд., испр. – М. : Академия, 2006. – 368 с.
443. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку : навч. посібник / Д. М. Стеченко – Київ : Вища школа, 2002. – 112 с.
444. Стратегія реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики. – Київ : «К.І.С.», 2003. – 296 с.
445. Строгова Н. А. Формирование профессионально значимых качеств личности будущих специалистов по адаптивной физической культуре : автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования / Н. А. Строгова. – М., 2012. – 38 с.
446. Сутула В. Про сутність поняття «фізична культура» / В. Сутула, А. Дейнеко, О. Булгаков // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2016. – № 3. – С. 218–221.
447. Сущенко Л. П. Модель професійного самоусовершенствования личности будущего специалиста в отрасли «Спорт для всех» [Электронный ресурс] / Л. П. Сущенко // ППМБПФВС. – 2009. – № 4. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/model-professionalnogo-samousovershenstvovaniya-lichnosti-buduschego-spetsialista-v-otrasli-sport-dlya-vseh>
448. Сущенко Л. П. Основні напрями використання Інтернету в професійній підготовці майбутніх фахівців із фізичної реабілітації / Л. П. Сущенко, С. Ю. Путров // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 2. – С. 85–88.
449. Сущенко Л. П. Особливості формування здібностей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в умовах сучасної парадигми вищої фізкультурної освіти / Л. П. Сущенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт» : зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзютова. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 3К1 (56) 15. – С. 347–350.
450. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Л. П. Сущенко ; Запоріж. держ. університет. – Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 2003. – 442 с.

451. Сущенко Л. П. Розвиток здібностей майбутніх фахівців з фізичної терапії в процесі фахової підготовки / Л. П. Сущенко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2015. – № 3 (31). – С. 52–55.

452. Сягровська І. Культурологічний підхід у формуванні особистості майбутнього педагога / І. Сягровська // Культурологічна складова професійного розвитку педагога : зб. наук. праць / за ред. Л. Хомич, Л. Султанової, Т. Шахрай. – Київ–Ніжин : Вид. ПП Лисенко М. М., 2012. – С. 66–73.

453. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н. Ф. Талызина. – М. : Изд-во МГУ, 1984. 344 с.

454. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20–26.

455. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / авт. кол.: Є. Р. Чернишова, Н. В. Гузій, В. П. Ляхоцький [та ін.] ; за наук. ред. Є. Р. Чернишової. – Київ : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. – 230 с.

456. Тимошенко О. В. Шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах розвитку сучасної освіти в Україні / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : монографія / О. В. Тимошенко ; за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2008. – № 9. – С. 125–132.

457. Тихолаз С. І. Контекстний підхід до організації навчального процесу як умова розвитку професійної спрямованості студентів медичного університету / С. І. Тихолаз // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2011. – № 4. – С. 165–169.

458. Тичинська Н. Формування особистості студента як психолого-педагогічна проблема / Н. Тичинська // Молодь і ринок. – 2013. – № 12. – С. 114–120.

459. Ткачов А. В. Проблема професійної відповідальності особистості в психології / А. В. Ткачов // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць / гол. ред. Л. А. Перелигіна. – Харків : УЦЗУ, 2010. – Вип. 8. – С. 395–400.

460. Томащук О. Сутність проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до роботи в центрах інваспорту / О. Томащук, О. Хриплюк // Фізичне виховання.

спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 2. – С. 88–90.

461. Тополь О. В. Соціально-психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції / О. В. Тополь // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 124. – С. 230–233.

462. Тремблэй К. Интернационализация: формирование стратегий в национальном контексте / К. Тремблэй // Вестник международных организаций. – 2010. – № 3. – Т. 5. – С. 110–169.

463. Трубачова С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. Е. Трубачова // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – Київ : «К.І.С.», 2004. – С. 53–56.

464. Турчик І. Х. Освітня політика Англії з фізичного виховання (Національний курикулум) : навч.-метод. посібник / І. Х. Турчик, О. І. Шиян. – Львів, 2008. – 104 с.

465. Указ Президента України від 04.06.2005 р. № 1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» // Збірник нормативно-правових документів з вищої освіти. – Київ, 2007. – 87 с.

466. Университет Отаго (University of Otago) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.otago.ac.nz/healthsciences/students/professional/physiotherapy/index.html>.

467. Университеты Новой Зеландии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.unipage.net/ru/universities_in_new_zealand.

468. Университет Ариеля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ariel.ac.il/physiotherapy>.

469. Университет імені Бен-Гуріона в Негеві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://in.bgu.ac.il-/Pages/default.aspx>.

470. Университет Тромсьо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uit.no/utdanning/program/279978/fysioterapi_-_bachelor.

471. Университеты Азии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unipage.net/ru/universities_in_asia

472. Университеты Израилю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unipage.net/ru/universities_in_Israel.

473. Университеты Китая [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unipage.net/ru/universities_in_china

474. Усенко Ю. Д. Справочник пульмонолога / Ю. Д. Усенко, В. Н. Молотков. – Київ : Здоров'я, 1979. – 208 с.

475. Ушаков Д. Н. Толковый словарь современного русского языка / Д. Н. Ушаков ; под ред. Н. Ф. Татьянченко. – М. : Альфа-Пресс, 2005. – 1216 с.

476. Фазлеев Н. Ш. Компетентностно ориентированный подход к профессиональной подготовке педагога по физической культуре и спорту / Н. Ш. Фазлеев // Теория и практика физической культуры. – 2008. – № 12. – С. 9–12.

477. Факультет здоровья и спортивной науки Восточного технологического института Новой Зеландии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eit.ac.nz/subject-areas/sport-and-recreation/>

478. Факультет медицины і хірургії Міланського університету [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.medicina.unimi.it/CorsiDiLaurea/2017/D67of1/index_ITA_HTML.html

479. Факультет медичних наук Автономного університету Барселони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uab.cat/web/estudiar/l1listat-de-graus/informacio-general/fisioterapia>

480. Факультет охорони здоров'я і соціального забезпечення Гельсінського столичного університету прикладних наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.metropolia.fi/haku/koulutustarjonta-nuoret-sosiaalija-terveysala/fysioterapia/>.

481. Факультет фізичної культури і спорту Університету Демокріта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.phyed.duth.gr/undergraduate/index.php/en/ustudiesen/pusen/opsen/odsen/espen>

482. Федоренко О. І. До змісту понять «підготовка» та «готовність» до професійної діяльності майбутніх правоохоронців / О. І. Федоренко *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* – 2013. – № 4 (57). – С. 190–198.

483. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. – Київ : Абрис, 2002. – 742 с.

484. Фрицок В. Структура готовності до безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів / В. Фрицок // *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухолинського.* Серія: Педагогічні науки. – 2016. – № 3. – С. 173–176.

485. Фролов Ю. В. Компетентностная модель как основа оценки качества подготовки специалистов / Ю. В. Фролов, Д. А. Махотин // *Высшее образование сегодня,* 2004. – № 8. – С. 34–41.

486. Хазова С. А. Формирование основ профессионального опыта у будущих специалистов по физической культуре и спорту посредством применения игровых методов обучения [Электронный ресурс] / С. А. Хазова // *Вестник Адыгейского государственного университета.* Серия 3: Педагогика и психология. 2007. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-osnov-professionalnogo-opyta-u-buduschih-spetsialistov-po-fizicheskoy-kulture-i-sportu-posredstvom-primeneniya-igrovyyh>

487. Хайфський університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hw2.haifa.ac.il/index.php/he/physical-students/programba>.
488. Хашенко Т. Г. Личностная готовность студентов к предпринимательской деятельности: психологическое содержание и условия формирования : автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра психол. наук : 19.00.13 – «Психология развития, акмеология (психологические науки)». – Тамбов, 2012. – 55 с.
489. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М. А. Холодная. – СПб. : Питер (Серия «Мастера психологии»), 2002. – 272 с.
490. Холодов Ж. К. Теория и методика физического воспитания и спорта / Ж. К. Холодов, В. С. Кузнецов. – М. : Академия, 2003. – 480 с.
491. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.
492. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в общеобразовательной школе. – М. : ИОСО РАО, 2002. – С. 135–157.
493. Цветкова Г. Г. Проблема самовдосконалення викладача вищої школи: акмеологічний, системно-синергетичний, аксіологічний підходи / Г. Г. Цветкова // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2012. – № 4 (51). – С. 167–178.
494. Цимбалюк І. Принципи формування змісту курсового навчання керівних кадрів закладів системи професійно-технічної освіти / І. Цимбалюк // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 1.2. – С. 109–111.
495. Чайковський М. Є. Стан та напрями удосконалення науково-методичного забезпечення підготовки фахівців напряму «фізична реабілітація, здоров'я людини» / М. Є. Чайковський // Матеріали круглого столу. – Хмельницький, 2010. – 81 с.
496. Чарченко П. Теоретичні підходи до структури комунікативних здібностей / П. Чарченко // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 9. – С. 315–318.
497. Чекалева Н. В. Инновационные подходы в подготовке будущих специалистов / Н. В. Чекалева // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2012. – № 2 (49). – С. 106–110.
498. Черемис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції / І. Черемис // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 84–88.
499. Чесноков А. В. Профессиональная подготовка педагогов физической культуры: новые направления / А. В. Чесноков // Медицина и образование в Сибири. – 2007. – № 5. – С. 12–20.

500. Шадриков В. Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В. Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 26–31.
501. Шандригось В. І. Формування інформаційної готовності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту / В. І. Шандригось, Г. А. Шандригось // Професійні компетенції та компетентності вчителя : матеріали регіон. наук.-практ. семінару, 28–29 листопада 2006 р. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 119–120.
502. Шапошникова Ю. Г. Травматология и ортопедия: руководство для врачей. В 3 т. / Ю. Г. Шапошникова. – М., 1997. – 624 с.
503. Шапошникова І. І. Розв'язання проблемних ситуацій у підготовці майбутніх фахівців із фізичної реабілітації як засіб забезпечення особистісно-орієнтованого навчання / І. І. Шапошникова // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. праць. – Харків : ХНПУ, 2012. – С. 202–211.
504. Шахрай Т. Теоретичні основи культурного розвитку особистості майбутнього педагога / Т. Шахрай // Культурологічна складова професійного розвитку педагога : зб. наук. праць / за ред. Л. Хомич, Л. Султанової, Т. Шахрай. – Київ–Ніжин : Вид. ПП Лисенко М. М., 2012. – С. 56–65.
505. Шишов С. Е. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? / С. Е. Шишов, И. Г. Агапов // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2002. – № 2. – С. 58–62.
506. Шишов С. Е. Школа: мониторинг качества образования / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 316 с.
507. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Богдан, 2003. – Ч. 1. – 272 с.
508. Шквир О. Л. Професіограма менеджера освіти / О. Л. Шквир // Педагогічний дискурс. – 2008. – Вип. 3. – С. 204–208.
509. Школа медицини і хірургії Болонського університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corsi.unibo.it/fisioterapia/Pagine/default.aspx>.
510. Шкретій Ю. Запровадження елементів Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи в сфері вищої фізкультурної освіти / Ю. Шкретій, Л. Харченко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 76–79.
511. Шпак О. Компетентнісний підхід до розвитку професійної надійності педагога [Електронний ресурс] / О. Шпак // Молодь і ринок. – 2010. – № 3. – С. 19–22.
512. Шпекторенко І. Поняття та структура феномена професійної мобільності державного службовця / І. Шпекторенко // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4 (24). – С. 467–472.

513. Шуляк В. И. Некоторые аспекты проблемно-ориентированного подхода в подготовке реабилитологов / В. И. Шуляк // Фізична культура і спорт. Вісник запорізького національного університету. – 2012. – № 1 (7). – С. 197–201.

514. Щербан Т. Д. Відповідальність особистості як чинник готовності до професійної діяльності / Т. Д. Щербан, В. В. Райко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки. – 2013. – Т. 2. – Вип. 10. – С. 335–341.

515. Энока Р. М. Основы кинезиологии / Р. М. Энока. – Киев : Олимп. лит., 2000. – 400 с.

516. Энциклопедия профессионального образования. В 3 т. / под ред. С. Я. Батышева. – М. : АПО, 1999. – Т. 2. – 390 с.

517. Яковлев Е. В. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения / Е. В. Яковлев, Н. О. Яковлева. – М. : Владос, 2006. – 239 с.

518. Якубовська М. С. Культурологічний підхід при формуванні особистості майбутнього фахівця як аксіологічна складова становлення професійної компетентності сучасного студента ВНЗ (на прикладі роботи кафедри економіки підприємства та маркетингу у ВПК УАД) / М. С. Якубовська // Квалілогія книги. – 2013. – № 1. – С. 109–117.

519. Янісів Ю. Поняття та завдання «Інноваційного розвитку освіти» / Ю. Янісів // Молодь і ринок. – 2014. – № 4. – С. 155–159.

520. Янченко З. Б. Удосконалення термінологічних підходів щодо визначення поняття «новація» / З. Б. Янченко // Проблеми економіки. – 2013. – № 2. – С. 196–200.

521. Ярмола Т. Г. Щодо уточнення поняття «організаційне знання» / Т. Г. Ярмола // Гуманітарний вісник Запорізької державної енергетичної академії. – 2014. – Вип. 56. – С. 276–285.

522. Ярова О. Б. Фізкультурна освіта і спорт у початковій школі Євросоюзу: сучасний стан і тенденції розвитку / О. Б. Ярова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 4. – С. 401–412.

523. Яровенко Т. С. Тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні / Т. С. Яровенко // Економічний вісник НТУ «КПІ». – 2015. – № 12. – С. 167–172.

524. Bazyl'chuk O. V. Structural components of readiness of future specialists in physical rehabilitation to perform athletes' health rehabilitation activities / O. Putrov S., Bazyl'chuk O. Acmeological aspects of professional mobility specialists in physical rehabilitation / S. Putrov, O. V. Bazyl'chuk, L. Sushchenko. The scientific heritage, No 7 (7) (2016) P. 2 (Budapest, Hungary). – P. 25–29.

525. Bazyl'chuk O. V. Contrastive analysis of structure and content of professional training of specialists in physical therapy in higher educational establishments of Norway and Ukraine / O. V. Bazyl'chuk / Danish Scientific Journal. – Vol 2, № 9/2018 (Denmark) P. 21–24.

526. Bazyl'chuk O. V. Peculiarities of professional training of specialists in physical therapy in higher educational establishments of new zealand / O. V. Bazyl'chuk // Sciences of Europe. – Vol 3, No 20 (20) (2017) (Praha, Czech Republic). – P. 3–7.

527. Bennell P. The Internationalisation of Tertiary Education: Exporting Education to Developing and Transitional Economies / P. Bennell, T. Pierce // International Journal of Educational Development. – 2003. – Vol. 23. – P. 215–232.

528. Danylevych M. Pedagogical conditions of introduction of innovative educational technologies into the professional training of future specialists in the field of physical education and sport / M. Danylevych, O. Romanchuk, I. Hrybovska, V. Ivanochko // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – 17 (3), Art 171, pp. 1113–1119,

529. Education at a Glance: OECD Indicators 2007 [Electronic recourse]. – Paris : OECD, 2007. – Mode of access: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2017/indicator-c4-what-is-the-profile-of-internationally-mobile-students_eag-2017-26-en#page1

530. Gibson B. E. Critical approaches in physical therapy research: Investigating the symbolic value of walking / B. E. Gibson, G. Teachman // Physiotherapy Theory and Practice. – 2012. – Vol. 28. – Issue 6. – P. 474–484.

531. Gotlib J. Wospryatye fizjoterapia fachu studentyw pierwszy roku polskich uniwersytetyw rynych ohwiatowych orientacji [Electronic recourse] / J. Gotlib, D. Białoszewski, A. Cabak et al. – 2009. – Vol. 9, N 3. – Mode of access: <http://www.fizjoterapiapolska.pl/abstracted.php?>

532. Gunn H. Problem Based Learning in physiotherapy education: a practice perspective / H. Gunn, H. Hunter, B. Haas // Physiotherapy. – 2012. – № 98 (4). – P. 330–335.

533. Held D. Global Transformations / D. Held, A. McGrew, D. Goldblatt et al. – Stanford : Stanford University Press, 1999.

534. Hribovska I. Organizational Conditions of Healthy Lifestyle Promotion for Arts Students / I. Hribovska, M. Danylevych, V. Ivanochko, L. Shchur // Journal of Physical Education and Sports. – 218 (2015). – P. 224.

535. Internationalisation and Trade in Higher Education: Opportunities and Challenges. – Paris : OECD, 2004.

536. Jeremy A. Exercise dependence: A review of its manifestation, theory and measurement / A. Jeremy, J. Robert Kirkby // Research in Sports Medicine. (1998), 8 (3). P. 265–276.

537. Joint Declaration of the European Ministers of Education, 19 June 1999. Bologna Secretariat, 1999.
538. Jones A. Developing a measurement tool for assessing physiotherapy students self-efficacy: a pilot study / Anne Jones, Lorraine Shepard // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2012. – Vol. 37. – Issue 3. – March. – P. 369–377.
539. Julia Petty. Interactive, technology-enhanced self-regulated learning tools in healthcare education: A literature review Review. *Article Nurse Education Today*, Vol. 33, Issue 1, January 2013, P. 53–59.
540. Justice C., Rice J., Warry, W., & Laurie, I. Taking inquiry makes a difference – a comparative analysis of student learning. *Journal of Excellence in College Teaching*, 2007. 18 (1), P. 57–77.
541. Kell C. Approaches to learning on placement : the students perspective / C. Kell, G. Owen // *Physiotherapy Research International*. – 2009. – Vol. 14. – Issue 2. – June. – P. 105–115.
542. Knight J. Updated Internationalisation Definition / J. Knight // *International Higher Education*. – 2003. – Vol. 33. – P. 2–3.
543. Knight J. Internationalisation of Higher Education in Asia Pacific Countries / J. Knight, H. Wit. – Amsterdam : European Association for International Education, 1997.
544. Knight J. (2002) Trade in Higher Education Services: The Implications of GATS / J. Knight // *The Observatory on borderless higher education*. – London : United Kingdom.
545. Marginson S. Competition and Markets in Higher Education: a «Glonacal Analysis» / S. Marginson // *Policy Futures in Education*. – 2004. – Vol. 2. – No. 2. – P. 175–224.
546. OECD, *Education at a Glance 2007: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2007-en> 10.12.2017.
547. Patton N. Using theories of learning in workplaces to enhance physiotherapy clinical education / N. Patton, J. Higgs and M. Smith // *Physiotherapy Theory and Practice*. – 2013. – Vol. 29. – Issue 7. – January. – P. 493–503.
548. Peculiarities of health-related educational technologies in higher educational establishment learning process [Electronic recourse] / A. Vovkanych, N. Zavydivska, Y. Prystupa, Y. Petryshyn // *Спортивна наука України*. – 2011. – № 2. – С. 3–17. – Mode of access: <http://www.sportscience.org.ua>
549. Petibois C. Biochemical aspects of overtraining in endurance sports / C. Petibois, G. Cazorla, J. R. Poortmans, G. Deleris // *Sports Med*. – 2002. – Vol. 32 (13). – P. 867–878.

550. Pettersson A. F. Physiotherapist' stories about professional development / A. F. Pettersson, Klara Bolander Laksov and Mona Fjellström // *Physiotherapy Theory and Practice*. – 2015. – Vol. 31. – Issue 6. – July. – P. 396–402.

551. Prystupa E. Evaluation of health in context of life quality studying / E. Prystupa, I. Pavlova // *Postępy Rehabilitacji = Advances in Rehabilitation*. – 2015. – Vol. 29, N 2. – P. 33–38.

552. Rebecca Klein-Collins. Competency-Based Degree Programs in the U.S. Postsecondary Credentials for Measurable Student Learning and Performance [Electronic recourse] / Rebecca Klein-Collins. – Mode of access: http://www.cael.org/pdfs/2012_CompetencyBasedPrograms.

553. Robert Gibson. Competency-Based Learning: Four Challenges and Impediments [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.americanprogress.org/issues>

554. Scott P. Massification, Internationalisation and Globalisation / P. Scott (ed.). // *The Globalisation of Higher Education* Buckingham: Society for Research into Higher Education / Open University Press, 1998. – P. 108–129.

555. Scott P. (2000). Globalisation and higher education: Challenges for the 21st century / P. Scott // *Journal Of Studies in International Education*. – Vol 4. – No. 1.

556. Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Soc_Gum/Pfto/2011_21/files/P2111_10.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pfto/2011_21/files/P2111_10.pdf)://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/–2002P

557. Sole G. Employers' perspectives of competencies and attributes of physiotherapy graduates: an exploratory qualitative study / G. Sole, L. Claydon, P. Hendrick, J. Hagberg, J. Jonsson, T. Harland. – *New Zealand Journal of Physiotherapy*. – 2012. – 40 (3). – Pp. 123–127.

558. Swisher, Laura Lee. Introduction: The Physical Therapist as Professional. Professionalism in Physical Therapy: History, Practice & Development. St. Louis, Mo: Elsevier Saunders, 2005. – P. 228.

559. Verma S. Core competencies for health care professionals: What medicine, nursing, occupational therapy, and physiotherapy share / S. Verma, M. Patterson&Medves J. // *Journal of Allied Health*. – 2006. – 35. – P. 109–115.

560. Wächter B. An Introduction: Internationalisation at Home in Context / B. Wächter // *Journal of Studies in International Education*. – 2003. – Vol. 7. – No. 1. – P. 5–11.

561. Wikström-Grotell C. Movement as a basic concept in physiotherapy – A human science approach / C. Wikström-Grotell, K. Eriksson // *Physiotherapy Theory and Practice*. – 2012. – Vol. 28. – Issue 6. – P. 428–438.

562. <http://osvita.ua/legislation/other/47597/>

563. http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/education-in-eu_uk.pdf/

564. <http://erasmu-splus.org.ua/erasmus/ka1-navchalna-mobilnist/konkursy.html>

565. <http://education-ua.org/ru/draft-regulations/1086-kontsepsiya-pidgotovki-fakhivtsiv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti-proekt>

ДОДАТКИ

Додаток А

*Тест-опитувальник щодо визначення «Мотивації досягнень»,
за методикою Ю. Орлова»*

Таблиця А.1

Питання	Варіант відповіді	
	Так	Ні
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. На мою думку, успіх у житті більше залежить від щасливого випадку, ніж від розрахунку		
2. Якщо я буду позбавлений улюбленої справи, життя для мене втратить сенс		
3. У будь-якій справі для мене важливішим є не її виконання, а кінцевий результат		
4. На мою думку, люди більше зазнають прикростей від невдач, пов'язаних із їхньою професійною діяльністю, ніж від непорозумінь із близькими людьми		
5. На мою думку, більшість людей живуть далекими цілями, а не близькими		
6. У моєму житті було більше успіхів, ніж невдач		
7. Емоційні люди мені подобаються більше, ніж діяльні		
8. Навіть коли я виконую звичну для себе роботу, намагаюся вдосконалити деякі її елементи		
9. Мої думки про власний успіх бувають такими яскравими, що я можу забути про заходи перестороги		
10. Близькі люди вважають мене ледачим		
11. Думаю, що причиною моїх невдач є обставини, а не я сам		

Додатки

Продовження таблиці А.1

1	2	3
12. Терпіння і наполегливість мені властиві більше, ніж певні здібності		
13. Мої батьки надто суворо контролюють мене		
14. Лінощі, а не сумніви у власному успіху змушують мене часто відмовлятися від своїх намірів		
15. Думаю, що я впевнена в собі людина		
16. Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо шанси не на мою користь		
17. Я наполеглива людина		
18. Коли все йде стабільно, моя енергія збільшується		
19. Якби я був журналістом, мабуть, писав би швидше про оригінальні винаходи людей, ніж про події		
20. Мої рідні не поділяють моїх планів		
21. Рівень моїх життєвих потреб нижчий, ніж у моїх товаришів		
22. На мою думку, наполегливості у мені більше, ніж здібностей		

Дякуємо за участь в опитуванні!

Тестові завдання

Вкажіть правильну відповідь.

1. Назвіть складові різновиди загального процесу реабілітації?

- а) медична, професійна, соціальна, фізична;
- б) індивідуальна, особистісна.

2. На які основні групи поділяються методи фізичної реабілітації?

- а) традиційної та нетрадиційної;
- б) спеціальної та відновлювальної;
- в) системності та послідовності;
- г) циклічності та безперервності.

3. Що є основним засобом фізичної реабілітації?

- а) фізична вправа;
- б) масаж;
- в) фізіотерапія;
- г) профілактичний та лікувальний масаж.

4. Які Ви знаєте класичні або традиційні методи фізичної реабілітації?

- а) лікувальну фізичну культуру, фізіотерапію, масаж, працетерапію та механотерапію;
- б) лікувальний масаж, профілактичний масаж, бальнеотерапію, апітерапію;
- в) струми високої напруги, струми низької напруги, вібротерапія, баротерапія;
- г) лікувальна гімнастика, ранкова гігієнічна гімнастика, лікувальна ходьба.

5. Які основні форми масажу, застосовуються у фізичній реабілітації?

- а) загальний лікувальний, точковий, сегментарно-рефлекторний, паравертебральний, рефлекторний;
- б) профілактичний, профілактично-лікувальний, розслаблюючий, тонізуючий;
- в) спортивний, профілактичний, відновлювальний, стимулюючий, рефлексивний;
- г) лікувальний масаж, профілактичний масаж, бальнеотерапія, апітерапія.

6. Які основні групи лікувальних факторів виділяють у фізіотерапії?

а) струми високої напруги, струми низької напруги, світлолікування, теплолікування, вібротерапія, водолікування, лікування радіаційними чинниками, баротерапія, аероіонізація, електромагнітні поля;

б) загальний лікувальний масаж, точковий масаж, сегментарно-рефлекторний масаж, паравертебральний масаж, рефлекторний масаж;

в) лікувальний масаж, профілактичний масаж, бальнеотерапія, апітерапія, лікувальна гімнастика, ранкова гігієнічна гімнастика, самостійні заняття, лікувальна ходьба, теренкур, гідрокінезотерапія;

г) профілактичний масаж, профілактично-лікувальний масаж, розслаблюючий масаж, тонізуючий масаж, лікувальна гімнастика, ранкова гігієнічна гімнастика, самостійні заняття, лікувальна ходьба, теренкур, гідрокінезотерапія.

7. Які виділяють форми механотерапії?

а) застосування тренажерів типу блоку, маятника та важеля;

б) застосування тренажерів для розвитку м'язів спини та ніг;

в) застосування комплексних тренажерів для всіх груп м'язів;

г) застосування спеціальних тренажерів для відновлення руху.

8. Які допоміжні засоби використовуються, коли пацієнт потребує максимальної стабільності опори та її надійності?

а) паралельні бруси;   в) милиці під пахви;

б) ходунці;   г) милиці з підлокітниками (канадські).

9. Які допоміжні засоби використовуються, коли пацієнту потрібна максимальна опора, стабільність, надійність при його знижених функціональних можливостях?

а) ходунці;

в) стандартний дорослий візок;

б) палиця;

г) милиці під пахви.

10. Які допоміжні засоби використовує пацієнт, який потребує меншої стабільності та опори?

а) милиці під пахви;   в) паралельні бруси;

б) ходунці;

г) палиця.

11. Які допоміжні засоби використовують, коли хворий вже добре володіє милицями під пахви і не потребує більшої площі опори і стабільності, а хоче у подальшому навчитись ходити з палицею?

а) милиці з підлокітниками (канадські);

б) палиця;

в) стандартний дорослий візок;

г) ходунці.

12. Які допоміжні засоби використовують індивідуально пацієнти, що неспроможні переносити вагу власного тіла на руки, зап'ястя і кисті; або ті, хто має тяжкі деформації на зап'ясті і пальцях, що робить болючим (неможливим) тримання за ручки милиць, палиць і перенесення на них ваги тіла; ті, хто має ампутацію нижче ліктя; або ті, хто неспроможні взагалі рухати передпліччям?

- а) милиці з платформою;
- б) милиці з підлокітниками (канадські);
- в) паралельні бруси;
- г) палиця.

13. Який допоміжний засіб використовується для компенсації зниженої функції і для розширення власних можливостей?

- а) палиця;
- б) ходунці;
- в) паралельні бруси;
- г) милиці з підлокітниками (канадські).

14. Вказати тип інвалідного візка, який розроблений для особи, яка важить менше ніж 90 кг, для обмеженого використання на перівних поверхнях або для забезпечення середньої функціональної активності:

- а) стандартний дорослий;
- б) посилений дорослий;
- в) для ампутантів;
- г) з відкидною спинкою.

15. Які Ви знаєте типи вправ у фізичній реабілітації?

- а) активні і пасивні;
- б) спортивні і відновлювальні;
- в) фізичні і лікувальні;
- г) розвиваючі і розслаблюючі.

16. Яка фізична вправа характеризує рух суглоба чи сегмента тулуба, який здійснений зовнішньою силою у межах дозволеної чи природної амплітуди руху і не супроводжується активно контрольованим з боку пацієнта скороченням м'язів?

- а) пасивна;
- б) активна;
- в) активна, з допомогою;
- г) ізометрична.

17. Яка фізична вправа характеризує рух суглоба чи сегмента тулуба, який здійснюється активним, контрольованим з боку пацієнта скороченням м'язів і здійснюється у межах природної амплітуди руху?

- а) активна;
- б) активна, з допомогою;
- в) ізометрична;
- г) активна, з опором.

18. Назвіть тип фізичної вправи, в якій використовується зовнішня сила з метою допомоги пацієнту виконувати вправу?

- а) активна, з допомогою;
- б) довільна активна;
- в) активна, з опором;
- г) ізометрична.

19. Які фізичні вправи виконуються пацієнтом без будь-якої допомоги чи опору, який дає сила тяжіння і вага кінцівки, задіяної у виконанні вправи:

- а) довільні активні;
- б) активні, з опором;
- в) ізометричні;
- г) ізометричні, з опором.

20. Яка фізична вправа вимагає підключення до сили тяжіння чи якоїсь сили, яка створює опір, тобто механічно чи мануально?

- а) активні, з опором;
- б) довільні активні;
- в) ізометричні;
- г) ізометричні, з опором.

21. Які фізичні вправи використовують, коли м'яз є іммобілізований, або є значні больові відчуття у суглобі чи м'яких тканинах при виконанні рухів за повною амплітудою, або має місце запальний процес?

- а) ізометричні;
- б) довільні активні;
- в) ізометричні, з опором;
- г) активні, з опором.

22. Які фізичні вправи можуть використовуватись з метою збільшити силу м'язів шляхом докладання мануального або механічного опору?

- а) ізометричні, з опором;
- б) ізометричні;
- в) довільні активні;
- г) активні, з опором.

23. На які групи діляться причини захворювання?

- а) зовнішні і внутрішні;
- б) спадкові і патологічні;
- в) біологічні і психічні;
- г) механічні і психоматичні.

24. Як називається розділ патології, що вивчає механізми розвитку хвороби, їх перебіг та завершення?

- а) патогенез;
- б) патологічний процес;
- в) патологічні зміни;
- г) етіологія.

25. Які є невротичні гіпернозогнозичні реакції?

а) страхи і тривожні побоювання пацієнта з приводу його стану і неможливості повної соціальної реабілітації сполучаються з загостреним самоспостереженням, гіпертрофованою оцінкою загрозливих для здоров'я наслідків патології;

б) комбінація з проявів латентної соматизованої тривоги (тахікардія, тремтіння, пітливість) і демонстративно-зневажливого ставлення до лікування – проблема, що з'являється при встановленні діагнозу і лікуванні захворювання;

в) поганий настрій, тривога і почуття безнадійності, пов'язані з астеною, зниженням фізичної активності, патологічними тілесними відчуттями

г) підвищений настрій, благодущність сприяють формуванню; неадекватно-оптимістичної оцінки як дійсного стану, так і наслідків патологічного стану.

26. Які є афективні гіпнозогностичні реакції?

а) підвищений настрій, благодущність сприяють формуванню неадекватно-оптимістичної оцінки як дійсного стану, так і наслідків патологічного стану;

б) комбінація з проявів латентної соматизованої тривоги (тахікардія, тремтіння, пітливість) і демонстративно-зневажливого ставлення до лікування – проблема, що з'являється при встановленні діагнозу і лікуванні захворювання;

в) страхи і тривожні побоювання пацієнта з приводу його стану і неможливості повної соціальної реабілітації сполучаються з загостреним самостереженням, гіпертрофованою оцінкою загрозливих для здоров'я наслідків патології;

г) поганий настрій, тривога і почуття безнадійності, пов'язані з астеною, зниженням фізичної активності, патологічними тілесними відчуттями.

27. Які є патохарактерологічні гіпернозогностичні реакції?

а) усвідомлення патологічних змін, які відбулися в організмі, супроводжується не тривогою і страхом, а прагненням до подолання недуги з почуттям здивування й образи;

б) страхи і тривожні побоювання пацієнта з приводу його стану і неможливості повної соціальної реабілітації сполучаються з загостреним самостереженням, гіпертрофованою оцінкою загрозливих для здоров'я наслідків патології;

в) поганий настрій, тривога і почуття безнадійності, пов'язані з астеною, зниженням фізичної активності, патологічними тілесними відчуттями;

г) підвищений настрій, благодущність сприяють формуванню неадекватно-оптимістичної оцінки як дійсного стану, так і наслідків патологічного стану.

28. Які є патохарактерологічні гіпнозогностичні реакції?

а) поширений переважно у пацієнтів із загрозовою для життя патологією (злякисні новоутворення, інфаркт міокарда, туберкульоз із вираженою інтоксикацією тощо). Повне заперечення захворювання, поєднане з переконаністю в абсолютній цілісності функцій організму, зустрічається рідко. Частіше спостерігається тенденція до мінімізації тяжкості виявленої соматичної патології;

б) усвідомлення патологічних змін, які відбулися в організмі, супроводжується не тривогою і страхом, а прагненням до подолання недуги з почуттям здивування й образи;

в) поганий настрій, тривога і почуття безнадійності, пов'язані з астеною, зниженням фізичної активності, патологічними тілесними відчуттями;

г) підвищений настрій, благодущність сприяють формуванню неадекватно-оптимістичної оцінки як дійсного стану, так і наслідків патологічного стану.

29. Яка мета реабілітаційного прогнозу при складанні індивідуальної програми фізичної реабілітації?

а) визначення основних функціональних та рухових можливостей пацієнта;

б) визначення рівня максимально можливого покращення фізичних функцій пацієнта і часу, необхідного для досягнення цього рівня;

в) встановлення спільно з пацієнтом коротко-та-довготермінових завдань реабілітаційного втручання.

30. Які рухові режими розрізняють у лікарняному періоді реабілітації? вірна

а) щадно-тренуючий; б) вільний; в) щадний.

31. З якою метою в ранньому післяопераційному періоді застосовують масаж нижніх кінцівок? вірна

а) запобігання виникнення тугорукливості суглобів;

б) для запобігання виникнення тромбофлебіту глибоких вен;

в) для збільшення сили м'язів.

32. Які завдання ЛФК в передопераційному періоді при хірургічних втручаннях на органах дихання?

а) збільшення витривалості;

б) оволодіння діафрагмальним типом дихання;

в) запобігання застійній пневмонії.

33. Як називають різке обмеження рухової активності?

- а) гіподинамія;   в) іммобілізація;   д) ригідність.
б) гіпокінезія;   г) знерухомлення;

34. На які періоди поділяється застосування ЛФК в травма-тології?

- а) віддалений післяопераційний;
б) іммобілізаційний;
в) пізній післяопераційний.

35. У який період після переломів, незалежно від виду іммобілізації, призначається УВЧ-терапія?

- а) 2–3 доба після іммобілізації;
б) 2-й тиждень після іммобілізації;
в) після зняття іммобілізації.

36. За допомогою якого метода вимірюється амплітуда рухів у суглобах?

- а) пікфлоуметрія;   б) гоніометрія;   в) динамометрія.

37. За допомогою якого метода визначається ступінь плоско-стопості?

- а) спірометрія;   б) плантографія;   в) динамометрія.

38. Яке правильне положення манжети для милиць з опорою на кисть і передпліччя при зрості пацієнта від 175–180 см?

- а) на 4–5 см нижче ліктя;   в) на 9 см нижче ліктя.
б) на 6–7 см нижче ліктя;

39. До якого різновиду технічних засобів реабілітації відно-ситься ролятор?

- а) опори;   б) палиці;   в) милиці.

Вкажіть неправильну відповідь.

40. Які методи реабілітаційного обстеження застосовуються при ХСМТ (хреботно-спинномозковій травмі)?

- а) вимірювання амплітуди рухів у суглобах;
б) дослідження чутливості;
в) дослідження складових психічного статусу;
г) дослідження м'язової сили;
д) тестування тонусу м'язів;
е) тестування соціально-побутових навичок.

41. Які періоди реабілітації розрізняють згідно з рекомендаціями експертів ВООЗ?

- а) післялікарняний; б) відновно-санаторний.

42. Які є форми лікувальної фізичної культури?

- а) ранкова гігієнічна гімнастика; г) теренкур;
б) лікувальна гімнастика; д) гідрокінезотерапія.
в) гідроколонотерапія;

43. Які критерії враховуються при складанні програми реабілітації для осіб з захворюваннями респіраторної системи?

- а) тривалість заняття; в) частота заняття;
б) інтенсивність заняття; г) ранній початок.

44. При ураженні респіраторної системи основними засобами реабілітаційного втручання є?

- а) загально-розвиваючі вправи;
б) маніпуляційні втручання;
в) спеціальні вправи;
г) положення постурального дренажу;
д) електростимуляція;
е) масаж.

45. Який механізм дії фізичних вправ при захворюваннях органів травлення?

- а) підвищення внутрішньочеревного тиску;
б) покращення відтоку жовчі;
в) зниження спастичності м'язів;
г) нормалізація тонусу жовчного міхура та жовчовивідних шляхів.

46. Які ускладнення виникають у хворих в ранньому післяопераційному періоді?

- а) тромбофлебіт глибоких вен нижніх кінцівок;
б) застійна пневмонія;
в) мастектомія;
г) ателектаз легень;
д) тромбоемболія легеневих артерій.

47. Які вправи застосовуються для покращення роботи кардіореспіраторної системи хворих у ранньому післяопераційному періоді?

- а) рухи у дистальних відділах нижніх кінцівок;
б) вправи із тонічним напруженням м'язів гомілки і стегна;

в) вправи з глибоким вдихом і подовженим видихом через стиснуті губи;

г) динамічні вправи в положенні стоячи.

48. Які існують періоди застосування ЛФК при хірургічних захворюваннях після оперативного втручання?

а) ранній післяопераційний;

в) іммобілізаційний;

б) пізній післяопераційний;

г) віддалений післяопераційний.

49. На що спрямований лікувальний масаж у пізньому післяопераційному періоді реабілітації після хірургічних втручань?

а) ліквідацію набряків;

б) усунення тугорухливості у суглобах;

в) запобігання виникненню застійних пневмоній;

г) ліквідацію м'язових атрофій.

50. Які основні завдання працетерапії після травм опорно-рухового апарату?

а) збільшення рухливості у суглобах;

б) зміцнення сили м'язів;

в) відновлення координації рухів;

г) працевлаштування;

д) навчання щоденних видів діяльності.

51. Які спеціальні вправи застосовуються для корекції сколіотичних викривлень хребта?

а) асиметричні коригуючі вправи;

б) деторсійні вправи;

в) вправи на координацію.

52. Що Ви розумієте під поняттям «Здоровий спосіб життя»?

а) діяльність, спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я людей як необхідної умови для прогресивного розвитку суспільства в усіх його напрямках;

б) історично обумовлений ідеал фізичного розвитку і фізичної підготовленості людини, оптимально відповідний вимогам життя

в) процес становлення, формування і подальшої зміни впродовж життя індивідуума, морфо-функціональних властивостей його організму, фізичних якостей і здібностей;

г) процес виховання фізичних якостей і оволодіння життєво важливими рухами.

Додаток В

Безпека виконання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців до роботи з відновлення здоров'я спортсменів за креативно-діяльним критерієм

Прізвище, ім'я, по батькові

Таблиця В.1

Рівність професійних умінь та навичок	Експертна оцінка		Самооцінка			Підсумкова оцінка	
	Рівень						
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній		Низький
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Здатно зміненнями та навичками використовувати завдання фізичної реабілітації, адаптивні до роботи з відновлення здоров'я спортсменів							
2. Здатно зміненнями та навичками визначати м'яси і ступені травматизму							
3. Здатно зміненнями та навичками здійснювати пошук професійно релевантної інформації в засобах електронної інформації							
4. Здатно зміненнями та навичками застосовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності							
5. Здатно зміненнями та навичками використовувати реабілітаційну технологію у процесі професійної діяльності							
6. Здатно зміненнями та навичками надавати психологічну підтримку травмованому спортсменові							
7. Здатно зміненнями та навичками здійснювати підбір основних засобів, методів, форм для відновлення здоров'я спортсменів							

Продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5	6	7	8
8. Володію вміннями та навичками складати реабілітаційну програму для спортсменів з різними видами травм та захворювань							
9. Володію вміннями та навичками надавати долікарську медичну допомогу травмованому спортсменові і контролювати їх стан здоров'я та відновлення							
10. Володію вміннями та навичками застосовувати технічні засоби реабілітації для відновлення здоров'я спортсменів							
11. Володію вміннями та навичками проводити ефективно реабілітаційні заходи щодо відновлення здоров'я спортсменів							
12. Володію вміннями та навичками проводити рекламно-пропагандистську роботу щодо ефективних занять з фізичної терапії, ерго-терапії з метою швидкого відновлення здоров'я спортсменів							

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток Г

*«Опитувальник креативності Д. Л. Джонсона, адаптований Є. Є. Туник»
для визначення розвитку креативних здібностей майбутніх фахівців
з фізичної терапії, ерготерапії до роботи
з відновлення здоров'я спортсменів застосовували*

Таблиця Г. 1

Питання	Варіант відповіді				
	Ніколи	Рідко	Іноді	Часто	Постійно
1. Відчувати тонкі, невизначені, складні особливості навколишнього світу (чутливість до проблеми, перевагу складнощів)					
2. Висувати і висловлювати велику кількість різних ідей в даних умовах (швидкість)					
3. Пропонувати різні види, типи, категорії ідей (гнучкість)					
4. Пропонувати додаткові деталі, ідеї, версії або рішення (спритність, винахідливість)					
5. Виявляти уяву, почуття гумору і розвивати гіпотетичні можливості (уява, здатності до структурування)					
6. Демонструвати поведінку, яка є несподіваною, оригінальною, але корисною для вирішення проблеми (оригінальність, винахідливість і продуктивність)					
7. Утримуватися від прийняття першочергової, типової, загальноприйнятої позиції, висувати різні ідеї і вибирати крашу (незалежність, нестандартність)					
8. Виявляти впевненість у своєму рішенні, незважаючи на труднощі, що виникають, брати на себе відповідальність за нестандартну позицію, думку, яка сприятиме вирішенню проблеми (упевнений стиль поведінки з опорою на себе, самодостатню поведінку)					

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток Д

*«Опитувальник особистісного симптомокомплексу відповідальності»
за І. О. Кочаряном*

Таблиця Д.1

Питання	Варіант відповіді	
	Так	Ні
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Я завжди якісно виконую свою роботу		
2. Я завжди наполегливо йду до своєї мети		
3. Я відчуваю почуття провини перед батьками, якщо роблю неправильні вчинки		
4. Я ніколи не підводжу свою сім'ю		
5. Зазвичай, моя поведінка відповідає прийнятим у суспільстві нормам і правилам		
6. Мої уявлення про сім'ю схожі з батьківськими		
7. Як правило, я поступаю так, як мені радять		
8. Головне для мене в роботі – це якісно її виконати		
9. Я завжди допомагаю своєму колективу (групи)		
10. Я часто фіксую увагу на труднощах в роботі (навчанні)		
11. Я завжди виконую обіцянки за будь-яких умов		
12. Я завжди доводжу справу до логічного завершення		
13. Я завжди виконую доручені мені завдання		
14. Дуже засмучуюся, якщо результат моєї роботи не задовольняє значущих для мене людей		
15. Зазвичай, я не роблю ті вчинки, які можуть викликати осуд батьків		
16. Я дотримуюся консервативної позиції в сімейних відносинах		
17. Мене можна назвати правильною людиною		
18. Моя поведінка спонтанна і залежить від моїх бажань		
19. Я дотримуюся порад своїх близьких		
20. Все хороше, що є в мені, завдяки вихованню, яке мені дали батьки		
21. Я не звертаю уваги на складності, які трапляються		
22. Якщо з моєю думкою не рахуються мої близькі, мене це дуже злить і засмучує		

1	2	3
23. Я доводжу справу до кінця, навіть якщо воно мені не вигідно		
24. Зазвичай, я не починаю нову роботу, поки не завершу попередню		
25. Я завжди виконую відповідальне доручення, але при цьому відчуваю негативні емоції		
26. На роботі, в навчанні я дотримуюся існуючих норм і традицій і не прагну їх змінити		
27. Думка значущих для мене людей, зазвичай, є визначальною		
28. Мене хвилює несправедливість з невикликаного світу, яку я не можу змінити		
29. Я потураю своїм слабкостям		
30. Для мене потреби сім'ї важливіше моїх особистих		
31. Мені подобається, коли мені підкоряються		
32. Я прагну до досягнення успіху заради своєї сім'ї		
33. Я боюся, що доручену мені справу не виконаю		
34. Для мене важливо відчувати визнання батьків і керівництва на роботі, в навчанні		
35. У ситуації, коли треба зробити вибір, я поступаю так, як радить начальник		
36. Щодо свого здоров'я я повністю покладаюся на лікарів		
37. Якщо я хворію, то застосовую всі заходи, щоб швидше одужати		
38. У мене немає будь-яких конкретних принципів або правил, якими я керуюся в житті		
39. Вважаю, що я багато зробив для своїх друзів		
40. Я завжди допомагаю своїм друзям, навіть якщо для мене це складно		
41. Я скептично ставлюся до думки інших		
42. Якщо мене чи моїх близьких образять, я обов'язково покараю кривдника		
43. Я вважаю, що має сенс доводити почате до кінця тільки тоді, коли це приносить користь оточуючим		
44. Зазвичай в питаннях, що стосуються мого здоров'я, я раджуся з батьками		
45. Відносини з людьми я будую так, як це роблять інші		

1	2	3
46. Я дуже переживаю, якщо здійснюю вчинок, який можна назвати неправильним		
47. Я завжди завершую розпочату мною справу		
48. У важких ситуаціях я не потребую підтримки оточуючих		
49. Мої інтереси часто збігаються з інтересами колективу, в якому я працюю (учусь)		
50. Я завжди відповідально виконую дане мені моєю родиною завдання		
51. Думка інших людей про мене мене не хвилює		
52. Зазвичай, я дотримуюся встановлених у навчанні правил		
53. Я боюся, що виконана мною робота може бути марна		
54. Мої вчинки відповідають прийнятним в суспільстві нормам і є правильними		
55. Я віддаю перевагу на прийом до лікаря ходити в супроводі когось із близьких мені людей		
56. Зазвичай, я дуже насторожено ставлюся до нових знайомих		
57. Я завжди роблю тільки те, що мені щиро хочеться		
58. До труднощів в роботі я ставлюся спокійно і намагаюся з ними самостійно впоратися		
59. Я вважаю, що моїм близьким потрібна моя допомога		
60. Якщо моя сім'я про що-небудь мене просить, я не відмовляю		
61. Не люблю замислюватися про свої вчинки		
62. Охоче даю обіцянки і завжди їх виконую		
63. Я виконую обіцяне за будь-яких обставин		
64. Я усвідомлюю, що мої батьки накладають на мене певні очікування і намагаюся їх реалізувати		
65. Зазвичай, я не замислююся про кінцевий результат своїх дій		
66. Моя поведінка залежить не від моїх власних спонукань, а від зовнішньої необхідності		
67. Усі рішення я приймаю обдумано і намагаюся чітко спрогнозувати свою діяльність		

Дякуємо за участь в опитуванні!

«Діагностика визначення рівня емпатії» за методикою І.М. Юсупова

Таблиця Е.1

Питання	Варіант відповіді				
	Не знаю	Ні, ніколи	Іноді	Майже завжди	Так, завжди
1	2	3	4	5	6
1. Мені більше подобаються книги про подорожі, ніж книги із серії «Життя видатних людей»					
2. Дорослих дітей дратує турбота батьків					
3. Мені подобається розмірковувати про причини успіхів і невдач інших людей					
4. Серед всіх музичних телепередач надаю перевагу «Сучасні ритми»					
5. Надмірну дратівливість і несправедливі закиди хворого треба терпіти, навіть якщо вони тривають роками					
6. Хворій людині можна допомогти навіть словом					
7. Стороннім людям не слід втручатися в конфлікт між двома особами					
8. Старі люди, як правило, образливі без причин					
9. Коли я в дитинстві слухав сумну історію, на мої очі самі по собі наверталися сльози					
10. Роздратований стан моїх батьків впливає на мій настрій					
11. Я байдужий до критики на мою адресу					
12. Мені більше подобається розглядати портрети, ніж картини з пейзажами					
13. Я завжди прощаю все батькам, навіть якщо вони були неправі					
14. Якщо кінь погано тягне, його треба бити					
15. Коли я читаю про драматичні події в житті людей, то відчуваю, ніби це відбувається зі мною					
16. Батьки ставляться до своїх дітей справедливо					

1	2	3	4	5	6
17. Бачачи, як сваряться підлітки або дорослі, я втручаюся					
18. Я не звертаю уваги на поганий настрій своїх батьків					
19. Я довго спостерігаю за поведінкою тварин, відкладаючи інші справи					
20. Фільми і книги можуть викликати сльози тільки у несерйозних людей					
21. Мені подобається спостерігати за виразом обличчя і поведінкою незнайомих людей					
22. У дитинстві я приводив додому бездомних кішок і собак					
23. Всі люди необгрунтовано озлоблені					
24. Дивлячись на сторонню людину, мені хочеться вгадати, як складеться його життя					
25. У дитинстві молодші за віком ходили за мною по п'ятах					
26. Побачивши покалічену тварину, я намагаюся їй чимось допомогти					
27. Людині стане легше, якщо уважно вислухати її скарги					
28. Побачивши вуличні події, я намагаюся не потрапляти в число свідків					
29. Молодшим подобається, коли я пропоную їм свою ідею, справу або розвагу					
30. Люди перебільшують здатність тварин відчувати настрій свого господаря					
31. З скрутної конфліктної ситуації людина повинна виходити самостійно					
32. Якщо дитина плаче, на те є свої причини					
33. Молодь повинна завжди задовольняти будь-які прохання і дивацтва людей похилого віку					
34. Мені хотілося розібратися, чому деякі мої однокласники були такі замислені					
35. Безпритульних домашніх тварин слід вилловлювати і знищувати					
36. Якщо мої друзі починають обговорювати зі мною свої особисті проблеми, я намагаюся перевести розмову на іншу тему					

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток Ж

**«Діагностика мотиваційних орієнтацій
в міжособистісних комунікаціях».**

(для визначення рівнів сформованості основних комунікативних орієнтацій та їх гармонійності в процесі формального спілкування)

Таблиця Ж.1

Питання	Варіант відповіді			
	Саме так	Майже так	Здається, так	Може бути, так
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1. Мій партнер дивиться на предмет обговорення всебічно, враховуючи різні точки зору				
2. Мій партнер вважає мене гідним поваги				
3. Коли обговорюються різні точки зору, ми вникаємо з партнером в справу по суті. Дрібниці нас не хвилюють				
4. Я впевнений, що партнер розуміє мій намір з приводу створення хороших взаємин з ним				
5. Мій партнер завжди гідно оцінює мій висловлювання				
6. Мій партнер відчуває, коли в ході бесіди треба слухати, а коли – говорити				
7. Я впевнений, що під час обговорення конфліктної ситуації проявляю стриманість				
8. Я відчуваю, що партнер може зацікавитися предметом мого повідомлення				
9. Мені подобається проводити час з бесідах з партнером				
10. Коли ми з партнером приходимо до угоди, то добре знаємо, що кожному з нас робити				
11. Якщо обстановка того вимагає, то мій партнер готовий продовжити обговорення проблеми до її з'ясування				

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5
12. Я намагаюся йти назустріч проханням мого партнера				
13. Обидва – мій партнер і я – намагаємося догодити один одному				
14. Мій партнер зазвичай говорить по суті, без зайвих слів				
15. Після обговорення з партнером різних точок зору я відчуваю, що це йде мені на користь				
16. Будучи засмученим, я використовую занадто різкі висловлювання				
17. Я намагаюся щиро зрозуміти намір мого партнера				
18. Я цілком можу розраховувати на щирість мого партнера				
19. Я вважаю, що хороші взаємини залежать від зусиль обох сторін				
20. Після будь-якої сварки з партнером ми зазвичай намагаємося бути один до одного уважніше				

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток И

Виявлення стану готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

Таблиця И.1

Розподіл відповідей студентів про мотиви вступу на навчання у вищий навчальний заклад, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь						
		Здобути кваліфікацію, якісну освіту	Отримати диплом вищої освіти	Можливість спілкування з друзями	Можливість самоосвіти та самореалізації	Престижність вищої освіти серед населення	Прагнення стати самостійним і матеріально незалежним	Шлях до особистого благополуччя
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Бердянський державний педагогічний університет	38	28,96	7,89	2,63	31,58	15,79	7,89	5,26
Вінницький державний педагогічний університет	58	39,66	17,24	12,07	15,51	8,62	3,45	3,45
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	16,33	4,08	18,37	30,61	24,49	4,08	2,04
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	28,95	31,58	9,21	6,58	6,58	9,21	7,89
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	45,65	32,60	4,35	0	4,35	8,7	4,35

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	17,86	17,86	20,24	15,48	13,10	9,52	5,94
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	47,14	12,86	0	15,71	5,72	12,86	5,71
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	66	16	2	6	6	2	2
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	16,28	6,98	18,6	30,24	18,6	9,30	0
Харківська державна академія фізичної культури	70	41,43	25,71	2,86	11,43	8,57	5,71	4,29
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	20,69	31,03	6,90	0	24,14	13,79	3,45
Хмельницький національний університет	91	19,78	34,07	8,79	14,29	5,49	6,59	10,99
Херсонський державний університет	65	41,54	23,08	13,85	15,38	0	4,61	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	55	27,91	4,65	2,33	2,33	2,33	4,65

Розподіл відповідей студентів про те, що спонукало їх здобувати освіту за обраною спеціальністю, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь				
		Хороше матеріальне забезпечення професії	Бажання батьків продовжувати сімейні традиції	Інтерес до даної професії	Впевненість у майбутньому працевлаштуванні	Популярність серед молоді
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	21,05	7,89	42,12	21,05	7,89
Вінницький державний педагогічний університет	58	17,24	22,41	43,11	15,52	1,72
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	12,24	6,12	34,69	38,79	8,16
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	17,11	17,11	46,05	13,15	6,58
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	28,26	13,05	52,17	4,35	2,17
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	15,48	21,43	36,90	16,67	9,52

Продовження таблиці И.2

1	2	3	4	5	6	7
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	2,86	2,86	67,14	25,71	1,43
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	44	26	18	19	2
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	4,65	18,6	39,53	37,22	0
Харківська державна академія фізичної культури	70	2,87	7,14	75,71	8,57	5,71
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	20,69	3,45	27,59	31,03	17,24
Хмельницький національний університет	91	24,18	9,89	52,75	9,89	3,29
Херсонський державний університет	65	16,92	20	50,77	9,23	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	9,30	18,61	62,79	9,30	0

**Розподіл відповідей студентів про достатній рівень зацікавленості
у вивченні проблеми відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	34,21	31,58	23,68	10,53
Вінницький державний педагогічний університет	58	32,76	34,48	22,42	10,34
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	14,28	22,45	44,90	18,37
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	36,84	35,53	19,74	7,89
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	56,52	32,61	4,35	6,52
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	20,24	38,10	29,76	11,90

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	44,29	34,29	15,71	5,71
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	58	30	8	4
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	6,98	46,51	30,23	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	51,43	27,14	12,86	8,57
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	34,49	20,69	34,48	10,34
Хмельницький національний університет	91	60,44	36,26	2,20	1,10
Херсонський державний університет	65	58,46	36,92	3,08	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	44,19	41,86	4,65	9,30

**Розподіл відповідей студентів про рівень поінформованості
про особливості своєї майбутньої професійної діяльності,
пов'язаної з відновленням здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	50	26,32	15,79	7,89
Вінницький державний педагогічний університет	58	34,48	39,66	22,41	3,45
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	16,33	16,33	36,73	30,61
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	31,58	47,37	11,84	9,21
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	58,70	32,60	4,35	4,35
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	22,62	33,33	29,76	14,29

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	41,43	42,86	8,57	7,14
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	52	34	12	2
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	9,30	39,53	27,91	23,26
Харківська державна академія фізичної культури	70	51,42	34,29	10	4,29
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	41,38	17,24	13,79	27,59
Хмельницький національний університет	91	59,34	29,67	10,99	0
Херсонський державний університет	65	46,15	44,62	6,15	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	51,16	37,21	6,98	4,65

**Розподіл відповідей студентів рівень поінформованості
про різновиди методик, методів, принципів і засобів
відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	42,11	31,58	18,42	7,89
Вінницький державний педагогічний університет	58	29,31	43,10	20,69	6,90
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	12,24	24,49	34,69	28,58
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	32,89	46,05	11,85	9,21
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	50	43,48	4,35	2,17
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	30,95	48,81	15,48	4,76

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	32,86	45,71	15,71	5,72
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	38	60	0	2
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	13,95	46,51	18,60	20,94
Харківська державна академія фізичної культури	70	50	40	5,71	4,29
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	34,48	27,59	24,14	13,79
Хмельницький національний університет	91	54,95	36,26	8,79	0
Херсонський державний університет	65	49,23	41,54	7,69	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	39,53	48,84	6,98	4,65

Розподіл відповідей студентів, опитаних про рівень поінформованості про причини захворювань спортсменів, що займаються різними видами спорту, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	36,84	31,58	21,05	10,53
Вінницький державний педагогічний університет	58	31,08	50	15,52	3,45
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	10,21	30,61	32,65	26,53
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	31,58	43,42	13,16	11,84
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	54,36	41,30	2,17	2,17
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	33,33	42,86	15,48	8,33

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	30	48,57	15,71	5,72
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	54	38	8	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	13,95	46,52	25,58	13,95
Харківська державна академія фізичної культури	70	52,85	32,86	11,43	2,86
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	13,79	41,38	27,59	17,24
Хмельницький національний університет	91	59,34	27,47	13,19	0
Херсонський державний університет	65	52,31	41,53	3,08	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	44,19	41,85	6,98	6,98

Розподіл відповідей студентів про отриманий рівень теоретичних знань, необхідних для майбутньої професійної діяльності, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	36,84	31,58	21,05	10,53
Вінницький державний педагогічний університет	58	34,48	39,66	20,69	5,17
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	26,53	12,25	26,53	34,69
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	32,89	36,85	14,47	15,79
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	60,87	32,61	4,35	2,17
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	28,57	38,10	25	8,33

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	28,57	48,57	12,86	10
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	62	34	4	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	2,32	25,58	48,84	23,25
Харківська державна академія фізичної культури	70	42,86	40	12,85	4,29
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	31,03	27,59	20,69	20,69
Хмельницький національний університет	91	37,36	47,25	14,29	1,10
Херсонський державний університет	65	40	44,61	13,85	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	46,51	37,21	9,30	6,98

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи ознайомлені Ви з правилами техніки безпеки спортсменів на навчально-тренувальних заняттях, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, ознайомлений(на)	Частково ознайомлений(на)	Ні, не ознайомлений(на)	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	39,47	36,84	13,16	10,53
Вінницький державний педагогічний університет	58	36,21	36,21	25,86	1,72
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	18,37	12,24	53,06	16,33
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	43,42	31,58	15,79	9,21
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	73,91	19,57	4,35	2,17
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	27,38	35,72	28,57	8,33

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	60	24,28	12,86	2,86
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	52	38	8	2
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	18,6	25,58	32,56	23,26
Харківська державна академія фізичної культури	70	58,57	22,86	15,71	2,86
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	27,59	34,48	20,69	17,24
Хмельницький національний університет	91	58,24	31,84	7,69	2,20
Херсонський державний університет	65	38,45	52,31	4,62	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	74,42	20,93	4,65	0

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи ознайомлені Ви із санітарно-гігієнічними нормами проведення навчально-тренувальних занять, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, ознайомлений(на)	Частково ознайомлений(на)	Ні, не ознайомлений(на)	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	52,63	13,16	26,32	7,89
Вінницький державний педагогічний університет	58	22,41	43,10	27,59	6,90
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	14,29	20,41	40,81	24,49
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	39,47	34,21	17,11	9,21
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	71,74	13,04	10,87	4,35
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	19,05	38,10	33,33	9,52

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	58,57	30,00	8,57	2,86
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	48,00	38,00	10,00	4,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	20,93	25,58	32,56	20,93
Харківська державна академія фізичної культури	70	60,00	22,86	10,00	7,14
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	27,59	34,48	20,69	17,24
Хмельницький національний університет	91	53,85	30,77	12,09	3,29
Херсонський державний університет	65	49,23	40,00	7,69	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	62,79	32,55	2,33	2,33

**Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи достатньою мірою
Ви поінформовані про причини та наслідки
виникнення спортивного травматизму, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатньо	Частково достатньо	Ні, недостатньо	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	39,47	26,32	21,05	13,16
Вінницький державний педагогічний університет	58	37,94	25,86	25,86	10,34
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	14,29	20,41	34,69	30,61
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	43,42	38,16	11,84	6,58
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	76,09	13,04	10,87	0,00
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	25,00	38,10	23,81	13,09

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	58,57	30,00	7,14	4,29
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	50,00	34,00	8,00	8,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	23,26	23,26	34,88	18,60
Харківська державна академія фізичної культури	70	61,43	24,29	7,14	7,14
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	31,03	27,59	34,48	6,90
Хмельницький національний університет	91	67,03	20,88	10,99	1,10
Херсонський державний університет	65	44,62	47,69	6,15	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	69,77	30,23	0,00	0,00

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи ознайомлені Ви із системою заходів, які необхідно застосовувати зі спортсменами, з метою відновлення здоров'я після отриманої травми або після захворювання, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, ознайомлений(на)	Частково ознайомлений(на)	Ні, не ознайомлений(на)	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	42,11	26,32	26,32	5,25
Вінницький державний педагогічний університет	58	39,66	34,48	17,24	8,62
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	8,16	24,49	42,86	24,49
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	31,58	39,48	14,47	14,47
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	67,39	26,09	6,52	0,00
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	27,38	38,10	25,00	9,52

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	35,71	50,00	11,43	2,86
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	46,00	46,00	4,00	4,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	16,28	41,86	25,58	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	61,43	25,72	7,14	5,71
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	20,69	37,93	24,14	17,24
Хмельницький національний університет	91	47,26	35,16	12,09	5,49
Херсонський державний університет	65	41,53	44,62	9,23	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	46,51	37,21	6,98	9,30

**Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи достатній є рівень
Ваших знань та навичок щодо профілактики захворювань
і спортивного травматизму спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	36,84	34,22	21,05	7,89
Вінницький державний педагогічний університет	58	31,03	36,21	15,52	17,24
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	10,20	22,45	44,90	22,45
Дніпропетров- ський державний інститут фізич- ної культури і спорту	76	30,26	38,16	17,11	14,47
Кам'янець- Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	60,87	28,26	4,35	6,52
Міжнародний економіко- гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	23,81	42,85	17,86	15,48

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	18,57	61,43	12,86	7,14
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	58,00	38,00	4,00	0,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	6,98	34,88	32,56	25,58
Харківська державна академія фізичної культури	70	51,43	35,71	10,00	2,86
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	10,34	34,48	27,59	27,59
Хмельницький національний університет	91	45,06	37,36	15,38	2,20
Херсонський державний університет	65	27,69	60,00	9,23	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	48,84	44,18	2,33	4,65

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, достатньо Ви володієте знаннями, вміннями та навичками для надання долікарської допомоги у випадку отримання спортсменом травми, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатньо	Частково достатньо	Ні, недостатньо	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	38,84	28,95	31,58	2,63
Вінницький державний педагогічний університет	58	32,76	39,66	13,79	13,79
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	18,37	12,24	40,82	28,57
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	35,53	39,47	19,74	5,26
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	58,70	30,43	2,17	8,70
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	26,18	40,48	19,05	14,29

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	24,14	52,86	15,71	4,28
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	36,00	48,00	4,00	12,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	6,98	44,19	34,88	13,95
Харківська державна академія фізичної культури	70	44,29	38,57	8,57	8,57
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	24,14	31,03	24,14	20,69
Хмельницький національний університет	91	35,16	54,95	7,69	2,20
Херсонський державний університет	65	32,31	58,46	7,69	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	32,56	48,84	9,30	9,30

Результати відповідей студентів, опитаних про те, достатнім є рівень Ваших знань про фізіологічні особливості адаптації організму спортсменів до фізичних навантажень, %

Знакочисельний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	47,37	34,21	7,89	10,53
Вінницький державний педагогічний університет	58	27,59	41,38	22,41	8,62
Дрогобичський державний педагогічний університет	49	8,16	22,45	42,86	26,53
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	26,32	50,00	13,15	10,53
Київський національний університет ім. І. Огієнка	46	56,53	34,78	2,17	6,52
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. І.І. С. Дем'янчука	84	22,62	42,85	17,86	16,67

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	31,43	52,86	11,43	4,29
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	54,00	36,00	4,00	6,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	11,63	30,23	34,88	23,26
Харківська державна академія фізичної культури	70	45,72	47,14	1,43	5,71
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	17,24	37,93	20,69	24,14
Хмельницький національний університет	91	52,74	41,76	4,40	1,10
Херсонський державний університет	65	40	50,76	4,62	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	41,86	51,16	4,65	2,33

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи достатньо Ви володієте знаннями про перебіг розвитку втоми у спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатній	Частково достатній	Ні, недостатній	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	42,11	18,42	23,68	15,79
Вінницький державний педагогічний університет	58	44,83	22,41	22,41	10,35
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	28,57	10,20	46,94	14,29
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	48,68	27,63	13,16	10,53
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	56,52	28,26	6,52	8,70
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	30,95	35,72	21,43	11,90

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	40,00	41,43	11,43	7,14
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	76,00	24,00	0,00	0,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	13,95	32,56	37,21	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	35,71	50,00	8,57	5,72
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	31,03	31,03	17,25	20,69
Хмельницький національний університет	91	54,95	35,16	8,79	1,10
Херсонський державний університет	65	44,62	44,62	7,68	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	51,16	39,53	6,98	2,33

Результат відповідей студентів, опитаних про те, чи ознайомлені Ви з особливостями процесів відновлення організму спортсмена після фізичних навантажень, %

Вісний навчальний курс	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, ознайомлений(на)	Частково ознайомлений(на)	Ні, не ознайомлений(на)	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Біологічний факультет	38	47,37	26,32	21,05	5,26
Математичний факультет	58	27,59	36,21	31,03	5,17
Інженерний факультет	49	10,20	26,53	38,78	24,49
Історико-педагогічний факультет	76	35,53	43,42	15,79	5,26
Класичний факультет ім. І. Огольця	46	58,70	30,43	6,52	4,35
Міжнародний факультет ім. А.С. Довганчука	84	27,38	40,48	27,38	4,76

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	40,00	45,71	11,43	2,86
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	48,00	36,00	12,00	4,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	4,66	39,53	39,53	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	51,43	35,71	7,14	5,72
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	27,59	27,59	31,03	13,79
Хмельницький національний університет	91	62,64	34,07	3,29	0,00
Херсонський державний університет	65	41,45	46,15	10,77	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	51,16	44,19	2,33	2,33

**Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи достатньо
Ви проінформовані про вплив стресових ситуацій
на виникнення травм у спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатньо	Частково достатньо	Ні, недостатньо	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	34,21	23,68	31,58	10,53
Вінницький державний педагогічний університет	58	32,76	25,86	31,03	10,35
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	12,24	20,41	30,62	36,73
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	34,21	39,47	15,79	10,53
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	63,04	26,09	4,35	6,52
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	28,57	32,14	30,95	8,34

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	34,29	38,57	21,43	5,71
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	38,00	44,00	10,00	8,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	6,98	46,51	32,56	13,95
Харківська державна академія фізичної культури	70	50,00	34,29	8,57	7,14
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	24,15	31,03	34,48	10,34
Хмельницький національний університет	91	46,15	40,66	10,99	2,20
Херсонський державний університет	65	29,23	55,38	10,77	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	39,53	46,51	9,31	4,65

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи є необхідним для Вас як майбутнього фахівця отримання знань з теорії та методики застосування відновних заходів в спорті, що спрямовані на зміцнення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, є необхідним	Частково є необхідним	Ні, не є необхідним	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	47,37	23,69	7,89	21,05
Вінницький державний педагогічний університет	58	37,93	37,93	18,97	5,17
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	16,33	24,49	30,61	28,57
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	42,11	39,47	11,84	6,58
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	65,22	26,08	4,35	4,35
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	33,33	36,90	22,62	7,15

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	58,57	27,14	8,57	5,72
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	48,00	36,00	6,00	10,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	9,30	32,56	37,21	20,93
Харківська державна академія фізичної культури	70	70,00	21,43	5,71	2,86
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	34,48	17,25	13,79	34,48
Хмельницький національний університет	91	71,43	24,18	3,29	1,10
Херсонський державний університет	65	44,62	41,53	9,23	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	62,79	32,55	2,33	2,33

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, наскільки достатнім для Вас як для майбутнього фахівця є обсяг практичної підготовки (фахової практики), яку Ви проходите, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатнім	Частково достатнім	Ні, недостатнім	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	28,95	34,21	23,68	13,16
Вінницький державний педагогічний університет	58	32,76	31,03	29,31	6,90
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	14,29	18,37	46,93	20,41
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	22,37	46,05	21,05	10,53
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	39,12	47,83	8,70	4,35
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	30,95	36,90	19,05	13,10

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	30	37,14	24,29	8,57
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	42,00	38,00	12,00	8,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	2,32	23,26	48,84	25,58
Харківська державна академія фізичної культури	70	50,00	35,71	8,57	5,72
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	27,58	24,14	27,59	20,69
Хмельницький національний університет	91	43,95	31,87	23,08	1,10
Херсонський державний університет	65	24,61	66,15	4,62	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	44,19	39,53	9,30	6,98

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи ознайомлені Ви з методиками розробки індивідуальних програм щодо відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			Важко відповісти
		Так, ознайомлений(на)	Частково ознайомлений(на)	Ні, не ознайомлений(на)	
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	26,32	26,32	26,32	21,04
Вінницький державний педагогічний університет	58	22,41	37,93	27,59	12,07
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	16,33	12,24	26,53	44,90
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	26,32	48,68	10,53	14,47
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	52,18	39,13	2,17	6,52
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	21,43	44,04	20,24	14,29

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	18,57	55,71	22,86	2,86
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	40,00	28,00	14,00	18,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	9,31	39,53	34,88	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	45,71	41,43	5,72	7,14
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	24,14	34,48	6,90	34,48
Хмельницький національний університет	91	41,76	46,15	10,99	1,10
Херсонський державний університет	65	27,68	53,85	13,85	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	27,91	62,78	6,98	2,33

**Розподіл відповідей студентів, про рівень знань та вмінь
для застосування технічних відновлюючих засобів,
спрямованих на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатньо	Частково достатньо	Ні, недостатньо	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	31,58	42,11	23,68	2,63
Вінницький державний педагогічний університет	58	36,21	31,03	17,24	15,52
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	8,16	20,41	46,94	24,49
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	28,95	39,47	15,79	15,79
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	43,48	36,96	6,52	13,04
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	20,24	39,28	20,24	20,24

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	15,71	60,00	22,86	1,43
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	44,00	34,00	4,00	18,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	6,98	39,53	27,91	25,58
Харківська державна академія фізичної культури	70	37,14	45,71	11,43	5,72
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	20,69	37,93	27,59	13,79
Хмельницький національний університет	91	31,87	50,55	16,48	1,10
Херсонський державний університет	65	26,15	56,92	10,78	6,15
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	30,23	53,49	11,63	4,65

**Розподіл відповідей студентів, про досвід самостійної діяльності,
пов'язаний з Вашою майбутньою професійною діяльністю,
спрямованою на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, маю	Частково маю	Ні, не маю	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	21,05	28,95	36,84	13,16
Вінницький державний педагогічний університет	58	37,94	34,48	13,79	13,79
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	8,16	22,46	36,73	32,65
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	27,63	38,16	18,42	15,79
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	52,18	28,26	6,52	13,04
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	27,38	47,62	17,86	7,14

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	31,43	54,29	7,14	7,14
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	50,00	34,00	2,00	14,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	9,30	46,51	27,91	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	45,72	35,71	10,00	8,57
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	20,69	31,03	31,03	17,25
Хмельницький національний університет	91	39,56	29,67	29,67	1,10
Херсонський державний університет	65	35,38	44,62	13,85	6,15
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	32,56	39,53	25,58	2,33

**Розподіл відповідей студентів, про ознайомлення
з досвідом діяльності українських фахівців,
спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, ознайомлений(на)	Частково ознайомлений(на)	Ні, не ознайомлений(на)	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	36,84	26,32	28,95	7,89
Вінницький державний педагогічний університет	58	34,48	32,76	24,14	8,62
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	16,33	16,33	36,73	30,61
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	31,58	34,21	19,74	14,47
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	39,13	39,13	15,22	6,52
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	32,14	39,29	20,24	8,33

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	17,14	51,43	27,14	4,29
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	56,00	28,00	6,00	10,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	6,98	34,88	32,56	25,58
Харківська державна академія фізичної культури	70	38,57	40,00	14,29	7,14
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	34,48	24,14	24,14	17,24
Хмельницький національний університет	91	32,97	43,95	21,98	1,10
Херсонський державний університет	65	29,23	49,23	20,00	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	32,56	34,88	27,91	4,65

**Розподіл відповідей студентів, про ознайомлення
з досвідом діяльності закордонних фахівців,
спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, ознайомлений(на)	Частково ознайомлений(на)	Ні, не ознайомлений(на)	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	31,58	28,95	23,68	15,79
Вінницький державний педагогічний університет	58	24,14	39,65	32,76	3,45
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	8,16	20,41	32,65	38,78
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	18,42	55,26	15,79	10,53
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	26,09	54,35	13,04	6,52
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	25,00	42,85	17,86	14,29

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	18,57	35,72	37,14	8,57
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	52,00	36,00	6,00	6,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	6,97	27,91	48,84	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	34,29	38,57	17,14	10,00
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	6,90	20,69	51,72	20,69
Хмельницький національний університет	91	21,98	37,36	37,36	3,30
Херсонський державний університет	65	16,92	63,08	18,46	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	13,95	55,82	25,58	4,65

**Розподіл відповідей студентів про методики визначення
психічного здоров'я у спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, відомі	Частково відомі	Ні, не відомі	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	36,84	31,58	26,32	5,26
Вінницький державний педагогічний університет	58	32,76	31,03	32,76	3,45
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	10,20	10,20	61,23	18,37
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	30,26	39,47	18,42	11,85
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	45,65	39,13	13,04	2,18
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	28,57	35,71	20,24	15,48

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	10,00	55,72	25,71	8,57
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	48,00	44,00	4,00	4,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	11,63	37,21	34,88	16,28
Харківська державна академія фізичної культури	70	32,86	48,57	8,57	10,00
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	17,24	27,59	34,48	20,69
Хмельницький національний університет	91	40,67	35,16	18,68	5,49
Херсонський державний університет	65	23,07	52,31	20,00	4,62
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	30,23	58,14	11,63	0,00

**Розподіл відповідей студентів про методики визначення
фізичного здоров'я у спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, відомі	Частково відомі	Ні, не відомі	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	39,47	42,11	15,79	2,63
Вінницький державний педагогічний університет	58	37,93	27,59	29,31	5,17
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	16,33	16,33	40,81	26,53
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	36,84	35,53	13,16	14,47
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	67,39	23,91	6,52	2,18
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	22,62	41,66	20,24	15,48

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	32,86	48,57	12,86	5,71
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	58,00	28,00	6,00	8,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	11,63	27,91	39,53	20,93
Харківська державна академія фізичної культури	70	50,00	34,29	8,57	7,14
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	17,24	34,48	27,59	20,69
Хмельницький національний університет	91	65,94	26,37	6,59	1,10
Херсонський державний університет	65	41,54	50,76	4,62	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	44,19	51,16	4,65	0,00

**Розподіл відповідей студентів, про рівень поінформованість
щодо організації та ведення здорового способу життя, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, достатньо	Частково достатньо	Ні, недостатньо	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	38	50,00	21,05	18,42	10,53
Вінницький державний педагогічний університет	58	36,21	24,13	29,31	10,35
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	10,20	20,41	40,82	28,57
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	39,47	31,58	17,11	11,84
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	71,73	15,22	8,70	4,35
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	25,00	34,52	27,38	13,10

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	57,14	30,00	8,57	4,29
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	68,00	22,00	4,00	6,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	13,96	39,53	27,91	18,60
Харківська державна академія фізичної культури	70	60,00	27,14	4,29	8,57
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	37,93	13,79	31,03	17,25
Хмельницький національний університет	91	73,64	15,38	5,49	5,49
Херсонський державний університет	65	49,23	33,85	13,85	3,08
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	65,11	27,91	0,00	6,98

**Розподіл відповідей студентів про чинники,
які заважають отримувати якісні знання з обраного фаху, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь						
		Відсутнє бажання	Відсутня потреба	Відсутня необхідна література	Мала кількість інформації	Недостатня кількість реабілітаційних закладів	Недостатня кількість реабілітаційних технічних засобів	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	21,05	5,26	7,89	13,16	36,84	10,54	5,26
Вінницький державний педагогічний університет	58	18,97	15,52	25,85	12,07	15,52	5,17	6,90
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	10,20	12,24	26,53	30,63	10,20	8,16	2,04
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	17,11	19,74	26,32	9,21	9,21	5,26	13,15
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	26,09	2,17	4,35	2,17	15,22	10,87	39,13
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	5,95	16,67	21,43	19,05	20,24	7,14	9,52

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	8,57	8,57	8,57	18,57	12,86	5,72	37,14
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	30,00	20,00	12,00	8,00	20,00	8,00	2,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	13,94	11,63	25,58	20,93	23,26	2,33	2,33
Харківська державна академія фізичної культури	70	15,71	11,43	7,14	20,00	15,71	1,44	28,57
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	29	6,90	3,45	17,24	6,90	34,48	20,69	10,34
Хмельницький національний університет	91	19,78	8,79	7,69	10,99	26,38	6,59	19,78
Херсонський державний університет	65	65,00	27,69	16,92	9,23	16,92	9,23	6,15
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	18,60	9,30	11,63	2,33	6,98	4,65	46,51

**Розподіл відповідей студентів якості інформаційно-методичного
забезпечення дисциплін, що вивчаються, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь			
		Так, задовольняє	Частково задовольняє	Ні, не задовольняє	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	28,95	39,47	28,95	2,63
Вінницький державний педагогічний університет	58	24,14	43,10	29,31	3,45
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	10,21	20,41	57,14	12,24
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	30,26	44,74	18,42	6,58
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	54,34	26,09	15,22	4,35
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	25,00	41,66	19,05	14,29

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	38,57	45,71	10,00	5,72
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	50	66,00	28,00	2,00	4,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	11,62	44,19	32,56	11,63
Харківська державна академія фізичної культури	70	51,43	34,29	7,14	7,14
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	24,14	24,14	41,38	10,34
Хмельницький національний університет	91	65,93	23,08	9,89	1,10
Херсонський державний університет	65	50,77	38,46	9,23	1,54
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	53,49	34,88	6,98	4,65

Розподіл відповідей студентів, опитаних про те, чи використовують Ви у процесі підготовки та представлення матеріалів до практичних, семінарських або лабораторних занять мультимедійні презентації, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповідь		
		Так, використовуюю завжди	Частково використовуюю	Ні, не використовуюю
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Бердянський державний педагогічний університет	38	23,68	50,00	26,32
Вінницький державний педагогічний університет	58	37,93	53,45	8,62
Дрогобицький державний педагогічний університет	49	12,24	42,86	44,90
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	76	36,84	44,74	18,42
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	46	26,09	60,87	13,04
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	84	30,95	48,81	20,24

Продовження таблиці И.30

1	2	3	4	5
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	70	25,71	64,29	10,00
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка	50	56,00	36,00	8,00
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	43	34,88	32,56	32,56
Харківська державна академія фізичної культури	70	27,14	40,00	32,86
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	29	10,34	44,83	44,83
Хмельницький національний університет	91	35,16	60,44	4,40
Херсонський державний університет	65	33,85	55,38	10,77
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	43	44,19	46,51	9,30

Додаток К

*Дослідження стану впровадження інноваційних освітніх технологій
у навчальний процес закладів вищої освіти України*

Таблиця К.1

**Розподіл відповідей викладачів про доступність для користування
у достатній кількості необхідної сучасної науково-методичної літератури
для професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації
до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь		
		Доступна у достатній кількості	Доступна у недостатній кількості	Відсутня у загальному доступі
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Бердянський державний педагогічний університет	18	16,67	72,22	11,11
Вінницький державний педагогічний університет	9	12,5	75	12,5
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	38,46	46,16	15,38
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	16,67	83,33	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	42,11	47,36	10,53
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	14,29	78,57	7,14

1	2	3	4	5
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	100	0	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	66	33
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	66,77	33,33	0
Харківська державна академія фізичної культури	19	31,58	68,42	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	50	50	0
Хмельницький національний університет	12	33,33	58,33	8,34
Херсонський державний університет	9	33,33	66,67	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	40	60	0

Розподіл відповідей викладачів про те, що заважає повною мірою здійснювати процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь					
		Недостатня поінформованість про використання передового закордонного досвіду	Нераціональна організація навчально-виховного процесу	Недостатнє матеріально-технічне оснащення	Відсутність необхідної навчально-методичної та інформаційної бази	Недостатній рівень моєї кваліфікації	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6	7	8
Бердянський державний педагогічний університет	18	5,56	0	72,22	22,22	0	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	25	12,5	50	12,5	0	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	0	7,69	15,39	38,46	30,77	7,69
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	11,11	27,77	55,56	5,56	0	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	15,78	31,58	42,11	0	0	10,53
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янука	14	0	14,29	35,71	21,43	28,57	0

1	2	3	4	5	6	7	8
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	27,27	45,45	18,18	9,10	0	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	41	33	25	0	0	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	40	40	13,33	0	6,67	0
Харківська державна академія фізичної культури	19	21,06	15,79	47,37	5,26	5,26	5,26
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	0	25	75	0	0	0
Хмельницький національний університет	12	16,67	8,33	50	0	8,33	16,67
Херсонський державний університет	9	11,11	66,67	22,22	0	0	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	33,33	26,67	20	6,67	0	13,33

Таблиця К.3

Розподіл відповідей викладачів про рівень запровадження новітніх комп'ютеризованих систем у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, яка здійснюється у Вашому ЗВО, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь		
		На достатньому рівні	На недостатньому рівні	Важко відповісти
1	2	3	4	5
Бердянський державний педагогічний університет	18	11,11	83,33	5,56
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	62,5	37,5
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	0	53,85	46,15
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	16,67	55,56	27,77
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	21,05	63,16	15,79
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	0	64,29	35,71

1	2	3	4	5
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	36,36	63,64	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	100	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	40	53,33	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	10,53	89,47	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	12,5	75	12,50
Хмельницький національний університет	12	16,67	75	8,33
Херсонський державний університет	9	22,22	66,67	11,11
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	40	33,33	26,67

**Розподіл відповідей викладачів про ефективність застосування
самостійної форми роботи студентів
у вивченні фахових дисциплін для їх професійної підготовки, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Ефективним	Частково ефективним	Не ефективним	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	18	5,56	88,88	5,56	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	62,5	37,5	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	7,69	23,08	38,45	30,77
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	16,67	66,66	16,67	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	42,11	36,84	15,79	5,26
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	7,14	21,43	57,14	14,29

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	18,18	63,64	18,18	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	33,33	66,67	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	26,67	46,66	26,67	0
Харківська державна академія фізичної культури	19	15,79	36,84	42,11	5,26
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	8	12,5	75	12,5	0
Хмельницький національний університет	12	8,33	66,67	25	0
Херсонський державний університет	9	11,11	55,56	22,22	11,11
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	0	53,33	46,67	0

Розподіл відповідей викладачів щодо застосування в організації навчально-виховного процесу дистанційну форму навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Застосовую постійно	Застосовую частково	Не застосовую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	5,56	77,77	16,67	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	62,5	37,5	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	15,39	61,54	7,69	15,38
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	11,11	44,44	38,89	5,56
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	26,32	63,16	10,53	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	7,14	50	42,86	0

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	45,45	45,45	9,10	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	100	0	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	33,33	53,34	0	13,33
Харківська державна академія фізичної культури	19	0	36,84	63,16	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	8	0	62,5	25	12,5
Хмельницький національний університет	12	8,33	50	33,34	8,33
Херсонський державний університет	9	11,11	33,34	44,44	11,11
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	6,67	6,67	79,99	6,67

Розподіл відповідей викладачів про спрямування своїх зусиль на оволодіння студентами досвіду у складанні й реалізації програм з відновлення здоров'я спортсменів після травм і захворювань, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, спрямовую	Частково спрямовую	Ні, не спрямовую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	50	22,22	16,67	11,11
Вінницький державний педагогічний університет	8	50	50	0	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	7,69	30,78	15,38	46,15
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	44,44	22,23	33,33	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	68,42	31,58	0	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	0	35,71	64,29	0

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	63,64	27,27	0	9,9
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	33,33	66,67	0	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	86,66	6,67	0	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	57,89	26,32	10,53	5,26
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	8	25	37,5	37,5	0
Хмельницький національний університет	12	25	41,66	16,67	16,67
Херсонський державний університет	9	33,34	33,33	33,33	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	33,33	33,33	33,34	0

Розподіл відповідей викладачів про застосування мультимедійних засобів навчання в організації навчально-виховного процесу для студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, застосовую	Частково застосовую	Не застосовую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	66,67	33,33	0	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	50	37,5	12,5	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	0	53,85	15,38	30,77
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	22,22	61,11	11,11	5,56
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	52,63	47,37	0	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янука	14	14,29	35,71	42,86	7,14

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	54,55	36,36	9,09	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	80,5	19,5	0	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	73,34	13,33	13,33	0
Харківська державна академія фізичної культури	19	52,63	36,84	10,53	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	25	50	25	0
Хмельницький національний університет	12	58,34	8,33	25	8,33
Херсонський державний університет	9	0	77,78	22,22	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	73,33	26,67	0	0

**Розподіл відповідей викладачів про використання модульного
об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle
в організації навчально-виховного процесу для студентів,
професійна діяльність яких буде спрямована
на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, використовую	Частково використовую	Ні, не використовую	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	18	0	55,6	77,77	16,67
Вінницький державний педагогічний університет	8	12,5	37,5	50	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	15,39	38,46	15,38	30,77
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	5,56	61,11	27,77	5,56
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	47,37	10,53	36,84	5,26
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	7,14	21,43	50	21,43

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	54,55	36,36	9,09	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	75	25	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	46,66	40	6,67	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	10,53	26,32	63,15	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРoЛ «Україна»	8	25	50	25	0
Хмельницький національний університет	12	41,67	33,33	25	0
Херсонський державний університет	9	11,11	77,78	11,11	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	6,67	33,33	53,33	6,67

Розподіл відповідей викладачів про використання в організації навчально-виховного процесу системи «Електронний журнал on-line» для обліку різних форм контролю навчальних досягнень студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, використовую	Частково використовую	Ні, не використовую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	0	16,67	77,78	5,56
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	12,5	87,5	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	15,38	53,86	15,38	15,38
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	22,22	22,22	55,56	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	26,32	26,32	47,36	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	0	64,29	35,71	0

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	45,45	54,55	0	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	33,33	66,67	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	33,33	20	33,33	13,34
Харківська державна академія фізичної культури	19	0	10,53	89,47	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	0	75	25	0
Хмельницький національний університет	12	58,34	25	8,33	8,33
Херсонський державний університет	9	11,11	22,22	55,56	11,11
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	6,67	6,67	86,66	0

Розподіл відповідей викладачів про застосування інтерактивних комп'ютерних програм-тренажерів в організації навчально-виховного процесу для студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, застосовую	Частково застосовую	Ні, не застосовую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	5,56	27,78	66,67	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	12,5	0	75	12,5
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	23,08	30,77	15,38	30,77
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	16,66	22,22	55,56	5,56
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	21,05	42,11	36,84	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	7,14	42,86	42,86	7,14

1	2	3	4	5	6
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	45,45	54,55	0	0
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	33,33	66,67	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	53,33	20	26,67	0
Харківська державна академія фізичної культури	19	5,26	26,32	68,42	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	50	50	0	0
Хмельницький національний університет	12	8,33	41,67	50	0
Херсонський державний університет	9	22,22	33,33	44,44	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	6,67	33,33	60	0

Розподіл відповідей викладачів про застосування комп'ютерного тестування рівня знань студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, застосовую	Частково застосовую	Ні, не застосовую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	16,67	50	33,33	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	25	75	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	7,69	7,69	69,23	15,39
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	22,22	50	22,22	5,56
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	21,06	68,42	5,26	5,26
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	14,29	35,71	35,71	14,29
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	36,36	45,45	0	18,19

1	2	3	4	5	6
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	33,33	66,67	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	26,66	60	6,67	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	15,79	31,58	52,63	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	25	50	25	0
Хмельницький національний університет	12	58,33	16,67	16,67	8,33
Херсонський державний університет	9	22,22	44,45	22,22	11,11
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	53,33	13,33	26,67	6,67

Розподіл відповідей викладачів про застосування методу ситуаційних вправ і завдань case-study в організації навчально-виховного процесу для студентів, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, застосовую	Частково застосовую	Ні, не застосовую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	16,67	27,77	55,56	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	12,5	62,5	25	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	30,77	7,69	38,46	23,08
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	16,67	38,89	44,44	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	5,26	57,89	36,85	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	21,43	35,71	42,86	0
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	54,55	9,09	27,27	9,09

1	2	3	4	5	6
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	66,67	33,33	0	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	46,67	20	33,33	0
Харківська державна академія фізичної культури	19	31,57	42,11	26,32	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	8	12,5	50	37,5	0
Хмельницький національний університет	12	8,33	33,33	41,67	16,67
Херсонський державний університет	9	33,33	44,45	22,22	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	13,33	40	33,24	13,33

**Розподіл відповідей викладачів про застосування методу
«мозкового штурму» в організації навчально-виховного процесу
з студентами, професійна діяльність яких буде спрямована
на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, практикую	Частково практикую	Ні, не практикую	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	55,56	27,77	16,67	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	12,5	50	37,5	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	30,77	15,39	7,69	46,15
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	27,78	44,44	27,78	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	57,89	36,85	5,26	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	0	42,86	35,71	21,43
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	36,36	27,28	36,36	0

1	2	3	4	5	6
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	41,67	58,33	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	26,66	46,67	20	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	31,58	42,11	21,05	5,26
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	8	12,5	62,5	25	0
Хмельницький національний університет	12	0	66,67	25	8,33
Херсонський державний університет	9	22,22	44,45	33,33	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	0	33,33	66,67	0

**Розподіл відповідей викладачів про застосування ділових ігор
в організації навчально-виховного процесу для студентів,
професійна діяльність яких буде спрямована
на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, практикую	Частково практикую	Ні, не практикую	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	18	44,44	38,89	16,67	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	25	75	0
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	15,39	30,77	46,15	7,69
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	11,12	44,44	44,44	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	42,11	52,63	5,26	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	7,14	21,43	57,14	14,29
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	27,28	36,36	36,36	0

1	2	3	4	5	6
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	66,67	8,33	25
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	33,33	33,33	26,67	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	31,57	26,32	42,11	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	8	0	62,5	37,5	0
Хмельницький національний університет	12	0	77,78	22,22	0
Херсонський державний університет	9	0	50	50	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	13,33	40	40	6,67

**Розподіл відповідей викладачів про застосування методу проектів
в організації навчально-виховного процесу зі студентами,
професійна діяльність яких буде спрямована
на відновлення здоров'я спортсменів, %**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, практикую	Частково практикую	Ні, не практикую	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	18	44,44	38,89	16,67	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	12,5	50	25	12,5
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	7,69	23,08	46,15	23,08
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	22,22	33,33	38,89	5,56
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	63,16	15,79	21,05	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	14,29	35,71	35,71	14,29
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	54,55	9,09	36,36	0

Додатки

Продовження таблиці К.15

1	2	3	4	5	6
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	33,33	66,67	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	33,33	33,33	26,67	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	15,79	47,37	36,84	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»	8	12,5	25	62,5	0
Хмельницький національний університет	12	8,33	50	33,34	8,33
Херсонський державний університет	9	22,22	22,22	44,45	11,11
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	0	20	73,33	6,67

Розподіл відповідей викладачів про те, чи практикують вони складання портфоліо студентами, професійна діяльність яких буде спрямована на відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Так, практикую	Частково практикую	Ні, не практикую	Важко відповісти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Бердянський державний педагогічний університет	18	0	11,11	88,89	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	25	62,5	12,5
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	0	30,77	38,46	30,77
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	5,56	33,33	61,11	0
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	36,84	36,84	21,06	5,26
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	0	50	21,43	28,57
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	18,18	36,36	27,28	18,18

Продовження таблиці К.16

1	2	3	4	5	6
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	33,33	66,67	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	20	40	33,33	6,67
Харківська державна академія фізичної культури	19	5,26	21,05	63,16	10,53
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	25	12,5	62,5	0
Хмельницький національний університет	12	0	50	50	0
Херсонський державний університет	9	11,11	66,67	11,11	11,11
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	6,67	0	86,66	6,67

Розподіл відповідей викладачів про те, чи зміст чинної освітньої професійної програми забезпечує формування готовності студентів до роботи з відновлення здоров'я спортсменів, %

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних викладачів	Відповідь			
		Забезпечує повністю	Частково забезпечує	Ні, не забезпечує	Важко відповісти
1	2	3	4	5	6
Бердянський державний педагогічний університет	18	11,11	83,33	5,56	0
Вінницький державний педагогічний університет	8	0	62,5	25	12,5
Дрогобицький державний педагогічний університет	13	23,09	46,15	15,38	15,38
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту	18	22,22	61,11	11,11	5,56
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	19	21,05	78,95	0	0
Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука	14	14,29	28,57	50	7,14
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	11	36,36	54,55	0	9,09

1	2	3	4	5	6
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	12	0	100	0	0
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	15	33,33	53,34	0	13,33
Харківська державна академія фізичної культури	19	10,52	63,16	26,32	0
Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»	8	12,5	75	12,5	0
Хмельницький національний університет	12	16,67	50	25	8,33
Херсонський державний університет	9	22,22	44,45	33,33	0
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького	15	13,33	60	6,67	20

ційні технології у процесі організації та проведення реабілітаційних заходів?

а) постійно;	в) не застосовують;
б) частково застосовують;	г) важко відповісти.

5. На Вашу думку, чи достатнім є рівень мотивації студентів до професійної діяльності, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів?

а) так, достатній;	в) ні, не достатній;
б) частково достатній;	г) важко відповісти.

Дякуємо за співпрацю і Вашу участь в анкетуванні!

ЗМІСТ

Вступ.....	3
------------	---

Розділ 1

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів як наукова проблема

1.1. Аналіз наукової літератури щодо професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів у педагогічній теорії	9
1.2. Теоретичний аналіз базових дефініцій дослідження	19
1.3. Визначення дефініцій, які характеризують специфіку професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	39
1.4. Сутність та структура готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	64
Висновки до першого розділу	81

Розділ 2

Закордонний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

2.1. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії в Італії	87
2.2. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії в Греції.....	107
2.3. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії в Іспанії.....	113
2.4. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Фінляндії.....	123
2.5. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Швеції	130
2.6. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Норвегії.....	135
2.7. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у країнах Азії.....	142
2.8. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії в Ізраїлі	155
2.9. Професійна підготовка фахівців з фізичної терапії у Новій Зеландії	159
Висновки до другого розділу	168

Розділ 3

Система професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

3.1. Методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	175
--	-----

3.2. Концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	195
3.3. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	215
Висновки до третього розділу	229

Розділ 4

Діагностичний інструментарій для моніторингу результатів професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

4.1. Критерії ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	233
4.2. Методики оцінювання рівнів сформованості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	241
4.3. Сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів	248
Висновки до четвертого розділу	264

Розділ 5

Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів

5.1. Створення інформаційно насиченого середовища для навчально-виховної взаємодії суб'єктів освітнього процесу у закладах вищої освіти	269
5.2. Впровадження інноваційних освітніх технологій, що сприяють формуванню інтересу майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи у мультидисциплінарній команді фахівців з відновлення здоров'я спортсменів	293
5.3. Практико-орієнтоване спрямування професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	326
5.4. Налаштування майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проведення практик на самореалізацію в роботі з відновлення здоров'я спортсменів	341
Висновки до п'ятого розділу	350

Висновки	357
----------------	-----

Список використаних джерел	367
----------------------------------	-----

Додатки	416
---------------	-----

Наукове видання

Базильчук Олег Вікторович

**Професійна підготовка
майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії
до роботи з відновлення здоров'я спортсменів:
теоретично-методичний аспект**

Художнє оформлення обкладинки: *Стрілецька О.Д.*

Технічне редагування, коректування і верстка: *О. В. Чопенко*

Підписано до друку 02.04.2018.

Формат 60×84/16. Папір офс. Гарн. Times New Roman.

Друк різнографією. Ум. друк. арк. – 31,04. Обл.-вид. арк. – 33,92

Тираж 300. Зам. № 35.8/18

Віддруковано в ПП "Монускрипт"
вул. Старокостянтинівське шосе, 26
м. Хмельницький, 29001